

Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa

Dīghanikāyo

Pāthikavaggapāli

1. Pāthikasuttam

Sunakkhattavatthu

1. Evam (3.0001) me sutam- ekam samayaṁ bhagavā mallesu viharati anupiyam nāma § mallānam nigamo. Atha kho bhagavā pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya anupiyam piṇḍāya pāvisi. Atha kho bhagavato etadahosi- “atippago kho tāva anupiyāyaṁ § piṇḍāya caritum. Yaṁnūnāhaṁ yena bhaggavagottassa paribbājakassa ārāmo, yena bhaggavagotto paribbājako tenupasaṅkameyyan”ti.

2. Atha kho bhagavā yena bhaggavagottassa paribbājakassa ārāmo, yena bhaggavagotto paribbājako tenupasaṅkami. Atha kho bhaggavagotto paribbājako bhagavantam etadavoca- “etu kho, bhante, bhagavā. Svāgataṁ, bhante, bhagavato. Cirassam kho, bhante, bhagavā imam pariyāyamakāsi yadidam idhāgamānāya. Nisīdatu, bhante, bhagavā, idamāsanam paññattan”ti. Nisīdi bhagavā paññatte āsane. Bhaggavagottopi kho paribbājako aññataram nīcam āsanam gahetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho bhaggavagotto paribbājako bhagavantam etadavoca- “purimāni, bhante, divasāni (3.0002) purimatarāni sunakkhatto licchaviputto yenāham tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā maṁ etadavoca- ‘paccakkhāto dāni mayā, bhaggava, bhagavā. Na dānāham bhagavantam uddissa viharāmī’ti. Kaccetaṁ, bhante, tatheva, yathā sunakkhatto licchaviputto avacā”ti? “Tatheva kho etam, bhaggava, yathā sunakkhatto licchaviputto avaca”.

3. Purimāni, bhaggava, divasāni purimatarāni sunakkhatto licchaviputto yenāham tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā maṁ abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto maṁ etadavoca- ‘paccakkhāmi dānāham, bhante, bhagavantam. Na dānāham, bhante, bhagavantam uddissa viharissāmī’ti. ‘Evam vutte, aham, bhaggava, sunakkhattam licchaviputtam etadavocam- ‘api nu tāham, sunakkhatta, evam avacam, ehi tvam, sunakkhatta, mamaṁ uddissa viharāhī’ti? ‘No hetam, bhante’. ‘Tvam vā pana maṁ evam avaca- aham, bhante, bhagavantam uddissa viharissāmī’ti? ‘No hetam,

bhante'. 'Iti kira, sunakkhatta, nevāham tam vadāmi- ehi tvam, sunakkhatta, mamaṁ uddissa viharāhīti. Napi kira maṁ tvam vadesi- aham, bhante, bhagavantam uddissa viharissāmīti. Evam sante, moghapurisa, ko santo kam paccācikkhasi? Passa, moghapurisa, yāvañca § te idam aparaddhan'ti.

4. 'Na hi pana me, bhante, bhagavā uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam karoti'ti. 'Api nu tāham, sunakkhatta, evam avacam- ehi tvam, sunakkhatta, mamaṁ uddissa viharāhi, aham te uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam karissāmīti? 'No hetam, bhante'. 'Tvam vā pana maṁ evam avaca- aham, bhante, bhagavantam uddissa viharissāmi, bhagavā me uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam karissatīti? 'No hetam, bhante'. 'Iti kira, sunakkhatta, nevāham tam vadāmi- ehi tvam, sunakkhatta, mamaṁ uddissa viharāhi, aham te uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam karissāmīti; napi kira maṁ tvam vadesi- aham, bhante, bhagavantam uddissa viharissāmi, bhagavā me uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam karissatīti. Evam sante, moghapurisa, ko santo kam paccācikkhasi? Tam kiṁ maññasi, sunakkhatta, kate vā uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriye akate vā uttarimanussadhammā (3.0003) iddhipāṭihāriye yassatthāya mayā dhammo desito so niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāyā'ti? 'Kate vā, bhante, uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriye akate vā uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriye yassatthāya bhagavatā dhammo desito so niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāyā'ti. 'Iti kira, sunakkhatta, kate vā uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriye, akate vā uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriye, yassatthāya mayā dhammo desito, so niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāya. Tatra, sunakkhatta, kiṁ uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam kataṁ karissati? Passa, moghapurisa, yāvañca te idam aparaddhan'ti.

5. 'Na hi pana me, bhante, bhagavā aggaññam paññapeti'ti §? 'Api nu tāham, sunakkhatta, evam avacam- ehi tvam, sunakkhatta, mamaṁ uddissa viharāhi, aham te aggaññam paññapessāmīti? 'No hetam, bhante'. 'Tvam vā pana maṁ evam avaca- aham, bhante, bhagavantam uddissa viharissāmi, bhagavā me aggaññam paññapessatīti? 'No hetam, bhante'. 'Iti kira, sunakkhatta, nevāham tam vadāmi- ehi tvam, sunakkhatta, mamaṁ uddissa viharāhi, aham te aggaññam paññapessāmīti. Napi kira maṁ tvam vadesi- aham, bhante, bhagavantam uddissa viharissāmi, bhagavā me aggaññam paññapessatīti. Evam sante, moghapurisa, ko santo kam paccācikkhasi? Tam kiṁ maññasi, sunakkhatta, paññatte vā aggaññe, apaññatte vā aggaññe, yassatthāya mayā dhammo desito, so niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāyā'ti? 'Paññatte vā, bhante, aggaññe, apaññatte vā aggaññe, yassatthāya bhagavatā dhammo desito, so niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāyā'ti. 'Iti kira, sunakkhatta, paññatte vā aggaññe, apaññatte vā aggaññe, yassatthāya mayā dhammo desito, so niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāya. Tatra, sunakkhatta, kiṁ aggaññam paññattam karissati? Passa, moghapurisa, yāvañca te idam aparaddham'.

6. 'Anekapariyāyena kho te, sunakkhatta, mama vaṇṇo bhāsito vajjigāme- itipi so bhagavā arahaṁ sammāsambuddho vijjācaranāsampanno sugato (3.0004)

lokavidū anuttaro purisadammaśārathi satthā devamanussānam buddho bhagavāti. Iti kho te, sunakkhatta, anekapariyāyena mama vaṇṇo bhāsito vajjigāme.

‘Anekapariyāyena kho te, sunakkhatta, dhammassa vaṇṇo bhāsito vajjigāme- svākkhāto bhagavatā dhammo sandiṭṭhiko akāliko ehipassiko opaneyyiko paccattam veditabbo viññūhīti. Iti kho te, sunakkhatta, anekapariyāyena dhammassa vaṇṇo bhāsito vajjigāme.

‘Anekapariyāyena kho te, sunakkhatta, saṅghassa vaṇṇo bhāsito vajjigāme- suppaṭipanno bhagavato sāvakasaṅgo, ujuppaṭipanno bhagavato sāvakasaṅgo, āñyappaṭipanno bhagavato sāvakasaṅgo, sāmīcippaṭipanno bhagavato sāvakasaṅgo, yadidam cattāri purisayugāni atṭha purisapuggalā, esa bhagavato sāvakasaṅgo, āhuneyyo pāhuneyyo dakkhiṇeyyo añjalikaraṇīyo anuttaram puñña- kkhettam lokassāti. Iti kho te, sunakkhatta, anekapariyāyena saṅghassa vaṇṇo bhāsito vajjigāme.

‘Ārocayāmi kho te, sunakkhatta, paṭivedayāmi kho te, sunakkhatta. Bhavissanti kho te, sunakkhatta, vattāro, no visahi sunakkhatto licchaviputto samaṇe gotame brahmačariyam caritum, so avisahanto sikkham paccakkhāya hīnāyāvattoti. Iti kho te, sunakkhatta, bhavissanti vattāro’ti.

Evam pi kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto mayā vuccamāno apakka- meva imasmā dhammadvinayā, yathā tam āpāyiko nerayiko.

Korakkhattiyavatthu

7. “Ekamidāhaṁ, bhaggava, samayaṁ thūlūsu § viharāmi uttarakā nāma thūlūnaṁ nigamo. Atha khvāhaṁ, bhaggava, pubbañhasamayaṁ nivāsetvā patta- cīvaramādāya sunakkhattenā licchaviputtenā pacchāsamaṇena uttarakām piṇḍāya pāvisim. Tena kho pana samayena acelo korakkhattiyo kukkuravatiko catukkuṇḍiko § chamānikinṇam bhakkhasam mukheneva khādati, mukheneva bhuñjati. Addasā kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto acelam korakkhattiyam kukkuravatikam (3.0005) catukkuṇḍikam chamānikinṇam bhakkhasam mukheneva khādantam mukheneva bhuñjantam. Disvānassa etadahosi- ‘sādhurūpo vata, bho, ayam § samaṇo catukkuṇḍiko chamānikinṇam bhakkhasam mukheneva khādati, mukheneva bhuñjati’ti.

“Atha khvāhaṁ, bhaggava, sunakkhattassa licchaviputtassa cetasā cetoparivita- kkamaññāya sunakkhattam licchaviputtam etadavocam- ‘tvampi nāma, moghapuri- sa, samaṇo sakyaputtiyo § paṭijānissasi’ti! ‘Kiṁ pana mām, bhante, bhagavā eva- māha- ‘tvampi nāma, moghapurisa, samaṇo sakyaputtiyo § paṭijānissasi’ti? ‘Nanu te, sunakkhatta, imam acelam korakkhattiyam kukkuravatikam catukkuṇḍikam chamānikinṇam bhakkhasam mukheneva khādantam mukheneva bhuñjantam disvāna etadahosi- sādhurūpo vata, bho, ayam samaṇo catukkuṇḍiko chamāni- kinṇam bhakkhasam mukheneva khādati, mukheneva bhuñjati’ti? ‘Evam, bhante. Kiṁ pana, bhante, bhagavā arahattassa maccharāyatīti? ‘Na kho aham, moghapuri- sa, arahattassa maccharāyāmi. Api ca, tuyhevetam pāpakaṁ diṭṭhigataṁ

uppannam, tam pajaha. Mā te ahosi dīgharattam ahitāya dukkhāya. Yam kho panetam, sunakkhatta, maññasi acelam korakkhattiyam- sādhurūpo ayam samañoti §. So sattamam divasam alasakena kālañkarissati. Kālañkato § ca kālakañcikā § nāma asurā sabbanihīno asurakāyo, tatra upapajjissati. Kālañkatañca nam bīrañatthambake susāne chaddessanti. Ākañkhamāno ca tvam, sunakkhatta, acelam korakkhattiyam upasañkamitvā puccheyyāsi- jānāsi, āvuso korakkhattiya §, attano gatinti? Thānam kho panetam, sunakkhatta, vijjati yam te acelo korakkhattiyo byākarissati- jānāmi, āvuso sunakkhatta, attano gatim; kālakañcikā nāma asurā sabbanihīno asurakāyo, tatrāmhi upapanoti.

“Atha kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto yena acelo korakkhattiyo tenu-pasañkami; upasañkamitvā acelam korakkhattiyam etadavoca (3.0006)- ‘byākato khosi, āvuso korakkhattiya, samañena gotamena- acelo korakkhattiyo sattamam divasam alasakena kālañkarissati. Kālañkato ca kālakañcikā nāma asurā sabbanihīno asurakāyo, tatra upapajjissati. Kālañkatañca nam bīrañatthambake susāne chaddessantīti. Yena tvam, āvuso korakkhattiya, mattam mattañca bhattam bhuñjeyyāsi, mattam mattañca pāniyam piveyyāsi. Yathā samañassa gotamassa micchā assa vacanan’ti.

8. “Atha kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto ekadvīhikāya sattarattindivāni gañesi, yathā tam tathāgatassa asaddahamāno. Atha kho, bhaggava, acelo korakkhattiyo sattamam divasam alasakena kālamakāsi. Kālañkato ca kālakañcikā nāma asurā sabbanihīno asurakāyo, tatra upapajji. Kālañkatañca nam bīrañatthambake susāne chaddesum.

9. “Assosi kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto- ‘acelo kira korakkhattiyo alasakena kālañkato bīrañatthambake susāne chaddito’ti. Atha kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto yena bīrañatthambakam susānam, yena acelo korakkhattiyo tenupasañkami; upasañkamitvā acelam korakkhattiyam tikkhattum pāñinā ākoñesi- ‘jānāsi, āvuso korakkhattiya, attano gatin’ti? Atha kho, bhaggava, acelo korakkhattiyo pāñinā piññhim paripuñchanto vuññhāsi. ‘Jānāmi, āvuso sunakkhatta, attano gatim. Kālakañcikā nāma asurā sabbanihīno asurakāyo, tatrāmhi upapanno’ti vatvā tattheva uttāno papati §.

10. “Atha kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto yenāham tenupasañkami; upasañkamitvā mam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinnam kho aham, bhaggava, sunakkhattam licchaviputtam etadavocam- ‘tam kiñ maññasi, sunakkhatta, yatheva te aham acelam korakkhattiyam ārabbha byākāsim, tatheva tam vipākam, aññathā vā’ti? ‘Yatheva me, bhante, bhagavā acelam korakkhattiyam ārabbha byākāsi,

tatheva tam vipākaṁ, no aññathā’ti. ‘Tam (3.0007) kiṁ maññasi, sunakkhatta, yadi evam̄ sante kataṁ vā hoti uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam, akataṁ vāti? ‘Addhā kho, bhante, evam̄ sante kataṁ hoti uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam, no akatan’ti. ‘Evampi kho maṁ tvam̄, moghapurisa, uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam karontam evam̄ vadesi- na hi pana me, bhante, bhagavā uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam karotīti. Passa, moghapurisa, yāvañca te idam̄ aparaddhan’ti. “Evampi kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto mayā vuccamāno apakkameva imasmā dhammadvinayā, yathā tam āpāyiko nerayiko.

Acelakaṭāramāṭṭakavatthu

11. “Ekamidāhaṁ, bhaggava, samayam vesāliyam viharāmi mahāvane kūṭāgārasālāyaṁ. Tena kho pana samayena acelo kaṭāramāṭṭako vesāliyam paṭivasati lābhaggappatto ceva yasaggappatto ca vajjigāme. Tassa sattavatapadāni § sama-ttāni samādinnāni honti- ‘yāvajīvam acelako assam, na vatthaṁ paridaheyayam, yāvajīvam brahmacārī assam, na methunam dhammam paṭiseveyyam, yāvajīvam surāmāmseneva yāpeyyam, na odanakummāsam bhuñjeyyam. Puratthimena vesālim udenam nāma cetiyam, tam nātikkameyyam, dakkhiṇena vesālim gotamakam nāma cetiyam, tam nātikkameyyam, pacchimena vesālim sattambam nāma cetiyam, tam nātikkameyyam, uttarena vesālim bahuputtam nāma § cetiyam tam nātikkameyyan’ti. So imesam sattannaṁ vatapadānam samādānahetu lābhaggappatto ceva yasaggappatto ca vajjigāme.

12. “Atha kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto yena acelo kaṭāramāṭṭako tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā acelaṁ kaṭāramāṭṭakam pañham apucchi. Tassa acelo kaṭāramāṭṭako pañham puṭṭho na sampāyāsi. Asampāyanto kopañca dosañca appaccayañca pātvākāsi. Atha kho, bhaggava, sunakkhattassa licchaviputtassa etadahosi- ‘sādhurūpaṁ vata bho arahantam samaṇam āsādimhase §. Mā vata no ahosi dīgharattam ahitāya dukkhāyā’ti.

13. “Atha (3.0008) kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto yenāham tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā maṁ abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinnam kho aham, bhaggava, sunakkhattam licchaviputtam etadavocam- ‘tvampi nāma, moghapurisa, samaṇo sakyaputtiyo paṭijānissasi’ti! ‘Kiṁ pana maṁ, bhante, bhagavā evamāha- tvampi nāma, moghapurisa, samaṇo sakyaputtiyo paṭijānissasi’ti? ‘Nanu tvam̄, sunakkhatta, acelaṁ kaṭāramāṭṭakam upasaṅkamitvā pañham apucchi. Tassa te acelo kaṭāramāṭṭako pañham puṭṭho na sampāyāsi. Asampāyanto kopañca dosañca appaccayañca pātvākāsi. Tassa te etadahosi- “sādhurūpaṁ vata, bho, arahantam samaṇam āsādimhase. Mā vata no ahosi dīgharattam ahitāya dukkhāyā’ti. ‘Evam̄, bhante. Kiṁ pana, bhante, bhagavā arahattassa maccharāyatī’ti? ‘Na kho aham, moghapurisa, arahattassa maccharāyāmi, api ca tuyhevetam pāpakam ditthigatam uppannam, tam pajaha. Mā te ahosi dīgharattam ahitāya dukkhāya. Yam̄ kho panetam, sunakkhatta, maññasi

acelam kaṭāramatṭakam- sādhurūpo ayam § samaṇoti, so nacirasseva parihipto sānucāriko vicaranto odanakummāsam bhūñjamāno sabbāneva vesāliyāni cetiyāni samatikkamitvā yasā nihīno § kālam karissati’ti.

“Atha kho, bhaggava, acelo kaṭāramatṭako nacirasseva parihipto sānucāriko vicaranto odanakummāsam bhūñjamāno sabbāneva vesāliyāni cetiyāni samatikkamitvā yasā nihīno kālamakāsi.

14. “Assosi kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto- ‘acelo kira kaṭāramatṭako parihipto sānucāriko vicaranto odanakummāsam bhūñjamāno sabbāneva vesāliyāni cetiyāni samatikkamitvā yasā nihīno kālaṅkato’ti. Atha kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto yenāham tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā maṁ abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinnam kho aham, bhaggava, sunakkhattam licchaviputtam etadavoca- ‘tam kiṁ maññasi, sunakkhatta, yatheva te aham acelam kaṭāramatṭakam ārabbha byākāsim, tatheva tam vipākam, aññathā vā’ti? ‘Yatheva me, bhante, bhagavā acelam kaṭāramatṭakam ārabbha byākāsi, tatheva tam vipākam, no (3.0009) aññathā’ti. ‘Tam kiṁ maññasi, sunakkhatta, yadi evam sante kataṁ vā hoti uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam akataṁ vā’ti? ‘Addhā kho, bhante, evam sante kataṁ hoti uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam, no akatan’ti. ‘Evampi kho maṁ tvam, moghapurisa, uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam karontam evam vadesi- na hi pana me, bhante, bhagavā uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam karotī’ti. Passa, moghapurisa, yāvañca te idam apaddhan’ti. “Evampi kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto mayā vuccamāno apakkameva imasmā dhammadvinayā, yathā tam āpāyiko nerayiko.

Acelapāṭhikaputtavatthu

15. “Ekamidāhaṁ, bhaggava, samayaṁ tattheva vesāliyam viharāmi mahāvane kūṭāgarasālāyam. Tena kho pana samayena acelo pāṭhikaputto § vesāliyam paṭivasati lābhaggappatto ceva yasaggappatto ca vajjigāme. So vesāliyam parisati evam vācam bhāsatī- ‘samaṇopi gotamo ñāṇavādo, ahampi ñāṇavādo. Ñāṇavādo kho pana ñāṇavādena arahati uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam dassetum. Samaṇo gotamo upaḍḍhaphathaṁ āgaccheyya, ahampi upaḍḍhaphathaṁ gaccheyyam. Te tattha ubhopi uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam kareyyāma. Ekaṁ ce samaṇo gotamo uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam karissati, dvāhaṁ karissāmi. Dve ce samaṇo gotamo uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyāni karissati, cattārāhaṁ karissāmi. Cattāri ce samaṇo gotamo uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyāni karissati, aṭṭhāhaṁ karissāmi. Iti yāvatakam yāvatakam samaṇo gotamo uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam karissati, taddiguṇam taddiguṇāhaṁ karissāmī’ti.

16. “Atha kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto yenāham tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā maṁ abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisino kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto maṁ etadavoca- ‘acelo, bhante, pāṭhikaputto vesāliyam paṭivasati lābhaggappatto ceva yasaggappatto ca vajjigāme. So vesā-

liyam parisati evam vācam bhāsatī- samaṇopi gotamo (3.0010) nānavādo, ahampi nānavādo. Nānavādo kho pana nānavādena arahati uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam dassetum. Samaṇo gotamo upaḍḍhapatham āgaccheyya, ahampi upaḍḍhapatham gaccheyyam. Te tattha ubhopi uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam kareyyāma. Ekaṁ ce samaṇo gotamo uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam karissati, dvāhaṁ karissāmi. Dve ce samaṇo gotamo uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyāni karissati, cattārāhaṁ karissāmi. Cattāri ce samaṇo gotamo uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyāni karissati, aṭṭhāhaṁ karissāmi. Iti yāvatakaṁ yāvatakaṁ samaṇo gotamo uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyam karissati, taddigunām taddigunāhaṁ karissāmi”ti.

“Evam vutte, aham, bhaggava, sunakkhattam licchaviputtam etadavocam-‘abhabbo kho, sunakkhatta, acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā mama sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa- aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyanti, muddhāpi tassa vipateyyā’ti.

17. ‘Rakkhatetaṁ, bhante, bhagavā vācam, rakkhatetaṁ sugato vācan’ti. ‘Kim pana maṁ tvam, sunakkhatta, evam vadesi- rakkhatetaṁ, bhante, bhagavā vācam, rakkhatetaṁ sugato vācan’ti? ‘Bhagavatā cassa, bhante, esā vācā ekamseṇa odhāritā §- abhabbo acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā mama sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa- aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyanti, muddhāpi tassa vipateyyāti. Acelo ca, bhante, pāthikaputto virūparūpena bhagavato sammukhībhāvam āgaccheyya, tadassa bhagavato musā’ti.

18. ‘Api nu, sunakkhatta, tathāgato tam vācam bhāseyya yā sā vācā dvayagāminī’ti? ‘Kim pana, bhante, bhagavatā acelo pāthikaputto cetasā (3.0011) ceto paricca vidito- abhabbo acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā mama sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa- aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyanti, muddhāpi tassa vipateyyā’ti?

‘Udāhu, devatā bhagavato etamattham ārocesum- abhabbo, bhante, acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā bhagavato sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa- aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyanti, muddhāpi tassa vipateyyā’ti?

19. ‘Cetasā ceto paricca vidito ceva me, sunakkhatta, acelo pāthikaputto abhabbo acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā mama sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa- aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyanti, muddhāpi tassa vipate-

yyā'ti.

‘Devatāpi me etamattham ārocesum- abhabbo, bhante, acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā bhagavato sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa- aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyanti, muddhāpi tassa vipateyyā'ti.

‘Ajitopi nāma licchavīnam senāpati adhunā kālaṅkato tāvatiṁsakāyam upapanno. Sopi mam upasaṅkamitvā evamārocesi- alajjī, bhante, acelo pāthikaputto; musāvādī, bhante, acelo pāthikaputto. Mampi, bhante, acelo pāthikaputto byākāsi vajjigāme- ajito licchavīnam senāpati mahānirayam upapannoti. Na kho panāham, bhante, mahānirayam upapanno; tāvatiṁsakāyamhi upapanno. Alajjī, bhante, acelo pāthikaputto; musāvādī, bhante, acelo pāthikaputto; abhabbo ca, bhante, acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā bhagavato sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa (3.0012) evamassa- aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyanti, muddhāpi tassa vipateyyā'ti.

‘Iti kho, sunakkhatta, cetasā ceto paricca vidito ceva me acelo pāthikaputto abhabbo acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā mama sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa- aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyanti, muddhāpi tassa vipateyyāti. Devatāpi me etamattham ārocesum- abhabbo, bhante, acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā bhagavato sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa- aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyanti, muddhāpi tassa vipateyyā'ti.

‘So kho panāham, sunakkhatta, vesāliyam piṇḍāya caritvā pacchābhattam piṇḍapātappaṭikkanto yena acelassa pāthikaputtassa ārāmo tenupasaṅkamissāmi divāvihārāya. Yassadāni tvam, sunakkhatta, icchasi, tassa ārocehi'ti.

Iddhipāṭihāriyakathā

20. “Atha khvāham §, bhaggava, pubbañhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramā- dāya vesālim piṇḍāya pāvisim. Vesāliyam

piṇḍāya caritvā pacchābhattam piṇḍapātappaṭikkanto yena acelassa pāthikaputtassa ārāmo tenupasaṅkamī divāvihārāya. Atha kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto taramānarūpo vesālim pavisitvā yena abhiññatā abhiññatā licchavī tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā abhiññāte abhiññāte licchavī etadavoca- ‘esāvuso, bhagavā vesāliyam piṇḍāya caritvā pacchābhattam piṇḍapātappaṭikkanto yena acelassa pāthikaputtassa ārāmo tenupasaṅkami divāvihārāya. Abhikkamathāyasmanto abhikkamathāyasmanto, sādhurūpānam samaṇānam uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam bhavissati’ti (3.0013). Atha kho, bhaggava, abhiññatānam abhiññatānam licchavīnam etadahosi- ‘sādhurūpānam kira, bho, samaṇānam uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam bhavissati; handa vata, bho, gacchāmā’ti. Yena ca abhiññatā abhiññatā brāhmaṇamahāsālā gahapatinecayikā nānātitthiyā § samaṇabrahmaṇā tenupasaṅkami. Upasaṅkamitvā abhiññāte abhiññāte nānātitthiyē § samaṇabrahmaṇe etadavoca- ‘esāvuso, bhagavā vesāliyam piṇḍāya caritvā pacchābhattam piṇḍapātappaṭikkanto yena acelassa pāthikaputtassa ārāmo tenupasaṅkami divāvihārāya. Abhikkamathāyasmanto abhikkamathāyasmanto, sādhurūpānam samaṇānam uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam bhavissati’ti. Atha kho, bhaggava, abhiññatānam abhiññatānam nānātitthiyānam samaṇabrahmaṇānam etadahosi- ‘sādhurūpānam kira, bho, samaṇānam uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam bhavissati; handa vata, bho, gacchāmā’ti.

“Atha kho, bhaggava, abhiññatā abhiññatā licchavī, abhiññatā abhiññatā ca brāhmaṇamahāsālā gahapatinecayikā nānātitthiyā samaṇabrahmaṇā yena acelassa pāthikaputtassa ārāmo tenupasaṅkamīsu. Sā esā, bhaggava, parisā mahā hoti § anekasatā anekasahassā.

21. “Assosi kho, bhaggava, acelo pāthikaputto- ‘abhikkantā kira abhiññatā abhiññatā licchavī, abhikkantā abhiññatā abhiññatā ca brāhmaṇamahāsālā gahapatinecayikā nānātitthiyā samaṇabrahmaṇā. Samaṇopi gotamo mayhaṁ ārāme divāvihāram nisinno’ti. Sutvānassa bhayaṁ chambhitattam lomahamso udapādi. Atha kho, bhaggava, acelo pāthikaputto bhīto samviggo lomahaṭṭhajāto yena tindukakhāṇuparibbājakārāmo tenupasaṅkami.

“Assosi kho, bhaggava, sā parisā- ‘acelo kira pāthikaputto bhīto samviggo lomahaṭṭhajāto yena tindukakhāṇuparibbājakārāmo (3.0014) tenupasaṅkanto’ti §. Atha kho, bhaggava, sā parisā aññataram purisam āmantesi-

‘Ehi tvam, bho purisa, yena tindukakhāṇuparibbājakārāmo, yena acelo pāthikaputto tenupasaṅkama. Upasaṅkamitvā acelam pāthikaputtam evam vadehi- abhikkamāvuso, pāthikaputta, abhikkantā abhiññatā abhiññatā licchavī, abhikkantā abhiññatā abhiññatā ca brāhmaṇamahāsālā gahapatinecayikā nānātitthiyā samaṇabrahmaṇā, samaṇopi gotamo āyasmato ārāme divāvihāram nisinno; bhāsitā kho pana te esā, āvuso pāthikaputta, vesāliyam parisati vācā samaṇopi gotamo ēñānavādo, ahampi ēñānavādo. Ēñānavādo kho pana ēñānavādena arahati uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam dassetum. Samaṇo gotamo upaḍḍhaphatham āgaccheyya ahampi upaḍḍhaphatham gaccheyyam. Te tattha ubhopi uttarimanussa-

dhammā iddhipāṭihāriyam kareyyāma. Ekaṃ ce samaṇo gotamo uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam karissati, dvāhaṃ karissāmi. Dve ce samaṇo gotamo uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyāni karissati, cattārāhaṃ karissāmi. Cattāri ce samaṇo gotamo uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyāni karissati, aṭṭhāhaṃ karissāmi. Iti yāvatakaṃ yāvatakaṃ samaṇo gotamo uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam karissati, taddiguṇam taddiguṇāhaṃ karissāmīti abhikkamasseva § kho; āvuso pāthikaputta, upaḍḍhaphatham. Sabbapaṭhamamyeva āgantvā samaṇo gotamo āyasmato ārāme divāvihāram nisinno’ti.

22. “Evam, bhoti kho, bhaggava, so puriso tassā parisāya paṭissutvā yena tindukakhāṇuparibbājakārāmo, yena acelo pāthikaputto tenupasaṅkami. Upasaṅkamitvā acelaṃ pāthikaputtam etadavoca- ‘abhikkamāvuso pāthikaputta, abhikkantā abhiññātā abhiññātā licchavī, abhikkantā abhiññātā abhiññātā ca brāhmaṇamahāsālā gahapatinecayikā nānātitthiyā samaṇabrahmaṇā. Samaṇopi gotamo āyasmato ārāme divāvihāram nisinno. Bhāsitā (3.0015) kho pana te esā, āvuso pāthikaputta, vesāliyam parisati vācā- samaṇopi gotamo nāṇavādo; ahampi nāṇavādo. Nāṇavādo kho pana nāṇavādena arahati uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam dassetum ...pe... taddiguṇam taddiguṇāhaṃ karissāmīti. Abhikkamasseva kho, āvuso pāthikaputta, upaḍḍhaphatham. Sabbapaṭhamamyeva āgantvā samaṇo gotamo āyasmato ārāme divāvihāram nisinno’ti.

“Evam vutte, bhaggava, acelo pāthikaputto ‘āyāmi āvuso, āyāmi āvuso’ti vatvā tattheva samsappati §, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātum. Atha kho so, bhaggava, puriso acelaṃ pāthikaputtam etadavoca- ‘kim su nāma te, āvuso pāthikaputta, pāvalā su nāma te pīṭhakasmiṃ allinā, pīṭhakam su nāma te pāvalāsu allinam? Āyāmi āvuso, āyāmi āvusoti vatvā tattheva samsappasi, na sakkosi āsanāpi vuṭṭhātun’ti. Evampi kho, bhaggava, vuccamāno acelo pāthikaputto ‘āyāmi āvuso, āyāmi āvuso’ti vatvā tattheva samsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātum.

23. “Yadā kho so, bhaggava, puriso aññāsi- ‘parābhūtarūpo ayam acelo pāthikaputto. Āyāmi āvuso, āyāmi āvusoti vatvā tattheva samsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātun’ti. Atha tam parisaṃ āgantvā evamārocesi- ‘parābhūtarūpo, bho §, acelo pāthikaputto. Āyāmi āvuso, āyāmi āvusoti vatvā tattheva samsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātun’ti. Evam vutte, aham, bhaggava, tam parisaṃ etadavocam- ‘abhabbo kho, āvuso, acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjivā mama sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa- ‘aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjivā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyan’ti, muddhāpi tassa vipateyyāti.

Paṭhamabhāṇavāro niṭṭhito.

24. “Atha (3.0016) kho, bhaggava, aññataro licchavimahāmatto uṭṭhāyāsanā tam parisaṃ etadavoca- ‘tena hi, bho, muhuttam tāva āgametha, yāvāhaṃ gacchāmi §. Appeva nāma ahampi sakkuṇeyyam acelaṃ pāthikaputtam imam parisaṃ ānetun-

ti.

“Atha kho so, bhaggava, licchavimahāmatto yena tindukakhāṇuparibbājakārāmo, yena acelo pāthikaputto tenupasaṅkami. Upasaṅkamitvā acelam pāthikaputtam etadavoca- ‘abhikkamāvuso pāthikaputta, abhikkantam te seyyo, abhikkantā abhiññatā abhiññatā licchavī, abhikkantā abhiññatā abhiññatā ca brāhmaṇamahāsālā gahapatinecayikā nānātitthiyā samaṇabrahmaṇā. Samaṇopi gotamo āyasmato ārāme divāvihāram nisinno. Bhāsitā kho pana te esā, āvuso pāthikaputta, vesāliyam parisati vācā- samaṇopi gotamo nāṇavādo ...pe... taddiguṇam taddiguṇāham karissāmīti. Abhikkamasseva kho, āvuso pāthikaputta, upadḍha-patham. Sabbapāṭhamamyeva āgantvā samaṇo gotamo āyasmato ārāme divāvihāram nisinno. Bhāsitā kho panesā, āvuso pāthikaputta, samaṇena gotamena parisati vācā- abhabbo kho acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā mama sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa- aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyanti, muddhāpi tassa vipateyyāti. Abhikkamāvuso pāthikaputta, abhikkamaneneva te jayam karissāma, samaṇassa gotamassa parājayantīti.

“Evam vutte, bhaggava, acelo pāthikaputto ‘āyāmi āvuso, āyāmi āvuso’ti vatvā tattheva saṃsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātum. Atha kho so, bhaggava, licchavimahāmatto acelam pāthikaputtam etadavoca- ‘kim su nāma te, āvuso pāthikaputta, pāvalā su nāma te pīṭhakasmīm allīnā, pīṭhakam su nāma te pāvalāsu allīnam (3.0017)? Āyāmi āvuso, āyāmi āvusoti vatvā tattheva saṃsappasi, na sakkosi āsanāpi vuṭṭhātun’ti. Evampi kho, bhaggava, vuccamāno acelo pāthikaputto ‘āyāmi āvuso, āyāmi āvuso’ti vatvā tattheva saṃsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātum.

25. “Yadā kho so, bhaggava, licchavimahāmatto aññāsi- ‘parābhūtarūpo ayam acelo pāthikaputto āyāmi āvuso, āyāmi āvusoti vatvā tattheva saṃsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātun’ti. Atha tam parisam āgantvā evamārocesi- ‘parābhūtarūpo, bho §, acelo pāthikaputto āyāmi āvuso, āyāmi āvusoti vatvā tattheva saṃsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātun’ti. Evam vutte, aham, bhaggava, tam parisam etadavocam- ‘abhabbo kho, āvuso, acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā mama sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa- aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyanti, muddhāpi tassa vipateyya. Sace pāyasmantānam licchavīnam evamassa- mayam acelam pāthikaputtam varattāhi § bandhitvā goyugehi āviñcheyyāmāti §, tā varattā chijeyyum pāthikaputto vā. Abhabbo pana acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā mama sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa- aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyanti, muddhāpi tassa vipateyyā’ti.

26. “Atha kho, bhaggava, jāliyo dārupattikantevāsī uṭṭhāyāsanā tam parisam eta-

davoca- ‘tena hi, bho, muhuttam tāva āgametha, yāvāham gacchāmi; appeva nāma ahampi sakkuṇeyyam acelam pāthikaputtam imam parisam ānetun’ti.

“Atha (3.0018) kho, bhaggava, jāliyo dārupattikantevāsi yena tindukakhāṇupari-bbājakārāmo, yena acelo pāthikaputto tenupasaṅkami. Upasaṅkamitvā acelam pāthikaputtam etadavoca- ‘abhikkamāvuso pāthikaputta, abhikkantam te seyyo. Abhikkantā abhiññatā abhiññatā licchavī, abhikkantā abhiññatā abhiññatā ca brāhmaṇamahāsālā gahapatinecayikā nānātitthiyā samaṇabrahmaṇā. Samaṇopi gotamo āyasmato ārāme divāvihāram nisinno. Bhāsitā kho pana te esā, āvuso pāthikaputta, vesāliyaṁ parisati vācā- samaṇopi gotamo nāṇavādo ...pe... taddigūṇam taddiguṇāham karissāmīti. Abhikkamasseva, kho āvuso pāthikaputta, upaḍḍhaphatham. Sabbapaṭhamamyeva āgantvā samaṇo gotamo āyasmato ārāme divāvihāram nisinno. Bhāsitā kho panesā, āvuso pāthikaputta, samaṇena gotamenā parisati vācā- abhabbo acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjivtā mama sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa- aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjivtā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyanti, muddhāpi tassa vipateyya. Sace pāyasmantānam licchavīnam evamassa- mayam acelam pāthikaputtam varattāhi bandhitvā goyugehi āviñcheyyāmāti. Tā varattā chijjeyyum pāthikaputto vā. Abhabbo pana acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjivtā mama sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa evamassa- aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjivtā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam āgaccheyyanti, muddhāpi tassa vipateyyāti. Abhikkamāvuso pāthikaputta, abhikkameneva te jayaṁ karissāma, samaṇassa gotamassa parājayant’ti.

“Evam vutte, bhaggava, acelo pāthikaputto ‘āyāmi āvuso, āyāmi āvuso’ti vatvā tattheva saṃsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātum. Atha kho, bhaggava, jāliyo dārupattikantevāsi acelam pāthikaputtam etadavoca- ‘kim su nāma te, āvuso pāthikaputta, pāvalā su nāma te pīṭhakasmim allīnā, pīṭhakam su nāma te pāvalāsu allīnam? Āyāmi āvuso, āyāmi āvusoti vatvā tattheva (3.0019)

samsappasi, na sakkosi āsanāpi vuṭṭhātun’ti. Evampi kho, bhaggava, vuccamāno acelo pāthikaputto “āyāmi āvuso, āyāmi āvuso”ti vatvā tattheva samsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātunti.

27. “Yadā kho, bhaggava, jāliyo dārupattikantevāsī aññāsi- ‘parābhūtarūpo ayam acelo pāthikaputto ‘āyāmi āvuso, āyāmi āvusoti vatvā tattheva samsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātun’ti, atha nam etadavoca-

‘Bhūtapubbaṁ, āvuso pāthikaputta, sīhassa migarañño etadahosi- yaṁnū-nāham aññataram vanasaṇḍam nissāya āsayam kappeyyam. Tatrāsayam kappetvā sāyanhasamayaṁ āsayā nikkhameyyam, āsayā nikkhmitvā vijambheyyam, vijambhitvā samantā catuddisā anuvilokeyyyam, samantā catuddisā anuviloketvā tikkhattum sīhanādaṁ nadeyyam, tikkhattum sīhanādaṁ naditvā gocarāya pakkameyyam. So varam varam migasaṅghe § vadhitvā mudumam-sāni mudumam-sāni bhakkhayitvā tameva āsayam ajjhupayyan’ti.

‘Atha kho, āvuso, so sīho migarājā aññataram vanasaṇḍam nissāya āsayam kappesi. Tatrāsayam kappetvā sāyanhasamayaṁ āsayā nikkhami, āsayā nikkhmitvā vijambhi, vijambhitvā samantā catuddisā anuvilokesi, samantā catuddisā anuviloketvā tikkhattum sīhanādaṁ nadi, tikkhattum sīhanādaṁ naditvā gocarāya pakkāmi. So varam varam migasaṅghe vadhitvā mudumam-sāni mudumam-sāni bhakkhayitvā tameva āsayam ajjhupesi.

28. ‘Tasseva kho, āvuso pāthikaputta, sīhassa migarañño vighāsasamvaḍḍho jarasingālo § ditto ceva balavā ca. Atha kho, āvuso, tassa jarasingālassa etadahosi- ko cāham, ko sīho migarājā. Yaṁnūnāhampi aññataram vanasaṇḍam nissāya āsayam kappeyyam. Tatrāsayam kappetvā sāyanhasamayaṁ āsayā nikkhameyyam, āsayā (3.0020) nikkhmitvā vijambheyyam, vijambhitvā samantā catuddisā anuvilokeyyyam, samantā catuddisā anuviloketvā tikkhattum sīhanādaṁ nadeyyam, tikkhattum sīhanādaṁ naditvā gocarāya pakkameyyam. So varam varam migasaṅghe vadhitvā mudumam-sāni mudumam-sāni bhakkhayitvā tameva āsayam ajjhupayyan’ti.

‘Atha kho so, āvuso, jarasingālo aññataram vanasaṇḍam nissāya āsayam kappesi. Tatrāsayam kappetvā sāyanhasamayaṁ āsayā nikkhami, āsayā nikkhmitvā vijambhi, vijambhitvā samantā catuddisā anuvilokesi, samantā catuddisā anuviloketvā tikkhattum sīhanādaṁ nadissāmīti siṅgālakamyeva anadi bheraṇḍa-kamyeva § anadi, ke ca chave siṅgāle, ke pana sīhanādeti §.

‘Evameva kho tvam, āvuso pāthikaputta, sugatāpadānesu jīvamāno sugatātirittāni bhuñjamāno tathāgate arahante sammāsambuddhe āsādetabbam maññasi. Ke ca chave pāthikaputte, kā ca tathāgatānam arahantānam sammāsambuddhānam āsādanā’ti.

29. “Yato kho, bhaggava, jāliyo dārupattikantevāsī iminā opammaena neva asakkhi acelaṁ pāthikaputtam tamhā āsanā cāvetum. Atha nam etadavoca-

‘Sīhoti attānam samekkhiyāna,
amaññi kotthu migarājāhamasmi;
tattheva § so siṅgālakam anadi,

ke ca chave siṅgāle ke pana sīhanāde’ti.

‘Evameva kho tvam, āvuso pāthikaputta, sugatāpadānesu jīvamāno sugatātiri-
ttāni bhuñjamāno tathāgate arahante sammāsambuddhe āsādetabbam maññasi.
Ke ca chave pāthikaputte, kā ca tathāgatānam arahantānam sammāsambu-
ddhānam āsādanā’ti.

30. “Yato kho, bhaggava, jāliyo dārupattikantevāsī imināpi opammaena neva
asakkhi acelam pāthikaputtam tamhā āsanā cāvetum. Atha nam etadavoca-
‘Aññam (3.0021) anucaṅkamanam, attānam vighāse samekkhiya;
yāva attānam na passati, kotthu tāva byagghoti maññati.
Tatheva so siṅgālakam anadi;
ke ca chave siṅgāle ke pana sīhanāde’ti.

‘Evameva kho tvam, āvuso pāthikaputta, sugatāpadānesu jīvamāno sugatātiri-
ttāni bhuñjamāno tathāgate arahante sammāsambuddhe āsādetabbam maññasi.
Ke ca chave pāthikaputte, kā ca tathāgatānam arahantānam sammāsambu-
ddhānam āsādanā’ti.

31. “Yato kho, bhaggava, jāliyo dārupattikantevāsī imināpi opammaena neva
asakkhi acelam pāthikaputtam tamhā āsanā cāvetum. Atha nam etadavoca-
‘Bhutvāna bheke § khalamūsikāyo,
kaṭasīsu khittāni ca koṇapāni §.
mahāvane suññavane vivadḍho,
amaññi kotthu migarājāhamasmi.
Tatheva so siṅgālakam anadi;
ke ca chave siṅgāle ke pana sīhanāde’ti.

‘Evameva kho tvam, āvuso pāthikaputta, sugatāpadānesu jīvamāno sugatātiri-
ttāni bhuñjamāno tathāgate arahante sammāsambuddhe āsādetabbam maññasi.
Ke ca chave pāthikaputte, kā ca tathāgatānam arahantānam sammāsambu-
ddhānam āsādanā’ti.

32. “Yato kho, bhaggava, jāliyo dārupattikantevāsī imināpi opammaena neva
asakkhi acelam pāthikaputtam tamhā āsanā cāvetum. Atha tam parisam āgantvā
evamārocesi- ‘parābhūtarūpo, bho, acelo pāthikaputto āyāmi āvuso, āyāmi āvu-
soti vatvā tattheva samsappati, na sakkoti āsanāpi vuṭṭhātun’ti.

33. “Evam (3.0022) vutte, aham, bhaggava, tam parisam etadavocam-
‘abhabbo kho, āvuso, acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam appa-
hāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā mama sammukhībhāvam āgantum. Sacepissa
evamassa- aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭini-
ssajjītvā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyanti, muddhāpi tassa
vipateyya. Sacepāyasmantānam licchavīnam evamassa- mayam acelam pāthika-
puttam varattāhi bandhitvā nāgehi § āviñcheyāmāti. Tā varattā chijjeyyum pāthi-
kaputto vā. Abhabbo pana acelo pāthikaputto tam vācam appahāya tam cittam
appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajjītvā mama sammukhībhāvam āgantum. Sace-
pissa evamassa- aham tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim
appaṭinissajjītvā samaṇassa gotamassa sammukhībhāvam gaccheyyanti,

muddhāpi tassa vipateyyā'ti.

34. "Atha khvāham, bhaggava, tam parisaṁ dhammiyā kathāya sandassesim samādapesim samuttejesim sampahamsesim, tam parisaṁ dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampahamsetvā mahābandhanā mokkhaṁ karitvā caturāśītipāñasahassāni mahāviduggā uddharitvā tejodhātum samāpajjivtā sattatālam vehāsaṁ abbhuggantvā aññam sattatālampi accim § abhinimminitvā pajjalitvā dhūmāyitvā § mahāvane kūṭāgārasālāyam paccuṭṭhāsim.

35. "Atha kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto yenāham tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā maṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnam kho aham, bhaggava, sunakkhattam licchaviputtam etadavocam- 'tam kiṁ maññasi, sunakkhatta, yatheva te aham acelaṁ pāthikaputtam ārabbha byākāsim, tatheva tam vipākam aññathā vā'ti? 'Yatheva me, bhante, bhagavā acelaṁ pāthikaputtam ārabbha byākāsi, tatheva tam vipākam, no aññathā'ti.

'Tam kiṁ maññasi, sunakkhatta, yadi evam sante kataṁ vā hoti uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam, akataṁ vā'ti? 'Addhā kho, bhante, evam sante kataṁ hoti uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam, no akatan'ti. 'Evampi kho (3.0023) maṁ tvam, moghapurisa, uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam karontaṁ evam vadesi- na hi pana me, bhante, bhagavā uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyam karotīti. Passa, moghapurisa, yāvañca te idam aparaddham'ti.

"Evampi kho, bhaggava, sunakkhatto licchaviputto mayā vuccamāno apakameva imasmā dhammadvinayā, yathā tam āpāyiko nerayiko.

Aggaññapaññattikathā

36. "Aggaññañcāham, bhaggava, pajānāmi. Tañca pajānāmi §, tato ca uttaritaram pajānāmi, tañca pajānaṁ § na parāmasāmi, aparāmasato ca me paccattāñneva nibbuti viditā, yadabhijānaṁ tathāgato no anayaṁ āpajjati.

37. "Santi, bhaggava, eke samaṇabrahmaṇā issarakuttam brahmakuttam ācariyakam aggaññam paññapenti. Tyāham upasaṅkamitvā evam vadāmi- 'saccam kira tumhe āyasmanto issarakuttam brahmakuttam ācariyakam aggaññam paññapethā'ti? Te ca me evam puṭṭhā, 'āmo'ti § paṭijānanti. Tyāham evam vadāmi- 'katham vihitakam pana § tumhe āyasmanto issarakuttam brahmakuttam ācariyakam aggaññam paññapethā'ti? Te mayā puṭṭhā na sampāyanti, asampāyantā mamaññeva paṭipucchanti. Tesāham puṭṭho byākaromi-

38. 'Hoti kho so, āvuso, samayo yam kadāci karahaci dīghassa addhuno accayena ayam loko saṃvatṭati. Saṃvatṭamāne loke yebhuyyena sattā ābhassarasam-vattanikā honti. Te tattha honti manomayā pītibhakkhā sayampabhā antalikkha-carā subhaṭṭhāyino ciram dīghamaddhānam tiṭṭhanti.

'Hoti kho so, āvuso, samayo yam kadāci karahaci dīghassa addhuno accayena ayam loko vivatṭati. Vivatṭamāne loke suññam brahmavimānam pātubhavati. Atha kho § aññataro satto āyukkhayā vā puññakkhayā vā ābhassarakāyā cavitvā suññam brahmavimānam upapajjati. So (3.0024) tattha hoti manomayo pīti-

bhakkho sayampabho antalikkhacaro subhaṭṭhāyī, ciram dīghamaddhānam tiṭṭhati.

‘Tassa tattha ekakassa dīgharattam nivusitattā anabhirati paritassanā uppajjati- aho vata aññepi sattā itthattam āgaccheyyunti. Atha aññepi sattā āyukkhayā vā puññakkhayā vā ābhassarakāyā cavitvā brahmavimānam upapajjanti tassa sattassa sahabyataṁ. Tepi tattha honti manomayā pītibhakkhā sayampabhā antalikkhacarā subhaṭṭhāyino, ciram dīghamaddhānam tiṭṭhanti.

39. ‘Tatrāvuso, yo so satto paṭhamam upapano, tassa evam hoti- ahamasmi brahmā mahābrahmā abhibhū anabhibhūto aññadathudaso vasavattī issaro kattā nimmātā setṭho sajitā § vasī pitā bhūtabhabyānam, mayā ime sattā nimmitā. Tam kissa hetu? Mamañhi pubbe etadahosi- aho vata aññepi sattā itthattam

āgaccheyyunti; iti mama ca manopaṇidhi. Ime ca sattā itthattam āgatāti.

‘Yepi te sattā pacchā upapannā, tesampi evam hoti- ayam kho bhavam brahmā mahābrahmā abhibhū anabhibhūto aññadatthudaso vasavattī issaro kattā nimmātā seṭho sajitā vasī pitā bhūtabhabhyānam; iminā mayam bhotā brahmunā nimmitā. Tam kissa hetu? Imañhi mayam addasāma idha paṭhamam upapannaṁ; mayam panāmha pacchā upapannāti.

40. ‘Tatrāvuso, yo so satto paṭhamam upapanno, so dīghāyukataro ca hoti vaṇṇavantataro ca mahesakkhataro ca. Ye pana te sattā pacchā upapannā, te appāyukatarā ca honti dubbaṇṇatarā ca appesakkhatarā ca.

‘Thānam kho panetam, āvuso, vijjati, yaṁ aññataro satto tamhā kāyā cavitvā itthattam āgacchati. Itthattam āgato samāno agārasmā anagāriyam pabbajati. Agārasmā anagāriyam pabbajito samāno (3.0025) ātappamanvāya padhānamanvāya anuyogamanvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārūpam cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte tam pubbenivāsam anussarati; tato param nānussarati.

‘So evamāha- yo kho so bhavam brahmā mahābrahmā abhibhū anabhibhūto aññadatthudaso vasavattī issaro kattā nimmātā seṭho sajitā vasī pitā bhūtabhabhyānam, yena mayam bhotā brahmunā nimmitā. So nicco dhuvo § sassato avipariṇāmadhammo sassatisamaṁ tatheva ṭhassati. Ye pana mayam ahumhā tena bhotā brahmunā nimmitā, te mayam aniccā addhuvā § appāyukā cavanadhammā itthattam āgatāti. Evamvihitakam no tumhe āyasmanto issarakuttam brahma-kuttam ācariyakam aggaññam paññapethāti. ‘Te evamāhaṁsu- evam kho no, āvuso gotama, sutam, yathevāyasmā gotamo āhā’ti. “Aggaññañcāhaṁ, bhaggava, pajānāmi. Tañca pajānāmi, tato ca uttaritaram pajānāmi, tañca pajānam na parāmasāmi, aparāmasato ca me paccattaññeva nibbuti vidiṭā. Yadabhijānam tathā-gato no anayaṁ āpajjati.

41. “Santi, bhaggava, eke samaṇabrahmaṇā khidḍāpadosikam ācariyakam aggaññam paññapenti. Tyāhaṁ upasaṅkamitvā evam vadāmi- ‘saccam kira tumhe āyasmanto khidḍāpadosikam ācariyakam aggaññam paññapethā’ti? Te ca me evam puṭṭhā ‘āmo’ti patijānanti. Tyāhaṁ evam vadāmi- ‘kathaṁ vihitakam pana tumhe āyasmanto khidḍāpadosikam ācariyakam aggaññam paññapethā’ti? Te mayā puṭṭhā na sampāyanti, asampāyantā mamaññeva paṭipucchanti, tesāham puṭṭho byākaromi-

42. ‘Santāvuso, khidḍāpadosikā nāma devā. Te ativelam hassakhidḍāratidhammasamāpannā § viharanti. Tesam ativelam hassakhidḍāratidhammasamāpannānam viharataṁ sati sammussati, satiyā sammosā § te devā tamhā kāyā cavanti.

‘Thānam (3.0026) kho panetaṁ, āvuso, vijjati, yaṁ aññataro satto tamhā kāyā cavitvā itthattam āgacchati, itthattam āgato samāno agārasmā anagāriyam pabbajati, agārasmā anagāriyam pabbajito samāno ātappamanvāya padhānamanvāya anuyogamanvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārūpam cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte tam pubbenivāsam anussarati; tato

param nānussarati.

‘So evamāha- ye kho te bhonto devā na khidḍāpadosikā te na ativelam hassakhiḍḍāratidhammasamāpannā viharanti. Tesam nātivelam hassakhidḍāratidhammasamāpannānaṁ viharataṁ sati na sammussati, satiyā asammosā te devā tamhā kāyā na cavanti, niccā dhuvā sassatā avipariṇāmadhammā sassatisamam tatheva ṭhassanti. Ye pana mayaṁ ahumhā khidḍāpadosikā te mayaṁ ativelam hassakhidḍāratidhammasamāpannā viharimhā, tesam no ativelam hassakhidḍāratidhammasamāpannānaṁ viharataṁ sati sammussati, satiyā sammosā evam § mayaṁ tamhā kāyā cutā, aniccā addhuvā appāyukā cavanadhammā itthattam āgatāti. Evaṁvihitakam no tumhe āyasmanto khidḍāpadosikam ācariyakam aggaññaṁ paññapethā’ti. ‘Te evamāhamṣu- evam kho no, āvuso gotama, sutam, yathevāyasmā gotamo āhā’ti. “Aggaññañcāhaṁ, bhaggava, pajānāmi …pe... yadabhijānaṁ tathāgato no anayaṁ āpajjati.

43. “Santi, bhaggava, eke samaṇabrahmaṇā manopadosikam ācariyakam aggaññaṁ paññapenti. Tyāhaṁ upasāṅkamitvā evam vadāmi- ‘saccam kira tumhe āyasmanto manopadosikam ācariyakam aggaññaṁ paññapethā’ti? Te ca me evam puṭṭhā ‘āmo’ti patijānanti. Tyāhaṁ evam vadāmi- ‘kathamvihitakam pana tumhe āyasmanto manopadosikam ācariyakam aggaññaṁ paññapethā’ti? Te mayā puṭṭhā na sampāyanti, asampāyantā mamaññeva paṭipucchanti. Tesāhaṁ puṭṭho byākaromi-

44. ‘Santāvuso, manopadosikā nāma devā. Te ativelam aññamaññaṁ upanijjhāyanti. Te ativelam aññamaññaṁ upanijjhāyantā aññamaññamhi cittāni (3.0027) padūsentī. Te aññamaññaṁ paduṭṭhacittā kilantakāyā kilantacittā. Te devā tamhā kāyā cavanti.

‘Thānam kho panetaṁ, āvuso, vijjati, yaṁ aññataro satto tamhā kāyā cavitvā itthattam āgacchatī. Itthattam āgato samāno agārasmā anagāriyam pabbajati. Agārasmā anagāriyam pabbajito samāno ātappamanvāya padhānamanvāya anuyogamanvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārūpaṁ cetosamādhīm phusati, yathāsamāhite citte tam pubbenivāsaṁ anussarati, tato param nānussarati.

‘So evamāha- ye kho te bhonto devā na manopadosikā te nātivelam aññamaññaṁ upanijjhāyanti. Te nātivelam aññamaññaṁ upanijjhāyantā aññamaññamhi cittāni nappadūsentī. Te aññamaññaṁ appaduṭṭhacittā akilantakāyā akilantacittā. Te devā tamhā § kāyā na cavanti, niccā dhuvā sassatā avipariṇāmadhammā sassatisamam tatheva ṭhassanti. Ye pana mayaṁ ahumhā manopadosikā, te mayaṁ ativelam aññamaññaṁ upanijjhāyimhā. Te mayaṁ ativelam aññamaññaṁ upanijjhāyantā aññamaññamhi cittāni padūsimhā §. Te mayaṁ aññamaññaṁ paduṭṭhacittā kilantakāyā kilantacittā. Evaṁ mayaṁ § tamhā kāyā cutā, aniccā addhuvā appāyukā cavanadhammā itthattam āgatāti. Evaṁvihitakam no tumhe āyasmanto manopadosikam ācariyakam aggaññaṁ paññapethā’ti. ‘Te evamāhamṣu- evam kho no, āvuso gotama, sutam, yathevāyasmā gotamo āhā’ti. “Aggaññañcāhaṁ, bhaggava, pajānāmi …pe... yadabhijānaṁ tathāgato no

anayam āpajjati.

45. “Santi, bhaggava, eke samañabrahmaṇā adhiccasamuppannam ācariyakam aggaññaṁ paññapenti. Tyāhaṁ upasaṅkamitvā evam vadāmi- ‘saccam kira tumhe āyasmanto adhiccasamuppannam ācariyakam aggaññaṁ paññapethā’ti? Te ca me evam puṭṭhā ‘āmo’ti paṭijānanti. Tyāhaṁ evam vadāmi- ‘katham vihitakam pana tumhe āyasmanto adhiccasamuppannam ācariyakam aggaññaṁ paññapethā’ti? Te (3.0028) mayā puṭṭhā na sampāyanti, asampāyantā mamaññeva paṭipucchanti. Tesāham puṭṭho byākaromi-

46. ‘Santāvuso, asaññasattā nāma devā. Saññuppādā ca pana te devā tamhā kāyā cavanti.

‘Thānam kho panetam, āvuso, vijjati. Yam aññataro satto tamhā kāyā cavitvā itthattam āgacchati. Itthattam āgato samāno agārasmā anagāriyam pabbajati. Agārasmā anagāriyam pabbajito samāno ātappamanvāya padhānamanvāya anuyogamanvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārūpaṁ cetosamādhīm phusati, yathāsamāhite citte tam § saññuppādam anussarati, tato param nānussarati.

‘So evamāha- adhiccasamuppanno attā ca loko ca. Tam kissa hetu? Ahañhi pubbe nāhosim, somhi etarahi ahutvā santatāya § pariṇatoti. Evamvihitakam no tumhe āyasmanto adhiccasamuppannam ācariyakam aggaññaṁ paññapethā’ti? ‘Te evamāhamsu- evam kho no, āvuso gotama, sutam yathevāyasmā gotamo āhā’ti. “Aggaññañcāham, bhaggava, pajānāmi tañca pajānāmi, tato ca uttaritaram pajānāmi, tañca pajānaṁ na parāmasāmi, aparāmasato ca me paccattaññeva nibbuti veditā. Yadabhijānam tathāgato no anayam āpajjati.

47. “Evamvādīm kho mam, bhaggava, evamakkhāyīm eke samañabrahmaṇā asatā tucchā musā abhūtena abbhācikkhanti- ‘viparīto samaṇo gotamo bhikkhavo ca. Samaṇo gotamo evamāha- yasmiṁ samaye subham vimokkham upasampajja viharati, sabbam tasmiṁ samaye asubhantveva § pajānāti’ti §. Na kho panāham, bhaggava, evam vadāmi- ‘yasmiṁ samaye subham vimokkham upasampajja viharati, sabbam tasmiṁ samaye asubhantveva pajānāti’ti. Evañca khvāham, bhaggava, vadāmi- ‘yasmiṁ samaye subham vimokkham upasampajja viharati, subhantveva tasmiṁ samaye pajānāti’ti.

“Te (3.0029) ca, bhante, viparītā, ye bhagavantam viparītato dahanti bhikkhavo ca. Evampasanno aham, bhante, bhagavati. Pahoti me bhagavā tathā dhammam desetum, yathā aham subham vimokkham upasampajja vihareyyan”ti.

48. “Dukkaram kho etam, bhaggava, tayā aññadīṭhikena aññakhantikena aññarucikena aññatrāyogena aññatrācariyakena subham vimokkham upasampajja viharitum. Iñgha tvam, bhaggava, yo ca te ayam mayi pasādo, tameva tvam sādhukamanurakkhā”ti. “Sace tam, bhante, mayā dukkaram aññadīṭhikena aññakhantikena aññarucikena aññatrāyogena aññatrācariyakena subham vimokkham upasampajja viharitum. Yo ca me ayam, bhante, bhagavati pasādo, tamevāham sādhukamanurakkhissāmī”ti. Idamavoca bhagavā. Attamano bhaggavagotto paribbājako bhagavato bhāsitam abhinandīti.

Pāthikasuttam § nitthitam paṭhamam.

2. Udumbarikasuttam

Nigrodhaporibbājakavatthu

49. Evam (3.0030) me sutam- ekaṁ samayaṁ bhagavā rājagahe viharati gijjhakūte pabbate. Tena kho pana samayena nigrodo paribbājako udumbarikāya paribbājakārāme paṭivasati mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ tiṁsamattehi paribbājakasatehi. Atha kho sandhāno gahapati divā divassa § rājagahā nikkhami bhagavantam dassanāya. Atha kho sandhānassa gahapatissa etadahosi- “akālo kho bhagavantam dassanāya. Paṭisallīno bhagavā. Manobhāvanīyā-nampi bhikkhūnam asamayo dassanāya. Paṭisallīnā manobhāvanīyā bhikkhū. Yaṁnūnāham yena udumbarikāya paribbājakārāmo, yena nigrodo paribbājako tenupasaṅkameyyan”ti. Atha kho sandhāno gahapati yena udumbarikāya paribbājakārāmo, tenupasaṅkami.

50. Tena kho pana samayena nigrodo paribbājako mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ nisinno hoti unnādiniyā uccāsaddamahāsaddāya anekavihitam tira-cchānakatham kathentiyā. Seyyathidam- rājakatham corakatham mahāmattakatham senākatham bhayakatham yuddhakatham annakatham pānakatham vatthakatham sayanakatham mālākatham gandhakatham ūtikatham yānakatham gāmakatham nigamakatham nagarakatham janapadakatham itthikatham sūrakatham visikhākatham kumbhaṭṭhānakatham pubbatetakatham nānattakatham lokakkhāyikam samuddakkhāyikam itibhavābhavakatham iti vā.

51. Addasā kho nigrodo paribbājako sandhānam gahapatiṁ dūratova āgacchantaṁ. Disvā sakam parisam sañthāpesi- “appasaddā bhonto hontu, mā bhonto saddamakattha. Ayam samaṇassa gotamassa sāvakō āgacchati sandhāno gahapati. Yāvatā kho pana samaṇassa gotamassa sāvakā gihī odātava-sanā rājagahe paṭivasanti, ayam tesam aññataro sandhāno gahapati. Appasaddakāmā kho panete

āyasmanto appasaddavinītā (3.0031), appasaddassa vaṇṇavādino. Appeva nāma appasaddam parisaṁ viditvā upasaṅkamitabbam maññeeyyā”ti. Evam vutte te paribbājakā tuṇhi ahesum.

52. Atha kho sandhāno gahapati yena nigrodho paribbājako tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā nigrodhena paribbājakena saddhim sammodi. Sammodaniyam katham sāraṇiyam vītisāretvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho sandhāno gahapati nigrodhām paribbājakam etadavoca- “aññathā kho ime bhonto aññatitthiyā paribbājakā saṅgamma samāgamma unnādino uccāsaddama-hāsaddā anekavihitam tiracchānakatham anuyuttā viharanti. Seyyathidam- rājakatham ...pe... itibhavābhavakatham iti vā. Aññathā kho § pana so bhagavā araññavanapatthāni pantāni senāsanāni paṭisevati appasaddāni appanigghosāni vijanavātāni manussarāhasseyyakāni paṭisallānasāruppāni”ti.

53. Evam vutte nigrodho paribbājako sandhānam gahapatim etadavoca- “yagghe gahapati, jāneyyāsi, kena samaṇo gotamo saddhim sallapati, kena sākacchaṁ samāpajjati, kena paññāveyyattiyam samāpajjati? Suññāgārahata samanassa gotamassa paññā aparisāvacaro samaṇo gotamo nālam sallāpāya. So antamantāneva sevati §. Seyyathāpi nāma gokāṇā paryantacārinī antamantāneva sevati. Evameva suññāgārahata samanassa gotamassa paññā; aparisāvacaro samaṇo gotamo; nālam sallāpāya. So antamantāneva sevati. Iṅgha, gahapati, samaṇo gotamo imam parisaṁ āgaccheyya, ekapañheneva nam samśadeyyāma §, tucchakumbhīva nam maññe orodheyyāmā”ti.

54. Assosi kho bhagavā dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya sandhānassa gahapatissa nigrodhena paribbājakena saddhim imam kathāsa-llāpam. Atha kho bhagavā gjjhakūṭā pabbatā orohitvā yena sumāgadhāya tīre moranivāpo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā (3.0032) sumāgadhāya tīre moranivāpe abbhokāse caṅkami. Addasā kho nigrodho paribbājako bhagavantam sumāgadhāya tīre moranivāpe abbhokāse caṅkamantam. Disvāna sakam parisaṁ saṇṭhāpesi- “appasaddā bhonto hontu, mā bhonto saddamakatha, ayam samaṇo gotamo sumāgadhāya tīre moranivāpe abbhokāse caṅkamati. Appasaddakāmo kho pana so āyasmā, appasaddassa vaṇṇavādī. Appeva nāma appasaddam parisaṁ viditvā upasaṅkamitabbam maññeyya. Sace samaṇo gotamo imam parisaṁ āgaccheyya, imam tam pañham puccheyyāma- ‘ko nāma so, bhante, bhagavato dhammo, yena bhagavā sāvake vineti, yena bhagavatā sāvakā vinītā assāsappattā paṭijānanti ajjhāsayam ādibrahmacariyan’ti? Evam vutte te paribbājakā tuṇhi ahesum.

Tapojigucchāvādo

55. Atha kho bhagavā yena nigrodho paribbājako tenupasaṅkami. Atha kho nigrodho paribbājako bhagavantam etadavoca- “etu kho, bhante, bhagavā, svāgataṁ, bhante, bhagavato. Cirassam kho, bhante, bhagavā imam paryāyamakaśi yadidam idhāgamanāya. Nisidatu, bhante, bhagavā, idamāsanam paññattan”-

ti. Nisīdi bhagavā paññatte āsane. Nigrodhopi kho paribbājako aññataram nīcāsanam gahetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinnam kho nigrodhām paribbājakam bhagavā etadavoca- “kāya nuttha, nigrodha, etarahi kathāya sannisinnā, kā ca pana vo antarākathā vippakatā”ti? Evam vutte, nigrodho paribbājako bhagavantam etadavoca, “idha mayaṁ, bhante, addasāma bhagavantam sumāgadhāya tīre moranivāpe abbhokāse cañkamantam, disvāna evam avocumhā- ‘sace samaṇo gotamo imam parisam āgaccheyya, imam tam pañham puccheyyāma- ko nāma so, bhante, bhagavato dhammo, yena bhagavā sāvake vineti, yena bhagavatā sāvakā vinītā assāsappattā paṭijānanti ajjhāsayam ādibrahmacariyan’ti? Ayam kho no, bhante, antarākathā vippakatā; atha bhagavā anuppatto”ti.

56. “Dujjānam kho etaṁ, nigrodha, tayā aññadiṭṭhikena aññakhantikena aññaru-cikena aññatrāyogena aññatrācariyakena, yenāhaṁ sāvake vinemi (3.0033), yena mayā sāvakā vinītā assāsappattā paṭijānanti ajjhāsayam ādibrahmacariyam. Iṅgha tvam̄ mam̄, nigrodha, sake ācariyake adhijegucche pañham puccha- ‘katham santā nu kho, bhante, tapojigucchā paripuṇṇā hoti, katham aparipuṇṇā’ti? Evam vutte te paribbājakā unnādino uccāsaddamahāsaddā ahesum- “acchariyam vata bho, abbhutam̄ vata bho, samaṇassa gotamassa mahiddhikatā mahānubhāvatā, yatra hi nāma sakavādam ṭhapessati, paravādena pavāressati”ti.

57. Atha kho nigrodho paribbājako te paribbājake appasadde katvā bhagavantam etadavoca- “mayaṁ kho, bhante, tapojigucchāvādā § tapojigucchāsārā tapojigucchā-allīnā viharāma. Katham̄ santā nu kho, bhante, tapojigucchā pari-puṇṇā hoti, katham̄ aparipuṇṇā”ti?

“Idha, nigrodha, tapassī acelako hoti muttācāro, hatthāpalekhano §, na ehibhaddantiko, na tiṭṭhabhaddantiko, nābhīhaṭam̄, na uddissakataṁ, na nimantanaṁ sādiyati, so na kumbhimukhā paṭiggaṇhāti, na kaṭopimukhā paṭiggaṇhāti, na eḷakamantaram, na daṇḍamantaram, na musalamantaram, na dvinnam̄ bhuñjamā-nānam̄, na gabbhiniyā, na pāyamānāya, na purisantaragatāya, na saṅkittisu, na yattha sā upaṭṭhitō hoti, na yattha makkhikā saṇḍasaṇḍacārinī, na maccham̄, na māmsam̄, na suram̄, na merayam̄, na thusodakam̄ pivati, so ekāgāriko vā hoti ekālopiko, dvāgāriko vā hoti dvālopiko, sattāgāriko vā hoti sattālopiko, ekissāpi dattiyā yāpeti, dvīhipi dattīhi yāpeti, sattahipi dattīhi yāpeti; ekāhikampi āhāram̄ āhāreti, dvīhikampi § āhāram̄ āhāreti, sattāhikampi āhāram̄ āhāreti, iti evarūpaṁ addhamāsikampi pariyāyabhattabhojanānuyogamanuyutto viharati. So sākabhakkho vā hoti, sāmākabhakkho vā hoti, nīvārabhakkho vā hoti, daddulabhakkho vā hoti, haṭabhakkho vā hoti, kaṇabhakkho vā hoti, ācāmabhakkho vā hoti, piññāka-bhakkho vā hoti, tiṇabhakkho vā hoti, gomayabhakkho vā hoti; vanamūlaphalā-hāro yāpeti pavattaphalabhojī. So sāṇānipi dhāreti (3.0034), masāṇānipi dhāreti, chavadussānipi dhāreti, paṁsukūlānipi dhāreti, tirīṭānipi dhāreti, ajinampi dhāreti, ajinakkhipampi dhāreti, kusacīrampi dhāreti, vākacīrampi dhāreti, phalakacīrampi dhāreti, kesakambalampi dhāreti, vālakambalampi dhāreti, ulūkapakkhampi dhāreti, kesamassulocakopi hoti kesamassulocanānuyogamanuyutto, ubbhaṭṭhakopi § hoti āsanapaṭikkhitto, ukkuṭikopi hoti ukkuṭikappadhānamanuyutto, kaṇṭakā-

passayikopi hoti kaṇṭakāpassaye seyyam kappeti, phalakaseyyampi kappeti, thaṇḍilaseyyampi kappeti, ekapassayikopi hoti rajojalladharo, abbhokāsikopi hoti yathāsanthatiko, vekaṭikopi hoti vikaṭabhojanānuyogamanuyutto, apānakopi hoti apānakattamanuyutto, sāyatatiyakampi udakorohanānuyogamanuyutto viharati. Tam kiṁ maññasi, nigrodha, yadi evam̄ sante tapojigucchā paripuṇṇā vā hoti aparipuṇṇā vā”ti? “Addhā kho, bhante, evam̄ sante tapojigucchā paripuṇṇā hoti, no aparipuṇṇā”ti. “Evam̄ paripuṇṇāyapi kho aham̄, nigrodha, tapojigucchāya anekavihite upakkilese vadāmī”ti.

Upakkilesa

58. “Yathā kathaṁ pana, bhante, bhagavā evam̄ paripuṇṇāya tapojigucchāya anekavihite upakkilese vadatī”ti? “Idha, nigrodha, tapassī tapam̄ samādiyati, so tena tapasā attamano hoti paripuṇṇasaṅkappo. Yampi, nigrodha, tapassī tapam̄ samādiyati, so tena tapasā attamano hoti paripuṇṇasaṅkappo. Ayampi kho, nigrodha, tapassino upakkilesa hoti.

“Puna caparam̄, nigrodha, tapassī tapam̄ samādiyati, so tena tapasā attānukkam̄seti param̄ vambheti. Yampi, nigrodha, tapassī tapam̄ samādiyati, so tena tapasā attānukkam̄seti param̄ vambheti. Ayampi kho, nigrodha, tapassino upakkilesa hoti.

“Puna caparam̄, nigrodha, tapassī tapam̄ samādiyati, so tena tapasā majjati mucchati pamādamāpajjati §. Yampi, nigrodha, tapassī tapam̄ samādiyati, so (3.003) tena tapasā majjati mucchati pamādamāpajjati. Ayampi kho, nigrodha, tapassino upakkilesa hoti.

59. “Puna caparam̄, nigrodha, tapassī tapam̄ samādiyati, so tena tapasā lābhaskārasilokaṁ abhinibbatteti, so tena lābhasakkārasilokena attamano hoti paripuṇṇasaṅkappo. Yampi, nigrodha, tapassī tapam̄ samādiyati, so tena tapasā lābhaskārasilokaṁ abhinibbatteti, so tena lābhasakkārasilokena attamano hoti paripuṇṇasaṅkappo. Ayampi kho, nigrodha, tapassino upakkilesa hoti.

“Puna caparam̄, nigrodha, tapassī tapam̄ samādiyati, so tena tapasā lābhaskārasilokaṁ abhinibbatteti, so tena lābhasakkārasilokena attānukkam̄seti param̄ vambheti. Yampi, nigrodha, tapassī tapam̄ samādiyati, so tena tapasā lābhaskārasilokaṁ abhinibbatteti, so tena lābhasakkārasilokena attānukkam̄seti param̄ vambheti. Ayampi kho, nigrodha, tapassino upakkilesa hoti.

“Puna caparam̄, nigrodha, tapassī tapam̄ samādiyati, so tena tapasā lābhaskārasilokaṁ abhinibbatteti, so tena lābhasakkārasilokena majjati mucchati pamādamāpajjati. Yampi, nigrodha, tapassī tapam̄ samādiyati, so tena tapasā lābhaskārasilokaṁ abhinibbatteti, so tena lābhasakkārasilokena majjati mucchati pamādamāpajjati. Ayampi kho, nigrodha, tapassino upakkilesa hoti.

60. “Puna caparam̄, nigrodha, tapassī bhojanesu vodāsam̄ āpajjati- ‘idam̄ me khamati, idam̄ me nakkhamati’ti. So yañca § khvassa nakkhamati, tam̄ sāpekkho pajahati. Yam panassa khamati, tam̄ gadhito § mucchito ajjhāpanno anādīnavada-

ssāvī anissaraṇapañño paribhuñjati ...pe... ayampi kho, nigrodha, tapassino upakkilesō hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī tapaṁ samādiyati lābhasakkārasilokanikanti-
hetu- ‘sakkarissanti maṁ rājāno rājamahāmattā khattiyā brāhmaṇā (3.0036) gaha-
patikā titthiyā’ti ...pe... ayampi kho, nigrodha, tapassino upakkilesō hoti.

61. “Puna caparam, nigrodha, tapassī aññataram samaṇam vā brāhmaṇam vā
apasādetā § hoti- ‘kim panāyaṁ sambahulājīvo § sabbam saṁbhakkheti. Seyya-
thidam- mūlabijam khandhabijam phaṭubijam aggabijam bijabijameva pañcamam,
asanivicakkam dantakūṭam, samaṇappavādenā’ti ...pe... ayampi kho, nigrodha,
tapassino upakkilesō hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī passati aññataram samaṇam vā brāhmaṇam
vā kulesu sakkariyamānam garukariyamānam māniyamānam pūjiyamānam.
Disvā tassa evam hoti- ‘imañhi nāma sambahulājīvam kulesu sakkaronti garum
karonti mānenti pūjenti. Maṁ pana tapassiṁ lūkhājīvīm kulesu na sakkaronti na
garum karonti na mānenti na pūjentī’ti, iti so issāmacchariyam kulesu uppādetā
hoti ...pe... ayampi kho, nigrodha, tapassino upakkilesō hoti.

62. “Puna caparam, nigrodha, tapassī āpāthakanisādī hoti ...pe... ayampi kho,
nigrodha, tapassino upakkilesō hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī attānam adassayamāno kulesu carati-
‘idampi me tapasmiṁ idampi me tapasmin’ti ...pe... ayampi kho, nigrodha, tapa-
ssino upakkilesō hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī kiñcideva paṭicchannam sevati. So ‘khamati
te idan’ti puṭṭho samāno akkhamamānam āha- ‘khamatī’ti. Khamamānam āha-
‘nakkhamatī’ti. Iti so sampajānamusā bhāsitā hoti ...pe... ayampi kho, nigrodha,
tapassino upakkilesō hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī tathāgatassa vā tathāgatasāvakassa vā dhammam desentassa santamyeva pariyāyam anuññeyyam nānujānāti ...pe... ayampi kho, nigrodha, tapassino upakkilesō hoti.

63. “Puna (3.0037) caparam, nigrodha, tapassī kodhano hoti upanāhī. Yampi, nigrodha, tapassī kodhano hoti upanāhī. Ayampi kho, nigrodha, tapassino upakkilesō hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī makkhī hoti paṭasī § ...pe... issukī hoti maccharī... saṭho hoti māyāvī... thaddho hoti atimānī... pāpiccho hoti pāpikānam icchānam vasaṇ gato... micchādiṭṭhiko hoti antaggāhikāya diṭṭhiyā samannāgato... sanditṭhiparāmāsī hoti ādhānaggāhī dappaṭinissaggi. Yampi, nigrodha, tapassī sanditṭhiparāmāsī hoti ādhānaggāhī dappaṭinissaggi. Ayampi kho, nigrodha, tapassino upakkilesō hoti.

“Tam kim maññasi, nigrodha, yadime tapojigucchā § upakkilesā vā anupakkilesā vā”ti? “Addhā kho ime, bhante, tapojigucchā § upakkilesā §, no anupakkilesā. Ṭhānam kho panetam, bhante, vijjati yaṁ idhekacco tapassī sabbeheva imehi upakkilesehi samannāgato assa; ko pana vādo aññataraññatarenā”ti.

Parisuddhapapaṭikappattakathā

64. “Idha, nigrodha, tapassī tapam samādiyati, so tena tapasā na attamano hoti na paripuṇṇasaṅkappo. Yampi, nigrodha, tapassī tapam samādiyati, so tena tapasā na attamano hoti na paripuṇṇasaṅkappo. Evam so tasmiṁ ṭhāne parisuddho hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī tapam samādiyati, so tena tapasā na attānukkamseti na param vambheti ...pe... evam so tasmiṁ ṭhāne parisuddho hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī tapam samādiyati, so tena tapasā na majjati na mucchati na pamādamāpajjati ...pe... evam so tasmiṁ ṭhāne parisuddho hoti.

65. “Puna (3.0038) caparam, nigrodha, tapassī tapam samādiyati, so tena tapasā lābhaskārasilokam abhinibbatteti, so tena lābhaskārasilokena na attamano hoti na paripuṇṇasaṅkappo ...pe... evam so tasmiṁ ṭhāne parisuddho hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī tapam samādiyati, so tena tapasā lābhaskārasilokam abhinibbatteti, so tena lābhaskārasilokena na majjati na mucchati na pamādamāpajjati ...pe... evam so tasmiṁ ṭhāne parisuddho hoti.

66. “Puna caparam, nigrodha, tapassī bhojanesu na vodāsam āpajjati-‘idam me khamati, idam me nakkhamati’ti. So yañca khvassa nakkhamati, tam anapekkho pajahati. Yaṁ panassa khamati, tam agadhito amucchito anajjhāpanno ādīnavadassāvī nissaranapāñño paribhuñjati ...pe... evam so tasmiṁ ṭhāne parisuddho hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī na tapam samādiyati lābhaskārasilokanika-

ntihetu- ‘sakkarissanti maṁ rājāno rājamahāmattā khattiyā brāhmaṇā gahapatikā titthiyā’ti ...pe... evam so tasmiṁ thāne parisuddho hoti.

67. “Puna caparam, nigrodha, tapassī aññataram samaṇam vā brāhmaṇam vā nāpasādetā hoti- ‘kim panāyam sambahulājīvo sabbam saṁbhakkheti. Seyya-thidam- mūlabijam khandhabijam phalubijam aggabijam bijabijameva pañcamam, asanivicakkam dantakūṭam, samaṇappavādenā’ti ...pe... evam so tasmiṁ thāne parisuddho hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī passati aññataram samaṇam vā brāhmaṇam vā kulesu sakkariyamānam garu kariyamānam māniyamānam pūjiyamānam. Disvā tassa na evam (3.0039) hoti- ‘imañhi nāma sambahulājīvam kulesu sakkaronti garum karonti mānenti pūjenti. Maṁ pana tapassim lūkhājīvam kulesu na sakkaronti na garum karonti na mānenti na pūjentī’ti, iti so issāmacchariyam kulesu nuppādetā hoti ...pe... evam so tasmiṁ thāne parisuddho hoti.

68. “Puna caparam, nigrodha, tapassī na āpāthakanisādī hoti ...pe... evam so tasmiṁ thāne parisuddho hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī na attānam adassayamāno kulesu carati-‘idampi me tapasmiṁ, idampi me tapasmin’ti ...pe... evam so tasmiṁ thāne pari-suddho hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī na kañcideva paṭicchannam sevati, so-‘khamati te idan’ti puṭṭho samāno akkhamamānam āha- ‘nakkhamatī’ti. Khamamānam āha- ‘khamatī’ti. Iti so sampajānamusā na bhāsitā hoti ...pe... evam so tasmiṁ thāne parisuddho hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī tathāgatassa vā tathāgatasāvakassa vā dhammam desentassa santamyeva pariyāyam anuññeyyam anujānāti ...pe... evam so tasmiṁ thāne parisuddho hoti.

69. “Puna caparam, nigrodha, tapassī akkodhano hoti anupanāhī. Yampi, nigrodha, tapassī akkodhano hoti anupanāhī evam so tasmiṁ thāne parisuddho hoti.

“Puna caparam, nigrodha, tapassī amakkhī hoti apalāsī ...pe... anissukī hoti amaccharī... asaṭho hoti amāyāvī... atthaddho hoti anatimānī... na pāpiccho hoti na pāpikānam icchānam vasam gato... na micchādiṭṭhiko hoti na antaggāhikāya diṭṭhiyā samannāgato... na sandiṭṭhiparāmāsī hoti na ādhānaggāhī suppaṭini-ssaggi. Yampi, nigrodha, tapassī na sandiṭṭhiparāmāsī hoti na ādhānaggāhī suppaṭinissaggi. Evam so tasmiṁ thāne parisuddho hoti.

“Taṁ kim maññasi, nigrodha, yadi evam sante tapojigucchā parisuddhā vā hoti aparisuddhā vā”ti? “Addhā kho, bhante, evam sante tapojigucchā parisuddhā (3.004 hoti no aparisuddhā, aggappattā ca sārappattā cā”ti. “Na kho, nigrodha, ettāvatā tapojigucchā aggappattā ca hoti sārappattā ca; api ca kho papaṭikappattā § hotī”ti.

Parisuddhatacappattakathā

70. “Kittāvatā pana, bhante, tapojigucchā aggappattā ca hoti sārappattā ca? Sādhu me, bhante, bhagavā tapojigucchāya aggaññeva pāpetu, sāraññeva pāpetū”ti. “Idha, nigrodha, tapassī cātuyāmasamvarasamvuto hoti. Kathañca, nigrodha, tapassī cātuyāmasamvarasamvuto hoti? Idha, nigrodha, tapassī na pāṇam atipāteti §, na pāṇam atipātayati, na pāṇamatipātayato samanuñño hoti. Na adinnañ ādiyati, na adinnañ ādiyāpeti, na adinnañ ādiyato samanuñño hoti. Na musā bhañati, na musā bhañāpeti, na musā bhañato samanuñño hoti. Na bhāvitamāsīsatī §, na bhāvitamāsīsāpeti, na bhāvitamāsīsato samanuñño hoti. Evam kho, nigrodha, tapassī cātuyāmasamvarasamvuto hoti.

“Yato kho, nigrodha, tapassī cātuyāmasamvarasamvuto hoti, adum cassa hoti tapassitāya. So abhiharati no hīnāyāvattati. So vivittam senāsanam bhajati araññam rukkhamūlam pabbatam kandaram giriguham susānam vanapattham abbhokāsam palālapuñjam. So pacchābhuttam piñdapātappaṭikkanto nisīdati pallañkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya parimukham satim upaṭṭhapetvā. So abhijjhām loke pahāya vigatābhijjhena cetasā viharati, abhijjhāya cittam parisodheti. Byāpādappadosam pahāya abyāpannacitto viharati sabbapāṇabhūtahitānu-kampī, byāpādappadosā cittam parisodheti. Thinamiddham § pahāya vigatathina-middho viharati ālokasaññī sato sampajāno, thinamiddhā cittam parisodheti. Uddhaccakukkuccam pahāya anuddhato viharati ajjhattam vūpasantacitto, uddha-ccakukkuccā cittam parisodheti. Vicikicchām pahāya tiṇṇavvicikiccho viharati aka-thamkathī kusalesu dhammesu, vicikicchāya cittam parisodheti.

71. “So (3.0041) ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubba-likaṇe mettāsahagatena cetasā ekam disam pharitvā viharati. Tathā dutiyam. Tathā tatiyam. Tathā catuttham. Iti uddhamadho tiriyañ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena abyāpajjena pharitvā viharati. Karuṇāsahagatena cetasā ...pe... muditāsahagatena cetasā ...pe... upekkhāsahagatena cetasā ekam disam pharitvā viharati. Tathā dutiyam. Tathā tatiyam. Tathā catuttham. Iti uddhamadho tiriyañ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam upekkhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena abyāpajjena pharitvā viharati.

“Tām kim maññasi, nigrodha. Yadi evam sante tapojigucchā parisuddhā vā hoti aparisuddhā vā”ti? “Addhā kho, bhante, evam sante tapojigucchā parisuddhā hoti no aparisuddhā, aggappattā ca sārappattā cā”ti. “Na kho, nigrodha, ettāvatā tapojigucchā aggappattā ca hoti sārappattā ca; api ca kho tacappattā hotī”ti.

Parisuddhaphegguppattakathā

72. “Kittāvatā pana, bhante, tapojigucchā aggappattā ca hoti sārappattā ca? Sādhu me, bhante, bhagavā tapojigucchāya aggaññeva pāpetu, sāraññeva pāpetū”ti. “Idha, nigrodha, tapassī cātuyāmasamvarasamvuto hoti. Kathañca, nigrodha, tapassī cātuyāmasamvarasamvuto hoti ...pe... yato kho, nigrodha, tapassī cātuyāmasamvarasamvuto hoti, adum cassa hoti tapassitāya. So abhiharati no hīnāyāva-

ttati. So vivittaṁ senāsanaṁ bhajati ...pe... so ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalikaraṇe mettāsahagatena cetasā ...pe... karuṇāsahagatena cetasā ...pe... muditāsahagatena cetasā ...pe... upekkhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjena pharitvā viharati. So anekavihitam pubbenivāsaṁ anussarati seyyathidam- ekampi jātiṁ dvepi jātiyo tissopi jātiyo catassopi jātiyo pañcapi jātiyo dasapi jātiyo vīsampi jātiyo tiṁsampi jātiyo cattālīsampi (3.0042) jātiyo paññāsampi jātiyo jātisatampi jātisahassampi jātisatasahassampi anekepi saṁvatṭakappe anekepi vivaṭṭakappe anekepi saṁvatṭavivaṭṭakappe- ‘amutrāsim evamnāmo evamgotto evamvaṇo evamāhāro evam̄sukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādim, tatrāpāsim evamnāmo evamgotto evamvaṇo evamāhāro evam̄sukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno’ti. Iti sākāram sa-uddesam anekavihitam pubbenivāsaṁ anussarati.

“Tam kim maññasi, nigrodha, yadi evam sante tapojigucchā parisuddhā vā hoti aparisuddhā vā”ti? “Addhā kho, bhante, evam sante tapojigucchā parisuddhā hoti, no aparisuddhā, aggappattā ca sārappattā cā”ti. “Na kho, nigrodha, ettāvatā tapojigucchā aggappattā ca hoti sārappattā ca; api ca kho phegguppattā hoti”ti.

Parisuddha-aggappattasārappattakathā

73. “Kittāvatā pana, bhante, tapojigucchā aggappattā ca hoti sārappattā ca? Sādhu me, bhante, bhagavā tapojigucchāya aggaññeva pāpetu, sāraññeva pāpetū”ti. “Idha, nigrodha, tapassī cātuyāmasaṁvarasamvuto hoti. Kathañca, nigrodha, tapassī cātuyāmasaṁvarasamvuto hoti ...pe... yato kho, nigrodha, tapassī cātuyāmasaṁvarasamvuto hoti, adum cassa hoti tapassitāya. So abhiharati no hīnāyāvattati. So vivittam senāsanam bhajati ...pe... so ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalikaraṇe mettāsaṁhagatena cetasā ...pe... upekkhāsaṁhagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena abyāpajjena pharitvā viharati. So anekavihitam pubbenivāsam anussarati. Seyyathidaṁ- ekampi jātiṁ dvepi jātiyo tissopi jātiyo catassopi jātiyo pañcapi jātiyo ...pe... iti sākāram sa-uddesam anekavihitam pubbenivāsam anussarati. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne pañite suvaññe dubbaññe sugate duggate, yathākammūpage satte pajānāti- ‘ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena (3.0043) samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānam upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā. Te kāyassa bhedā param marañā apāyam duggatim vini-pātam nirayam upapannā. Ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānam anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā. Te kāyassa bhedā param marañā sugatim saggam lokam upapannā”ti. Iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne pañite suvaññe dubbaññe sugate duggate, yathākammūpage satte pajānāti.

“Tam kim maññasi, nigrodha, yadi evam sante tapojigucchā parisuddhā vā hoti aparisuddhā vā”ti? “Addhā kho, bhante, evam sante tapojigucchā parisuddhā hoti no aparisuddhā, aggappattā ca sārappattā cā”ti.

74. “Ettāvatā kho, nigrodha, tapojigucchā aggappattā ca hoti sārappattā ca. Iti kho, nigrodha §, yam mām tvam avacāsi- ‘ko nāma so, bhante, bhagavato dhammo, yena bhagavā sāvake vineti, yena bhagavatā sāvakā vinītā assāsappattā paṭijānanti ajjhāsayam ādibrahmacariyan’ti. Iti kho tam, nigrodha, thānam uttaritarañca pañitatarañca, yenāham sāvake vinemi, yena mayā sāvakā vinītā assāsappattā paṭijānanti ajjhāsayam ādibrahmacariyan”ti.

Evam vutte, te paribbājakā unnādino uccāsaddamahāsaddā ahesum- “ettha mayam anassāma sācariyakā, na mayam ito bhiyyo uttaritaram pajānāmā”ti.

Nigrodhassa pajjhāyanam

75. Yadā aññāsi sandhāno gahapati- “aññadatthu kho dānime aññatitthiyā paribbājakā bhagavato bhāsitaṁ sussūsanti, sotam odahanti, aññācittam upaṭṭhāpenī”ti. Atha § nigrodham paribbājakam etadavoca (3.0044)- “iti kho, bhante nigrodha, yam mām tvam avacāsi- ‘yagghe, gahapati, jāneyyāsi, kena samañgo gotamo saddhim sallapati, kena sākacchaṁ samāpajjati, kena paññāveyyattiyaṁ samāpajjati, suññāgārahatā samañassa gotamassa paññā, aparisāvacaro

samaṇo gotamo nālam sallāpāya, so antamantāneva sevati; seyyathāpi nāma gokānā paryantacārinī antamantāneva sevati. Evameva suññāgārahatā samaṇassa gotamassa paññā, aparisāvacaro samaṇo gotamo nālam sallāpāya; so antamantāneva sevati; īṅgha, gahapati, samaṇo gotamo imam parisaṁ āgaccheyya, ekapañheneva nam samsādeyyāma, tucchakumbhīva naṁ maññe orodheyyāmā’ti. Ayaṁ kho so, bhante, bhagavā araham sammāsambuddho idhānuppatto, aparisāvacaram pana nam karotha, gokāṇam paryantacārinim karotha, ekapañheneva nam samsādetha, tucchakumbhīva naṁ orodhethā”ti. Evam vutte, nigrodho paribbājako tuṇhībhūto maṇkubhūto pattakkhandho adhomukho pajjhāyanto appatibhāno nisīdi.

76. Atha kho bhagavā nigrodham paribbājakam tuṇhībhūtam maṇkubhūtam pattakkhandham adhomukham pajjhāyantam appatibhānam viditvā nigrodham paribbājakam etadavoca- “saccam kira, nigrodha, bhāsitā te esā vācā”ti? “Saccam, bhante, bhāsitā me esā vācā, yathābālena yathāmūlhena yathā-akusalenā”ti. “Taṁ kiṁ maññasi, nigrodha. Kinti te sutam paribbājakānam vuḍḍhānam mahallakānam ācariyapācariyānam bhāsamānānam- ‘ye te ahesum atitamaddhānam arahanto sammāsambuddhā, evam su te bhagavanto saṁgamma samāgamma unnādino uccāsaddamahāsaddā anekavihitam tiracchānakatham anuyuttā viharanti. Seyyathidam- rājakatham corakatham ...pe... itibhavābhavakatham iti vā. Seyyathāpi tvam etarahi sācariyako. Udāhu, evam su te bhagavanto araññavanapatthāni pantāni senāsanāni paṭisevanti appasaddāni appanigghosāni vijanavātāni manussarāhasseyyakāni paṭisallānasāruppāni, seyyathāpāham etarahi”ti.

“Sutam metaṁ, bhante. Paribbājakānam vuḍḍhānam mahallakānam ācariyapācariyānam bhāsamānānam- ‘ye te ahesum atitamaddhānam arahanto sammāsambuddhā (3.0045), na evam su § te bhagavanto saṁgamma samāgamma unnādino uccāsaddamahāsaddā anekavihitam tiracchānakatham anuyuttā viharanti. Seyyathidam- rājakatham corakatham ...pe... itibhavābhavakatham iti vā, seyyathāpāham etarahi sācariyako. Evam su te bhagavanto araññavanapatthāni pantāni senāsanāni paṭisevanti appasaddāni appanigghosāni vijanavātāni manussarāhasseyyakāni paṭisallānasāruppāni, seyyathāpi bhagavā etarahi”ti.

“Tassa te, nigrodha, viññussa sato mahallakassa na etadahosi- ‘buddho so bhagavā bodhāya dhammam deseti, danto so bhagavā damathāya dhammam deseti, santo so bhagavā samathāya dhammam deseti, tiṇo so bhagavā taranāya dhammam deseti, parinibbuto so bhagavā parinibbānāya dhammam deseti”- ti?

Brahmacariyapariyosānasacchikiriyā

77. Evam vutte, nigrodho paribbājako bhagavantaṁ etadavoca- “accayo mām, bhante, accagamā yathābālam yathāmūlham yathā-akusalam, yvāham evam bhagavantaṁ avacāsim. Tassa me, bhante, bhagavā accayam accayato paṭiggaṇhātu āyatim saṁvarāyā”ti. “Taggha tvam §, nigrodha, accayo accagamā yathā-

bālam yathāmūlham yathā-akusalaṁ, yo mām tvam evam avacāsi. Yato ca kho tvam, nigrodha, accayam accayato disvā yathādhammam paṭikarosi, tam te mayam paṭiggaṇhāma. Vuddhi hesā, nigrodha, ariyassa vinaye, yo accayam accayato disvā yathādhammam paṭikaroti āyatim samvaraṁ āpajjati. Aham kho pana, nigrodha, evam vadāmi-

‘Etu viññū puriso asaṭho amāyāvī ujujātiko, ahamanusāsāmi aham dhammam desemi. Yathānusittham tathā § paṭipajjamāno, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti, tadanuttaram brahmacariyapariyosānam diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissati sattava-sāni. Tiṭṭhantu, nigrodha, satta vassāni. Etu viññū puriso asaṭho amāyāvī ujujātiko, ahamanusāsāmi aham dhammam desemi. Yathānusittham tathā paṭipajjamāno, yassatthāya kulaputtā (3.0046) sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti, tadanuttaram brahmacariyapariyosānam diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissati cha vassāni. Pañca vassāni... cattāri vassāni... tīni vassāni... dve vassāni... ekam vassam. Tiṭṭhatu, nigrodha, ekam vassam. Etu viññū puriso asaṭho amāyāvī ujujātiko ahamanusāsāmi aham dhammam desemi. Yathānusittham tathā paṭipajjamāno, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti, tadanuttaram brahmacariyapariyosānam diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissati satta māsāni. Tiṭṭhantu, nigrodha, satta māsāni... cha māsāni... pañca māsāni ... cattāri māsāni... tīni māsāni... dve māsāni... ekam māsam... adḍhamāsam. Tiṭṭhatu, nigrodha, adḍhamāso. Etu viññū puriso asaṭho amāyāvī ujujātiko, ahamanusāsāmi aham dhammam desemi. Yathānusittham tathā paṭipajjamāno, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti, tadanuttaram brahmacariyapariyosānam diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissati sattāham’.

Paribbājakānaṁ pajjhāyanam

78. “Siyā kho pana te, nigrodha, evamassa- ‘antevāsikamyatā no samaṇo gotamo evamāhā’ti. Na kho panetam, nigrodha, evam daṭṭhabbam. Yo eva vo § ācariyo, so eva vo ācariyo hotu. Siyā kho pana te, nigrodha, evamassa- ‘uddesā no cāvetukāmo samaṇo gotamo evamāhā’ti. Na kho panetam, nigrodha, evam daṭṭhabbam. Yo eva vo uddeso so eva vo uddeso hotu. Siyā kho pana te, nigrodha, evamassa- ‘ājivā no cāvetukāmo samaṇo gotamo evamāhā’ti. Na kho panetam, nigrodha, evam daṭṭhabbam. Yo eva vo ājivo, so eva vo ājivo hotu. Siyā kho pana te, nigrodha, evamassa- ‘ye no dhammā akusalā akusalasaṅkhātā sācariyakānaṁ, tesu patiṭṭhāpetukāmo samaṇo gotamo evamāhā’ti. Na kho panetam, nigrodha, evam daṭṭhabbam. Akusalā ceva vo te dhammā § hontu akusalasaṅkhātā ca sācariyakānaṁ. Siyā kho pana te (3.0047), nigrodha, evamassa- ‘ye no dhammā kusalā kusalasaṅkhātā sācariyakānaṁ, tehi vivecetukāmo samaṇo gotamo evamāhā’ti. Na kho panetam, nigrodha, evam daṭṭhabbam. Kusalā ceva

vo te dhammā hontu kusalasaṅkhātā ca sācariyakānaṁ. Iti khvāhaṁ, nigrodha, neva antevāsikamyatā evam vadāmi, napi uddesā cāvetukāmo evam vadāmi, napi ājīvā cāvetukāmo evam vadāmi, napi ye vo dhammā § akusalā akusalasaṅkhātā sācariyakānaṁ, tesu patiṭṭhāpetukāmo evam vadāmi, napi ye vo dhammā § kusalā kusalasaṅkhātā sācariyakānaṁ, tehi vivecetukāmo evam vadāmi. Santi ca kho, nigrodha, akusalā dhammā appahīnā saṅkilesikā ponobbhavikā § sadarā § dukkhavipākā āyatim jātijarāmarañiyā, yesāhaṁ pahānāya dhammam desemi. Yathāpaṭipannānaṁ vo saṅkilesikā dhammā pahiyissanti, vodānīyā dhammā abhivadḍhissanti, paññāpāripūriṁ vepullattañca diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissathā”ti.

79. Evam vutte, te paribbājakā tuṇhībhūtā maṇkubhūtā pattakkhandhā adhomukhā pajjhāyantā appaṭibhānā nisidim̄su yathā tam mārena pariuyuttihitacittā. Atha kho bhagavato etadahosi- “sabbe pime moghapurisā phuṭṭhā pāpimatā. Yatra hi nāma ekassapi na evam bhavissati ‘handā mayam aññānatthampi samaṇe gotame brahmacariyam carāma, kiṁ karissati sattāho’ti? Atha kho bhagavā udumbarikāya paribbājakārāme sīhanādaṁ naditvā vehāsaṁ abbhugantvā gijjhakūṭe pabbate paccupatṭhāsi §. Sandhāno pana gahapati tāvadeva rājagaham pāvisīti.

Udumbarikasuttaṁ niṭṭhitam̄ dutiyam̄.

3. Cakkavattisuttaṁ

Attadīpasaraṇatā

80. Evam (3.0048) me sutam- ekam̄ samayaṁ bhagavā magadhesu viharati mātulāyam. Tatra kho bhagavā bhikkhū āmantesi- “bhikkhavo”ti. “Bhaddante”ti te bhikkhū bhagavato paccassosum. Bhagavā etadavoca- “attadīpā, bhikkhave, viharatha attasaraṇā anaññasaraṇā, dhammadīpā dhammasaraṇā anaññasaraṇā. Kathañca pana, bhikkhave, bhikkhu attadīpo viharati attasaraṇo anaññasaraṇo, dhammadīpo dhammasaraṇo anaññasaraṇo? Idha, bhikkhave, bhikkhu kāye kāyā-nupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam. Vedanāsu vedanānupassī ...pe... citte cittānupassī ...pe... dhammesu dhammānu-passī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam. Evam kho, bhikkhave, bhikkhu attadīpo viharati attasaraṇo anaññasaraṇo,

dhammadīpo dhammasaraṇo anaññasaraṇo.

“Gocare, bhikkhave, caratha sake pettike visaye. Gocare, bhikkhave, carataṁ sake pettike visaye na lacchatī māro otāraṁ, na lacchatī māro ārammaṇaṁ §. Kusalānaṁ, bhikkhave, dhammānaṁ samādānahetu evamidaṁ puññaṁ pavaḍhati.

Daḷhanemicakkavattirājā

81. “Bhūtapubbaṁ, bhikkhave, rājā daḷhanemi nāma ahosi cakkavattī § dhammiko dhammarājā cāturanto vijitāvī janapadathāvariyappatton sattaratanasa-mannāgato. Tassimāni satta ratanāni ahesuṁ seyyathidaṁ- cakkaratanam-u hatthiratanam assaratanam maṇiratanam itthiratanam gahapatiratanam pariṇāyakaratanameva sattamam. Parosahassam kho panassa puttā ahesuṁ sūrā vīraṅgarūpā parasenappamaddanā. So imam pathavim sāgarapariyantam adañdena asa-thena dhammena § abhivijiya ajjhāvasi.

82. “Atha (3.0049) kho, bhikkhave, rājā daḷhanemi bahunnam vassānam bahunnam vassasatānam bahunnam vassasahassānam accayena aññataram purisam āmantesi- ‘yadā tvam, ambho purisa, passeyyāsi dibbam cakkaratanam osakkitaṁ ṭhānā cutam, atha me āroceyyāsi’ti. ‘Evam, devā’ti kho, bhikkhave, so puriso rañño daḷhanemissa paccassosi. Addasā kho, bhikkhave, so puriso bahunnam vassānam bahunnam vassasatānam bahunnam vassasahassānam accayena dibbam cakkaratanam osakkitaṁ ṭhānā cutam, disvāna yena rājā daḷhanemi tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā rājānam daḷhanemim etadavoca- ‘yagghe, deva, jāneyyāsi, dibbam te cakkaratanam osakkitaṁ ṭhānā cutan’ti. Atha kho, bhikkhave, rājā daḷhanemi jeṭṭhaputtam kumāram āmantāpetvā § etadavoca- ‘dibbam kira me, tāta kumāra, cakkaratanam osakkitaṁ ṭhānā cutam. Sutam kho pana metam- yassa rañño cakkavattissa dibbam cakkaratanam osakkati ṭhānā cavati, na dāni tena raññā ciram jīvitabbam hotīti. Bhuttā kho pana me mānusakā kāmā, samayo dāni me dibbe kāme pariyesitum. Ehi tvam, tāta kumāra, imam samuddapariyantam pathavim paṭipajja. Aham pana kesamassum ohāretvā kāsā-yāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajissāmīti.

83. “Atha kho, bhikkhave, rājā daḷhanemi jeṭṭhaputtam kumāram sādhukam rajje samanusāsitvā kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbaji. Sattāhapabbajite kho pana, bhikkhave, rājisimhi dibbam cakkaratanam antaradhāyi.

“Atha kho, bhikkhave, aññataro puriso yena rājā khattiyo muddhābhisisitto § tenu-pasaṅkami; upasaṅkamitvā rājānam khattiyaṁ muddhābhisisittam etadavoca- ‘yagghe, deva, jāneyyāsi, dibbam cakkaratanam antarahitan’ti. Atha kho, bhikkhave, rājā khattiyo muddhābhisisitto dibbe cakkaratane antarahite anattamano ahosi, anattamanatañca paṭisamvedesi. So yena rājisi tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā rājisim etadavoca- ‘yagghe, deva, jāneyyāsi, dibbam cakkaratanam antarahitan’ti. Evam vutte, bhikkhave, rājisi rājānam khattiyaṁ muddhābhisisittam etada-

voca- 'mā kho tvam, tāta, dibbe (3.0050) cakkaratane antarahite anattamano ahosi, mā anattamanatañca pañisamvedesi, na hi te, tāta, dibbam cakkaratanam pettikam dāyajjam. Ingha tvam, tāta, ariye cakkavattivatte vattāhi. Thānam kho panetam vijjati, yam te ariye cakkavattivatte vattamānassa tadauposathe pannarase sīsamñhātassa § uposathikassa uparipāsādavaragatassa dibbam cakkaratanam pātubhavissati sahassāram sanemikam sanābhikam sabbākāraparipūn'ti.

Cakkavatti-ariyavattam

84. “Katamam pana tam, deva, ariyam cakkavattivattan’ti? ‘Tena hi tvam, tāta, dhammañyeva nissāya dhammam sakkaronto dhammam garum karonto § dhammam mānento dhammam pūjento dhammam apacāyamāno dhammaddhajo dhammaketu dhammādhipateyyo dhammikam rakkhāvaraṇaguttim samvidahassu antojanasmiñ balakāyasmim khattiyesu anuyantesu § brāhmaṇagahapati-kesu negamajānapadesu samañabrahmañesu migapakkhisu. Mā ca te, tāta, vijite adhammakāro pavattitha. Ye ca te, tāta, vijite adhanā assu, tesañca dhanamanuppadeyyāsi §. Ye ca te, tāta, vijite samañabrahmañā madappamādā pañiviratā khantisoracce niviññā ekamattānam damenti, ekamattānam samenti, ekamattānam parinibbāpenti, te kālena kālam upasañkamitvā paripuccheyyāsi pariggañheyyāsi- “kim, bhante, kusalam, kim akusalam, kim sāvajjam, kim anavajjam, kim sevitabbam, kim na sevitabbam, kim me karīyamānam dīgharattam ahitāya dukkhāya assa, kim vā pana me karīyamānam dīgharattam hitāya sukhāya assā”ti? Tesañ sutvā yam akusalam tam abhinivajjeyyāsi, yam kusalam tam samādāya vatteyyāsi. Idam kho, tāta, tam ariyam cakkavattivattan’ti.

Cakkaratanapātubhāvo

85. “Evam, devā’ti kho, bhikkhave, rājā khattiyo muddhābhisisitto rājisissa pañissutvā ariye cakkavattivatte § vatti. Tassa ariye cakkavattivatte vattamānassa tadauposathe pannarase sīsamñhātassa uposathikassa (3.0051) uparipāsādavaragatassa dibbam cakkaratanam pāturahosи sahassāram sanemikam sanābhikam sabbākāraparipūram. Disvāna rañño khattiyyassa muddhābhisisittassa etadahosi- ‘sutam kho pana metam- yassa rañño khattiyyassa muddhābhisisittassa tadauposathe pannarase sīsamñhātassa uposathikassa uparipāsādavaragatassa dibbam cakkaratanam pātubhavati sahassāram sanemikam sanābhikam sabbākāraparipūram, so hoti rājā cakkavattīti. Assam nu kho aham rājā cakkavattīti.

“Atha kho, bhikkhave, rājā khattiyo muddhābhisisitto utṭhāyāsanā ekamsam utarāsaṅgam karitvā vāmena hatthena bhiñkāram gahetvā dakkhiñena hatthena cakkaratanam abbhukkiri- ‘pavattatu bhavam cakkaratanam, abhivijinātu bhavam cakkaratanan’ti.

“Atha kho tam, bhikkhave, cakkaratanam puratthimam disam pavatti, anvadeva

rājā cakkavattī saddhiṃ caturaṅginiyā senāya. Yasmim̄ kho pana, bhikkhave, padese cakkaratanam̄ patiṭṭhāsi, tattha rājā cakkavattī vāsam̄ upagacchi saddhiṃ caturaṅginiyā senāya. Ye kho pana, bhikkhave, puratthimāya disāya paṭirājāno, te rājānaṃ cakkavattim̄ upasaṅkamitvā evamāhaṃsu- ‘ehi kho, mahārāja, svāgataṃ te § mahārāja, sakam̄ te, mahārāja, anusāsa, mahārājā’ti. Rājā cakkavattī evamāha- ‘pāṇo na hantabbo, adinnam̄ nādātabbam̄, kāmesumicchā na caritabbā, musā na bhāsitabbā, majjam̄ na pātabbam̄, yathābhuttañca bhuñjathā’ti. Ye kho pana, bhikkhave, puratthimāya disāya paṭirājāno, te rañño cakkavattissa anuyantā § ahesum̄.

86. “Atha kho tam̄, bhikkhave, cakkaratanam̄ puratthimam̄ samuddam̄ ajjhogāhetvā § paccuttaritvā dakkhiṇam̄ disam̄ pavatti ...pe... dakkhiṇam̄ samuddam̄ ajjhogāhetvā paccuttaritvā pacchimam̄ disam̄ pavatti, anvadeva rājā cakkavattī saddhiṃ caturaṅginiyā senāya. Yasmim̄ kho pana, bhikkhave, padese cakkaratanam̄ patiṭṭhāsi, tattha rājā cakkavattī vāsam̄ upagacchi saddhiṃ caturaṅginiyā senāya. Ye kho pana, bhikkhave, pacchimāya disāya paṭirājāno, te rājānaṃ cakkavattim̄ upasaṅkamitvā evamāhaṃsu- ‘ehi kho, mahārāja, svāgataṃ te, mahārāja, sakam̄ te, mahārāja, anusāsa, mahārājā’ti. Rājā cakkavattī (3.0052) evamāha- ‘pāṇo na hantabbo, adinnam̄ nādātabbam̄, kāmesumicchā na caritabbā, musā na bhāsitabbā, majjam̄ na pātabbam̄, yathābhuttañca bhuñjathā’ti. Ye kho pana, bhikkhave, pacchimāya disāya paṭirājāno, te rañño cakkavattissa anuyantā ahesum̄.

87. “Atha kho tam̄, bhikkhave, cakkaratanam̄ pacchimam̄ samuddam̄ ajjhogāhetvā paccuttaritvā uttaram̄ disam̄ pavatti, anvadeva rājā cakkavattī saddhiṃ caturaṅginiyā senāya. Yasmim̄ kho pana, bhikkhave, padese cakkaratanam̄ patiṭṭhāsi, tattha rājā cakkavattī vāsam̄ upagacchi saddhiṃ caturaṅginiyā senāya. Ye kho pana, bhikkhave, uttarāya disāya paṭirājāno, te rājānaṃ cakkavattim̄ upasaṅkamitvā evamāhaṃsu- ‘ehi kho, mahārāja, svāgataṃ te, mahārāja, sakam̄ te, mahārāja, anusāsa, mahārājā’ti. Rājā cakkavattī evamāha- ‘pāṇo na hantabbo, adinnam̄ nādātabbam̄, kāmesumicchā na caritabbā, musā na bhāsitabbā, majjam̄ na pātabbam̄, yathābhuttañca bhuñjathā’ti. Ye kho pana, bhikkhave, uttarāya disāya paṭirājāno, te rañño cakkavattissa anuyantā ahesum̄.

“Atha kho tam̄, bhikkhave, cakkaratanam̄ samuddapariyantam̄ pathavim̄ abhivijitvā tameva rājadhāniṃ paccāgantvā rañño cakkavattissa antepuradvāre atthakaraṇapamukhe § akkhāhataṃ maññe atṭhāsi rañño cakkavattissa antepuram̄ upasobhayamānam̄.

Dutiyādicakkavattikathā

88. “Dutiyopi kho, bhikkhave, rājā cakkavattī ...pe... tatiyopi kho, bhikkhave, rājā cakkavattī... catutthopi kho, bhikkhave, rājā cakkavattī... pañcamopi kho, bhikkhave, rājā cakkavattī... chaṭṭhopi kho, bhikkhave, rājā cakkavattī... sattamopi kho, bhikkhave, rājā cakkavattī bahunnam̄ vassānam̄ bahunnam̄ vassasa-

tānaṁ bahunnaṁ vassasahassānaṁ accayena aññataram purisam āmantesi-
‘yadā tvam, ambho purisa, passeyyāsi dibbam cakkaratanam osakkitam ṭhānā
cutam, atha me āroceyyāsi’ti. ‘Evam, devā’ti kho, bhikkhave, so puriso rañño
cakkavattissa paccassosi. Addasā kho (3.0053), bhikkhave, so puriso bahunnaṁ
vassānaṁ bahunnaṁ vassasatānaṁ bahunnaṁ vassasahassānaṁ accayena
dibbam cakkaratanam osakkitam ṭhānā cutam. Disvāna yena rājā cakkavattī tenu-
pasaṅkami; upasaṅkamitvā rājānaṁ cakkavattim etadavoca- ‘yagghe, deva, jāne-
yyāsi, dibbam te cakkaratanam osakkitam ṭhānā cutan’ti?

89. “Atha kho, bhikkhave, rājā cakkavattī jetṭhaputtaṁ kumāram āmantāpetvā¹
etadavoca- ‘dibbam kira me, tāta kumāra, cakkaratanam osakkitam, ṭhānā cutam,
sutam kho pana metam- yassa rañño cakkavattissa dibbam cakkaratanam osa-
kkati, ṭhānā cavati, na dāni tena raññā ciram jīvitabbam hotīti. Bhuttā kho pana me
mānusakā kāmā, samayo dāni me dibbe kāme pariyesitum, ehi tvam, tāta kumāra,
imam samuddapariyantam pathavim paṭipajja. Aham pana kesamassum ohāretvā
kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajissāmīti.

“Atha kho, bhikkhave, rājā cakkavattī jetṭhaputtaṁ kumāram sādhukam rajje
samanusāsitvā kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā
anagāriyam pabbaji. Sattāhapabbajite kho pana, bhikkhave, rājisimhi dibbam
cakkaratanam antaradhāyi.

90. “Atha kho, bhikkhave, aññataro puriso yena rājā khattiyo muddhābhisisitto
tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā rājānaṁ khattiym muddhābhisisittam etadavoca-
‘yagghe, deva, jāneyyāsi, dibbam cakkaratanam antarahitan’ti? Atha kho,
bhikkhave, rājā khattiyo muddhābhisisitto dibbe cakkaratane antarahite anattamano
ahosi. Anattamanatañca paṭisamvedesi; no ca kho rājisim upasaṅkamitvā ariyam
cakkavattivattam pucchi. So samateneva sudam janapadam pasāsat. Tassa
samatena janapadam pasāsato pubbenāparam janapadā na pabbanti, yathā tam
pubbakānam rājūnam ariye cakkavattivatte vattamānānam.

“Atha kho, bhikkhave, amaccā pārisajjā gaṇakamahāmattā anikatthā dovārikā
mantassājivino sannipatitvā rājānaṁ khattiym muddhābhisisittam etadavocum- ‘na
kho te, deva, samatena (sudam) janapadam pasāsato pubbenāparam (3.0054)
janapadā pabbanti, yathā tam pubbakānam rājūnam ariye cakkavattivatte vattamā-
nānam. Samvijjanti kho te, deva, vijite amaccā pārisajjā gaṇakamahāmattā an-
ikatthā dovārikā mantassājivino mayañceva aññe ca § ye mayam ariyam cakkava-
ttivattam dhārema. Ingha tvam, deva, amhe ariyam cakkavattivattam puccha.
Tassa te mayam ariyam cakkavattivattam puṭṭhā byākarissāmā’ti.

Āyuvanṇādipariyānikathā

91. “Atha kho, bhikkhave, rājā khattiyo muddhābhisisitto amacce pārisajje gaṇaka-mahāmatte anikatthe dovārike mantassājīvino sannipātetvā ariyam cakkavattivattam pucchi. Tassa te ariyam cakkavattivattam puṭṭhā byākariṁsu. Tesam sutvā dhammikañhi kho rakkhāvaraṇaguttī samvidahi, no ca kho adhanānam dhanamanuppadāsi. Adhanānam dhane ananuppadiyamāne dāliddiyam vepullamagamāsi. Dāliddiye vepullam gate aññataro puriso paresam adinnam theyyasaṅkhātam ādiyi. Tamenam aggaheṣum. Gahetvā rañño khattiyyassa muddhābhisisitta dassesum- ‘ayam, deva, puriso paresam adinnam theyyasaṅkhātam ādiyīti. Evam vutte, bhikkhave, rājā khattiyo muddhābhisisitto tam purisam etadavoca- ‘saccam kira tvam, ambho purisa, paresam adinnam theyyasaṅkhātam ādiyīti §? ‘Saccam, devāti. ‘Kīm kāraṇāti? ‘Na hi, deva, jīvāmi’ti. Atha kho, bhikkhave, rājā khattiyo muddhābhisisitto tassa purisassa dhanamanuppadāsi- ‘iminā tvam, ambho purisa, dhanena attanā ca jīvāhi, mātāpitaro ca posehi, puttadārañca posehi, kammante ca payojehi, samaṇabrahmañesu § uddhaggikam dakkhiṇam patiṭṭhāpehi sovaggikam sukhavipākam saggasamvattanikan’ti. ‘Evam, devāti kho, bhikkhave, so puriso rañño khattiyyassa muddhābhisisittassa paccassosi.

“Aññataropi kho, bhikkhave, puriso paresam adinnam theyyasaṅkhātam ādiyi. Tamenam aggaheṣum. Gahetvā rañño khattiyyassa muddhābhisisittassa dassesum- ‘ayam, deva, puriso paresam adinnam theyyasaṅkhātam ādiyīti. Evam vutte, bhikkhave, rājā khattiyo muddhābhisisitto tam purisam etadavoca- ‘saccam (3.0055) kira tvam, ambho purisa, paresam adinnam theyyasaṅkhātam ādiyīti? ‘Saccam, devāti. ‘Kīm kāraṇāti? ‘Na hi, deva, jīvāmi’ti. Atha kho, bhikkhave, rājā khattiyo muddhābhisisitto tassa purisassa dhanamanuppadāsi- ‘iminā tvam, ambho purisa, dhanena attanā ca jīvāhi, mātāpitaro ca posehi, puttadārañca posehi, kammante ca payojehi, samaṇabrahmañesu uddhaggikam dakkhiṇam patiṭṭhāpehi sovaggikam sukhavipākam saggasamvattanikan’ti. ‘Evam, devāti kho, bhikkhave, so puriso rañño khattiyyassa muddhābhisisittassa paccassosi.

92. “Assosum kho, bhikkhave, manussā- ‘ye kira, bho, paresam adinnam theyyasaṅkhātam ādiyanti, tesam rājā dhanamanuppadeti’ti. Sutvāna tesam etadahosi- ‘yamnūna mayampi paresam adinnam theyyasaṅkhātam ādiyeyyāmā’ti. Atha kho, bhikkhave, aññataro puriso paresam adinnam theyyasaṅkhātam ādiyi. Tamenam aggaheṣum. Gahetvā rañño khattiyyassa muddhābhisisittassa dassesum- ‘ayam, deva, puriso paresam adinnam theyyasaṅkhātam ādiyīti. Evam vutte, bhikkhave, rājā khattiyo muddhābhisisitto tam purisam etadavoca- ‘saccam kira tvam, ambho purisa, paresam adinnam theyyasaṅkhātam ādiyīti? ‘Saccam, devāti. ‘Kīm kāraṇāti? ‘Na hi, deva, jīvāmi’ti. Atha kho, bhikkhave, rañño khattiyyassa muddhābhisisittassa etadahosi- ‘sace kho aham yo yo paresam adinnam theyyasaṅkhātam ādiyissati, tassa tassa dhanamanuppadassāmi, evamidam adinnādānam pavaddhissati. Yamnūnāham imam purisam sunisedham nisedheyam, mūla-

ghaccaṁ § kareyyam, sīsamassa chindeyyan’ti. Atha kho, bhikkhave, rājā khattiyo muddhābhisitto purise āñāpesi- ‘tena hi, bhaṇe, imam purisam dalhāya rajjuyā pacchābāham § gāhabandhanam bandhitvā kharamuṇḍam karitvā khara-ssarena pañavena rathikāya rathikam siñghātakena siñghātakam parinetvā dakkhiṇena dvārena nikhamitvā dakkhiṇato nagarassa sunisedham nisedhetha, mūlaghaccam karotha, sīsamassa chindathā’ti. ‘Evam, devā’ti kho, bhikkhave, te purisā rañño khattiyassa muddhābhisittassa paṭissutvā tam purisam dalhāya rajjuyā pacchābāham gāhabandhanam bandhitvā kharamuṇḍam karitvā khara-ssarena pañavena rathikāya rathikam siñghātakena siñghātakam parinetvā (3.0056) dakkhiṇena dvārena nikhamitvā dakkhiṇato nagarassa sunisedham nisedhesum, mūlaghaccam akam̄su, sīsamassa chindim̄su.

93. “Assosum kho, bhikkhave, manussā- ‘ye kira, bho, paresam adinnam theyyasaṅkhātam ādiyanti, te rājā sunisedham nisedheti, mūlaghaccam karoti, sīsāni tesam chindati’ti. Sutvāna tesam etadahosi- ‘yamnūna mayampi tiñhāni satthāni kārāpessāma §, tiñhāni satthāni kārāpetvā yesam adinnam theyyasaṅkhātam ādiyissāma, te sunisedham nisedhessāma, mūlaghaccam karissāma, sīsāni tesam chindissāmā’ti. Te tiñhāni satthāni kārāpesum, tiñhāni satthāni kārāpetvā gāmaghātampi upakkamim̄su kātum, nigamaghātampi upakkamim̄su kātum, nagaraghātampi upakkamim̄su kātum, panthaduhanampi § upakkamim̄su kātum. Yesam te adinnam theyyasaṅkhātam ādiyanti, te sunisedham nisedhenti, mūla-ghaccam karonti, sīsāni tesam chindanti.

94. “Iti kho, bhikkhave, adhanānam dhane ananuppadiyamāne dāliddiyam vepullamagamāsi, dāliddiyē vepullam gate adinnādānam vepullamagamāsi, adinnādāne vepullam gate sattham vepullamagamāsi, satthe vepullam gate pāñatipāto vepullamagamāsi, pāñatipāte vepullam gate tesam sattānam āyupi parihāyi, vañnopi parihāyi. Tesam āyunāpi parihāyamānānam vañnenapi parihāyamānānam asītivassasahassāyukānam manussānam cattārisavassasahassāyukā puttā ahesum.

“Cattārisavassasahassāyukesu, bhikkhave, manussesu aññataro puriso paresam adinnam theyyasaṅkhātam ādiyi. Tamenam aggaheśum. Gahetvā rañño khattiyassa muddhābhisittassa dassesum- ‘ayam, deva, puriso paresam adinnam theyyasaṅkhātam ādiyi’ti. Evam vutte, bhikkhave, rājā khattiyo muddhābhisitto tam purisam etadavoca- ‘saccam kira tvam, ambho purisa, paresam adinnam theyyasaṅkhātam ādiyi’ti? ‘Na hi, devā’ti sampajānamusā abhāsi.

95. “Iti (3.0057) kho, bhikkhave, adhanānam dhane ananuppadiyamāne dāliddiyam vepullamagamāsi. Dāliddiyē vepullam gate adinnādānam vepullamagamāsi, adinnādāne vepullam gate sattham vepullamagamāsi. Satthe vepullam gate pāñatipāto vepullamagamāsi, pāñatipāte vepullam gate musāvādo vepullamagamāsi, musāvāde vepullam gate tesam sattānam āyupi parihāyi, vañnopi parihāyi. Tesam āyunāpi parihāyamānānam vañnenapi parihāyamānānam cattārisavassasahassāyukānam manussānam vīsativassasahassāyukā puttā ahesum.

“Vīsativassasahassāyukesu, bhikkhave, manussesu aññataro puriso paresam

adinnam theyyasañkhātam ādiyi. Tamenam aññataro puriso rañño khattiyassa muddhābhisittassa ārocesi- 'itthannāmo, deva, puriso paresam adinnam theyyasañkhātam ādiyi'ti pesuññamakāsi.

96. "Iti kho, bhikkhave, adhanānam dhane ananuppadiyamāne dāliddiyam veppullamagamāsi. Dāliddiye veppullam gate adinnādānam veppullamagamāsi, adinnādāne veppullam gate sattham veppullamagamāsi, satthe veppullam gate pāññātipāto veppullamagamāsi, pāññātipāte veppullam gate musāvādo veppullamagamāsi, musāvāde veppullam gate pisuñā vācā veppullamagamāsi, pisuñāya vācāya veppullam gatāya tesam sattānam āyupi parihāyi, vaññopī parihāyi. Tesam āyunāpi parihāyamānānam vaññenapi parihāyamānānam vīsativassasahassāyukānam manussānam dasavassasahassāyukā puttā ahesum.

"Dasavassasahassāyukesu, bhikkhave, manussesu ekidam sattā vaññavanto honti, ekidam sattā dubbaññā. Tattha ye te sattā dubbaññā, te vaññavante satte abhijjhāyantā paresam dāresu cārittām āpajjim̄su.

97. "Iti kho, bhikkhave, adhanānam dhane ananuppadiyamāne dāliddiyam veppullamagamāsi. Dāliddiye veppullam gate ...pe... kāmesumicchācāro veppullamagamāsi, kāmesumicchācāre veppullam gate tesam sattānam āyupi parihāyi, vaññopī parihāyi. Tesam āyunāpi parihāyamānānam vaññenapi (3.0058) parihāyamānānam dasavassasahassāyukānam manussānam pañcavassasahassāyukā puttā ahesum.

98. "Pañcavassasahassāyukesu, bhikkhave, manussesu dve dhammā veppullamagamañsu- pharusāvācā samphappalāpo ca. Dvīsu dhammesu veppullam gatesu tesam sattānam āyupi parihāyi, vaññopī parihāyi. Tesam āyunāpi parihāyamānānam vaññenapi parihāyamānānam pañcavassasahassāyukānam manussānam appekacce addhateyyavassasahassāyukā, appekacce dvevassasahassāyukā puttā ahesum.

99. "Addhateyyavassasahassāyukesu, bhikkhave, manussesu abhijjhābyāpādā veppullamagamañsu. Abhijjhābyāpādesu veppullam gatesu tesam sattānam āyupi parihāyi, vaññopī parihāyi. Tesam āyunāpi parihāyamānānam vaññenapi parihāyamānānam addhateyyavassasahassāyukānam manussānam vassasahassāyukā puttā ahesum.

100. "Vassasahassāyukesu, bhikkhave, manussesu micchādītthi veppullamagamāsi. Micchādītthiyā veppullam gatāya tesam sattānam āyupi parihāyi, vaññopī parihāyi. Tesam āyunāpi parihāyamānānam vaññenapi parihāyamānānam vassasahassāyukānam manussānam pañcavassasatāyukā puttā ahesum.

101. "Pañcavassasatāyukesu, bhikkhave, manussesu tayo dhammā veppullamagamañsu. Adhammarāgo visamalobho micchādhammo. Tīsu dhammesu veppullam gatesu tesam sattānam āyupi parihāyi, vaññopī parihāyi. Tesam āyunāpi parihāyamānānam vaññenapi parihāyamānānam pañcavassasatāyukānam manussānam appekacce addhateyyavassasatāyukā, appekacce dvevassasatāyukā puttā ahesum.

"Addhateyyavassasatāyukesu, bhikkhave, manussesu ime dhammā veppullama-

gamam̄su. Amatteyyatā apetteyyatā asāmaññatā abrahmaññatā na kule jetṭhāpacāyitā.

102. “Iti (3.0059) kho, bhikkhave, adhanānam dhane ananuppadiyamāne dāli-ddiyam̄ vepullamagamāsi. Dāliddiyē vepullam̄ gate adinnādānam vepullamagamāsi. Adinnādāne vepullam̄ gate satthaṁ vepullamagamāsi. Satthe vepullam̄ gate pāṇātipāto vepullamagamāsi. Pāṇātipāte vepullam̄ gate musāvādo vepullamagamāsi. Musāvāde vepullam̄ gate pisuṇā vācā vepullamagamāsi. Pisuṇāya vācāya vepullam̄ gatāya kāmesumicchācāro vepullamagamāsi. Kāmesumicchācāre vepullam̄ gate dve dhammā vepullamagamam̄su, pharusā vācā samphappalāpo ca. Dvīsu dhammesu vepullam̄ gatesu abhijjhābyāpādā vepullamagamam̄su. Abhijjhābyāpādesu vepullam̄ gatesu micchādiṭṭhi vepullamagamāsi. Micchādiṭṭhiyā vepullam̄ gatāya tayo dhammā vepullamagamam̄su, adhammarāgo visamalobho micchādhammo. Tīsu dhammesu vepullam̄ gatesu ime dhammā vepullamagamam̄su, amatteyyatā apetteyyatā asāmaññatā abrahmaññatā na kule jetṭhāpacāyitā. Imesu dhammesu vepullam̄ gatesu tesam̄ sattānam̄ āyupi parihāyi, vaṇṇopī parihāyi. Tesam̄ āyunāpi parihāyamānānam̄ vaṇṇenapi parihāyamānānam̄ addhateyyavassasatāyukānam̄ manussānam̄ vassasatāyukā puttā ahesum̄.

Dasavassāyukasamayo

103. “Bhavissati, bhikkhave, so samayo, yam̄ imesam̄ manussānam̄ dasavassāyukā puttā bhavissanti. Dasavassāyukesu, bhikkhave, manussesu pañcavassikā § kumārikā alampateyyā bhavissanti. Dasavassāyukesu, bhikkhave, manussesu imāni rasāni antaradhāyissanti, seyyathidam̄, sappi navanītam̄ telam̄ madhu phāṇitaṁ loṇam̄. Dasavassāyukesu, bhikkhave, manussesu kudrūsako aggam bhojanānam̄ § bhavissati. Seyyathāpi, bhikkhave, etarahi sālimam̄sodano aggam bhojanānam̄; evameva kho, bhikkhave, dasavassāyukesu manussesu kudrūsako aggam bhojanānam̄ bhavissati.

“Dasavassāyukesu, bhikkhave, manussesu dasa kusalakammapathā sabbena sabbam̄ antaradhāyissanti, dasa akusalakammapathā atibyādippissanti §. Dasavassāyukesu (3.0060), bhikkhave, manussesu kusalantipi na bhavissati, kuto pana kusalassa kārako. Dasavassāyukesu, bhikkhave, manussesu ye te bhavissanti amatteyyā apetteyyā asāmaññā abrahmaññā na kule jetṭhāpacāyino, te pujjā ca bhavissanti pāsamsā ca. Seyyathāpi, bhikkhave, etarahi matteyyā petteyyā sāmaññā brahmaññā kule jetṭhāpacāyino pujjā ca pāsamsā ca;

evameva kho, bhikkhave, dasavassāyukesu manussesu ye te bhavissanti amateyyā apetteyyā asāmaññā abrahmaññā na kule jetṭhāpacāyino, te pujā ca bhavissanti pāsaṁsā ca.

“Dasavassāyukesu, bhikkhave, manussesu na bhavissati mātāti vā mātuccchāti vā mātulānīti vā ācariyabhariyāti vā garūnaṁ dārāti vā. Sambhedam loko gamissati yathā ajeṭakā kukkuṭasūkarā soṇasingālā §.

“Dasavassāyukesu, bhikkhave, manussesu tesam sattānam aññamaññamhi tibbo āghāto paccupaṭṭhito bhavissati tibbo byāpādo tibbo manopadoso tibbaṁ vad hakacittam. Mātupi puttamhi puttassapi mātari; pitupi puttamhi puttassapi pitari; bhātupi bhaginiyā bhaginiyāpi bhātari tibbo āghāto paccupaṭṭhito bhavissati tibbo byāpādo tibbo manopadoso tibbaṁ vad hakacittam. Seyyathāpi, bhikkhave, māgavikassa migam disvā tibbo āghāto paccupaṭṭhito hoti tibbo byāpādo tibbo manopadoso tibbaṁ vad hakacittam; evameva kho, bhikkhave, dasavassāyukesu manussesu tesam sattānam aññamaññamhi tibbo āghāto paccupaṭṭhito bhavissati tibbo byāpādo tibbo manopadoso tibbaṁ vad hakacittam. Mātupi puttamhi puttassapi mātari; pitupi puttamhi puttassapi pitari; bhātupi bhaginiyā bhaginiyāpi bhātari tibbo āghāto paccupaṭṭhito bhavissati tibbo byāpādo tibbo manopadoso tibbaṁ vad hakacittam.

104. “Dasavassāyukesu, bhikkhave, manussesu sattāham satthantarakappo bhavissati. Te aññamaññamhi migasaññam paṭilabhisanti. Tesam tiṇhāni satthāni (3.0061) hatthesu pātubhavissanti. Te tiṇhena satthena ‘esa migo esa migo’ti aññamaññam jīvitā voropessanti.

“Atha kho tesam, bhikkhave, sattānam ekaccānam evam bhavissati- ‘mā ca mayam kañci §, mā ca amhe koci, yaṁnūna mayam tiṇagahanam vā vanagahanam vā rukkhagahanam vā nadīviduggam vā pabbatavisamam vā pavisitvā vanamūlaphalāhārā yāpeyyāmā’ti. Te tiṇagahanam vā vanagahanam vā rukkhagahanam vā nadīviduggam vā pabbatavisamam vā § pavisitvā sattāham vanamūlaphalāhārā yāpessanti. Te tassa sattāhassa accayena tiṇagahanā vanagahanā rukkhagahanā nadīviduggā pabbatavisamā nikhamitvā aññamaññam āliṅgitvā sabhāgāyissanti samassāsissantī- ‘diṭṭhā, bho, sattā jīvasi, diṭṭhā, bho, sattā jīvasī’-ti.

Āyuvaṇṇādivaḍḍhanakathā

105. “Atha kho tesam, bhikkhave, sattānam evam bhavissati- ‘mayam kho akusalānam dhammānam samādānahetu evarūpam āyatam ñātikkhayam pattā. Yaṁnūna mayam kusalam kareyyāma. Kim kusalam kareyyāma? Yaṁnūna mayam pāṇātipātā virameyyāma, idam kusalam dhammam samādāya vatteyyāmā’ti. Te pāṇātipātā viramissanti, idam kusalam dhammam samādāya vattissanti. Te kusalānam dhammānam samādānahetu āyunāpi vadḍhissanti, vaṇṇenapi vadḍhissanti. Tesam āyunāpi vadḍhamānānam vaṇṇenapi vadḍhamānānam dasavassāyukānam manussānam vīsativassāyukā puttā bhavissanti.

“Atha kho tesam, bhikkhave, sattānam evam bhavissati- ‘mayam kho kusalānam dhammānam samādānahetu āyunāpi vadḍhāma, vaṇṇenapi vadḍhāma. Yaṁnūna mayam bhiyyosomattāya kusalam kareyyāma. Kim kusalam kareyyāma? Yaṁnūna mayam adinnādānā virameyyāma... kāmesumicchācārā virameyyāma... musāvādā virameyyāma... pisuṇāya vācāya virameyyāma... pharusāya vācāya virameyyāma... samphappalāpā virameyyāma... abhijjhām pajaheyyāma... byāpādaṁ pajaheyyāma... micchādiṭṭhim pajaheyyāma... tayo dhamme pajaheyyāma- adhammarāgaṁ visamalobham micchādhammam... yaṁnūna mayam matteyyā assāma petteyyā sāmaññā brahmaññā kule jetṭhāpacāyino, idam kusalam dhammam samādāya vatteyyāmā’ti. Te matteyyā bhavissanti petteyyā sāmaññā (3.0062) brahmaññā kule jetṭhāpacāyino, idam kusalam dhammam samādāya vattissanti.

“Te kusalānam dhammānam samādānahetu āyunāpi vadḍhissanti, vaṇṇenapi vadḍhissanti. Tesam āyunāpi vadḍhamānānam vaṇṇenapi vadḍhamānānam vīsativassāyukānam manussānam cattārisavassāyukā puttā bhavissanti... cattārisavassāyukānam manussānam asītivassāyukā puttā bhavissanti... asītivassāyukānam manussānam satṭhivassasatāyukā puttā bhavissanti... satṭhivassasatāyukānam manussānam vīsatitivassasatāyukā puttā bhavissanti... vīsatitivassasatāyukānam manussānam cattārisachabbassasatāyukā puttā bhavissanti. Cattārisachabbassasatāyukānam manussānam dvevassasahassāyukā puttā bhavissanti... dvevassasahassāyukānam manussānam cattārivassasahassāyukā puttā bhavissanti... cattārivassasahassāyukānam manussānam atṭhavassasahassāyukā puttā bhavissanti... atṭhavassasahassāyukānam manussānam vīsativassasahassāyukā puttā bhavissanti... vīsativassasahassāyukānam manussānam cattārisavassasahassāyukā puttā bhavissanti... cattārisavassasahassāyukānam manussānam asītivassasahassāyukā puttā bhavissanti... asītivassasahassāyukesu, bhikkhave, manussesu pañcavassasatikā kumārikā alampateyyā bhavissanti.

Saṅkharāja-uppatti

106. “Asītivassasahassāyukesu, bhikkhave, manussesu tayo ābādhā bhavissanti, icchā, anasanam, jarā. Asītivassasahassāyukesu, bhikkhave, manussesu ayam jambudīpo idho ceva bhavissati phīto ca, kukkuṭasampātikā gāmanigamarājadhāniyo §. Asītivassasahassāyukesu, bhikkhave, manussesu ayam jambudīpo avīci maññe phuṭo bhavissati manussehi, seyyathāpi naṭavanam vā saravananam § vā. Asītivassasahassāyukesu, bhikkhave, manussesu ayam bārāṇasi ketumatī nāma rājadhānī bhavissati idhā ceva phītā ca bahujanā ca ākiṇṇamannussā ca subhikkhā ca. Asītivassasahassāyukesu, bhikkhave, manussesu (3.0063) imasmim jambudīpe caturāsītinagarasahassāni bhavissanti ketumatīrājadhānīpa-mukhāni. Asītivassasahassāyukesu, bhikkhave, manussesu ketumatiyā rājadhāniyā saṅkho nāma rājā uppajjissati cakkavattī dhammiko dhammarājā cāturanto vijitāvī janapadathāvariyyappatto sattaratanasamannāgato. Tassimāni satta rata-

nāni bhavissanti, seyyathidam, cakkaratanam hatthiratanam assaratanam maṇiratanam itthiratanam gahapatiratanam pariṇāyakaratanañameva sattamam. Parosahassam kho panassa puttā bhavissanti sūrā vīraṅgarūpā parasenappamaddanā. So imam pathavim sāgarapariyantam adaṇḍena asatthena dhammena abhivijya ajjhāvasissati.

Metteyyabuddhuppādo

107. “Asītivassasahassāyukesu, bhikkhave, manussesu metteyyo nāma bhagavā loke uppajjissati arahañ sammāsambuddho vijjācaranāsampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānam buddho bhagavā. Seyyathāpāhametarahi loke uppanno arahañ sammāsambuddho vijjācaranāsampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānam buddho bhagavā. So imam lokam sadevakañ samārakam sabrahmakam sassamaṇabrahmañim pajam sadevamanussam sayam abhiññā sacchikatvā pavedessati, seyyathāpāhametarahi imam lokam sadevakañ samārakam sabrahmakam sassamaṇabrahmañim pajam sadevamanussam sayam abhiññā sacchikatvā pavedemi. So dhammam desessati ādikalyāñam majjhekalayāñam pariyoṣānakalyāñam sāttham sabyañjanam kevalaparipuṇṇam parisuddham brahmacariyam pakāsessati; seyyathāpāhametarahi dhammam desemi ādikalyāñam majjhekalayāñam pariyoṣānakalyāñam sāttham sabyañjanam kevalaparipuṇṇam parisuddham brahmacariyam pakāsemi. So anekasahassam § bhikkhusaṁgham pariharissati, seyyathāpāhametarahi anekasatañ bhikkhusaṁgham pariharāmi.

108. “Atha kho, bhikkhave, sañkho nāma rājā yo so yūpo raññā mahāpanādena kārāpito. Tam yūpam ussāpetvā ajjhāvasitvā tam datvā (3.0064) vissajjītvā samaṇabrahmaṇakapaṇaddhikavaṇibbakayācakānam dānam datvā metteyyassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa santike kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajissati. So evam pabbajito samāno eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto nacirasseva yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti, tadanuttaram brahmacariyapariyoṣānam diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissati.

109. “Attadīpā, bhikkhave, viharatha attasaraṇā anaññasaraṇā, dhammadīpā dhammasaraṇā anaññasaraṇā. Kathañca, bhikkhave, bhikkhu attadīpo viharati attasaraṇo anaññasaraṇo dhammadīpo dhammasaraṇo anaññasaraṇo? Idha, bhikkhave, bhikkhu kāye kāyānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam. Vedanāsu vedanānupassī ...pe... citte cittānupassī ...pe... dhammesu dhammānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam. Evañ kho, bhikkhave, bhikkhu attadīpo viharati attasaraṇo anaññasaraṇo dhammadīpo dhammasaraṇo anaññasaraṇo.

Bhikkhuno-āyuvaṇṇādivadḍhanakathā

110. “Gocare, bhikkhave, caratha sake pettike visaye. Gocare, bhikkhave, carantā sake pettike visaye āyunāpi vadḍhissatha, vaṇṇenapi vadḍhissatha, sukhenapi vadḍhissatha, bhogenapi vadḍhissatha, balenapi vadḍhissatha.

“Kiñca, bhikkhave, bhikkhuno āyusmīm? Idha, bhikkhave, bhikkhu chandasamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti, vīriyasamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti, cittasamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti, vīmaṇsāsamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti. So imesam catunnaṁ iddhipādānam bhāvitattā bahu-līkatattā ākaṅkhamāno kappam vā tiṭṭheyya kappāvasesam vā. Idam kho, bhikkhave, bhikkhuno āyusmīm.

“Kiñca, bhikkhave, bhikkhuno vaṇṇasmiṁ? Idha, bhikkhave, bhikkhu sīlavā hoti, pātimokkhasaṁvarasamvuto viharati ācāragocarasampanno, anumattesu vajjesu (3.0065) bhayadassāvī, samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Idam kho, bhikkhave, bhikkhuno vaṇṇasmiṁ.

“Kiñca, bhikkhave, bhikkhuno sukhasmiṁ? Idha, bhikkhave, bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam̄ savicāram vivekajam pītisukham paṭhamam jhānam upasampajja viharati. Vitakkavicārānam vūpasamā ...pe... dutiyam jhānam ...pe... tatiyam jhānam ...pe... catuttham jhānam upasampajja viharati. Idam kho, bhikkhave, bhikkhuno, sukhasmiṁ.

“Kiñca, bhikkhave, bhikkhuno bhogasmīm? Idha, bhikkhave, bhikkhu mettāsaṅgatena cetasā ekaṁ disam pharitvā viharati tathā dutiyam. Tathā tatiyam. Tathā catuttham. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam mettāsaṅgatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjena pharitvā viharati. Karuṇāsaṅgatena cetasā ...pe... muditāsaṅgatena cetasā ...pe... upekkhāsaṅgatena cetasā ekaṁ disam pharitvā viharati. Tathā dutiyam. Tathā tatiyam. Tathā catuttham. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam upekkhāsaṅgatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjena pharitvā viharati. Idam kho, bhikkhave, bhikkhuno bhogasmīm.

“Kiñca, bhikkhave, bhikkhuno balasmiṁ? Idha, bhikkhave, bhikkhu āsavānam khayā anāsavam cetovimuttīm paññāvimuttīm diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Idam kho, bhikkhave, bhikkhuno balasmiṁ.

saham, yathayidam, bhikkhave, mārabalam. Kusalānam, bhikkhave, dhammānam samādānahetu evamidam puññam pavaḍḍhati”ti. Idamavoca bhagavā. Attamanā te bhikkhū bhagavato bhāsitam abhinandunti.

Cakkavattisuttam niṭṭhitam tatiyam.

4. Aggaññasuttam

Vāsetṭhabhāradvājā

111. Evam (3.0066) me sutam- ekam samayaṁ bhagavā sāvatthiyam viharati pubbārāme migāramātupāsāde. Tena kho pana samayena vāsetṭhabhāradvājā bhikkhūsu parivasanti bhikkhubhāvaṁ ākaṅkhamānā. Atha kho bhagavā sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito pāsādā orohitvā pāsādapacchāyāyaṁ § abbhokāse caṅkamati.

112. Addasā kho vāsetṭho bhagavantaṁ sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhitam pāsādā orohitvā pāsādapacchāyāyaṁ abbhokāse caṅkamantam. Disvāna bhāradvājam āmantesi- “ayam, āvuso bhāradvāja, bhagavā sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito pāsādā orohitvā pāsādapacchāyāyaṁ abbhokāse caṅkamati. Āyāmāvuso bhāradvāja, yena bhagavā tenupasaṅkamissāma; appeva nāma labheyyāma bhagavato santikā § dhammīm katham savanāyā”ti. “Evamāvuso”ti kho bhāradvājo vāsetṭhassa paccassosi.

113. Atha kho vāsetṭhabhāradvājā yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantaṁ abhivādetvā bhagavantaṁ caṅkamantam anucaṅkamim̄su. Atha kho bhagavā vāsetṭham āmantesi- “tumhe khvattha, vāsetṭha, brāhmaṇajaccā brāhmaṇakulīnā brāhmaṇakulā agārasmā anagāriyam pabbajitā, kacci vo, vāsetṭha, brāhmaṇā na akkosanti na paribhāsanti”ti? “Taggha no, bhante, brāhmaṇā akkosanti paribhāsanti attarūpāya paribhāsāya paripuṇṇāya, no aparipuṇṇāyā”ti. “Yathā katham pana vo, vāsetṭha, brāhmaṇā akkosanti paribhāsanti attarūpāya paribhāsāya paripuṇṇāya, no aparipuṇṇāyā”ti? “Brāhmaṇā, bhante, evamāham̄su- ‘brāhmaṇova setṭho vaṇṇo, hīnā aññe vaṇṇā §. Brāhmaṇova sukko vaṇṇo (3.0067), kaṇhā aññe vaṇṇā §. Brāhmaṇāva sujjhanti, no abrāhmaṇā. Brāhmaṇāva § brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmani-mmitā brahmadāyādā. Te tumhe setṭham vaṇṇam hitvā hīnamattha vaṇṇam ajjhupagatā, yadidam muṇḍake samaṇake ibbhe kaṇhe bandhupādāpacce. Tayidam na sādhu, tayidam nappatirūpaṁ, yaṁ tumhe setṭham vaṇṇam hitvā hīnamattha vaṇṇam ajjhupagatā yadidam muṇḍake samaṇake ibbhe kaṇhe bandhupādāpacce’ti. Evam kho no, bhante, brāhmaṇā akkosanti paribhāsanti attarūpāya paribhāsāya paripuṇṇāya, no aparipuṇṇāyā”ti.

114. “Tagga vo, vāsetṭha, brāhmaṇā porāṇam assarantā evamāhaṃsu-‘brāhmaṇova setṭho vaṇṇo, hīnā aññe vaṇṇā; brāhmaṇova sukko vaṇṇo, kaṇhā aññe vaṇṇā; brāhmaṇāva sujjhanti, no abrāhmaṇā; brāhmaṇāva brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā’ti. Dissanti kho pana, vāsetṭha, brāhmaṇānam brāhmaṇiyō utuniyopi gabbhiniyopi vijāyamānāpi pāya-mānāpi. Te ca brāhmaṇā yonijāva samānā evamāhaṃsu-‘brāhmaṇova setṭho vaṇṇo, hīnā aññe vaṇṇā; brāhmaṇova sukko vaṇṇo, kaṇhā aññe vaṇṇā; brāhmaṇāva sujjhanti, no abrāhmaṇā; brāhmaṇāva brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā’ti. Te § brahmānañceva abbhāci-kkanti, musā ca bhāsanti, bahuñca apuññam pasavanti.

Catuvanṇasuddhi

115. “Cattārome, vāsetṭha, vanṇā- khattiyā, brāhmaṇā, vessā, suddā. Khatti-yopi kho, vāsetṭha, idhekacco pāṇātipātī hoti adinnādāyī kāmesumicchācārī musā-vādī pisuṇavāco pharusavāco samphappalāpī abhijjhālu byāpannacitto micchā-ditṭhī. Iti kho, vāsetṭha, yeme dhammā akusalā akusalasaṅkhātā sāvajjā sāvajjasā-ṅkhātā asevitabbā asevitabbasaṅkhātā na-alamariyā na-alamariyasaṅkhātā kaṇhā kaṇhavipākā viññugarahitā, khattiyepi te § idhekacce sandissanti. Brāhmaṇopī kho, vāsetṭha ...pe... vessopi kho, vāsetṭha ...pe... suddopi kho, vāsetṭha, idhekacco (3.0068) pāṇātipātī hoti adinnādāyī kāmesumicchācārī musāvādī pisuṇavāco pharusavāco samphappalāpī abhijjhālu byāpannacitto micchāditṭhī. Iti kho, vāsetṭha, yeme dhammā akusalā akusalasaṅkhātā ...pe... kaṇhā kaṇhavipākā viññugarahitā; suddepi te idhekacce sandissanti.

“Khattiyopī kho, vāsetṭha, idhekacco pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānā paṭi-virato, kāmesumicchācārā paṭivirato, musāvādā paṭivirato, pisuṇāya vācāya paṭi-virato, pharusāya vācāya paṭivirato, samphappalāpā paṭivirato, anabhijjhālu abyā-pannacitto, sammāditṭhī. Iti kho, vāsetṭha, yeme dhammā kusalā kusalasaṅkhātā anavajjā anavajjasāṅkhātā sevitabbā sevitabbasaṅkhātā alamariyā alamariyasaṅkhātā sukkā sukkavipākā viññuppasatthā, khattiyepi te idhekacce sandissanti. Brāhmaṇopī kho, vāsetṭha ...pe... vessopi kho, vāsetṭha ...pe... suddopi kho, vāsetṭha, idhekacco pāṇātipātā paṭivirato hoti ...pe... anabhijjhālu, abyāpannacitto, sammāditṭhī. Iti kho, vāsetṭha, yeme dhammā kusalā kusalasaṅkhātā anavajjā anavajjasāṅkhātā sevitabbā sevitabbasaṅkhātā alamariyā alamariyasaṅkhātā sukkā sukkavipākā viññuppasatthā; suddepi te idhekacce sandissanti.

116. “Imesu kho, vāsetṭha, catūsu vanṇesu evam ubhayavokiṇesu vattamā-nesu kaṇhasukkesu dhammesu viññugarahitesu ceva viññuppasatthesu ca yadeththa brāhmaṇā evamāhaṃsu-‘brāhmaṇova setṭho vaṇṇo, hīnā aññe vaṇṇā; brāhmaṇova sukko vaṇṇo, kaṇhā aññe vaṇṇā; brāhmaṇāva sujjhanti, no abrā-hmaṇā; brāhmaṇāva brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā’ti. Taṁ tesam viññū nānujānanti. Taṁ kissa hetu? Imesañhi, vāsetṭha, catunnām vanṇānam yo hoti bhikkhu arahañ khīnāsavo vusitavā

katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhadavasamyojano sammadaññāvimutto, so nesam aggamakkhāyati dhammeneva, no adhammena. Dhammo hi, vāsetṭha, setṭho janetasmiṁ, diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañca

117. “Tadamināpetam, vāsetṭha, pariyyena veditabbaṁ, yathā dhammova setṭho janetasmiṁ, diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañca.

“Jānāti (3.0069) kho §, vāsetṭha, rājā pasenadi kosalo- ‘samaṇo gotamo anantarā § sakyakulā pabbajito’ti. Sakyā kho pana, vāsetṭha, rañño pasenadissa kosalassa anuyuttā § bhavanti. Karonti kho, vāsetṭha, sakyā raññe pasenadimhi kosale nipaccakāram abhivādanam paccuṭṭhānam añjalikammam sāmīcikammam. Iti kho, vāsetṭha, yaṁ karonti sakyā raññe pasenadimhi kosale nipaccakāram abhivādanam paccuṭṭhānam añjalikammam sāmīcikammam, karoti tam rājā pasenadi kosalo tathāgate nipaccakāram abhivādanam paccuṭṭhānam añjalikammam sāmīcikammam, na nam § ‘sujāto samaṇo gotamo, dujjātohamasmi. Balavā samaṇo gotamo, dubbalohamasmi. Pāsādiko samaṇo gotamo, dubbaṇhōhamasmi. Mahesakkho samaṇo gotamo, appesakkhohamasmi’ti. Atha kho nam dhammaṇyeva sakkaronto dhammam garum karonto dhammam mānento dhammam pūjento dhammam apacāyamāno evam rājā pasenadi kosalo tathāgate nipaccakāram karoti, abhivādanam paccuṭṭhānam añjalikammam sāmīcikammam. Imināpi kho etaṁ, vāsetṭha, pariyyena veditabbaṁ, yathā dhammova setṭho janetasmiṁ, diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañca.

118. “Tumhe khvattha, vāsetṭha, nānājaccā nānānāmā nānāgottā nānākulā agārasmā anagāriyam pabbajitā. ‘Ke tumhe’ti- puṭṭhā samānā ‘samaṇā sakyaputtiyā-mhā’ti- paṭijānātha. Yassa kho panassa, vāsetṭha, tathāgate saddhā niviṭṭhā mūlajātā patiṭṭhitā dalhā asaṁhāriyā samaṇena vā brāhmaṇena vā devena vā mārena vā brahmunā vā kenaci vā lokasmim, tassetam kallam vacanāya- ‘bhagavatomhi putto oraso mukhato jāto dhammajo dhammanimmito dhammadāyādo’ti. Tam kissa hetu? Tathāgatassa hetam, vāsetṭha, adhivacanam ‘dhammakāyo’ itipi, ‘brahmakāyo’ itipi, ‘dhammabhūto’ itipi, ‘brahmabhūto’ itipi.

119. “Hoti kho so, vāsetṭha, samayo yaṁ kadāci karahaci dīghassa addhuno accayena ayam loko saṁvatṭati. Saṁvatṭamāne loke yebhuyyena sattā ābhassarasamvattanikā honti. Te tattha honti (3.0070) manomayā pīṭibhakkhā sayampabhā antalikkhacarā subhaṭṭhāyino ciram dīghamaddhānam tiṭṭhanti.

“Hoti kho so, vāsetṭha, samayo yaṁ kadāci karahaci dīghassa addhuno accayena ayam loko vivatṭati. Vivatṭamāne loke yebhuyyena sattā ābhassarakāyā cavitvā itthattam aṅgacchanti. Tedha honti manomayā pīṭibhakkhā sayampabhā antalikkhacarā subhaṭṭhāyino ciram dīghamaddhānam tiṭṭhanti.

Rasapathavipātubhāvo

120. “Ekodakībhūtam kho pana, vāsetṭha, tena samayena hoti andhakāro andhakāratimisā. Na candimasūriyā paññāyanti, na nakkhattāni tārakarūpāni

paññāyanti, na rattindivā paññāyanti, na māsadḍhamāsā paññāyanti, na utusamvaccharā paññāyanti, na itthipumā paññāyanti, sattā sattātveva saṅkhyamgacchanti. Atha kho tesam, vāsetṭha, sattānam kadāci karahaci dīghassa addhuno accayena rasapathavī udakasmiṁ samatani §; seyyathāpi nāma payaso tattassa nibbāyamānassa upari santānakam hoti, evameva pāturahosi. Sā ahosi vaṇṇasampannā gandhasampannā rasasampannā, seyyathāpi nāma sampannam vā sappi sampannam vā navanītam evamvanṇā ahosi. Seyyathāpi nāma khuddamadhum § anelakam §, evamassādā ahosi. Atha kho, vāsetṭha, aññataro satto lolajātiko- ‘ambho, kimevidam bhavissati ti rasapathavim aṅguliyā sāyi. Tassa rasapathavim aṅguliyā sāyato acchādesi, taṇhā cassa okkami. Aññepi kho, vāsetṭha, sattā tassa sattassa ditṭhānugatim āpajjamānā rasapathavim aṅguliyā sāyimṣu. Tesam rasapathavim aṅguliyā sāyatam acchādesi, taṇhā ca tesam okkami.

Candimasūriyādipātubhāvo

121. “Atha kho te, vāsetṭha, sattā rasapathavim hatthehi āluppakārakam upakkamimṣu paribhuñjituṁ. Yato kho te §, vāsetṭha, sattā rasapathavim (3.0071) hatthehi āluppakārakam upakkamimṣu paribhuñjituṁ. Atha tesam sattānam sayampabhā antaradhāyi. Sayampabhāya antarahitāya candimasūriyā pāturaheṣum. Candimasūriyesu pātubhūtesu nakkhattāni tārakarūpāni pāturaheṣum. Nakkhattesu tārakarūpesu pātubhūtesu rattindivā paññāyimṣu. Rattindivesu paññāyamānesu māsadḍhamāsā paññāyimṣu. Māsadḍhamāsesu paññāyamānesu utusamvaccharā paññāyimṣu. Ettāvatā kho, vāsetṭha, ayam loko puna vivat̄o hoti.

122. “Atha kho te, vāsetṭha, sattā rasapathavim paribhuñjantā tambhakkhā § tadāhārā ciram dīghamaddhānam atṭhamimṣu. Yathā yathā kho te, vāsetṭha, sattā rasapathavim paribhuñjantā tambhakkhā tadāhārā ciram dīghamaddhānam atṭhamimṣu, tathā tathā tesam sattānam (rasapathavim paribhuñjantānam) § khara-ttañceva kāyasmim okkami, vaṇṇavevaṇṇatā § ca paññāyitha. Ekidam sattā vaṇṇavanto honti, ekidam sattā dubbaṇṇā. Tattha ye te sattā vaṇṇavanto, te dubbaṇṇe satte atimaññanti- ‘mayametehi vaṇṇavantatarā, amhehete dubbaṇṇatarā’ti. Tesam vaṇṇātimānapaccayā mānātimānajātikānam rasapathavī antaradhāyi. Rasāya pathaviyā antarahitāya sannipatiṁsu. Sannipatitvā anutthuniṁsu- ‘aho rasam, aho rasan’ti! Tadetarahipi manussā kañcideva surasam § labhitvā

evamāhamṣu- ‘aho rasaṁ, aho rasan’ti! Tadeva porāṇam aggaññam akkharam anusaranti, na tvevassa attham ājānanti.

Bhūmipappaṭakapātubhāvo

123. “Atha kho tesam, vāsetṭha, sattānam rasāya pathaviyā antarahitāya bhūmipappaṭako pāturahosi. Seyyathāpi nāma ahicchattako, evameva pātura-hosi. So ahosi vaṇṇasampanno gandhasampanno rasasampanno, seyyathāpi nāma sampannam vā sappi sampannam vā navanītam evamvaṇṇo ahosi. Seyya-thāpi nāma khuddamadhum anelakam, evamassādo ahosi.

“Atha (3.0072) kho te, vāsetṭha, sattā bhūmipappaṭakam upakkamim̄su paribhu-ñjitum. Te tam paribhuñjantā tambhakkhā tadāhārā ciram dīghamaddhānam atṭhamṣu. Yathā yathā kho te, vāsetṭha, sattā bhūmipappaṭakam paribhuñjantā tambhakkhā tadāhārā ciram dīghamaddhānam atṭhamṣu, tathā tathā tesam sattānam bhiyyoso mattāya kharattañceva kāyasmim okkami, vaṇṇavevaṇṇatā ca paññāyittha. Ekidam sattā vaṇṇavanto honti, ekidam sattā dubbaṇṇā. Tattha ye te sattā vaṇṇavanto, te dubbaṇṇe satte atimaññanti- ‘mayametehi vaṇṇavantatarā, amhehete dubbaṇṇatarā’ti. Tesam vaṇṇātimānapaccayā mānātimānajātikānam bhūmipappaṭako antaradhāyi.

Padālatāpātubhāvo

124. “Bhūmipappaṭake antarahite padālatā § pāturahosi, seyyathāpi nāma kala-mbukā §, evameva pāturahosi. Sā ahosi vaṇṇasampannā gandhasampannā rasasampannā, seyyathāpi nāma sampannam vā sappi sampannam vā navanītam evamvaṇṇā ahosi. Seyyathāpi nāma khuddamadhum anelakam, evamassādā ahosi.

“Atha kho te, vāsetṭha, sattā padālatam upakkamim̄su paribhuñjitum. Te tam paribhuñjantā tambhakkhā tadāhārā ciram dīghamaddhānam atṭhamṣu. Yathā yathā kho te, vāsetṭha, sattā padālatam paribhuñjantā tambhakkhā tadāhārā ciram dīghamaddhānam atṭhamṣu, tathā tathā tesam sattānam bhiyyosomattāya khara-ttañceva kāyasmim okkami, vaṇṇavevaṇṇatā ca paññāyittha. Ekidam sattā vaṇṇavanto honti, ekidam sattā dubbaṇṇā. Tattha ye te sattā vaṇṇavanto, te dubbaṇṇe satte atimaññanti- ‘mayametehi vaṇṇavantatarā, amhehete dubbaṇṇatarā’ti. Tesam vaṇṇātimānapaccayā mānātimānajātikānam padālatā antaradhāyi.

“Padālatāya antarahitāya sannipatim̄su. Sannipatitvā anutthuniṁsu- ‘ahu vata no, ahāyi vata no padālatā’ti! Tadetarahipi manussā kenaci § dukkhadhammena phuṭṭhā evamāhamṣu- ‘ahu vata no, ahāyi (3.0073) vata no’ti! Tadeva porāṇam aggaññam akkharam anusaranti, na tvevassa attham ājānanti.

Akaṭṭhapākasālipātubhāvo

125. “Atha kho tesam, vāsetṭha, sattānam padālatāya antarahitāya akaṭṭhapāko sāli pāturaḥosi akaṇo athuso suddho sugandho taṇḍulapphalo. Yaṁ tam sāyam sāyamāsāya āharanti, pāto tam hoti pakkaṁ paṭivirūḍham. Yaṁ tam pāto pātarāsāya āharanti, sāyam tam hoti pakkaṁ paṭivirūḍham; nāpadānam paññāyati. Atha kho te, vāsetṭha, sattā akaṭṭhapākam sālim paribhuñjantā tambhakkhā tadāhārā ciram dīghamaddhānam aṭṭhamsu.

Itthipurisaliṅgapātubhāvo

126. “Yathā yathā kho te, vāsetṭha, sattā akaṭṭhapākam sālim paribhuñjantā tambhakkhā tadāhārā ciram dīghamaddhānam aṭṭhamsu, tathā tathā tesam sattānam bhiyyosomattāya kharattañceva kāyasmim okkami, vanṇavevaṇṇatā ca paññāyittha, itthiyā ca itthiliṅgam pāturaḥosi purisassa ca purisaliṅgam. Itthi ca purisam ativelam upanijjhāyati puriso ca itthim. Tesam ativelam aññamaññam upanijjhāyataṁ sārāgo udapādi, pariṭāho kāyasmim okkami. Te pariṭāhapaccayā methunam dhammam paṭiseviṁsu.

“Ye kho pana te, vāsetṭha, tena samayena sattā passanti methunam dhammam paṭisevante, aññe pamsum khipanti, aññe setṭhim khipanti, aññe gomayam khipanti- ‘nassa asuci §, nassa asuci’ti. ‘Kathañhi nāma satto sattassa evarūpam karissatīti! Tadetarahipि manussā ekaccesu janapadesu vadhu�ā nibbuhamānāya § aññe pamsum khipanti, aññe setṭhim khipanti, aññe gomayam khipanti. Tadeva porāṇam aggaññam akkharam anusaranti, na tvevassa attham ājānanti.

Methunadhammasamācāro

127. “Adhammasammataṁ (3.0074) kho pana §, vāsetṭha, tena samayena hoti, tадетарахи dhammasammataṁ. Ye kho pana, vāsetṭha, tena samayena sattā methunam dhammam paṭisevanti, te māsampi dvemāsampi na labhanti gāmam vā nigamam vā pavisitum. Yato kho te, vāsetṭha, sattā tasmin asaddhamme ativelam pātabhyatam āpajjim̄su. Atha agārāni upakkamim̄su kātum tasseva asaddhammassa paṭicchādanattham. Atha kho, vāsetṭha, aññatarassa sattassa alasajātikassa etadahosi- ‘ambho, kimevāhaṁ vihaññāmi sālim āharanto sāyam sāyamāsāya pāto pātarāsāya! Yaṁnūnāhaṁ sālim āhareyyam sakim̄deva § sāyapātarāsāyā’ti!

“Atha kho so, vāsetṭha, satto sālim āhāsi sakim̄deva sāyapātarāsāya. Atha kho, vāsetṭha, aññataro satto yena so satto tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā tam sattam etadavoca- ‘ehi, bho satta, sālāhāram gamissāmā’ti. ‘Alam, bho satta, āhato § me sāli sakim̄deva sāyapātarāsāyā’ti. Atha kho so, vāsetṭha, satto tassa sattassa diṭṭhānugatiṁ āpajjamāno sālim āhāsi sakim̄deva dvīhāya. ‘Evampi kira, bho, sādhū’ti.

“Atha kho, vāsetṭha, aññataro satto yena so satto tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā tam sattam etadavoca- ‘ehi, bho satta, sālāhāram gamissāmā’ti. ‘Alam, bho,

satta, āhato me sāli sakimdeva dvīhāyā’ti. Atha kho so, vāsetṭha, satto tassa sattassa ditṭhānugatim̄ āpajjamāno sālim̄ āhāsi sakimdeva catūhāya, ‘evampi kira, bho, sādhū’ti.

“Atha kho, vāsetṭha, aññataro satto yena so satto tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā tam̄ sattam̄ etadavoca-‘ehi, bho satta, sālāhāram̄ gamissāmā’ti. ‘Alam̄, bho satta, āhato me sāli sakideva catūhāyā’ti. Atha kho so, vāsetṭha, satto tassa sattassa (3.0075) ditṭhānugatim̄ āpajjamāno sālim̄ āhāsi sakideva atṭhāhāya, ‘evampi kira, bho, sādhū’ti.

“Yato kho te, vāsetṭha, sattā sannidhikārakam̄ sālim̄ upakkamim̄su paribhūnjitum̄. Atha kaṇopi taṇḍulam̄ paryonandhi, thusopi taṇḍulam̄ paryonandhi; lūnampi nappaṭivirūlham̄, apadānam̄ paññāyittha, saṇḍasandā sālayo atṭham̄su.

Sālivibhāgo

128. “Atha kho te, vāsetṭha, sattā sannipatim̄su, sannipatitvā anutthunim̄su-‘pāpakā vata, bho, dhammā sattesu pātubhūtā. Mayañhi pubbe manomayā ahumhā pīṭibhakkhā sayampabhā antalikkhacarā subhaṭṭhāyino, ciram̄ dīghamaddhānam̄ atṭhamhā. Tesam̄ no amhākam̄ kadāci karahaci dīghassa addhuno accayena rasapathavī udakasmim̄ samatani. Sā ahosi vaṇṇasampannā gandhasampannā rasasampannā. Te mayam̄ rasapathavim̄ hatthehi āluppakārakam̄ upakkamimha paribhuñjituṁ, tesam̄ no rasapathavim̄ hatthehi āluppakārakam̄ upakkamatam̄ paribhuñjituṁ sayampabhā antaradhāyi. Sayampabhāya antarahitāya candimasūriyā pāturaheśum̄, candimasūriyesu pātubhūtesu nakkhattāni tārakarūpāni pāturaheśum̄, nakkhattesu tārakarūpesu pātubhūtesu rattindivā paññāyim̄su, rattindivesu paññāyamānesu māsaddhamāsā paññāyim̄su. Māsaddhamāsesu paññāyamānesu utusam̄vaccharā paññāyim̄su. Te mayam̄ rasapathavim̄ paribhuñjantā tambhakkhā tadāhārā ciram̄ dīghamaddhānam̄ atṭhamhā. Tesam̄ no pāpakānañyeva akusalānam̄ dhammānam̄ pātubhāvā rasapathavī antaradhāyi. Rasapathaviyā antarahitāya bhūmipappaṭako pāturahosi. So ahosi vaṇṇasampanno gandhasampanno rasasampanno. Te mayam̄ bhūmipappaṭakam̄ upakkamimha paribhuñjituṁ. Te mayam̄ tam̄ paribhuñjantā tambhakkhā tadāhārā ciram̄ dīghamaddhānam̄ atṭhamhā. Tesam̄ no pāpakānañyeva akusalānam̄ dhammānam̄ pātubhāvā (3.0076) padālatā antaradhāyi. Padālatāya antarahitāya akaṭṭhapāko sāli pāturahosi akaṇo athuso suddho sugandho taṇḍulapphalo. Yaṁ tam̄ sāyam̄ sāyamāsāya āharāma, pāto tam̄ hoti pakkam̄ paṭivirūlham̄. Yaṁ tam̄ pāto pātarāsāya āharāma, sāyam̄ tam̄ hoti pakkam̄ paṭivirūlham̄. Nāpadānam̄ paññāyittha. Te mayam̄ akaṭṭhapākam̄ sālim̄ paribhuñjantā tambhakkhā tadāhārā ciram̄ dīghamaddhānam̄ atṭhamhā. Tesam̄ no pāpakānañ-

yeva akusalānam dhammānam pātubhāvā kaṇopi taṇḍulam pariyonandhi, thusopi taṇḍulam pariyonandhi, lūnampi nappaṭivirūlham, apadānam paññāyittha, saṇḍasaṇḍā sālayo ṭhitā. Yaṁnūna mayam sālim vibhajeyyāma, mariyādam ṭhapeyyāmā'ti! Atha kho te, vāsetṭha, sattā sālim vibhajim̄su, mariyādam ṭhapesum.

129. “Atha kho, vāsetṭha, aññataro satto lolajātiko sakam bhāgam parirakkhanto aññataram § bhāgam adinnaṁ ādiyitvā paribhuñji. Tamenam aggaheṣum, gaheṭvā etadavocum- ‘pāpakaṁ vata, bho satta, karosi, yatra hi nāma sakam bhāgam parirakkhanto aññataram bhāgam adinnaṁ ādiyitvā paribhuñjasi. Māssu, bho satta, punapi evarūpamakāsi’ti. ‘Evam, bho’ti kho, vāsetṭha, so satto tesam sattānam paccassosi. Dutiyampi kho, vāsetṭha, so satto ...pe... tatiyampi kho, vāsetṭha, so satto sakam bhāgam parirakkhanto aññataram bhāgam adinnaṁ ādiyitvā paribhuñji. Tamenam aggaheṣum, gaheṭvā etadavocum- ‘pāpakaṁ vata, bho satta, karosi, yatra hi nāma sakam bhāgam parirakkhanto aññataram bhāgam adinnaṁ ādiyitvā paribhuñjasi. Māssu, bho satta, punapi evarūpamakāsi’ti. Aññe pāṇīnā paharim̄su, aññe leḍḍunā paharim̄su, aññe daṇḍena paharim̄su. Tadagge kho, vāsetṭha, adinnādānam paññāyati, garahā paññāyati, musāvādo paññāyati, daṇḍādānam paññāyati.

Mahāsammatarājā

130. “Atha kho te, vāsetṭha, sattā sannipatim̄su, sannipatitvā anutthunim̄su-‘pāpakaṁ vata bho dhammā sattesu pātubhūtā, yatra hi nāma (3.0077) adinnādānam paññāyissati, garahā paññāyissati, musāvādo paññāyissati, daṇḍādānam paññāyissati. Yaṁnūna mayam ekaṁ sattam sammanneyyāma, yo no sammā khīyatabbam khīyeyya, sammā garahitabbam garaheyya, sammā pabbājetabbam pabbājeyya. Mayam panassa sālinam bhāgam anuppadassāmā’ti.

“Atha kho te, vāsetṭha, sattā yo nesam satto abhirūpataro ca dassaniyatato ca pāsādikatato ca mahesakkhatato ca tam sattam upasāṅkamitvā etadavocum-‘ehi, bho satta, sammā khīyatabbam khīya, sammā garahitabbam garaha, sammā pabbājetabbam pabbājehi. Mayam pana te sālinam bhāgam anuppadassāmā’ti. ‘Evam, bho’ti kho, vāsetṭha, so satto tesam sattānam paṭissuṇitvā sammā khīyatabbam khīyi, sammā garahitabbam garahi, sammā pabbājetabbam pabbājesi. Te panassa sālinam bhāgam anuppadam̄su.

131. “Mahājanasammato kho, vāsetṭha, ‘mahāsammato, mahāsammato’ tveva paṭhamam akkharam upanibbattam. Khettānam adhipatīti kho, vāsetṭha, ‘khattiyo, khattiyo’ tveva dutiyam akkharam upanibbattam. Dhammena pare rañjetīti kho, vāsetṭha, ‘rājā, rājā’ tveva tatiyam akkharam upanibbattam. Iti kho, vāsetṭha, eva-metassa khattiyamaṇḍalassa porāṇena aggaññena akkharena abhinibbatti ahosi tesamyeva sattānam, anaññesaṁ. Sadisānamyeva, no asadisānam. Dhammeneva, no adhammena. Dhammo hi, vāsetṭha, setṭho janetasmiṁ ditthe ceva dhamme abhisamparāyañca.

Brāhmaṇamaṇḍalam

132. “Atha kho tesam, vāsetṭha, sattānamyeva § ekaccānam etadahosi-‘pāpakā vata, bho, dhammā sattesu pātubhūtā, yatra hi nāma adinnādānam paññāyissati, garahā paññāyissati, musāvādo paññāyissati, daṇḍādānam paññāyissati, pabbājanam paññāyissati. Yaṁnūna mayam pāpake akusale dhamme vāheyyamā’ti. Te pāpake akusale dhamme vāhesum. Pāpake akusale dhamme vāhentīti kho, vāsetṭha, ‘brāhmaṇā, brāhmaṇā’ tveva paṭhamam akkharam upanibbattam. Te araññāyatane paññakuṭīyo (3.0078) karitvā paññakuṭīsu jhāyanti vītaṅgārā vītadhūmā pannamusalā sāyam sāyamāsāya pāto pātarāsāya gāmanigamarājadhāniyo osaranti ghāsamesamānā §. Te ghāsam paṭilabhitvā punadeva araññāyatane paññakuṭīsu jhāyanti. Tamenam manussā disvā evamāhamṣu-‘ime kho, bho, sattā araññāyatane paññakuṭīyo karitvā paññakuṭīsu jhāyanti, vītaṅgārā vītadhūmā pannamusalā sāyam sāyamāsāya pāto pātarāsāya gāmanigamarājadhāniyo osaranti ghāsamesamānā. Te ghāsam paṭilabhitvā punadeva araññāyatane paññakuṭīsu jhāyanti’ti, jhāyantīti kho §, vāsetṭha, ‘jhāyakā, jhāyakā’ tveva dutiyam akkharam upanibbattam. Tesamyeva kho, vāsetṭha, sattānam ekacce sattā araññāyatane paññakuṭīsu tam jhānam anabhisambhuṇamānā § gāmasāmantam nigamasāmantam osaritvā ganthe karontā accanti. Tamenam manussā disvā evamāhamṣu-‘ime kho, bho, sattā araññāyatane paññakuṭīsu tam jhānam anabhisambhuṇamānā gāmasāmantam nigamasāmantam osaritvā ganthe karontā accanti, na dānime jhāyantīti. Na dānime § jhāyantīti kho, vāsetṭha, ‘ajjhāyakā ajjhāyakā’ tveva tatiyam akkharam upanibbattam. Hīnasammataṁ kho pana, vāsetṭha, tena samayena hoti, tadetarahi setṭhasammataṁ. Iti kho, vāsetṭha, evametassa brāhmaṇamaṇḍalassa porāṇena aggaññena akkharena abhinibbatti ahosi tesamyeva sattānam, anaññesam sadisānamyeva no asadisānam dhammeneva, no adhammena. Dhammo hi, vāsetṭha, setṭho janetasmiṁ ditthe ceva dhamme abhisamparāyañca.

Vessamaṇḍalam

133. “Tesamyeva kho, vāsetṭha, sattānam ekacce sattā methunam dhammam samādāya visukammante § payojesum. Methunam dhammam samādāya visukammante payojentīti kho, vāsetṭha, ‘vessā, vessā’ tveva akkharam upanibbattam. Iti kho, vāsetṭha, evametassa vessamaṇḍalassa porāṇena aggaññena akkharena abhinibbatti ahosi tesaññeva sattānam anaññesam sadisānamyeva (3.0079), no asadisānam, dhammeneva no adhammena. Dhammo hi, vāsetṭha, setṭho janetasmiṁ ditthe ceva dhamme abhisamparāyañca.

Suddamaṇḍalam

134. “Tesaññeva kho, vāsetṭha, sattānam ye te sattā avasesā te luddācārā khuddācārā ahesum. Luddācārā khuddācārāti kho, vāsetṭha, ‘suddā, suddā’ tveva akkharam upanibbattam. Iti kho, vāsetṭha, evametassa suddamaṇḍalassa porāṇena aggaññena akkharena abhinibbatti ahosi tesamyeva sattānam anaññesam, sadisānamyeva no asadisānam, dhammeneva, no adhammena. Dhammo hi, vāsetṭha, setṭho janetasmiṁ ditthe ceva dhamme abhisamparāyañca.

135. “Ahu kho so, vāsetṭha, samayo, yaṁ khattiyopi sakam dhammam garahamāno agārasmā anagāriyam pabbajati- ‘samaṇo bhavissāmīti. Brāhmaṇopi kho, vāsetṭha ...pe... vessopi kho, vāsetṭha ...pe... suddopi kho, vāsetṭha, sakam dhammam garahamāno agārasmā anagāriyam pabbajati- ‘samaṇo bhavissāmīti. Imehi kho, vāsetṭha, catūhi maṇdalehi samaṇamaṇḍalassa abhinibbatti ahosi, tesamyeva sattānam anaññesam, sadisānamyeva no asadisānam, dhammeneva no adhammena. Dhammo hi, vāsetṭha, setṭho janetasmiṁ ditthe ceva dhamme abhisamparāyañca.

Duccaritādikathā

136. “Khattiyopi kho, vāsetṭha, kāyena duccaritam caritvā vācāya duccaritam caritvā manasā duccaritam caritvā micchādiṭṭhiko micchādiṭṭhikammasamādāno § micchādiṭṭhikammasamādānahetu kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatim vinipātam nirayaṁ upapajjati. Brāhmaṇopi kho, vāsetṭha ...pe... vessopi kho, vāsetṭha... suddopi kho, vāsetṭha... samaṇopi kho, vāsetṭha, kāyena duccaritam caritvā vācāya duccaritam caritvā manasā duccaritam caritvā micchādiṭṭhiko micchādiṭṭhikammasamādāno micchādiṭṭhikammasamādānahetu kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatim vinipātam nirayaṁ upapajjati.

“Khattiyopi (3.0080) kho, vāsetṭha, kāyena sūcaritam caritvā vācāya sūcaritam caritvā manasā sūcaritam caritvā sammādiṭṭhiko sammādiṭṭhikammasamādāno § sammādiṭṭhikammasamādānahetu kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggam lokam upapajjati. Brāhmaṇopi kho, vāsetṭha ...pe... vessopi kho, vāsetṭha... suddopi kho, vāsetṭha... samaṇopi kho, vāsetṭha, kāyena sūcaritam caritvā vācāya sūcaritam caritvā manasā sūcaritam caritvā sammādiṭṭhiko sammādiṭṭhikammasamādāno sammādiṭṭhikammasamādānahetu kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggam lokam upapajjati.

137. “Khattiyopi kho, vāsetṭha, kāyena dvayakārī, vācāya dvayakārī, manasā dvayakārī, vimissadiṭṭhiko vimissadiṭṭhikammasamādāno vimissadiṭṭhikammasamādānahetu § kāyassa bhedā param maraṇā sukhadukkhappaṭisamvedī hoti. Brāhmaṇopi kho, vāsetṭha ...pe... vessopi kho, vāsetṭha... suddopi kho, vāsetṭha... samaṇopi kho, vāsetṭha, kāyena dvayakārī, vācāya dvayakārī, manasā dvayakārī, vimissadiṭṭhiko vimissadiṭṭhikammasamādāno vimissadiṭṭhikammasamādānahetu kāyassa bhedā param maraṇā sukhadukkhappaṭisamvedī hoti.

Bodhipakkhiyabhāvanā

138. “Khattiyopi kho, vāsetṭha, kāyena samvuto vācāya samvuto manasā samvuto sattannaṁ bodhipakkhiyānaṁ dhammānaṁ bhāvanamanvāya diṭṭheva dhamme parinibbāyati §. Brāhmaṇopi kho, vāsetṭha ...pe... vessopi kho vāsetṭha... suddopi kho, vāsetṭha ... samaṇopi kho, vāsetṭha, kāyena samvuto vācāya samvuto manasā samvuto sattannaṁ bodhipakkhiyānaṁ dhammānaṁ bhāvana-manvāya diṭṭheva dhamme parinibbāyati.

139. “Imesañhi, vāsetṭha, catunnaṁ vaṇṇānaṁ yo hoti bhikkhu araham khīnā-savo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhārō anuppattasadattho parikkhīnabhavasamyo-jano (3.0081) sammadaññā vimutto so nesam̄ aggamakkhāyati dhammeneva. No adhammena. Dhammo hi, vāsetṭha, seṭṭho janetasmiṁ diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañca.

140. “Brahmunā pesā, vāsetṭha, sanañkumārena gāthā bhāsitā-
‘Khattiyo seṭṭho janetasmiṁ, ye gottapaṭisārino;
vijjācaranāsampanno, so seṭṭho devamānuse’ti.

“Sā kho panesā, vāsetṭha, brahmunā sanañkumārena gāthā sugītā, no duggītā. Subhāsitā, no dubbhāsitā. Atthasamhitā, no anatthasamhitā. Anumatā mayā. Ahampi, vāsetṭha, evam̄ vadāmi-

‘Khattiyo seṭṭho janetasmiṁ, ye gottapaṭisārino;
vijjācaranāsampanno, so seṭṭho devamānuse’ti.

Idamavoca bhagavā. Attamanā vāsetṭhabhāradvājā bhagavato bhāsitam abhinandunti.

Aggaññasuttaṁ niṭṭhitam̄ catuttham̄.

5. Sampasādanīyasuttaṁ

Sāriputtasīhanādo

141. Evam̄ (3.0082) me sutam- ekam̄ samayam̄ bhagavā nālāndāyam viharati pāvārikambavane. Atha kho āyasmā sāriputto yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam̄ abhivādetvā ekamantaṁ nisidi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā sāriputto bhagavantam̄ etadavoca- “evampasanno aham, bhante, bhagavati, na cāhu na ca bhavissati na cetarahi vijjati añño samaṇo vā brāhmaṇo vā bhagavatā bhiyyobhiññataro yadidam̄ sambodhiyan”ti.

142. “Uṭārā kho te ayaṁ, sāriputta, āsabhi vācā bhāsitā, ekaṁso gahito, sīhanādo nadito- ‘evampasanno aham, bhante, bhagavati; na cāhu na ca bhavissati na cetarahi vijjati añño samaṇo vā brāhmaṇo vā bhagavatā bhiyyobhiññataro yadidam̄ sambodhiyan’ti. Kim te §, sāriputta, ye te ahesum̄ atītamaddhānam̄ arahanto sammāsambuddhā, sabbe te bhagavanto cetasā ceto paricca viditā- ‘evam̄

sīlā te bhagavanto ahesum itipi, evam̄dhammā te bhagavanto ahesum itipi, evam̄paññā te bhagavanto ahesum itipi, evam̄vihārī te bhagavanto ahesum itipi, evam̄vimuttā te bhagavanto ahesum itipi”ti? “No hetam, bhante”.

“Kim pana te §, sāriputta, ye te bhavissanti anāgatamaddhānam arahanto sammāsambuddhā, sabbe te bhagavanto cetasā ceto paricca vidiṭā, evam̄sīlā te bhagavanto bhavissanti itipi, evam̄dhammā ...pe... evam̄paññā... evam̄vihārī... evam̄vimuttā te bhagavanto bhavissanti itipi”ti? “No hetam, bhante”.

“Kim pana te §, sāriputta, ahaṃ etarahi arahaṃ sammāsambuddho cetasā ceto paricca vidito- ‘evam̄sīlo bhagavā itipi, evam̄dhammo ...pe... evam̄pañño (3.0083) ...evam̄vihārī... evam̄vimutto bhagavā itipi”ti? “No hetam, bhante”.

“Ettha ca hi te, sāriputta, atītānāgatapaccuppannesu arahantesu sammāsambuddhesu cetopariyaññānam natthi. Atha kiṃ carahi te ayam, sāriputta, uṭārā āsabhi vācā bhāsitā, ekaṃso gahito, sīhanādo nadito- ‘evampasanno ahaṃ, bhante, bhagavati, na cāhu na ca bhavissati na cetarahi vijjati añño samaṇo vā brāhmaṇo vā bhagavatā bhiyyobhiññataro yadidaṃ sambodhiyan”ti?

143. “Na kho me §, bhante, atītānāgatapaccuppannesu arahantesu sammāsa-mbuddhesu cetopariyaññānam atthi. Api ca, me § dhammanvayo vidito. Seyyathāpi, bhante, rañño paccantimam nagaram daļhuddhāpam § daļhapākārato-rañam ekadvāram. Tatrassa dovāriko pañđito byatto medhāvī aññātānam nivāretā, ñātānam pavesetā. So tassa nagarassa samantā anupariyāyapatham anukkamamāno na passeyya pākārasandhim vā pākāravivaram vā antamaso biļāranikkhamanamattampi. Tassa evamassa- ‘ye kho keci oļārikā pāñā imam nagaram pavisanti vā nikhamanti vā, sabbe te imināva dvārena pavisanti vā nikhamanti vā’ti. Evameva kho me, bhante, dhammanvayo vidito. Ye te, bhante, ahesum atītamaddhānam arahanto sammāsambuddhā, sabbe te bhagavanto pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalikaraṇe catūsu satipaṭṭhānesu suppatiṭṭhitacittā, satta sambojjhaṅge yathābhūtam bhāvetvā anuttaram sammāsambodhim abhisambujjhimsu. Yepi te, bhante, bhavissanti anāgatamaddhānam arahanto sammāsambuddhā, sabbe te bhagavanto pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalikaraṇe catūsu satipaṭṭhānesu suppatiṭṭhitacittā, satta sambojjhaṅge yathābhūtam bhāvetvā anuttaram sammāsambodhim abhisambujjhissanti.

Bhagavāpi, bhante, etarahi araham̄ sammāsambuddho pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalikaraṇe catūsu satipatthānesu suppatitthitacitto (3.0084) satta sambojjhaṅge yathābhūtam̄ bhāvetvā anuttaram̄ sammāsambodhim̄ abhisambuddho.

144. “Idhāhaṁ, bhante, yena bhagavā tenupasaṅkamim̄ dhammassavanāya. Tassa me, bhante, bhagavā dhammaṁ deseti uttaruttaram̄ pañītapañītaṁ kañhasukkasappaṭibhāgam̄. Yathā yathā me, bhante, bhagavā dhammaṁ desesi uttaruttaram̄ pañītapañītaṁ kañhasukkasappaṭibhāgam̄, tathā tathāhaṁ tasmiṁ dhamme abhiññā idhekaccam̄ dhammaṁ dhammesu niṭṭhamagamaṁ; satthari pasidim̄ ‘sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dhammo, suppaṭipanno sāvakasaṅgho’ti.

Kusaladhammadedesanā

145. “Aparam pana, bhante, etadānuttariyam̄, yathā bhagavā dhammaṁ deseti kusalesu dhammesu. Tatime kusalā dhammā seyyathidaṁ, cattāro satipaṭṭhānā, cattāro sammappadhānā, cattāro idhipādā, pañcindriyāni, pañca balāni, satta bojjhaṅgā, ariyo atthaṅgiko maggo. Idha, bhante, bhikkhu āsavānam̄ khayā anāsavam̄ cetovimuttim̄ paññāvimuttim̄ diṭṭheva dhamme sayam̄ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Etadānuttariyam̄, bhante, kusalesu dhammesu. Tam̄ bhagavā asesamabhijānāti, tam̄ bhagavato asesamabhijānato uttari abhiññeyyam̄ natthi, yadabhijānam̄ añño samaṇo vā brāhmaṇo vā bhagavatā bhiyyobhiññataro assa, yadidaṁ kusalesu dhammesu.

Āyatanaapaññattidesanā

146. “Aparam pana, bhante, etadānuttariyam̄, yathā bhagavā dhammaṁ deseti āyatanaapaññattisu. Chayimāni, bhante, ajjhattikabāhirāni āyatanaāni. Cakkhūñceva rūpā § ca, sotañceva saddā ca, ghānañceva gandhā ca, jivhā ceva rasā ca, kāyo ceva phoṭṭhabbā ca, mano ceva dhammā ca. Etadānuttariyam̄, bhante, āyatanaapaññattisu. Tam̄ bhagavā asesamabhijānāti, tam̄ bhagavato asesamabhijānato uttari abhiññeyyam̄ natthi, yadabhijānam̄ añño samaṇo vā brāhmaṇo vā bhagavatā bhiyyobhiññataro assa yadidaṁ āyatanaapaññattisu.

Gabbhāvakkantidesanā

147. “Aparam (3.0085) pana, bhante, etadānuttariyam̄, yathā bhagavā dhammaṁ deseti gabbhāvakkantisu. Catasso imā, bhante, gabbhāvakkantiyo. Idha, bhante, ekacco asampajāno mātukucchim̄ okkamati; asampajāno mātukucchismim̄ ṭhāti; asampajāno mātukucchimhā nikhamati. Ayaṁ paṭhamā gabbhāvakkanti.

“Puna caparam, bhante, idhekacco sampajāno mātukucchim̄ okkamati; asampa-

jāno mātukucchismiṁ ṭhāti; asampajāno mātukucchimhā nikkhamati. Ayam dutiyā gabbhāvakkanti.

“Puna caparam, bhante, idhekacco sampajāno mātukucchim okkamati; sampajāno mātukucchismiṁ ṭhāti; asampajāno mātukucchimhā nikkhamati. Ayam tatiyā gabbhāvakkanti.

“Puna caparam, bhante, idhekacco sampajāno mātukucchim okkamati; sampajāno mātukucchismiṁ ṭhāti; sampajāno mātukucchimhā nikkhamati. Ayam catutthā gabbhāvakkanti. Etadānuttariyam, bhante, gabbhāvakkantīsu.

Ādesanavidhādesanā

148. “Aparam pana, bhante, etadānuttariyam, yathā bhagavā dhammam deseti ādesanavidhāsu. Catasso imā, bhante, ādesanavidhā. Idha, bhante, ekacco nimittena ādisati- ‘evampi te mano, itthampi te mano, itipi te cittan’ti. So bahum cepi ādisati, tatheva tam hoti, no aññathā. Ayam paṭhamā ādesanavidhā.

“Puna caparam, bhante, idhekacco na heva kho nimittena ādisati. Api ca kho manussānam vā amanussānam vā devatānam vā saddam sutvā ādisati- ‘evampi te mano, itthampi te mano, itipi te cittan’ti. So bahum cepi ādisati, tatheva tam hoti, no aññathā. Ayam dutiyā ādesanavidhā.

“Puna caparam, bhante, idhekacco na heva kho nimittena ādisati, nāpi manussānam vā amanussānam vā devatānam vā saddam sutvā ādisati. Api ca kho vitakkayato vicārayato vitakkavipphārasaddam sutvā ādisati (3.0086)- ‘evampi te mano, itthampi te mano, itipi te cittan’ti. So bahum cepi ādisati, tatheva tam hoti, no aññathā. Ayam tatiyā ādesanavidhā.

“Puna caparam, bhante, idhekacco na heva kho nimittena ādisati, nāpi manussānam vā amanussānam vā devatānam vā saddam sutvā ādisati, nāpi vitakkyato vicārayato vitakkavipphārasaddam sutvā ādisati. Api ca kho avitakkam avicāram samādhiṁ samāpannassa § cetasā ceto paricca pajānāti- ‘yathā imassa bphoto manosaṅkhārā pañhitā. Tathā imassa cittassa anantarā imam nāma vitakkam vitakkessat’ti. So bahum cepi ādisati, tatheva tam hoti, no aññathā. Ayam catutthā ādesanavidhā. Etadānuttariyam, bhante, ādesanavidhāsu.

Dassanasamāpattidesanā

149. “Aparam pana, bhante, etadānuttariyam, yathā bhagavā dhammam deseti dassanasamāpattīsu. Catasso imā, bhante, dassanasamāpattiyo. Idha, bhante, ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya padhānamanvāya anuyogamaṇvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte imameva kāyaṁ uddham pādatalā adho kesamatthakā tacapariyantam pūram nānappakārassa asucino paccavekkhati- ‘atthi imasmīm kāye kesā lomā nakhā dantā taco māmsam nhāru aṭṭhi aṭṭhiminiñjam vakkam hadayam yakanaṁ kilomakam pihakam papphāsam antam antaguṇam

udariyam̄ karīsam̄ pittam̄ semham̄ pubbo lohitam̄ sedo medo assu vasā kheļo singhānikā lasikā muttan'ti. Ayam̄ paṭhamā dassanasamāpatti.

"Puna caparam̄, bhante, idhekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya ...pe... tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte imameva kāyam̄ uddham̄ pādatalā adho kesamatthakā tacapariyantaṁ pūraṁ nānappakārassa asucino paccavekkhati- 'atthi imasmiṁ kāye kesā (3.0087) lomā ...pe... lasikā muttan'ti. Atikkamma ca purisassa chavimāṁsalohitam̄ aṭṭhim̄ paccavekkhati. Ayam̄ dutiyā dassanasamāpatti.

"Puna caparam̄, bhante, idhekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya ...pe... tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte imameva kāyam̄ uddham̄ pādatalā adho kesamatthakā tacapariyantaṁ pūraṁ nānappakārassa asucino paccavekkhati- 'atthi imasmiṁ kāye kesā lomā ...pe... lasikā muttan'ti. Atikkamma ca purisassa chavimāṁsalohitam̄ aṭṭhim̄ paccavekkhati. Purisassa ca viññāṇasotam̄ pajānāti, ubhayato abbocchinnam̄ idha loke patiṭṭhitañca paraloke patiṭṭhitañca. Ayam̄ tatiyā dassanasamāpatti.

"Puna caparam̄, bhante, idhekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya ...pe... tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte imameva kāyam̄ uddham̄ pādatalā adho kesamatthakā tacapariyantaṁ pūraṁ nānappakārassa asucino paccavekkhati- 'atthi imasmiṁ kāye kesā lomā ...pe... lasikā muttan'ti. Atikkamma ca purisassa chavimāṁsalohitam̄ aṭṭhim̄ paccavekkhati. Purisassa ca viññāṇasotam̄ pajānāti, ubhayato abbocchinnam̄ idha loke appatiṭṭhitañca paraloke appatiṭṭhitañca. Ayam̄ catutthā dassanasamāpatti. Etadānuttariyam̄, bhante, dassanasamāpattisu.

Puggalapaññattidesanā

150. "Aparam̄ pana, bhante, etadānuttariyam̄, yathā bhagavā dhammam̄ deseti puggalapaññattisu. Sattime, bhante, puggalā. Ubhatobhāgavimutto paññāvimutto kāyasakkhī diṭṭhippatto saddhāvimutto dhammānusārī saddhānusārī. Etadānuttariyam̄, bhante, puggalapaññattisu.

Padhānadesanā

151. "Aparam̄ pana, bhante, etadānuttariyam̄, yathā bhagavā dhammam̄ deseti padhānesu. Sattime, bhante sambojjhaṅgā satisambojjhaṅgo dhammadvicayasa-mbojjhaṅgo vīriyasambojjhaṅgo pītisambojjhaṅgo passaddhisambojjhaṅgo samā-dhisambojjhaṅgo (3.0088) upekkhāsambojjhaṅgo. Etadānuttariyam̄, bhante, padhānesu.

Paṭipadādesanā

152. "Aparam̄ pana, bhante, etadānuttariyam̄, yathā bhagavā dhammam̄ deseti

paṭipadāsu. Catasso imā, bhante, paṭipadā dukkhā paṭipadā dandhābhiññā, dukkhā paṭipadā khippābhiññā, sukhā paṭipadā dandhābhiññā, sukhā paṭipadā khippābhiññāti. Tatra, bhante, yāyam paṭipadā dukkhā dandhābhiññā, ayam, bhante, paṭipadā ubhayeneva hīnā akkhāyati dukkhattā ca dandhattā ca. Tatra, bhante, yāyam paṭipadā dukkhā khippābhiññā, ayam pana, bhante, paṭipadā dukkhattā hīnā akkhāyati. Tatra, bhante, yāyam paṭipadā sukhā dandhābhiññā, ayam pana, bhante, paṭipadā dandhattā hīnā akkhāyati. Tatra, bhante, yāyam paṭipadā sukhā khippābhiññā, ayam pana, bhante, paṭipadā ubhayeneva pañitā akkhāyati sukhattā ca khippattā ca. Etadānuttariyam, bhante, paṭipadāsu.

Bhassasamācārādidesanā

153. “Aparam pana, bhante, etadānuttariyam, yathā bhagavā dhammam deseti bhassasamācāre. Idha, bhante, ekacco na ceva musāvādupasañhitam vācam bhāsatī na ca vebhūtiyam na ca pesuṇiyam na ca sārambhajam jayāpekkho; mantā mantā ca vācam bhāsatī nidhānavatim kālena. Etadānuttariyam, bhante, bhassasamācāre.

“Aparam pana, bhante, etadānuttariyam, yathā bhagavā dhammam deseti purisālasamācāre. Idha, bhante, ekacco sacco cassa saddho ca, na ca kuhako, na ca lapako, na ca nemittiko, na ca nippesiko, na ca lābhena lābham nijigisanako §, indriyesu guttadvāro, bhojane mattaññū, samakārī, jāgariyānuyogamanuyutto, atandito, āraddhavīriyo, jhāyī, satimā, kalyāṇapaṭibhāno, gatimā, dhitimā, matimā, na ca kāmesu giddho, sato ca nipako ca. Etadānuttariyam, bhante, purisālasamācāre.

Anusāsanavidhādesanā

154. “Aparam (3.0089) pana, bhante, etadānuttariyam, yathā bhagavā dhammam deseti anusāsanavidhāsu. Catasso imā bhante anusāsanavidhā-jānāti, bhante, bhagavā aparam puggalam paccattam yonisomanasikārā ‘ayam puggalo yathānusiṭṭham tathā paṭipajjamāno tiṇṇam samyojanānam parikkhayā sotāpanno bhavissati avinipātadhammo niyato sambodhiparāyaṇo’ti. Jānāti, bhante, bhagavā param puggalam paccattam yonisomanasikārā- ‘ayam puggalo yathānusiṭṭham tathā paṭipajjamāno tiṇṇam samyojanānam parikkhayā rāgadosamohānam tanuttā sakadāgāmī bhavissati, sakideva imam lokam āgantvā dukkha-sstantam karissatī’ti. Jānāti, bhante, bhagavā param puggalam paccattam yonisomanasikārā- ‘ayam puggalo yathānusiṭṭham tathā paṭipajjamāno pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam parikkhayā opapātiko bhavissati tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā’ti. Jānāti, bhante, bhagavā param puggalam paccattam yonisomanasikārā- ‘ayam puggalo yathānusiṭṭham tathā paṭipajjamāno āsavānam khayā anāsavam cetovimuttim paññāvimuttim diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissatī’ti. Etadānuttariyam, bhante,

anusāsanavidhāsu.

Parapuggalavimuttiñāñadesanā

155. “Aparam pana, bhante, etadānuttariyam, yathā bhagavā dhammam deseti parapuggalavimuttiñāñē. Jānāti, bhante, bhagavā param puggalam paccattam yonisomanasikārā- ‘ayaṁ puggalo tiṇṇam saṁyojanānam parikkhayā sotāpanno bhavissati avinipātadhammo niyato sambodhiparāyaṇo’ti. Jānāti, bhante, bhagavā param puggalam paccattam yonisomanasikārā- ‘ayaṁ puggalo tiṇṇam saṁyojanānam parikkhayā rāgadosamohānam tanuttā sakadāgāmī bhavissati, sakideva imam lokam āgantvā dukkhassantam karissatīti. Jānāti, bhante, bhagavā param puggalam paccattam yonisomanasikārā- ‘ayaṁ puggalo pañcannam orambhāgiyānam saṁyojanānam parikkhayā opapātiko bhavissati tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokāti. Jānāti, bhante, bhagavā param puggalam paccattam yonisomanasikārā- ‘ayaṁ puggalo āsavānam khayā anāsavam cetovimuttiṁ paññāvimiuttiṁ (3.0090) diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissatīti. Etadānuttariyam, bhante, parapuggalavimuttiñāñē.

Sassatavādadesanā

156. “Aparam pana, bhante, etadānuttariyam, yathā bhagavā dhammam deseti sassatavādesu. Tayome, bhante, sassatavādā. Idha, bhante, ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya ...pe... tathārūpaṁ cetosamādhīm phusati, yathāsamāhite citte anekavihitam pubbenivāsam anussarati. Seyyathidaṁ, ekampi jātiṁ dvepi jātiyo tissopi jātiyo catassopi jātiyo pañcapi jātiyo dasapi jātiyo vīsampi jātiyo tiṁsampi jātiyo cattālīsampi jātiyo paññāsampi jātiyo jātisatampi jātisahassampi jātisatasahassampi anekānipi jātisatāni anekānipi jātisahassāni anekānipi jātisatasahassāni, ‘amutrāsim evamnāmo evamgutto evamvaṇṇo evamāhāro evamṣukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādim; tatrāpāsim evamnāmo evamgutto evamvaṇṇo evamāhāro evamṣukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno’ti. Iti sākāram sa-uddesam anekavihitam pubbenivāsam anussarati. So evamāha- ‘atītaṁpāham addhānam jānāmisamvatṭi vā loko vivatṭi vāti. Anāgatāmpāham addhānam jānāmi- samvatṭissati vā loko vivatṭissati vāti. Sassato attā ca loko ca vañjho kūṭattho esikaṭṭhāyiṭṭhito. Te ca sattā sandhāvanti samsaranti cavanti upapajjanti, atthitveva sassatisaman’ti. Ayam paṭhamo sassatavādo.

“Puna caparam, bhante, idhekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya ...pe... tathārūpaṁ cetosamādhīm phusati, yathāsamāhite citte anekavihitam pubbenivāsam anussarati. Seyyathidaṁ, ekampi samvatṭavivatṭam dvepi samvatṭavivatṭāni tīṇipī samvatṭavivatṭāni cattāripi samvatṭavivatṭāni pañcapi samvatṭavivatṭāni dasapi samvatṭavivatṭāni, ‘amutrāsim evamnāmo evamgutto (3.0091) evamvaṇṇo evamāhāro evamṣukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato

cuto amutra udapādīm; tatrāpāsim evamnāmo evamgutto evamvāṇo evamāhāro evam̄sukhadukkhappaṭisamvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno’ti. Iti sākāram sa-uddesam anekavihitam pubbenivāsam anussarati. So evamāha-‘atītampāham addhānam jānāmi samvat̄ti vā loko vivat̄ti vāti. Anāgataampāham addhānam jānāmi samvat̄tissati vā loko vivat̄tissati vāti. Sassato attā ca loko ca vañjho kūtaṭho esikaṭhāyiṭhitō. Te ca sattā sandhāvanti saṃsaranti cavanti upapajjanti, atthitveva sassatisaman’ti. Ayaṃ dutiyo sassatavādo.

“Puna caparam, bhante, idhekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya ...pe... tathārūpam cetosamādhīm phusati, yathāsamāhite citte anekavihitam pubbenivāsam anussarati. Seyyathidam, dasapi samvat̄tavivat̄tāni vīsampi samvat̄tavivat̄tāni tiṁsampi samvat̄tavivat̄tāni cattālīsampi samvat̄tavivat̄tāni, ‘amutrāsim evamnāmo evamgutto evamvāṇo evamāhāro evam̄sukhadukkhappaṭisamvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādīm; tatrāpāsim evamnāmo evamgutto evamvāṇo evamāhāro evam̄sukhadukkhappaṭisamvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno’ti. Iti sākāram sa-uddesam anekavihitam pubbenivāsam anussarati. So evamāha-‘atītampāham addhānam jānāmi samvat̄tipi loko vivat̄tipi; anāgataampāham addhānam jānāmi samvat̄tissatipi loko vivat̄tissatipi. Sassato attā ca loko ca vañjho kūtaṭho esikaṭhāyiṭhitō. Te ca sattā sandhāvanti saṃsaranti cavanti upapajjanti, atthitveva sassatisaman’ti. Ayaṃ tatiyo sassatavādo, etadānuttariyam, bhante, sassatavādesu.

Pubbenivāsānussatiñāṇadesanā

157. “Aparam pana, bhante, etadānuttariyam, yathā bhagavā dhammam deseti pubbenivāsānussatiñāne. Idha, bhante, ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya ...pe... tathārūpam cetosamādhīm phusati, yathāsamāhite citte anekavihitam pubbenivāsam anussarati. Seyyathidam, ekampi jātiṁ dvepi jātiyo tissopi jātiyo catassopi jātiyo pañcapi jātiyo dasapi jātiyo vīsampi jātiyo tiṁsampi jātiyo cattālīsampi (3.0092) jātiyo paññāsampi jātiyo jātisatampi jātisahassampi jātisatasahassampi anekepi samvat̄takappe anekepi vivat̄takappe anekepi samvat̄tavivat̄takappe, ‘amutrāsim evamnāmo evamgutto evamvāṇo evamāhāro evam̄sukhadukkhappaṭisamvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādīm; tatrāpāsim evamnāmo evamgutto evamvāṇo evamāhāro evam̄sukhadukkhappaṭisamvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno’ti. Iti sākāram sa-uddesam anekavihitam pubbenivāsam anussarati. Santi, bhante, devā §, yesam na sakkā gaṇanāya vā saṅkhānena vā āyu saṅkhātum. Api ca, yasmiṁ yasmiṁ attabhāve abhinivut̄thapubbo § hoti yadi vā rūpīsu yadi vā arūpīsu yadi vā saññīsu yadi vā asaññīsu yadi vā nevasaññīnāsaññīsu. Iti sākāram sa-uddesam anekavihitam pubbenivāsam anussarati. Etadānuttariyam, bhante, pubbenivāsānussatiñāne.

Cutūpapātañāṇadesanā

158. “Aparam pana, bhante, etadānuttariyam, yathā bhagavā dhammaṁ deseti sattānam cutūpapātañāne. Idha, bhante, ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya …pe… tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjāmāne hīne pañīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānāti- ‘ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānam upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā. Te kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatiṁ vinipātam nirayaṁ upapannā. Ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānam anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā. Te kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggam lokam upapannā’ti. Iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne pañīte (3.0093) suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānāti. Etadānuttariyam, bhante, sattānam cutūpapātañāne.

Iddhividhadesanā

159. “Aparam pana, bhante, etadānuttariyam, yathā bhagavā dhammaṁ deseti iddhividhāsu. Dvemā, bhante, iddhividhāyo- atthi, bhante, iddhi sāsavā sa-upadikā, ‘no ariyā’ti vuccati. Atthi, bhante, iddhi anāsavā anupadhikā ‘ariyā’ti vuccati. “Katamā ca, bhante, iddhi sāsavā sa-upadhikā, ‘no ariyā’ti vuccati? Idha, bhante, ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya …pe… tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte anekavihitam iddhividham paccanubhoti. Ekopi hutvā bahudhā hoti, bahudhāpi hutvā eko hoti; āvibhāvaṁ tirobhāvaṁ tirokuṭṭam tiropākāram tiropabbataṁ asajjamāno gacchatī seyyathāpi ākāse. Pathaviyāpi ummujjanimujjam karoti, seyyathāpi udake. Udakepi abhijjamāne gacchatī, seyyathāpi pathaviyam. Ākāsepi pallañkena kamati, seyyathāpi pakkhī sakuṇo. Imepi candimasūriye evam̄mahiddhike evam̄mahānubhāve pāṇinā parāmasati parimajjati. Yāva brahmalokāpi kāyena vasam vatteti. Ayam, bhante, iddhi sāsavā sa-upadhikā, ‘no ariyā’ti vuccati.

“Katamā pana, bhante, iddhi anāsavā anupadhikā, ‘ariyā’ti vuccati? Idha, bhante, bhikkhu sace ākaṅkhati- ‘paṭikūle appaṭikūlasaññī vihareyyan’ti, appaṭikūlasaññī tattha viharati. Sace ākaṅkhati- ‘appaṭikūle paṭikūlasaññī vihareyyan’ti, paṭikūlasaññī tattha viharati. Sace ākaṅkhati- ‘paṭikūle ca appaṭikūle ca appaṭikūlasaññī vihareyyan’ti, appaṭikūlasaññī tattha viharati. Sace ākaṅkhati- ‘paṭikūle ca paṭikūlasaññī vihareyyan’ti, paṭikūlasaññī tattha viharati. Sace ākaṅkhati- ‘paṭikūlañca appaṭikūlañca tadubhayam abhinivajjetvā upekkhako vihareyyam sato sampajāno’ti, upekkhako tattha viharati sato sampajāno. Ayam, bhante, iddhi anāsavā anupadhikā ‘ariyā’ti vuccati. Etadānuttariyam, bhante, iddhividhāsu. Tam bhagavā asesamabhijānāti, tam bhagavato asesamabhijānato uttari abhiññeyyam natthi, yadabhijānam añño samaṇo (3.0094) vā brāhmaṇo vā

bhagavatā bhiyyobhiññataro assa yadidam iddhividhāsu.

Aññathāsatthuguṇadassanam

160. “Yam tam, bhante, saddhena kulaputtena pattaṭṭbam āraddhvīriyena thāmavatā purisathāmena purisavīriyena purisaparakkamena purisadhorayhena, anuppattam tam bhagavatā. Na ca, bhante, bhagavā kāmesu kāmasukhallikānuyo-gamanuyutto hīnaṁ gammam pothujjanikam anariyam anatthasamhitam, na ca attakilamathānuyogamanuyutto dukkham anariyam anatthasamhitam. Catunnañca bhagavā jhānānam ābhicetasikānam ditthadhammasukhavihārānam nikā-malābhī akicchalābhī akasiralābhī.

Anuyogadānappakāro

161. “Sace mām, bhante, evam puccheyya- ‘kim nu kho, āvuso sāriputta, ahesum atitamaddhānam aññe samaṇā vā brāhmaṇā vā bhagavatā bhiyyobhiññatarā sambodhiyan’ti, evam puṭṭho aham, bhante, ‘no’ti vadeyyam. ‘Kim panāvuso sāriputta, bhavissanti anāgatamaddhānam aññe samaṇā vā brāhmaṇā vā bhagavatā bhiyyobhiññatarā sambodhiyan’ti, evam puṭṭho aham, bhante, ‘no’ti vadeyyam. ‘Kim panāvuso sāriputta, atthetarahi añño samaṇo vā brāhmaṇo vā bhagavatā bhiyyobhiññataro sambodhiyan’ti, evam puṭṭho aham, bhante, ‘no’ti vadeyyam.

“Sace pana mām, bhante, evam puccheyya- ‘kim nu kho, āvuso sāriputta, ahesum atitamaddhānam aññe samaṇā vā brāhmaṇā vā bhagavatā samasamā sambodhiyan’ti, evam puṭṭho aham, bhante, ‘evan’ti vadeyyam. ‘Kim panāvuso sāriputta, bhavissanti anāgatamaddhānam aññe samaṇā vā brāhmaṇā vā bhagavatā samasamā sambodhiyan’ti, evam puṭṭho aham, bhante, “evan”ti vadeyyam 3.0125. ‘Kim panāvuso sāriputta, atthetarahi aññe samaṇā vā brāhmaṇā vā bhagavatā samasamā sambodhiyan’ti, evam puṭṭho aham bhante ‘no’ti vadeyyam.

“Sace pana mām, bhante, evam puccheyya- ‘kim panāyasmā sāriputto ekaccam abhanujānāti, ekaccam na abhanujānātī’ti, evam puṭṭho aham, bhante, evam byākareyyam (3.0095)- ‘sammukhā metaṁ, āvuso, bhagavato sutam, sammukhā paṭiggahitam- “ahesum atitamaddhānam arahanto sammāsambuddhā mayā samasamā sambodhiyan”ti. Sammukhā metaṁ, āvuso, bhagavato sutam, sammukhā paṭiggahitam- “bhavissanti anāgatamaddhānam arahanto sammāsambuddhā mayā samasamā sambodhiyan”ti. Sammukhā metaṁ, āvuso, bhagavato sutam sammukhā paṭiggahitam- “atṭhānametam anavakāso yam ekissā loka-dhātuyā dve arahanto sammāsambuddhā apubbam acarimam uppajjeyyam, netam ṭhānam vijati”ti.

“Kaccāhaṁ, bhante, evam puṭṭho evam byākaramāno vuttavādī ceva bhagavato homi, na ca bhagavantam abhūtena abbhācikkhāmi, dhammassa cānu-dhammam byākaromi, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo

§ gārayham ṭhānam āgacchatī”ti? “Taggha tvam, sāriputta, evam puṭṭho evam byākaramāno vuttavādī ceva me hosi, na ca mām abhūtena abbhācikkhasi, dhammassa cānudhammadam byākarosi, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo gārayham ṭhānam āgacchatī”ti.

Acchariya-abbhutam

162. Evam vutte, āyasmā udāyī bhagavantam etadavoca- “acchariyam, bhante, abbhutam, bhante, tathāgatassa appicchatā santuṭṭhitā sallekhatā. Yatra hi nāma tathāgato evam mahiddhiko evam mahānubhāvo, atha ca pana nevattānam pātukarissati! Ekamekañcepi ito, bhante, dhammam aññatitthiyā paribbājakā attani samanupasseyyum, te tāvatakena paṭākam parihareyyum. Acchariyam, bhante, abbhutam, bhante, tathāgatassa appicchatā santuṭṭhitā sallekhatā. Yatra hi nāma tathāgato evam mahiddhiko evam mahānubhāvo. Atha ca pana nevattānam pātukarissati”ti!

“Passa kho tvam, udāyi, ‘tathāgatassa appicchatā santuṭṭhitā sallekhatā. Yatra hi nāma tathāgato evam mahiddhiko evam mahānubhāvo, atha ca pana nevattānam pātukarissati’! Ekamekañcepi ito, udāyi, dhammam aññatitthiyā paribbājakā attani samanupasseyyum, te tāvatakena paṭākam (3.0096) parihareyyum. Passa kho tvam, udāyi, ‘tathāgatassa appicchatā santuṭṭhitā sallekhatā. Yatra hi nāma tathāgato evam mahiddhiko evam mahānubhāvo, atha ca pana nevattānam pātukarissati’ti!

163. Atha kho bhagavā āyasmantaṁ sāriputtam āmantesi- “tasmā tiha tvam, sāriputta, imam dhammapariyāyam abhikkhaṇam bhāseyyāsi bhikkhūnam bhikkhunīnam upāsakānam upāsikānam. Yesampi hi, sāriputta, moghapurisānam bhavissati tathāgate kaṅkhā vā vimati vā, tesamimam dhammapariyāyam sutvā tathāgate kaṅkhā vā vimati vā, sā pahiyissati”ti. Iti hidam āyasmā sāriputto bhagavato sammukhā sampasādaṁ pavedesi. Tasmā imassa veyyākaraṇassa sampasādanīyam tveva adhivacananti.

Sampasādanīyasuttaṁ niṭṭhitam pañcamam.

6. Pāsādikasuttaṁ

164. Evam (3.0097) me sutam- ekam samayam bhagavā sakkesu viharati vedhaññā nāma sakyā, tesam ambavane pāsāde.

Nigaṇṭhanāṭaputtakālaṅkiryā

Tena kho pana samayena nigaṇṭho nāṭaputto § pāvāyaṁ adhunākālaṅkato hoti. Tassa kālaṅkiryāya bhinnā nigaṇṭhā dvedhikajātā bhaṇḍanajātā kalahajātā

vivādāpannā aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharanti- “na tvam imam dhammadvinayam ājānāsi, aham imam dhammadvinayam ājānāmi, kiṁ tvam imam dhammadvinayam ājānissasi? Micchāpaṭipanno tvamasi, ahamasmi sammāpaṭipanno. Sahitaṁ me, asahitaṁ te. Purevacanīyam pacchā avaca, pacchāvacanīyam pure avaca. Adhicinṇam te viparāvattam, āropito te vādo, niggahito tvamasi, cara vādappamokkhāya, nibbeṭhehi vā sace pahosī”ti. Vadhoyeva kho § maññe nigaṇṭhesu nāṭaputtiyesu vattati §. Yeki nigaṇṭhassa nāṭaputtassa sāvakā gihī odātavasanā, tepi § nigaṇṭhesu nāṭaputtiyesu nibbinnarūpā § virattarūpā paṭivānarūpā, yathā tam durakkhāte dhammadvinaye duppavedite aniyyānike anupasamasamvattanike asammāsambuddhappavedite bhinnathūpe appaṭisaraṇe.

165. Atha kho cundo samaṇuddeso pāvāyam vassamvuṭṭho § yena sāmagāmo, yenāyasmā ānando tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantam ānandam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho cundo samaṇuddeso āyasmantam ānandam etadavoca- “nigaṇṭho, bhante, nāṭaputto pāvāyam adhunākālaṅkato. Tassa kālaṅkiriyaṁ bhinnā nigaṇṭhā dvedhikajātā ...pe... bhinnathūpe appaṭisaraṇe”ti.

Evam vutte, āyasmā ānando cundam samaṇuddesam etadavoca- “atthi kho idam, āvuso cunda, kathāpābhataṁ bhagavantam dassanāya. Āyāmāvuso (3.0098) cunda, yena bhagavā tenupasaṅkamissāma; upasaṅkamitvā etamatthaṁ bhagavato ārocessāmā”ti §. “Evam, bhante”ti kho cundo samaṇuddeso āyasmato ānandassa paccassosi.

Atha kho āyasmā ca ānando cundo ca samaṇuddeso yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidim̄su. Eka- mantam nisinno kho āyasmā ānando bhagavantam etadavoca- “ayaṁ, bhante, cundo samaṇuddeso evamāha, ‘nigaṇṭho, bhante, nāṭaputto pāvāyam adhunākālaṅkato, tassa kālaṅkiriyaṁ bhinnā nigaṇṭhā ...pe... bhinnathūpe appaṭisaraṇe”ti.

Asammāsambuddhappaveditadhammadvinayo

166. “Evam hetam, cunda, hoti durakkhāte dhammadvinaye duppavedite aniyyānike anupasamasamvattanike asammāsambuddhappavedite. Idha, cunda, satthā ca hoti asammāsambuddho, dhammo ca durakkhāto duppavedito aniyyāniko anupasamasamvattaniko asammāsambuddhappavedito, sāvako ca tasmim dhamme na dhammānudhammappaṭipanno viharati na sāmīcippaṭipanno na anudhammacārī, vokkamma ca tamhā dhammā vattati. So evamassa vacanīyo- ‘tassa te, āvuso, lābhā, tassa te suladdham, satthā ca te asammāsambuddho, dhammo ca durakkhāto duppavedito aniyyāniko anupasamasamvattaniko asammāsambuddhappavedito. Tvañca tasmim dhamme na dhammānudhammappaṭipanno viharasi, na sāmīcippaṭipanno, na anudhammacārī, vokkamma ca tamhā dhammā vattasi”ti. Iti kho, cunda, satthāpi tattha gārayho, dhammopi tattha gārayho, sāvako ca tattha evam pāsaṁso. Yo kho, cunda, evarūpam sāvakam evam vadeyya- ‘etāyasmā tathā paṭipajjatu, yathā te satthārā dhammo desito paññatto’ti. Yo ca samā-

dapeti §, yañca samādapeti, yo ca samādapito § tathattāya paṭipajjati. Sabbe te bahum apuññam pasavanti. Tam kissa hetu? Evam hetam, cunda, hoti durakkhāte dhammadvinaye duppavedite aniyyānike anupasamasamvattanike asammā-sambuddhappavedite.

167. “Idha (3.0099) pana, cunda, satthā ca hoti asammāsambuddho, dhammo ca durakkhāto duppavedito aniyyāniko anupasamasamvattaniko asammāsambuddhappavedito, sāvako ca tasmiṁ dhamme dhammānudhammappaṭipanno viharati sāmīcippaṭipanno anudhammadcārī, samādāya tam dhammam vattati. So evamassa vacanīyo- ‘tassa te, āvuso, alābhā, tassa te dulladdham, satthā ca te asammāsambuddho, dhammo ca durakkhāto duppavedito aniyyāniko anupasamasamvattaniko asammāsambuddhappavedito. Tvañca tasmiṁ dhamme dhammānudhammappaṭipanno viharasi sāmīcippaṭipanno anudhammadcārī, samādāya tam dhammam vattasi’ti. Iti kho, cunda, satthāpi tattha gārayho, dhammopi tattha gārayho, sāvakopi tattha evam gārayho. Yo kho, cunda, evarūpam sāvakam evam vadeyya- ‘addhāyasmā nāyappaṭipanno nāyamārādhessati’ti. Yo ca pasāmsati, yañca pasāmsati, yo ca pasāmsito bhiyyoso mattāya vīriyam ārabhati. Sabbe te bahum apuññam pasavanti. Tam kissa hetu? Evañhetam, cunda, hoti durakkhāte dhammadvinaye duppavedite aniyyānike anupasamasamvattanike asammāsambuddhappavedite.

Sammāsambuddhappaveditadhammadvinayo

168. “Idha pana, cunda, satthā ca hoti sammāsambuddho, dhammo ca svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasamvattaniko sammāsambuddhappavedito, sāvako ca tasmiṁ dhamme na dhammānudhammappaṭipanno viharati, na sāmīcippaṭipanno, na anudhammadcārī, vokkamma ca tamhā dhammā vattati. So evamassa vacanīyo- ‘tassa te, āvuso, alābhā, tassa te dulladdham, satthā ca te sammāsambuddho, dhammo ca svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasamvattaniko sammāsambuddhappavedito. Tvañca tasmiṁ dhamme na dhammānudhammappaṭipanno viharasi, na sāmīcippaṭipanno, na anudhammadcārī, vokkamma ca tamhā dhammā vattasi’ti. Iti kho, cunda, satthāpi tattha pāsaṁso, dhammopi tattha pāsaṁso, sāvako ca tattha evam gārayho. Yo kho, cunda, evarūpam sāvakam evam vadeyya- ‘etāyasmā tathā paṭipajjatu yathā te satthārā dhammo desito paññatto’ti. Yo ca samādapeti, yañca samādapeti, yo ca samādapito tathattāya paṭipajjati. Sabbe te bahum puññam pasavanti. Tam kissa hetu? Evañhetam (3.0100), cunda, hoti svākkhāte dhammadvinaye suppavedite niyyānike upasamasamvattanike sammāsambuddhappavedite.

169. “Idha pana, cunda, satthā ca hoti sammāsambuddho, dhammo ca svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasamvattaniko sammāsambuddhappavedito, sāvako ca tasmiṁ dhamme dhammānudhammappaṭipanno viharati sāmīcippaṭipanno anudhammadcārī, samādāya tam dhammam vattati. So evamassa vacanīyo- ‘tassa te, āvuso, lābhā, tassa te suladdham, satthā ca te § sammā-

mbuddho, dhammo ca svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasamvattaniko sammāsambuddhappavedito. Tvañca tasmiṁ dhamme dhammānudhammappaṭipanno viharasi sāmīcippaṭipanno anudhammadacārī, samādāya tam dhammaṁ vattasi’ti. Iti kho, cunda, satthāpi tattha pāsaṁso, dhammopi tattha pāsaṁso, sāvakopi tattha evam pāsaṁso. Yo kho, cunda, evarūpaṁ sāvakam evam vadeyya-‘addhāyasmā ñāyappaṭipanno ñāyamārādhessatīti. Yo ca pasamsati, yañca pasamsati, yo ca pasamsito § bhiyyoso mattāya vīriyam ārabhati. Sabbe te bahum puññam pasavanti. Tam kissa hetu? Evañhetam, cunda, hoti svākkhāte dhamma-vinaye suppavedite niyyānike upasamasamvattanike sammāsambuddhappavedite.

Sāvakānutappasatthu

170. “Idha pana, cunda, satthā ca loke udapādi araham sammāsambuddho, dhammo ca svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasamvattaniko sammāsambuddhappavedito, aviññāpitatthā cassa honti sāvakā saddhamme, na ca tesam kevalam paripūram brahmacariyam āvikataṁ hoti uttānīkataṁ sabbasaṅgāhapadakataṁ sappāṭihīrakataṁ yāva devamanussehi suppakāsitam. Atha nesam satthuno antaradhānam hoti. Evarūpo kho, cunda, satthā sāvakānam kālaṅkato anutappo hoti. Tam kissa hetu? Satthā ca no loke udapādi araham sammāsambuddho, dhammo ca svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasamvattaniko sammāsambuddhappavedito, aviññāpitatthā camha saddhamme, na ca no kevalam paripūram brahmacariyam āvikataṁ hoti (3.0101) uttānīkataṁ sabbasaṅgāhapadakataṁ sappāṭihīrakataṁ yāva devamanussehi suppakāsitam. Atha no satthuno antaradhānam hotīti. Evarūpo kho, cunda, satthā sāvakānam kālaṅkato anutappo hoti.

Sāvakānanutappasatthu

171. “Idha pana, cunda, satthā ca loke udapādi araham sammāsambuddho. Dhammo ca svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasamvattaniko sammāsambuddhappavedito. Viññāpitatthā cassa honti sāvakā saddhamme, kevalañca tesam paripūram brahmacariyam āvikataṁ hoti uttānīkataṁ sabbasaṅgāhapadakataṁ sappāṭihīrakataṁ yāva devamanussehi suppakāsitam. Atha nesam satthuno antaradhānam hoti. Evarūpo kho, cunda, satthā sāvakānam kālaṅkato ananutappo hoti. Tam kissa hetu? Satthā ca no loke udapādi araham sammāsambuddho. Dhammo ca svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasamvattaniko sammāsambuddhappavedito. Viññāpitatthā camha saddhamme, kevalañca no paripūram brahmacariyam āvikataṁ hoti uttānīkataṁ sabbasaṅgāhapadakataṁ sappāṭihīrakataṁ yāva devamanussehi suppakāsitam. Atha no satthuno antaradhānam hotīti. Evarūpo kho, cunda, satthā sāvakānam kālaṅkato ananutappo hoti.

Brahmacariya-aparipūrādikathā

172. “Etehi cepi, cunda, aṅgehi samannāgataṁ brahmacariyam hoti, no ca kho satthā hoti therō rattaññū cirapabbajito addhagato vayo-anuppatto. Evam tam brahmacariyam aparipūram hoti tenaṅgena.

“Yato ca kho, cunda, etehi ceva aṅgehi samannāgataṁ brahmacariyam hoti, satthā ca hoti therō rattaññū cirapabbajito addhagato vayo-anuppatto. Evam tam brahmacariyam paripūram hoti tenaṅgena.

173. “Etehi cepi, cunda, aṅgehi samannāgataṁ brahmacariyam hoti, satthā ca hoti therō rattaññū cirapabbajito addhagato vayo-anuppatto, no ca khvassa therā bhikkhū sāvakā honti viyattā vinītā visāradā pattayogakkhemā. Alām sama-kkhātum saddhammassa, alām uppannam (3.0102) parappavādaṁ sahadhammehi suniggahitam niggahetvā sappāṭihāriyam dhammaṁ desetum. Evam tam brahmacariyam aparipūram hoti tenaṅgena.

“Yato ca kho, cunda, etehi ceva aṅgehi samannāgataṁ brahmacariyam hoti, satthā ca hoti therō rattaññū cirapabbajito addhagato vayo-anuppatto, therā cassa bhikkhū sāvakā honti viyattā vinītā visāradā pattayogakkhemā. Alām sama-kkhātum saddhammassa, alām uppannam parappavādaṁ sahadhammehi suniggahitam niggahetvā sappāṭihāriyam dhammaṁ desetum. Evam tam brahmacariyam paripūram hoti tenaṅgena.

174. “Etehi cepi, cunda, aṅgehi samannāgataṁ brahmacariyam hoti, satthā ca hoti therō rattaññū cirapabbajito addhagato vayo-anuppatto, therā cassa bhikkhū sāvakā honti viyattā vinītā visāradā pattayogakkhemā. Alām samakkhātum saddhammassa, alām uppannam parappavādaṁ sahadhammehi suniggahitam niggahetvā sappāṭihāriyam dhammaṁ desetum. No ca khvassa majjhimā bhikkhū sāvakā honti ...pe... majjhimā cassa bhikkhū sāvakā honti, no ca khvassa navā bhikkhū sāvakā honti ...pe... navā cassa bhikkhū sāvakā honti, no ca khvassa therā bhikkhuniyo sāvikā honti ...pe... therā cassa bhikkhuniyo sāvikā honti, no ca khvassa majjhimā bhikkhuniyo sāvikā honti ...pe... majjhimā cassa bhikkhuniyo sāvikā honti, no ca khvassa navā bhikkhuniyo sāvikā honti ...pe... navā cassa bhikkhuniyo sāvikā honti, no ca khvassa upāsakā sāvakā honti gihī odātavasanā brahmacārino ...pe... upāsakā cassa sāvakā honti gihī odātavasanā brahmacārino, no ca khvassa upāsakā sāvakā honti gihī odātavasanā kāmabhogino ...pe... upāsakā cassa sāvakā honti gihī odātavasanā kāmabhogino, no ca khvassa upāsikā sāvikā honti gihiniyo odātavasanā brahmacāriniyo ...pe... upāsikā cassa sāvikā honti gihiniyo odātavasanā kāmabhoginiyo ...pe... upāsikā cassa sāvikā honti gihiniyo odātavasanā kāmabhoginiyo, no ca khvassa brahmacariyam hoti iddhañceva phītañca vitthārikam bāhujaññam puthubhūtam yāva devamanussehi suppakāsitam ...pe... brahmacariyañcassa hoti iddhañceva phītañca vitthārikam bāhujaññam puthubhūtam yāva (3.0103) devamanussehi suppakāsitam, no ca kho lābhaggayasaggappattam. Evam tam brahmacariyam aparipūram hoti tenaṅgena.

“Yato ca kho, cunda, etehi ceva aṅgehi samannāgataṁ brahmacariyam hoti,

satthā ca hoti therō rattaññū cirapabbajito addhagato vayo-anuppatto, therā cassa bhikkhū sāvakā honti viyattā vinītā visāradā pattayogakkhemā. Alām samakkhātum saddhammassa, alām uppannam parappavādaṁ sahadhammehi suniggahitaṁ niggahetvā sappāṭihāriyaṁ dhammaṁ desetum. Majjhimā cassa bhikkhū sāvakā honti ...pe... navā cassa bhikkhū sāvakā honti ...pe... therā cassa bhikkhuniyo sāvikā honti ...pe... majjhimā cassa bhikkhuniyo sāvikā honti ...pe... navā cassa bhikkhuniyo sāvikā honti ...pe... upāsakā cassa sāvakā honti ...pe... gihī odātavasanā brahmacārino. Upāsakā cassa sāvakā honti gihī odātavasanā kāmabhogino ...pe... upāsikā cassa sāvikā honti gihiniyo odātavasanā brahmacāriniyo ...pe... upāsikā cassa sāvikā honti gihiniyo odātavasanā kāmabhoginiyo ...pe... brahmacariyañcassa hoti iddhañceva phītañca vitthārikam bāhujaññam puthubhūtam yāva devamanussehi suppakāsitam, lābhaggappattañca yasaggappattañca. Evam tam brahmacariyaṁ paripūram hoti tenaṅgena.

175. “Ahaṁ kho pana, cunda, etarahi satthā loke uppanno araham sammāsammbuddho. Dhammo ca svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasamvattaniko sammāsambuddhappavedito. Viññāpitatthā ca me sāvakā saddhamme, kevalañca tesam paripūram brahmacariyaṁ āvikataṁ uttānīkataṁ sabbasaṅgāhapadakataṁ sappāṭihīrakataṁ yāva devamanussehi suppakāsitam. Ahaṁ kho pana, cunda, etarahi satthā therō rattaññū cirapabbajito addhagato vayo-anuppatto.

“Santi kho pana me, cunda, etarahi therā bhikkhū sāvakā honti viyattā vinītā visāradā pattayogakkhemā. Alām samakkhātum saddhammassa, alām uppannam parappavādaṁ sahadhammehi suniggahitaṁ niggahetvā sappāṭihāriyaṁ dhammaṁ desetum. Santi kho pana me, cunda, etarahi majjhimā bhikkhū sāvakā ...pe... santi kho pana me, cunda, etarahi navā bhikkhū sāvakā ...pe... santi kho (3.0104) pana me, cunda, etarahi majjhimā bhikkhuniyo sāvikā ...pe... santi kho pana me, cunda, etarahi navā bhikkhuniyo sāvikā ...pe... santi kho pana me, cunda, etarahi upāsakā sāvakā gihī odātavasanā brahmacārino ...pe... santi kho pana me, cunda, etarahi upāsakā sāvakā gihī odātavasanā kāmabhogino ...pe... santi kho pana me, cunda, etarahi upāsikā sāvikā gihiniyo odātavasanā brahmacāriniyo ...pe... santi kho pana me, cunda, etarahi upāsikā sāvikā gihiniyo odātavasanā kāmabhoginiyo ...pe... etarahi kho pana me, cunda, brahmacariyaṁ iddhañceva phītañca vitthārikam bāhujaññam puthubhūtam yāva devamanussehi suppakāsitam.

176. “Yāvatā kho, cunda, etarahi satthāro loke upannā, nāham, cunda, aññam ekasatthārampi samanupassāmi evam lābhaggayasaggappattam yatharivāham. Yāvatā kho pana, cunda, etarahi saṅgho vā gaṇo vā loke uppanno; nāham, cunda, aññam ekam samghampi samanupassāmi evam lābhaggayasaggappattam yatharivāyam, cunda, bhikkhusaṅgho. Yam kho tam, cunda, sammā vadamāno vadeyya- ‘sabbākārasampannam sabbākāraparipūram anūnamanadhikam svākkhātam kevalam paripūram brahmacariyaṁ suppakāsitam’ti. Idameva tam sammā vadamāno vadeyya- ‘sabbākārasampannam ...pe... suppakāsitam’ti.

“Udako § sudam, cunda, rāmaputto evam vācam bhāsatī- ‘passam na passa-

tīti. Kiñca passam na passatīti? Khurassa sādhunisitassa talamassa passati, dhārañca khvassa na passati. Idam vuccati- ‘passam na passatīti. Yam kho panetam, cunda, udakena rāmaputtena bhāsitam hīnam gammaṁ pothujjanikam anariyam anatthasamhitam khurameva sandhāya. Yañca tam §, cunda, sammā vadamāno vadeyya- ‘passam na passatīti, idameva tam § sammā vadamāno vadeyya- ‘passam na passatīti. Kiñca passam na passatīti? Evaṁ sabbākārasampannaṁ sabbākāraparipūram anūnamanadhikam svākkhātam kevalam paripūram brahmacariyam suppakāsitanti, iti hetam passati §. Idamettha apakaḍdheyya, evam tam parisuddhataram assāti, iti hetam na passati §. Idamettha upakaddheyya, evam tam paripūram § assāti, iti (3.0105) hetam na passati. Idam vuccati cunda- ‘passam na passatīti. Yam kho tam, cunda, sammā vadamāno vadeyya- ‘sabbākārasampannaṁ ...pe... brahmacariyam suppakāsitan’ti. Idameva tam sammā vadamāno vadeyya- ‘sabbākārasampannaṁ sabbākāraparipūram anūnamanadhikam svākkhātam kevalam paripūram brahmacariyam suppakāsitan’ti.

Saṅgāyitabbadhammo

177. Tasmātiha, cunda, ye vo mayā dhammā abhiññā desitā, tattha sabbeheva saṅgamma samāgamma atthena attham byañjanena byañjanam saṅgāyitabbam na vivaditabbam, yathayidam brahmacariyam addhaniyam assa ciraṭṭhitikam, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānam. Katame ca te, cunda, dhammā mayā abhiññā desitā, yattha sabbeheva saṅgamma samāgamma atthena attham byañjanena byañjanam saṅgāyitabbam na vivaditabbam, yathayidam brahmacariyam addhaniyam assa ciraṭṭhitikam, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānam? Seyyathidam- cattāro satipatṭhānā, cattāro sammappadhānā, cattāro idhipādā, pañcindriyāni, pañca balāni, satta bojjhaṅgā, ariyo atṭhaṅgiko maggo. Ime kho te, cunda, dhammā mayā abhiññā desitā. Yattha sabbeheva saṅgamma samāgamma atthena attham byañjanena byañjanam saṅgāyitabbam na vivaditabbam, yathayidam brahmacariyam addhaniyam assa ciraṭṭhitikam, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānam.

Saññāpetabbavidhi

178. “Tesañca vo, cunda, samaggānam sammodamānānam avivadamānānam sikkhataṁ § aññataro sabrahmacārī saṅghe dhammaṁ bhāseyya. Tatra ce tumhākam evamassa- ‘ayaṁ kho āyasmā atthañceva micchā gaṇhāti, byañjanāni ca micchā ropeti’ti. Tassa neva abhinanditabbam na paṭikkositabbam, anabhinanditvā appaṭikkositvā so evamassa vacanīyo- ‘imassa nu kho, āvuso, atthassa imāni vā byañjanāni etāni vā byañjanāni katamāni opāyikatarāni, imesañca §

byañjanānam ayañ vā attho eso vā attho (3.0106) katamo opāyikataro'ti? So ce evam vadeyya- 'imassa kho, āvuso, athassa imāneva byañjanāni opāyikatarāni, yā ceva § etāni; imesañca § byañjanānam ayameva attho opāyikataro, yā ceva § eso'ti. So neva ussādetabbo na apasādetabbo, anussādetvā anapasādetvā sveva sādhukam saññāpetabbo tassa ca athassa tesañca byañjanānam nisantiyā.

179. "Aparopi ce, cunda, sabrahmacārī saṅghe dhammam bhāseyya. Tatra ce tumhākam evamassa- 'ayañ kho āyasmā atthañhi kho micchā gaṇhāti byañjanāni sammā ropet'i ti. Tassa neva abhinanditabbam na paṭikkositabbam, anabhinanditvā appaṭikkositvā so evamassa vacanīyo- 'imesam nu kho, āvuso, byañjanānam ayañ vā attho eso vā attho katamo opāyikataro'ti? So ce evam vadeyya- 'imesam kho, āvuso, byañjanānam ayameva attho opāyikataro, yā ceva eso'ti. So neva ussādetabbo na apasādetabbo, anussādetvā anapasādetvā sveva sādhukam saññāpetabbo tasseva athassa nisantiyā.

180. "Aparopi ce, cunda, sabrahmacārī saṅghe dhammam bhāseyya. Tatra ce tumhākam evamassa- 'ayañ kho āyasmā atthañhi kho sammā gaṇhāti byañjanāni micchā ropet'i ti. Tassa neva abhinanditabbam na paṭikkositabbam; anabhinanditvā appaṭikkositvā so evamassa vacanīyo- 'imassa nu kho, āvuso, athassa imāni vā byañjanāni etāni vā byañjanāni katamāni opāyikatarāni'ti? So ce evam vadeyya- 'imassa kho, āvuso, athassa imāneva byañjanāni opayikatarāni, yāni ceva etāni'ti. So neva ussādetabbo na apasādetabbo; anussādetvā anapasādetvā sveva sādhukam saññāpetabbo tesaññeva byañjanānam nisantiyā.

181. "Aparopi ce, cunda, sabrahmacārī saṅghe dhammam bhāseyya. Tatra ce tumhākam evamassa- 'ayañ kho āyasmā atthañceva sammā gaṇhāti byañjanāni (3.0107) ca sammā ropet'i ti. Tassa 'sādhū'ti bhāsitam abhinanditabbam anumoditabbam; tassa 'sādhū'ti bhāsitam abhinanditvā anumoditvā so evamassa vacanīyo- 'lābhā no āvuso, suladdham no āvuso, ye mayam āyasmantam tādisam sabrahmacārim passāma evam athupetañ byañjanupeten'ti.

Paccayānuññātakāraṇam

182. “Na vo aham, cunda, diṭṭhadhammikānamyeva āsavānam saṃvarāya dhammaṃ desemi. Na panāham, cunda, samparāyikānamyeva āsavānam paṭighātāya dhammaṃ desemi. Diṭṭhadhammikānam cevāham, cunda, āsavānam saṃvarāya dhammaṃ desemi; samparāyikānañca āsavānam paṭighātāya. Tasmātiha, cunda, yaṃ vo mayā cīvaraṃ anuññātam, alam vo taṃ- yāvadeva sītassa paṭighātāya, uṇhassa paṭighātāya, ḍamsamakasavātātapasarīsapa § samphassānam paṭighātāya, yāvadeva hirikopīnapaṭicchādanattham. Yo vo mayā piṇḍapāto anuññāto, alam vo so yāvadeva imassa kāyassa ṭhitiyā yāpanāya vihiṃsūparatiyā brahmacariyānuggahāya, iti purāṇañca vedanām paṭīhaṅkhāmi, navañca vedanām na uppādēssāmi, yātrā ca me bhavissati anavajjatā ca phāsuvihāro ca §. Yaṃ vo mayā senāsanām anuññātam, alam vo taṃ yāvadeva sītassa paṭighātāya, uṇhassa paṭighātāya, ḍamsamakasavātātapasarīsapasamphassānam paṭighātāya, yāvadeva utuparissayavinodana paṭisallānārāmattham. Yo vo mayā gilānapaccayabhesajja parikkhāro anuññāto, alam vo so yāvadeva uppannānam veyyābādhikānam vedanānam paṭighātāya abyāpajjaparamatāya §.

Sukhallikānuyogo

183. “Thānam kho panetam, cunda, vijjati yaṃ aññatitthiyā paribbājakā evam vadeyyum- ‘sukhallikānuyogamanuyuttā samaṇā sakyaputtiyā viharanti’ti. Evam-vādino §, cunda, aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā- ‘katamo so (3.0108), āvuso, sukhallikānuyogo? Sukhallikānuyogā hi bahū anekavihitā nānappakārakā’- ti.

“Cattārome, cunda, sukhallikānuyogā hīnā gammā pothujjanikā anariyā anatthasamhitā na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya samvattanti. Katame cattāro?

“Idha, cunda, ekacco bālo pāṇe vadhitvā vadhitvā attānam sukheti piṇeti. Ayam paṭhamo sukhallikānuyogo.

“Puna caparam, cunda, idhekacco adinnam ādiyitvā ādiyitvā attānam sukheti piṇeti. Ayam dutiyo sukhallikānuyogo.

“Puna caparam, cunda, idhekacco musā bhaṇitvā bhaṇitvā attānam sukheti piṇeti. Ayam tatiyo sukhallikānuyogo.

“Ime kho, cunda, cattāro sukhallikānuyogā hīnā gammā pothujjanikā anariyā anatthasamhitā na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya samvattanti.

“Thānam kho panetam, cunda, vijjati yaṃ aññatitthiyā paribbājakā evam vadeyyum- “ime cattāro sukhallikānuyoge anuyuttā samaṇā sakyaputtiyā viharanti’ti. Te vo § ‘māhevam’ tissu vacanīyā. Na te vo sammā vadāmānā vadeyyum, abbhācikkheyyum asatā abhūtena.

184. “Cattārome, cunda, sukhallikānuyogā ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya

upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṃvattanti. Katame cattāro?

“Idha, cunda, bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam̄ savicāram̄ vivekajam̄ pītisukham̄ paṭhamam̄ jhānam̄ upasampajja viharati. Ayaṃ paṭhamo sukhallikānuyogo.

“Puna (3.0109) caparam̄, cunda, bhikkhu vitakkavicārānaṃ vūpasamā ... pe... dutiyam̄ jhānam̄ upasampajja viharati. Ayaṃ dutiyo sukhallikānuyogo.

“Puna caparam̄, cunda, bhikkhu pītiyā ca virāgā ... pe... tatiyam̄ jhānam̄ upasampajja viharati. Ayaṃ tatiyo sukhallikānuyogo.

“Puna caparam̄, cunda, bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā ... pe... catuttham̄ jhānam̄ upasampajja viharati. Ayam̄ catuttho sukhallikānuyogo.

“Ime kho, cunda, cattāro sukhallikānuyogā ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṃvattanti.

“Thānam̄ kho panetam̄, cunda, vijjati yam̄ aññatitthiyā paribbājakā evam̄ vadeyyum- ‘ime cattāro sukhallikānuyoge anuyuttā samañā sakyaputtiyā viharantī’ti. Te vo ‘evam̄’ tissu vacanīyā. Sammā te vo vadāmānā vadeyyum, na te vo abbhācikkheyyum asatā abhūtena.

Sukhallikānuyogānisam̄so

185. “Thānam̄ kho panetam̄, cunda, vijjati, yam̄ aññatitthiyā paribbājakā evam̄ vadeyyum- ‘ime panāvuso, cattāro sukhallikānuyoge anuyuttānaṃ viharataṃ kati phalāni katānisamsā pāṭikaṅkhā’ti? Evamvādino, cunda, aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā- ‘ime kho, āvuso, cattāro sukhallikānuyoge anuyuttānaṃ viharataṃ cattāri phalāni cattāro ānisamsā pāṭikaṅkhā. Katame cattāro? Idhāvuso, bhikkhu tiṇṇam̄ samyojanānaṃ parikkhayā sotāpanno hoti avinipātadhammo niyato sambodhiparāyaṇo. Idam̄ paṭhamam̄ phalam̄, paṭhamo ānisam̄so. Puna caparam̄, āvuso, bhikkhu tiṇṇam̄ samyojanānaṃ parikkhayā rāgadosamohānaṃ tanuttā sakadāgāmī hoti, sakideva imam̄ lokam̄ āgantvā dukkhassantam̄ karoti. Idam̄ dutiyam̄ phalam̄, dutiyo ānisam̄so. Puna caparam̄, āvuso, bhikkhu pañcannam̄ orambhāgiyānaṃ samyojanānaṃ parikkhayā opapātiko hoti, tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā. Idam̄ tatiyam̄ phalam̄, tatiyo ānisam̄so. Puna caparam̄, āvuso, bhikkhu āsavānaṃ khayā anāsavam̄ cetovimuttim̄ paññāvimuttim̄ diṭṭheva dhamme sayam̄ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Idam̄ catuttham̄ phalam̄ catuttho ānisam̄so. Ime (3.0110) kho, āvuso, cattāro sukhallikānuyoge anuyuttānaṃ viharataṃ imāni cattāri phalāni, cattāro ānisamsā pāṭikaṅkhā’ti.

Khīṇāsava-abhabbaṭhānaṃ

186. “Thānam̄ kho panetam̄, cunda, vijjati yam̄ aññatitthiyā paribbājakā evam̄ vadeyyum- ‘atṭhitadhammā samañā sakyaputtiyā viharantī’ti. Evamvādino, cunda, aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā- ‘atthi kho, āvuso, tena bhagavatā

jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sāvakānaṁ dhammā desitā paññattā yāvajīvam anatikkamanīyā. Seyyathāpi, āvuso, indakhīlo vā ayokhīlo vā gambhīranemo sunikhāto acalo asampavedhī. Evameva kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sāvakānaṁ dhammā desitā paññattā yāvajīvam anatikkamanīyā. Yo so, āvuso, bhikkhu arahaṁ khīnāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhvavasamyojano sammadaññā vimutto, abhabbo so nava ṭhānāni ajjhācaritum. Abhabbo, āvuso, khīnāsavo bhikkhu sañcicca pāṇam jīvitā voropetum; abhabbo khīnāsavo bhikkhu adinnaṁ theyyasaṅkhātaṁ ādiyitum; abhabbo khīnāsavo bhikkhu methunam dhammam paṭisevitum; abhabbo khīnāsavo bhikkhu sampajānamussā bhāsitum; abhabbo khīnāsavo bhikkhu sannidhikārakam kāme paribhuñjitum seyyathāpi pubbe āgārikabhūto; abhabbo khīnāsavo bhikkhu chandāgatim gantum; abhabbo khīnāsavo bhikkhu dosāgatim gantum; abhabbo khīnāsavo bhikkhu mohāgatim gantum; abhabbo khīnāsavo bhikkhu bhayāgatim gantum. Yo so, āvuso, bhikkhu arahaṁ khīnāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhvavasamyojano sammadaññā vimutto, abhabbo so imāni nava ṭhānāni ajjhācaritun”ti.

Pañhābyākaraṇam

187. “Ṭhānam kho panetam, cunda, vijjati, yam aññatitthiyā paribbājakā evam vadeyyum- ‘atītam kho addhānam ārabbha samaṇo gotamo atīrakam ūnādassanam paññapeti, no ca kho anāgataṁ addhānam ārabbha atīrakam ūnādassanam paññapeti, tayidaṁ kiṁsu tayidaṁ kathaṁsū’ti? Te ca aññatitthiyā (3.0111) paribbājakā aññavihitakena ūnādassanena aññavihitakam ūnādassanam paññapetabbam maññanti yathariva bālā abyattā. Atītam kho, cunda, addhānam ārabbha tathāgatassa satānusāri ūnānam hoti; so yāvatakam ākaṇkhati tāvatakam anussarati. Anāgatañca kho addhānam ārabbha tathāgatassa bodhijam ūnānam uppajjati- ‘ayamantimā jāti, natthidāni punabbhavo’ti. ‘Atītam cepi, cunda, hoti abhūtam ataccham anatthasamhitam, na tam tathāgato byākaroti. Atītam cepi, cunda, hoti bhūtam taccham anatthasamhitam, tampi tathāgato na byākaroti. Atītam cepi cunda, hoti bhūtam taccham atthasamhitam, tatra kālaññū tathāgato hoti tassa pañhassa veyyākaraṇāya. Anāgataṁ cepi, cunda, hoti abhūtam ataccham anatthasamhitam, na tam tathāgato byākaroti ...pe... tassa pañhassa veyyākaraṇāya. Paccuppannam cepi, cunda, hoti abhūtam ataccham anatthasamhitam, na tam tathāgato byākaroti. Paccuppannam cepi, cunda, hoti bhūtam taccham anatthasamhitam, tampi tathāgato na byākaroti. Paccuppannam cepi, cunda, hoti bhūtam taccham atthasamhitam, tatra kālaññū tathāgato hoti tassa pañhassa veyyākaraṇāya.

188. “Iti kho, cunda, atīnāgatapaccuppannesu dhammesu tathāgato kālavādī § bhūtavādī atthavādī dhammavādī vinayavādī, tasmat ‘tathāgato’ti vuccati. Yañca kho, cunda, sadevakassa lokassa samārakassa sabrahmakassa sassamaṇabrah-

hmaṇiyā pajāya sadevamanussāya diṭṭham sutam mutam viññātam pattam pariyesitam anuvicaritam manasā, sabbam tathāgatena abhisambuddham, tasmā ‘tathāgato’ti vuccati. Yañca, cunda, rattim tathāgato anuttaram sammāsambodhiṁ abhisambujjhati, yañca rattim anupādisesāya nibbānadhadhātuyā parinibbāyati, yam etasmiṁ antare bhāsatī lapati niddisati. Sabbam tam tatheva hoti no aññathā, tasmā ‘tathāgato’ti vuccati. Yathāvādī, cunda, tathāgato tathākārī, yathākārī tathāvādī. Iti yathāvādī tathākārī, yathākārī tathāvādī, tasmā ‘tathāgato’ti vuccati. Sadevake loke, cunda, samārake sabrahmake sassamaṇabrahmaṇiyā pajāya sadevamanussāya tathāgato abhibhū anabhibhūto aññadatthudasō vasavattī, tasmā ‘tathāgato’ti vuccati.

Abyākataṭṭhānam

189. “Ṭhānam (3.0112) kho panetam, cunda, vijjati yam aññatitthiyā paribbājakā evam vadeyyum- ‘kim nu kho, āvuso, hoti tathāgato param marañā, idameva saccam moghamāññan’ti? Evaṁvādino, cunda, aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā- ‘abyākataṁ kho, āvuso, bhagavatā- “hoti tathāgato param marañā, idameva saccam moghamāññan”ti.

“Ṭhānam kho panetam, cunda, vijjati, yam aññatitthiyā paribbājakā evam vadeyyum- ‘kim panāvuso, na hoti tathāgato param marañā, idameva saccam moghamāññan’ti? Evaṁvādino, cunda, aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā- ‘etampi kho, āvuso, bhagavatā abyākataṁ- “na hoti tathāgato param marañā, idameva saccam moghamāññan”ti.

“Ṭhānam kho panetam, cunda, vijjati, yam aññatitthiyā paribbājakā evam vadeyyum- ‘kim panāvuso, hoti ca na ca hoti tathāgato param marañā, idameva saccam moghamāññan’ti? Evaṁvādino, cunda, aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā- ‘abyākataṁ kho etam, āvuso, bhagavatā- “hoti ca na ca hoti tathāgato param marañā, idameva saccam moghamāññan”ti.

“Ṭhānam kho panetam, cunda, vijjati, yam aññatitthiyā

paribbājakā evam vadeyyum- ‘kim panāvuso, neva hoti na na hoti tathāgato param marañā, idameva saccam moghamāññan’ti? Evamvādino, cunda, aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā- ‘etampi kho, āvuso, bhagavatā abyākataṁ- “neva hoti na na hoti tathāgato param marañā, idameva saccam moghamāññan”- ti.

“Thānam kho panetam, cunda, vijjati, yaṁ aññatitthiyā paribbājakā evam vadeyyum- ‘kasmā panetam, āvuso, samañena gotamena abyākatan’ti? Evamvādino, cunda, aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā- ‘na hetam, āvuso, atthasamhitam na dhammasamhitam na ādibrahmacariyakam na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya samvattati, tasmā tam bhagavatā abyākatan’ti.

Byākataṭṭhānam

190. “Thānam (3.0113) kho panetam, cunda, vijjati, yaṁ aññatitthiyā paribbājakā evam vadeyyum- ‘kim panāvuso, samañena gotamena byākatan’ti? Evamvādino, cunda, aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā- ‘idam dukkhanti kho, āvuso, bhagavatā byākataṁ, ayaṁ dukkhasamudayoti kho, āvuso, bhagavatā byākataṁ, ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadāti kho, āvuso, bhagavatā byākatan’ti.

“Thānam kho panetam, cunda, vijjati, yaṁ aññatitthiyā paribbājakā evam vadeyyum- ‘kasmā panetam, āvuso, samañena gotamena byākatan’ti? Evamvādino, cunda, aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā- ‘etañhi, āvuso, atthasamhitam, etam dhammasamhitam, etam ādibrahmacariyakam ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya samvattati. Tasmā tam bhagavatā byākatan’ti.

Pubbantasahagatadiṭṭhinissayā

191. “Yepi te, cunda, pubbantasahagatā diṭṭhinissayā, tepi vo mayā byākatā, yathā te byākātabbā. Yathā ca te na byākātabbā, kim vo aham te tathā § byākarissāmi? Yepi te, cunda, aparantasahagatā diṭṭhinissayā, tepi vo mayā byākatā, yathā te byākātabbā. Yathā ca te na byākātabbā, kim vo aham te tathā byākarissāmi? Katame ca te, cunda, pubbantasahagatā diṭṭhinissayā, ye vo mayā byākatā, yathā te byākātabbā. (yathā ca te na byākātabbā, kim vo aham te tathā byākarissāmi) §? Santi kho, cunda, eke samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino- ‘sassato attā ca loko ca, idameva saccam moghamāññan’ti. Santi pana, cunda, eke samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino- ‘asassato attā ca loko ca ...pe... sassato ca asassato ca attā ca loko ca... neva sassato nāsassato attā ca loko ca... sayamkato attā ca loko ca... paramkato attā ca loko ca... sayamkato ca (3.0114) paramkato ca attā ca loko ca... asayamkāro aparamkāro adhiccasamuppanno attā ca loko ca, idameva saccam moghamāññan’ti. Sassataṁ sukhadu-

kkham... asassataṁ sukhadukkham... sassatañca asassatañca sukhadukkham... nevasassataṁ nāsassataṁ sukhadukkham... sayamkataṁ sukhadukkham... paramkataṁ sukhadukkham... sayamkatañca paramkatañca sukhadukkham... asayamkāram aparmkāram adhiccasamuppannam sukhadukkham, idameva saccam moghamāññan'ti.

192. "Tatra, cunda, ye te samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino- 'sassato attā ca loko ca, idameva saccam moghamāññan'ti. Tyāham upasaṅkamitvā evam vadāmi- 'atthi nu kho idam, āvuso, vuccati- "sassato attā ca loko cā"ti? Yañca kho te evamāhaṁsu- 'idameva saccam moghamāññan'ti. Tam tesam nānujānāmi. Tam kissa hetu? Aññathāsaññinopi hettha, cunda, santeke sattā. Imāyapi kho aham, cunda, paññattiyā neva attanā samasamam samanupassāmi kuto bhiyyo. Atha kho ahameva tattha bhiyyo yadidam adhipaññatti.

193. "Tatra, cunda, ye te samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino- 'assato attā ca loko ca ...pe... sassato ca assatto ca attā ca loko ca... nevasassato nāsassato attā ca loko ca... sayamkato attā ca loko ca... paramkato attā ca loko ca... sayamkato ca paramkato ca attā ca loko ca... asayamkāro aparmkāro adhiccasamuppanno attā ca loko ca... sassataṁ sukhadukkham... assatto sukhadukkham... sassatañca assatto sukhadukkham... nevasassato nāsassato sukhadukkham... sayamkataṁ sukhadukkham... paramkataṁ sukhadukkham... sayamkatañca paramkatañca sukhadukkham... asayamkāram aparmkāram adhiccasamuppannam sukhadukkham, idameva saccam moghamāññan'ti. Tyāham upasaṅkamitvā evam vadāmi- 'atthi nu kho idam, āvuso, vuccati- "asayamkāram aparmkāram adhiccasamuppannam sukhadukkhan"ti? Yañca kho te evamāhaṁsu- 'idameva saccam moghamāññan'ti. Tam tesam nānujānāmi. Tam kissa hetu? Aññathāsaññinopi hettha, cunda, santeke sattā. Imāyapi kho aham, cunda, paññattiyā neva attanā samasamam samanupassāmi kuto bhiyyo. Atha kho ahameva tattha bhiyyo yadidam adhipaññatti. Ime kho te, cunda, pubbantasa-hagatā diṭṭhinissayā, ye vo mayā byākatā, yathā te byākātabbā (3.0115). Yathā ca te na byākātabbā, kiṁ vo aham te tathā byākarissāmī) §?

Aparantasahagatadiṭṭhinissayā

194. "Katame ca te, cunda, aparantasahagatā diṭṭhinissayā, ye vo mayā byākatā, yathā te byākātabbā. (yathā ca te na byākātabbā, kiṁ vo aham te tathā byākarissāmī) §? Santi, cunda, eke samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino- 'rūpī attā hoti arogo param marañā, idameva saccam moghamāññan'ti. Santi pana, cunda, eke samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino- 'arūpī attā hoti ...pe... rūpī ca arūpī ca attā hoti... nevarūpī nārūpī attā hoti... saññī attā hoti... asaññī attā hoti... nevasaññināsaññī attā hoti... attā ucchijjati vinassati na hoti param marañā, idameva saccam moghamāññan'ti. Tatra, cunda, ye te samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino- 'rūpī attā hoti arogo param marañā, idameva saccam moghamāññan'ti. Tyāham upasaṅkamitvā evam vadāmi- 'atthi nu kho idam, āvuso,

vuccati- “rūpī attā hoti arogo param maraṇā”ti? Yañca kho te evamāhamṣu- ‘ida-meva saccam moghamāññan’ti. Tam tesam nānujānāmi. Tam kissa hetu? Aññathāsaññinopi hettha, cunda, santeke sattā. Imāyapi kho aham, cunda, paññattiyā neva attanā samasamam samanupassāmi kuto bhiyyo. Atha kho ahameva tattha bhiyyo yadidam adhipaññatti.

195. “Tatra, cunda, ye te samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- ‘arūpī attā hoti ...pe... rūpī ca arūpī ca attā hoti... nevarūpīnārūpī attā hoti... saññī attā hoti... asaññī attā hoti... nevasaññīnāsaññī attā hoti... attā ucchijjati vinassati na hoti param maraṇā, idameva saccam moghamāññan’ti. Tyāham upasaṅkamitvā evam vadāmi- ‘atthi nu kho idam, āvuso, vuccati- “attā ucchijjati vinassati na hoti param maraṇā”ti? Yañca kho te, cunda, evamāhamṣu- ‘idameva saccam moghamāññan’ti. Tam tesam nānujānāmi. Tam kissa hetu? Aññathāsaññinopi hettha, cunda, santeke sattā. Imāyapi kho aham, cunda, paññattiyā neva attanā (3.0116) samasamam samanupassāmi, kuto bhiyyo. Atha kho ahameva tattha bhiyyo yadidam adhipaññatti. Ime kho te, cunda, aparantasahagatā diṭṭhinissayā, ye vo mayā byākatā, yathā te byākātabbā. Yathā ca te na byākātabbā, kiṁ vo aham te tathā byākarissāmīti §?

196. “Imesañca, cunda, pubbantasahagatānam diṭṭhinissayānam imesañca aparantasahagatānam diṭṭhinissayānam pahānāya samatikkamāya evam mayā cattāro satipaṭṭhānā desitā paññattā. Katame cattāro? Idha, cunda, bhikkhu kāye kāyānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam. Vedanāsu vedanānupassī ...pe... citte cittānupassī... dhammesu dhammānu-passī viharati ātāpī sampajāno satimā, vineyya loke abhijjhādomanassam. Imesañca cunda, pubbantasahagatānam diṭṭhinissayānam imesañca aparantasahagatānam diṭṭhinissayānam pahānāya samatikkamāya. Evam mayā ime cattāro satipaṭṭhānā desitā paññattā”ti.

197. Tena kho pana samayena āyasmā upavāṇo bhagavato piṭṭhitō ṭhito hoti bhagavantam bijayamāno. Atha kho āyasmā upavāṇo bhagavantam etadavoca- “acchariyam, bhante, abbhutam, bhante! Pāsādiko vatāyam, bhante, dhammapariyāyo; supāsādiko vatāyam bhante, dhammapariyāyo, ko nāmāyam bhante dhammapariyāyo”ti? “Tasmātiha tvam, upavāṇa, imam dhammapariyāyam ‘pāsādiko’ tveva nam dhārehī”ti. Idamavoca bhagavā. Attamano āyasmā upavāṇo bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

Pāsādikasuttam niṭṭhitam chaṭṭham.

7. Lakkhaṇasuttam

Dvattimśamahāpurisalakkhaṇāni

198. Evaṁ (3.0117) me sutam- ekam samayaṁ bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho bhagavā bhikkhū āmantesi- “bhikkhavo”ti. “Bhaddante”ti § te bhikkhū bhagavato paccassosum. Bhagavā etadavoca-

199. “Dvattim̄simāni, bhikkhave, mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇāni, yehi samannāgatassa mahāpurisassa dveva gatiyo bhavanti anaññā. Sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī dhammiko dhammarājā caturanto vijitāvī janapada-tthāvariyappatto sattaratanaṁ samannāgato. Tassimāni satta ratanāni bhavanti; seyyathidam, cakkaratanam hatthiratanam assaratanam maṇiratanam itthiratanam gahapatiratanam pariṇāyakaratanameva sattamaṁ. Parosahassam kho panassa puttā bhavanti sūrā vīraṅgarūpā parasenappamaddanā. So imam pathavim sāgarapariyantam adaṇḍena asatthena dhammena abhivijiya ajjhāvasati. Sace kho pana agārasmā anagāriyam pabbajati, araham hoti sammāsambuddho loke vivatṭacchado §.

200. “Katamāni ca tāni, bhikkhave, dvattim̄sa mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇāni, yehi samannāgatassa mahāpurisassa dveva gatiyo bhavanti anaññā? Sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī ...pe... sace kho pana agārasmā anagāriyam pabbajati, araham hoti sammāsambuddho loke vivatṭacchado.

“Idha, bhikkhave, mahāpuriso suppatiṭṭhitapādo hoti. Yampi, bhikkhave, mahāpuriso suppatiṭṭhitapādo hoti, idampi, bhikkhave, mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇam bhavati.

“Puna caparam, bhikkhave, mahāpurisassa hetṭhāpādatalesu cakkāni jātāni honti sahassārāni sanemikāni sanābhikāni sabbākāraparipūrāni §. Yampi (3.0118), bhikkhave, mahāpurisassa hetṭhāpādatalesu cakkāni jātāni honti sahassārāni sanemikāni sanābhikāni sabbākāraparipūrāni, idampi, bhikkhave, mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇam bhavati.

“Puna caparam, bhikkhave, mahāpuriso āyatapaṇhi hoti ...pe... dīghaṅguli hoti... mudutalunahatthapādo hoti... jālahatthapādo hoti... ussaṅkhapādo hoti... enijaṅgo hoti... ṭhitakova anonamanto ubhohi pāṇitalehi jaṇṇukāni parimasati parimajjati... kosohitavatthaguyho hoti... suvaṇṇavaṇṇo hoti kañcanasannibhattaco... sukhumacchavi hoti, sukhumattā chavyā rajojallam kāye na upalimpati... ekekalo mo hoti, ekekāni lomāni lomakūpesu jātāni... uddhaggalomo hoti, uddha- ggāni lomāni jātāni nīlāni

añjanavaṇṇāni kuṇḍalāvaṭṭāni § dakkhiṇāvaṭṭakajātāni § ... brahmujugatto hoti... sattussado hoti... sīhapubbaddhakāyo hoti... citantaramso § hoti... nigrodhapari-maṇḍalo hoti, yāvatakassa kāyo tāvatakassa byāmo yāvatakassa byāmo tāvatakassa kāyo... samavaṭṭakkhandho hoti... rasaggasaggī hoti... sīhahanu hoti... cattālīsadanto hoti ... samadanto hoti... avirāḍadanto hoti... susukkadāṭho hoti... pahūtajivho hoti... brahmassaro hoti karavīkabhāṇī... abhinīlanetto hoti... gopakhumo hoti... uṇṇā bhamukantare jātā hoti, odātā mudutūlasannibhā. Yampi, bhikkhave, mahāpurisassa uṇṇā bhamukantare jātā hoti, odātā mudutūlasannibhā, idampi, bhikkhave, mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇam bhavati.

“Puna caparam, bhikkhave, mahāpuriso uṇhīsasīso hoti. Yampi, bhikkhave, mahāpuriso uṇhīsasīso hoti, idampi, bhikkhave, mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇam bhavati.

“Imāni kho tāni, bhikkhave, dvattim̄sa mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇāni, yehi samannāgatassa mahāpurisassa dveva gatiyo bhavanti anaññā. Sace (3.0119) agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī ...pe... sace kho pana agārasmā anagāriyam pabbajati, araham hoti sammāsambuddho loke vivaṭṭacchado.

“Imāni kho, bhikkhave, dvattim̄sa mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇāni bāhirkāpi isayo dhārenti, no ca kho te jānanti- ‘imassa kammaṭṭhaṇa kaṭattā idam lakkhaṇam paṭilabhatī’ti.

(1) suppatitṭhitapādatālakkhaṇam

201. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātim purimam bhavam purimam niketam pubbe manussabhūto samāno daṭhasamādāno ahosi kusalesu dhammesu, avathitasamādāno kāyasucarite vacīsucarite manusucarite dānasam-vibhāge sīlasamādāne uposathupavāse matteyyatāya petteyyatāya sāmaññatāya brahmaññatāya kule jeṭṭhāpacāyitāya aññataraññataresu ca adhikusalesu dhammesu. So tassa kammaṭṭhaṇa kaṭattā upacitattā ussannattā vipulattā kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggam lokam upapajjati. So tattha aññe deve dasahi ṭhānehi adhiggaṇhāti dibbena āyunā dibbena vaṇṇena dibbena sukhena dibbena yasena dibbena ādhipateyyena dibbehi rūpehi dibbehi saddehi dibbehi gandhehi dibbehi rasehi dibbehi phoṭṭhabbehi. So tato cuto itthattam āgato samāno imam mahāpurisalakkhaṇam paṭilabhati. Suppatitṭhitapādo hoti. Samam pādaṃ bhūmiyam nikhipati, samam uddharati, samam sabbāvantehi pādatalehi bhūmiṃ phusati.

202. “So tena lakkhaṇena samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī dhammadiko dhammarājā cāturanto vijitāvī janapadathāvariyyappatto sattaratanasamannāgato. Tassimāni satta ratanāni bhavanti; seyyathidam, cakkaratanaṃ hatthiratanaṃ assaratanaṃ maṇiratanaṃ itthiratanaṃ gahapatiratanaṃ pariṇāyakaratanaṃ eva sattamaṃ. Parosahassam kho panassa puttā bhavanti sūrā vīraṅgarūpā parasenappamaddanā. So imaṃ pathavim sāgarapariyantaṃ akhilamanimittamakaṇṭakam idham phītaṃ khemam sivam nirabbudam ada-

ñ̄dena asatthena dhammena abhivijiya ajjhāvasati (3.0120). Rājā samāno kiṁ labhati? Akkhambhiyo § hoti kenaci manussabhūtena paccatthikena paccāmittena. Rājā samāno idam labhati. “Sace kho pana agārasmā anagāriyam pabbajati, araham hoti sammāsambuddho loke vivaṭṭacchado. Buddha samāno kiṁ labhati? Akkhambhiyo hoti abbhantarehi vā bāhirehi vā paccatthikehi paccāmittenhi rāgena vā dosena vā mohena vā samanena vā brāhmaṇena vā devena vā mārena vā brahmunā vā kenaci vā lokasmim. Buddha samāno idam labhati”. Etamatthaṁ bhagavā avoca.

203. Tatthetam vuccati-

“Sacce ca dhamme ca dame ca samyame,
soceyyasīlālayuposathesu ca;
dāne ahimsāya asāhase rato,
daļham samādāya samattamācari §.
“So tena kammena divam samakkami §,
sukhañca khippāratiyo ca anvabhi §.
tato cavitvā punarāgato idha,
samehi pādehi phusī vasundharam.
“Byākamṣu veyyañjanikā samāgatā,
samappatiṭṭhassa na hoti khambhanā;
gihissa vā pabbajitassa vā puna §,
tam lakkhaṇam bhavati tadaṭṭhajotakam.
“Akkhambhiyo hoti agāramāvasam,
parābhībhū sattubhi nappamaddano;
manussabhūtenidha hoti kenaci,
akkhambhiyo tassa phalena kammuno.
“Sace (3.0121) ca pabbajjamupeti tādiso,
nekkhummachandābhīrato vicakkhaṇo;
aggo na so gacchatī jātu khambhanam,
naruttamo esa hi tassa dhammatā”ti.

(2) pādatalacakkalakkhaṇam

204. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātim purimam bhavam purimam niketaṁ pubbe manussabhūto samāno bahujanassa sukhāvaho ahosi, ubbega-uttāsabhayam apanuditā, dhammikañca rakkhāvaraṇaguttim samvidhātā, saparivārañca dānam adāsi. So tassa kammaṭṭhaṇa kaṭattā upacitattā ussannattā vipulattā kāyassa bhedā param marañā sugatim saggam lokaṁ upapajjati ...pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imam mahāpurisalakkhaṇam paṭilabhati. Hetṭhāpāda-alesu cakkāni jātāni honti sahassārāni sanemikāni sanābhikāni sabbākāraparipūrāni suvibhattantarāni.

“So tena lakkhaṇena samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī ...pe... rājā samāno kiṁ labhati? Mahāparivāro hoti; mahāssa honti parivārā

brāhmaṇagahapatikā negamajānapadā gaṇakamahāmattā anīkaṭṭhā dovārikā amaccā pārisajjā rājāno bhogiyā kumārā. Rājā samāno idam labhati. Sace kho pana agārasmā anagāriyam pabbajati, araham hoti sammāsambuddho loke vivatṭacchado. Buddho samāno kiṁ labhati? Mahāparivāro hoti; mahāssa honti parivārā bhikkhū bhikkhuniyo upāsakā upāsikāyo devā manussā asurā nāgā gandhabbā. Buddho samāno idam labhati". Etamatthaṁ bhagavā avoca.

205. Tatthetaṁ vuccati-

"Pure purathā purimāsu jātisu,
manussabhūto bahunam sukhāvaho;
ubbhega-uttāsabhayāpanūdano,
guttisu rakkhāvaraṇesu ussuko.

"So (3.0122) tena kammena divam samakkami,
sukhañca khippāratīyo ca anvabhi;
tato cavitvā punarāgato idha,
cakkāni pādesu duvesu vindati.

"Samantanemīni sahassarāni ca,
byākamṣu veyyañjanikā samāgatā;
disvā kumāram satapuññalakkhaṇam,
parivāravā hessati sattumaddano.

Tathā hī cakkāni samantanemini,
sace na pabbajjamupeti tādiso;
vatteti cakkam pathavim pasāsatī,
tassānuyantādha § bhavanti khattiyā.

"Mahāyasam samparivārayanti naṁ,
sace ca pabbajjamupeti tādiso;
nekkhammachandābhīrato vicakkhaṇo,
devāmanussāsurasakkarakkhasā §.

"Gandhabbanāgā vihagā catuppadā,
anuttaram devamanussapūjitaṁ;
mahāyasam samparivārayanti nan"ti.

(3-5) āyatapañhitāditilakkhaṇam

206. "Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātim purimam bhavam purimam niketam pubbe manussabhūto samāno pāṇātipātam pahāya pāṇātipātā paṭivirato ahosi nihitadaṇḍo nihitasattho lajjī dayāpanno, sabbapāṇabhūtahitānukampī vihāsi. So tassa kammassa kaṭattā upacitattā ussannattā vipulattā ...pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imāni tīṇi mahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati. Āyatapañhi ca hoti, dīghaṅguli ca brahmujugatto ca.

"So (3.0123) tehi lakkhaṇehi samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī ...pe... rājā samāno kiṁ labhati? Dīghāyuko hoti ciraṭṭhitiko, dīghamāyum pāleti, na sakkā hoti antarā jīvitā voropetuṁ kenaci manussabhūtena

paccatthikena paccāmittena. Rājā samāno idam labhati... buddho samāno kiṁ labhati? Dīghāyuko hoti ciraṭṭhitiko, dīghamāyum pāleti, na sakkā hoti antarā jīvitā voropetum paccatthikehi paccāmittehi samaṇena vā brāhmaṇena vā devena vā mārena vā brahmunā vā kenaci vā lokasmiṁ. Buddho samāno idam labhati”. Etamattham bhagavā avoca.

207. Tatthetaṁ vuccati-

“Māraṇavadhabhayattano § viditvā,
paṭivirato param māraṇāyahosi;
tena sucaritena saggamagamā §,
sukataphalavipākamanubhosī.

“Caviya punaridhāgato samāno,
paṭilabhati idha tīṇi lakkhaṇāni;
bhavati vipuladīghapāsaṇhiko,
brahmāva suju subho sujātagatto.

“Subhujo susu susaṇṭhito sujāto,
mudutalunaṅguliyassa honti;
dīghā tībhi purisavaraggalakkhaṇehi,
cirayapanāya § kumāramādisanti.

“Bhavati yadi gihī ciraṁ yāpeti,
cirataram pabbajati yadi tato hi;
yāpayati ca vasiddhibhāvanāya,
iti dīghāyukatāya tam nimittan”ti.

(6) sattussadatālakkhaṇam

208. “Yampi (3.0124), bhikkhave, tathāgato purimāṁ jātiṁ purimāṁ bhavaṁ purimāṁ niketam pubbe manussabhūto samāno dātā ahosi paṇītānam rasitānam khādanīyānam bhojanīyānam sāyanīyānam lehanīyānam pānānam. So tassa kammassa kaṭattā ...pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imāṁ mahāpurisa-lakkhaṇam paṭilabhati, sattussado hoti, sattassa ussadā honti; ubhosu hatthesu ussadā honti, ubhosu pādesu ussadā honti, ubhosu aṁsakūṭesu ussadā honti, khandhe ussado hoti.

“So tena lakkhaṇena samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī ...pe... rājā samāno kiṁ labhati? Lābhī hoti paṇītānam rasitānam khādanīyānam bhojanīyānam sāyanīyānam lehanīyānam pānānam. Rājā samāno idam labhati... buddho samāno kiṁ labhati? Lābhī hoti paṇītānam rasitānam khādanīyānam bhojanīyānam sāyanīyānam lehanīyānam pānānam. Buddho samāno idam labhati”. Etamatthaṁ bhagavā avoca.

209. Tatthetaṁ vuccati-

“Khajjabhojjamatha leyva sāyiyaṁ,
uttamaggarasadāyako ahu;
tena so sucaritena kammunā,
nandane ciramabhippamodati.

“Satta cussade idhādhigacchatī,
hatthapādamudutañca vindati;
āhu byañjananmittakovidā,
khajjabhojjarasalābhītāya naṁ.

“Yaṁ gihissapi § tadaṭṭhajotakaṁ,

pabbajjampi ca tadādhigacchati;
khajjabhojjarasalābhiruttamam,
āhu sabbagihibandhanacchidan”ti.

(7-8) karacaraṇamudujālatālakkhaṇāni

210. “Yampi (3.0125), bhikkhave, tathāgato purimam jātim purimam bhavam purimam niketam pubbe manussabhūto samāno catūhi saṅgahavaththūhi janam saṅgāhako ahosi- dānena peyyavajjena § attacariyāya samānattatāya. So tassa kammassa kaṭattā ...pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imāni dve mahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati. Mudutalunahatthapādo ca hoti jālahatthapādo ca.

“So tehi lakkhaṇehi samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī ...pe... rājā samāno kim labhati? Susaṅgahitaparijano hoti, susaṅgahitāssa honti brāhmaṇagahapatikā negamajānapadā gaṇakamahāmattā anīkaṭṭhā dovārikā amaccā pārisajjā rājāno bhogiyā kumārā. Rājā samāno idam labhati... buddho samāno kim labhati? Susaṅgahitaparijano hoti, susaṅgahitāssa honti bhikkhū bhikkhuniyo upāsakā upāsikāyo devā manussā asurā nāgā gandhabbā. Buddha samāno idam labhati”. Etamatthaṁ bhagavā avoca.

211. Tatthetaṁ vuccati-

“Dānampi catthacariyatañca §,
piyavāditañca samānattatañca §.
kariyacariyasusaṅgahaṁ bahūnaṁ,
anavamatena guṇena yāti saggam.
“Caviya punaridhāgato samāno,
karacaraṇamudutañca jālino ca;
atirucirasuvaggudassaneyyam,
paṭilabhati daharo susu kumāro.
“Bhavati (3.0126) parijanassavo vidheyyo,
mahimam āvasito susaṅgahito;
piyavadū hitasukhataṁ jīgīsamāno §,
ahirucitāni guṇāni ācarati.
“Yadi ca jahati sabbakāmabhogam,
kathayati dhammakathaṁ jino janassa;
vacanapaṭikarassābhippasannā,
sutvāna dhammānudhammamācaranti”ti.

(9-10) ussaṅkhapāda-uddhaggalomatālakkhaṇāni

212. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātim purimam bhavam purimam niketam pubbe manussabhūto samāno § attūpasamhitam dhammūpasamhitam vācam bhāsitā ahosi, bahujanam nidam̄sesi, pāṇīnam hitasukhāvaho dhamma-yāgī. So tassa kammassa kaṭattā ...pe... so tato cuto itthattam āgato samāno

imāni dve mahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati. Ussāṅkhapādo ca hoti, uddhagga-lomo ca.

“So tehi lakkhaṇehi samannāgato, sace agāraṁ aijhāvasati, rājā hoti cakkavattī ...pe... rājā samāno kiṁ labhati? Aggo ca hoti seṭho ca pāmokkho ca uttamo ca pavaro ca kāmabhogināṁ. Rājā samāno idam labhati... buddho samāno kiṁ labhati? Aggo ca hoti seṭho ca pāmokkho ca uttamo ca pavaro ca sabbasattānam. Buddho samāno idam labhati”. Etamatthaṁ bhagavā avoca.

213. Tatthetaṁ vuccati-

“Atthadhammasahitaṁ § pure giram,
erayam bahujanam nidamsayi;
pāṇinam hitasukhāvaho ahu,
dhammayāgamaya jī § amaccharī.

“Tena (3.0127) so sucaritena kammunā,
suggratiṁ vajati tattha modati;
lakkhaṇāni ca duve idhāgato,
uttamappamukhatāya § vindati.

“Ubbhamuppatitalomavā saso,
pādagāṇṭhirahu sādhusaṇṭhitā;
maṁsalohitācitā tacotthatā,
uparicaraṇasobhanā § ahu.

“Gehamāvasati ce tathāvidho,
aggataṁ vajati kāmabhogināṁ;
tena uttaritaro na vijjati,
jambudīpamabhibhuyya iriyati.

“Pabbajampi ca anomaniikkamo,
aggataṁ vajati sabbapāṇināṁ;
tena uttaritaro na vijjati,
sabbalokamabhibhuyya viharatī”ti.

(11) eṇijaṅghalakkhaṇam

214. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātim purimam bhavam purimam niketam pubbe manussabhūto samāno sakkaccam vācetā

ahosi sippam vā vijjam vā caraṇam vā kammaṇam vā- ‘kim time khippam vijāneyyum, khippam patipajjeyyum, na ciram kilisseyyun”ti. So tassa kammassa kaṭattā ...pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imam mahāpurisalakkhaṇam paṭilabhati. Eñi-jāṅgo hoti.

“So tena lakkhaṇena samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakka-vattī ...pe... rājā samāno kim labhati? Yāni tāni rājārahāni rājaṅgāni rājūpabhogāni rājānucchavikāni tāni khippam paṭilabhati. Rājā samāno idam labhati... buddho samāno kim labhati? Yāni (3.0128) tāni samaṇārahāni samaṇāṅgāni samaṇūpabhogāni samaṇānucchavikāni, tāni khippam paṭilabhati. Buddho samāno idam labhati”. Etamattham bhagavā avoca.

215. Tatthetam vuccati-

“Sippesu vijjācaraṇesu kammesu §,
katham vijāneyyum § lahunti icchatī.
yadūpaghātāya na hoti kassaci,
vāceti khippam na ciram kilissati.
“Tam kammaṇam katvā kusalam sukhudrayam §,
jaṅghā manuññā labhate susaṇṭhitā;
vatṭā sujātā anupubbamuggatā,
uddhaggalomā sukhumattacotthatā.
“Eñeyyajaṅghoti tamāhu puggalam,
sampatti�ā khippamidhāhu § lakkhaṇam.
gehānulomāni yadābhikaṅkhati,
apabbajaṇ khippamidhādhigacchatī §.
“Sace ca pabbajjamupeti tādiso,
nekkhammachandābhīrato vicakkhaṇo;
anucchavikassa yadānulomikam,
tam vindati khippamanomavikkamo §”ti.

(12) sukhumacchavilakkhaṇam

216. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātim purimam bhavam purimam niketam pubbe manussabhūto samāno samaṇam vā brāhmaṇam vā upasaṅkamitvā paripucchitā ahosi- “kim, bhante, kusalam, kim akusalam, kim sāvajjam, kim anavajjam, kim sevitabbaṇ, kim na sevitabbaṇ, kim me kariyamānam dīgharattam ahitāya dukkhāya assa, kim vā pana me kariyamānam dīgharattam hitāya sukhāya (3.0129) assā”ti. So tassa kammassa kaṭattā ...pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imam mahāpurisalakkhaṇam paṭilabhati. Sukhumacchavi hoti, sukhumattā chavyā rajojallam kāye na upalimpati.

“So tena lakkhaṇena samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakka-vattī ...pe... rājā samāno kim labhati? Mahāpañño hoti, nāssa hoti koci paññāya sadiso vā seṭṭho vā kāmabhogīnam. Rājā samāno idam labhati... buddho samāno kim labhati? Mahāpañño hoti puthupañño hāsapañño § javanapañño tikkhapañño

nibbedhikapañño, nāssa hoti koci paññāya sadiso vā setho vā sabbasattānam. Buddho samāno idam labhati". Etamattham bhagavā avoca.

217. Tatthetam vuccati-

"Pure purathā purimāsu jātisu,
aññātukāmo paripucchitā ahu;
sussūsitā pabbajitam upāsitā,
atthantaro atthakathaṁ nisāmayi.
"Paññāpaṭilābhagatena § kammunā,
manussabhūto sukhumacchavī ahu;
byākamṣu uppādanimittakovidā,
sukhumāni atthāni avecca dakkhi.
"Sace na pabbajjamupeti tādiso,
vatteti cakkam pathavim pasāsat;
atthānusitthisu pariggahesu ca,
na tena seyyo sadiso ca vijjati.
"Sace ca pabbajjamupeti tādiso,
nekkhammachandābhirato vicakkhaṇo;
paññāvisittham labhate anuttaram,
pappoti bodhim varabhūrimedhaso"ti.

(13) suvaṇṇavaṇṇalakkhaṇam

218. "Yampi (3.0130), bhikkhave, tathāgato purimam jātim purimam bhavam purimam niketaṁ pubbe manussabhūto samāno akkodhano ahosi anupāyāsabahulo, bahumpi vutto samāno nābhisaṇi na kuppi na byāpajji na patitthīyi, na kopañca dosañca appaccayañca pātvākāsi. Dātā ca ahosi sukhumānam mudukānam attharaṇānam pāvuraṇānam § khomasukhumānam kappāsikasukhumānam koseyyasukhumānam kambalasukhumānam. So tassa kammaṭṭhaṇa kaṭattā upacitattā ...pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imam mahāpurisalakkhaṇam paṭilabhati. Suvaṇṇavaṇṇo hoti kañcanasannibhattaco.

"So tena lakkhaṇena samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī ...pe... rājā samāno kiṁ labhati? Lābhī hoti sukhumānam mudukānam attharaṇānam pāvuraṇānam khomasukhumānam kappāsikasukhumānam koseyyasukhumānam kambalasukhumānam. Rājā samāno idam labhati... buddho samāno kiṁ labhati? Lābhī hoti sukhumānam mudukānam attharaṇānam pāvuraṇānam khomasukhumānam kappāsikasukhumānam koseyyasukhumānam kambalasukhumānam. Buddho samāno idam labhati". Etamattham bhagavā avoca.

219. Tatthetam vuccati-

"Akkodhañca adhitthahi adāsi §,
dānañca vatthāni sukhumāni succhavīni;
purimatarabhave ṭhito abhivissaji,
mahimiva suro abhivassam.

“Taṁ katvāna ito cuto dibbaṁ,
upapajji § sukataphalavipākamanubhutvā.
kanakatanusannibho idhābhībhavati,
suravarataroriva indo.

“Gehañcāvasati (3.0131) naro apabbajja,
micchaṁ mahatimahiṁ anusāsatī §.
pasayha sahidha sattaratanam §,
paṭilabhati vimala § sukhumacchavim suciñca.
“Lābhī acchādanavatthamokkhapāvuraṇānam,
bhavati yadi anāgāriyataṁ upeti;
sahito § purimakataphalam anubhavati,
na bhavati katassa panāso”ti.

(14) kosohitavatthaguyhalakkhaṇam

220. Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātiṁ purimam bhavam purimam niketaṁ pubbe manussabhūto samāno cirappanaṭṭhe sucirappavāsino ḡātimitte suhajje sakhino samānetā ahosi. Mātarampi puttena samānetā ahosi, puttampi mātarā samānetā ahosi, pitarampi puttena samānetā ahosi, puttampi pitarā samānetā ahosi, bhātarampi bhātarā samānetā ahosi, bhātarampi bhaginiyā samānetā ahosi, bhaginimpi bhātarā samānetā ahosi, bhaginimpi bhaginiyā samānetā ahosi, samaṅgikatvā § ca abhanumoditā ahosi. So tassa kammassa kaṭattā ...pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imam mahāpurisalakkhaṇam paṭila-bhati- kosohitavatthaguyho hoti.

“So tena lakkhaṇena samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī ...pe... rājā samāno kiṁ labhati? Pahūtaputto hoti, parosahassam kho panassa puttā bhavanti sūrā vīraṅgarūpā parasenappamaddanā. Rājā samāno idam labhati... buddho samāno kiṁ labhati? Pahūtaputto hoti, anekasahassam kho panassa puttā bhavanti sūrā vīraṅgarūpā parasenappamaddanā. Buddha samāno idam labhati”. Etamattham bhagavā avoca.

221. Tatthetam (3.0132) vuccati-

“Pure puratthā purimāsu jātisu,
cirappanaṭṭhe sucirappavāsino;
ñātī suhajje sakhino samānayi,
samaṅgikatvā anumoditā ahu.

“So tena § kammena divam samakkami,
sukhañca khidḍāratiyo ca anvabhi;
tato cavitvā punarāgato idha,
kosohitaṁ vindati vatthachādiyam.
“Pahūtaputto bhavatī tathāvidho,

parosahassañca § bhavanti atrajā.
sūrā ca vīrā ca § amittatāpanā,
gihissa pītimjananā piyamvadā.
“Bahūtarā pabbajitassa iriyato,
bhavanti puttā vacanānusārino;
gihissa vā pabbajitassa vā puna,
taṁ lakkhaṇam jāyati tadatthajotakan”ti.

Paṭhamabhāṇavāro niṭṭhito.

(15-16) parimaṇḍala-anonamajñūparimasanalakkhaṇāni

222. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātim purimam bhavam purimam niketam pubbe manussabhūto samāno mahājanasaṅgahaṁ § samekkhamāno § samam jānāti sāmaṁ jānāti, purisaṁ jānāti purisavisesam jānāti- ‘ayamidamarahati ayamidamarahati’ti tattha tattha purisavisesakaro ahosi. So tassa kammassa kaṭattā ...pe... so tato cuto itthattam (3.0133) āgato samāno imāni dve mahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati. Nigrodha parimaṇḍalo ca hoti, ṭhitakoyeva ca anonamanto ubho hi pāṇitalehi jaṇṇukāni parimasati parimajjati.

“So tehi lakkhaṇehi samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī ...pe... rājā samāno kiṁ labhati? Aḍḍho hoti mahaddhano mahābhogo pahūtajātarūparajato pahūtavittūpakaraṇo pahūtadhanadhañño paripuṇṇakosakoṭṭhāgāro. Rājā samāno idam labhati ...pe... buddho samāno kiṁ labhati? Aḍḍho hoti mahaddhano mahābhogo. Tassimāni dhanāni honti, seyyathidaṁ, saddhādhanam sīladhanam hiridhanam ottappadhanam sutadhanam cāgadhanam paññādhanam. Buddha samāno idam labhati”. Etamattham bhagavā avoca.

223. Tatthetaṁ vuccati-

“Tuliya paṭivicaya cintayitvā,
mahājanasaṅgahanam § samekkhamāno.
ayamidamarahati tattha tattha,
purisavisesakaro pure ahosi.

“Mahiñca pana § ṭhito anonamanto,
phusati karehi ubho hi jaṇṇukāni;
mahiruhaparimaṇḍalo ahosi,
sucaritakammavipākasesakena.

“Bahuividhanimittalakkhaṇaññū,
atinipuṇā manujā byākarim̄su;
bahuvividhā gihīnaṁ arahāni,
paṭilabhati daharo susu kumāro.

“Idha ca mahīpatissa kāmabhogī,
gihipatirūpakā bahū bhavanti;

yadi ca jahati sabbakāmabhogam,
labhati anuttaram uttamadhanaggan”ti.

(17-19) sīhapubbaddhakāyāditilakkhaṇam

224. “Yampi (3.0134), bhikkhave, tathāgato purimam jātim purimam bhavam purimam niketam pubbe manussabhūto samāno bahujanassa atthakāmo ahosi hitakāmo phāsukāmo yogakkhemakāmo ‘kintime saddhāya vadḍheyyum, sīlena vadḍheyyum, sutena vadḍheyyum §, cāgena vadḍheyyum, dhammena vadḍheyyum, paññāya vadḍheyyum, dhanadhaññena vadḍheyyum, khettavatthunā vadḍheyyum, dvipadacatuppadehi vadḍheyyum, puttadārehi vadḍheyyum, dāsakammakaraporisehi vadḍheyyum, ñātīhi vadḍheyyum, mittehi vadḍheyyum, bandhavehi vadḍheyyun’ti. So tassa kammassa kaṭattā ...pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imāni tīni mahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati. Sīhapubbaddhakāyo ca hoti citantaramso ca samavaṭṭakkhandho ca.

“So tehi lakkhaṇehi samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī ...pe... rājā samāno kiṁ labhati? Aparihānadhammo hoti, na parihāyati dhanadhaññena khettavatthunā dvipadacatuppadehi puttadārehi dāsakammakaraporisehi ñātīhi mittehi bandhavehi, na parihāyati sabbasampattiyā. Rājā samāno idam labhati... buddho samāno kiṁ labhati? Aparihānadhammo hoti, na parihāyati saddhāya sīlena sutena cāgena paññāya, na parihāyati sabbasampattiyā. Buddha samāno idam labhati”. Etamatthaṁ bhagavā avoca.

225. Tatthetaṁ vuccati-

“Saddhāya sīlena sutena buddhiyā,
cāgena dhammena bahūhi sādhuhī;
dhanena dhaññena ca khettavatthunā,
puttehi dārehi catuppadehi ca.

“Ñātīhi mittehi ca bandhavehi ca,
balena vaṇṇena sukhena cūbhayam;
katham na hāyeyyum paretī icchati,
atthassa middhī ca § panābhikaṅkhati.

“Sa (3.0135) sīhapubbaddhasusanṭhitō ahu,
samavaṭṭakkhandho ca citantaramso;
pubbe suciṇṇena katena kammunā,
ahāniyam pubbanimittamassa tam.

“Gihīpi dhaññena dhanena vadḍhati,
puttehi dārehi catuppadehi ca;
akiñcano pabbajito anuttaram,
pappoti bodhim asahānadhammatan”ti §.

(20) rasaggasaggitālakkhaṇam

226. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātim purimam bhavam purimam niketam pubbe manussabhūto samāno sattānam aviheṭhakajātiko ahosi pāṇinā vā leḍdunā vā daṇḍena vā satthena vā. So tassa kammasa kaṭattā upacitattā ...pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imam mahāpurisalakkhaṇam paṭilabhati, rasaggasaggī hoti, uddhaggāssa rasaharaṇīyo givāya jātā honti samābhivā-hiniyo §.

“So tena lakkhaṇena samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī ...pe... rājā samāno kiṁ labhati? Appābādho hoti appātaṇko, samavepākiniyā gahaṇiyā samannāgato nātisītāya nāccuṇhāya. Rājā samāno idam labhati... buddho samāno kiṁ labhati? Appābādho hoti appātaṇko samavepākiniyā gahaṇiyā samannāgato nātisītāya nāccuṇhāya majjhimāya padhānakkhamāya. Buddho samāno idam labhati”. Etamattham bhagavā avoca.

227. Tatthetam vuccati-

“Na pāṇidandehi panātha leḍdunā,
satthena vā maraṇavadhena § vā pana.
ubbādhanāya paritajjanāya vā,
na heṭhayī janatamaheṭhako ahu.

“Teneva (3.0136) so sugatimupecca modati,
sukhapphalam kariya sukhāni vindati;
samojasā § rasaharaṇī susaṇhitā,
idhāgato labhati rasaggasaggitaṁ.

“Tenāhu nam atinipuṇā vicakkhaṇā,
ayam naro sukhabahulo bhavissati;
gihissa vā pabbajitassa vā puna §,
tam lakkhaṇam bhavati tadaṭṭhajotakan”ti.

(21-22) abhinīlanettagopakhumalakkhaṇāni

228. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātim purimam bhavam purimam niketam pubbe manussabhūto samāno na ca visaṭam, na ca visāci §, na ca pana viceyya pekkhitā, ujum tathā pasaṭamujumano, piyacakkhunā bahujanam udikkhitā ahosi. So tassa kammasa kaṭattā ...pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imāni dve mahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati. Abhinīlanetto ca hoti gopakumo ca.

“So tehi lakkhaṇehi samannāgato, sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī ...pe... rājā samāno kiṁ labhati? Piyadassano hoti bahuno janassa, piyo hoti manāpo brāhmaṇagahapatikānam negamajānapadānam gaṇakamahāmattānam anīkaṭhānam dovārikānam amaccānam pārisajjānam rājūnam bhogiyānam kumārānam. Rājā samāno idam labhati ...pe... buddho samāno kiṁ labhati? Piyadassano hoti bahuno janassa, piyo hoti manāpo bhikkhūnam bhikkhunīnam upāsakānam upāsikānam devānam manussānam asurānam nāgānam gandhabbānam. Buddho samāno idam labhati”. Etamattham bhagavā avoca.

229. Tatthetam vuccati-

“Na ca visaṭam na ca visāci §, na ca pana viceyyapekkhitā.
ujum tathā pasaṭamujumano, piyacakkhunā bahujanam udikkhitā.
“Sugatīsu (3.0137) so phalavipākaṁ,
anubhavati tattha modati;
idha ca pana bhavati gopakhumo,
abhinīlanettanayano sudassano.
“Abhiyogino ca nipuṇā,
bahū pana nimittakovidā;
sukhumanayanakusalā manujā,
piyadassanoti abhiniddisanti nam.
“Piyadassano gihīpi santo ca,
bhavati bahujanapiyāyito;
yadi ca na bhavati gihī samaṇo hoti,
piyo bahūnam sokanāsano”ti.

(23) uṇhīsasīsalakkhaṇam

230. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātim purimam bhavam purimam niketaṁ pubbe manussabhūto samāno bahujanapubbaṅgamo ahosi kusalesu dhammesu bahujanapāmokkho kāyasucarite vacīsucarite manosucarite dānasam-vibhāge sīlasamādāne uposathupavāse matteyyatāya petteyyatāya sāmaññatāya brahmaññatāya kule jetṭhāpacāyitāya aññataraññataresu ca adhikusalesu dhammesu. So tassa kammaṭṭa ...pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imam mahāpurisalakkhaṇam paṭilabhati- uṇhīsasīso hoti.

“So tena lakkhaṇena samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī ...pe... rājā samāno kiṁ labhati? Mahāssa jano anvāyiko hoti, brāhmaṇaga-hapatikā negamajānapadā gaṇakamahāmattā anīkaṭṭhā dovārikā amaccā pārisajjā rājāno bhogiyā kumārā. Rājā samāno idam labhati... buddho samāno kiṁ labhati? Mahāssa jano anvāyiko hoti, bhikkhū bhikkhuniyo upāsakā upāsikāyo devā manussā asurā nāgā gandhabbā. Buddho samāno idam labhati”. Etamattham bhagavā avoca.

231. Tatthetam (3.0138) vuccati-
“Pubbaṅgamo sucaritesu ahu,
dhammesu dhammacariyābhirato;
anvāyiko bahujanassa ahu,
saggesu vedayittha puññaphalam.
“Veditvā so sucaritassa phalam,
uṇhīsasīsattamidhajjhagamā;
byākamṣu byañjananmittadharā,
pubbaṅgamo bahujanam hessati.
“Paṭibhogiyā manujesu idha,
pubbeva tassa abhiharanti tadā;

yadi khattiyo bhavati bhūmipati,
paṭihārakam bahujane labhati.
“Atha cepi pabbajati so manujo,
dhammesu hoti paguṇo visavī;
tassānusāsaniguṇābhirato,
anvāyiko bahujano bhavati”ti.

(24-25) ekekalomatā-սղղālakkhaṇāni

232. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātim purimam bhavam purimam niketam pubbe manussabhūto samāno musāvādam pahāya musāvādā paṭivirato ahosi, saccavādī saccasandho theto paccayiko avisamvādako lokassa. So tassa kammassa kaṭattā upacitattā ...pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imāni dve mahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati. Ekekalamo ca hoti, սղղā ca bhamukantare jātā hoti odātā mudutūlasannibhā.

“So tehi lakkhaṇehi samannāgato, sace agāram aijhāvasati, rājā hoti cakkavattī ...pe... rājā samāno kim labhati? Mahāssa janō upavattati, brāhmaṇagahapatikā negamajānapadā gaṇakamahāmattā anikāṭṭhā dovārikā amaccā pārisajjā rājāno bhogiyā kumārā. Rājā (3.0139) samāno idam labhati... buddho samāno kim labhati? Mahāssa janō upavattati, bhikkhū bhikkhuniyo upāsakā upāsikāyo devā manussā asurā nāgā gandhabbā. Buddho samāno idam labhati”. Etamattham bhagavā avoca.

233. Tatthetaṁ vuccati-

“Saccappaṭiñño purimāsu jātisu,
advejjhavāco alikam vivajjai;
na so visamvādayitāpi kassaci,
bhūtena tacchena tathena bhāsayi §.

“Setā susukkā mudutūlasannibhā,
սղղā sujātā § bhamukantare ahu.
na lomakūpesu duve ajāyisum,
ekekalomūpacitaṅgavā ahu.

“Tam lakkhaṇaññū bahavo samāgatā,
byākaṁsu uppādanimittakovidā;
սղղā ca lomā ca yathā susaṅhitā,
upavattatī īdisakam bahujano.

“Gihimpi santam upavattatī janō,
bahu puratthāpakatena kammunā;
akiñcanam pabbajitam anuttaram,
buddhampi santam upavattati janō”ti.

(26-27) cattālīsa-aviraṇadantalakkhaṇāni

234. “Yampi, bhikkhave tathāgato purimam jātim purimam bhavam purimam niketam pubbe manussabhūto samāno pisuṇam vācam pahāya pisuṇāya vācāya paṭivirato ahosi. Ito sutvā na amutra akkhātā imesam bhedāya, amutra vā sutvā na imesam akkhātā amūsam bhedāya (3.0140), iti bhinnānam vā sandhātā, sahitānam vā anuppadatā, samaggārāmo samaggarato samagganandī samaggakaraniṁ vācam bhāsitā ahosi. So tassa kammassa kaṭattā ... pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imāni dve mahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati. Cattālīsa-danto ca hoti avirāladanto ca.

“So tehi lakkhaṇehi samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī ... pe... rājā samāno kiṁ labhati? Abhejjapariso hoti, abhejjāssa honti parisā, brāhmaṇagahapatikā negamajānapadā gaṇakamahāmattā anīkaṭṭhā dovārikā amaccā pārisajjā rājāno bhogiyā kumārā. Rājā samāno idam labhati ... buddho samāno kiṁ labhati? Abhejjapariso hoti, abhejjāssa honti parisā, bhikkhū bhikkhu-niyo upāsakā upāsikāyo devā manussā asurā nāgā gandhabbā. Buddha samāno idam labhati”. Etamattham bhagavā avoca.

235. Tatthetaṁ vuccati-

“Vebhūtiyam sahitabhedakāriṁ,
bhedappavaddhanavivādakāriṁ;
kalahappavaḍḍhana-ākiccakāriṁ,
sahitānam bhedajananim na bhaṇi.

“Avivādavaddhanakarim sugiram,
bhinnānusandhijananim abhaṇi;
kalaham janassa panudī samaṅgī,
sahitehi nandati pamodati ca.

“Sugatīsu so phalavipākam,
anubhavati tattha modati;
dantā idha honti avirālā sahitā,
caturo dasassa mukhajā susaṇṭhitā.

“Yadi (3.0141) khattiyo bhavati bhūmipati,
avibhediyāssa parisā bhavati;
samaṇo ca hoti virajo vimalo,
parisāssa hoti anugatā acalā”ti.

(28-29) pahūtajivhābrahmassaralakkhaṇāni

236. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātim purimam bhavam purimam niketam pubbe manussabhūto samāno pharusam vācam pahāya pharusāya vācāya paṭivirato ahosi. Yā sā vācā nelā kaṇṭasukhā pemanīyā hadayaṅgamā porī bahujanakantā bahujanamanāpā,

tathārūpiṁ vācam bhāsitā ahosi. So tassa kammassa kaṭattā upacitattā ...pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imāni dve mahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati. Pahūtajivho ca hoti brahmassaro ca karavīkabhāṇī.

“So tehi lakkhaṇehi samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī ...pe... rājā samāno kiṁ labhati? Ādeyyavāco hoti, ādiyantissa vacanam brāhmaṇagahapatikā negamajānapadā gaṇakamahāmattā anīkaṭṭhā dovārikā amaccā pārisajjā rājāno bhogiyā kumārā. Rājā samāno idam labhati... buddho samāno kiṁ labhati? Ādeyyavāco hoti, ādiyantissa vacanam bhikkhū bhikkhuniyo upāsakā upāsikāyo devā manussā asurā nāgā gandhabbā. Buddha samāno idam labhati”. Etamattham bhagavā avoca.

237. Tatthetam vuccati-

“Akkosabhaṇḍanavihesakārim,
ubbādhikam § bahujanappamaddanaṁ.
abālhaṁ giram so na bhaṇi pharusam,
madhuraṁ bhaṇi susamhitam § sakhilam.

“Manaso (3.0142) piyā hadayagāminiyo,
vācā so erayati kaṇṭasukhā;
vācāsuciṇṇaphalamanubhavi,
saggesu vedayatha § puññaphalam.

“Veditvā so sucaritassa phalam,
brahmassarattamidhamajjhagamā;
jivhāssa hoti vipulā puthulā,
ādeyyavākyavacano bhavati.

“Gihinopi ijhati yathā bhaṇato,
atha ce pabbajati so manujo;
ādiyantissa vacanam janatā,
bahuno bahum subhaṇitaṁ bhaṇato”ti.

(30) sīhanulakkhaṇam

238. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātim purimam bhavam purimam niketam pubbe manussabhūto samāno samphappalāpam pahāya samphappalāpā paṭivirato ahosi kālavādī bhūtavādī atthavādī dhammavādī vinayavādī, nidhānavatim vācam bhāsitā ahosi kālena sāpadesam pariyantavatim atthasamhitam. So tassa kammassa kaṭattā ...pe... so tato cuto itthattam āgato samāno imam mahāpurisalakkhaṇam paṭilabhati, sīhananu hoti.

“So tena lakkhaṇena samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī ...pe... rājā samāno kiṁ labhati? Appadhamsiyo hoti kenaci manussabhūtena paccatthikena paccāmittena. Rājā samāno idam labhati... buddho samāno kiṁ labhati? Appadhamsiyo hoti abbhantarehi vā bāhirehi vā paccatthikehi paccāmittehi, rāgena vā dosena vā mohena vā samaṇena vā brāhmaṇena vā devena vā mārena vā brahmunā vā kenaci vā lokasmim. Buddha samāno idam labhati”. Eta-

mattham bhagavā avoca.

239. Tatthetam (3.0143) vuccati-

“Na samphappalāpam na muddhatam §,
avikiṇṇavacanabyappatho ahosi;
ahitamapi ca apanudi,
hitamapi ca bahujanasukhañca abhañi.

“Tañ katvā ito cuto divamupapajji,
sukataphalavipākamanubhosī;
caviya punaridhāgato samāno,
dvidugamavaratarahanuttamalattha.

“Rājā hoti suduppadhamṣiyo,
manujindo manujādhipati mahānubhāvo;
tidivapuravarasamo bhavati,
suravarataroriva indo.

“Gandhabbāsurayakkharakkhasebhi §,
surehi na hi bhavati suppadhamṣiyo;
tathatto yadi bhavati tathāvidho,
idha disā ca paṭidisā ca vidisā cā”ti.

(31-32) samadantasusukkadāṭhālakkhaṇāni

240. “Yampi, bhikkhave, tathāgato purimam jātim purimam bhavañ purimam niketañ pubbe manussabhūto samāno micchājīvam pahāya sammā-ājīvena jīvikam kappesi, tulākūṭa kamṣakūṭa mānakūṭa ukkoṭana vañcana nikati sāciyoga chedana vadha bandhana viparāmosa ālopa sahasākārā § paṭivirato ahosi. So tassa kammaṭṭha kaṭattā upacitattā ussannattā vipulattā kāyassa bhedā param marañā sugatim saggam lokañ upapajjati. So tattha aññe deve dasahi ṭhānehi adhigaṇhāti dibbena āyunā dibbena vaṇṇena dibbena sukhena dibbena yasena dibbena ādhipateyyena dibbehi rūpehi dibbehi saddehi dibbehi gandhehi dibbehi rasehi (3.0144) dibbehi phoṭṭhabbehi. So tato cuto itthattam āgato samāno imāni dve mahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati, samadanto ca hoti susukkadāṭho ca.

“So tehi lakkhaṇehi samannāgato sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī dhammiko dhammarājā cāturanto vijitāvī janapadathāvariyyappattono sattaratana-samannāgato. Tassimāni satta ratanāni bhavanti, seyyathidam- cakkaratanam hatthiratanam assaratanam maṇiratanam itthiratanam gahapatiratanam pariṇaya-karatanameva sattamañ. Parosahassam kho panassa puttā bhavanti sūrā vīraṅgarūpā parasenappamaddanā. So imam pathavim sāgarapariyantam akhilamanimittamakaṇṭakam iddham phītam khemam sivam nirabbudam adaññena asatthena dhammena abhivijiya ajjhāvasati. Rājā samāno kiñ labhati? Suciparivāro hoti sucissa honti parivārā brāhmaṇagahapatikā negamajānapadā gaṇakamahā-mattā anīkaṭṭhā dovārikā amaccā pārisajjā rājāno bhogiyā kumārā. Rājā samāno idam labhati.

“Sace kho pana agārasmā anagāriyam pabbajati, araham hoti sammāsa-mbuddho loke vivaṭṭacchado. Buddho samāno kim labhati? Suciparivāro hoti, sucissa honti parivārā, bhikkhū bhikkhuniyo upāsakā upāsikāyo devā manussā asurā nāgā gandhabbā. Buddho samāno idam labhati”. Etamattham bhagavā avoca.

241. Tatthetam vuccati-

“Micchājīvañca avassaji samena vuttiṁ,
sucinā so janayittha dhammikena;
ahitamapi ca apanudi,
hitamapi ca bahujanasukhañca acari.

“Sagge vedayati naro sukhapphalāni,
karitvā nipuṇebhi vidūhi sabbhi;
vaṇṇitāni tidivapuravarasamo,
abhiramati ratikhidḍāsamaṅgī.

“Laddhānam (3.0145) mānusakaṁ bhavaṁ tato,
cavītvāna sukataphalavipākam;
sesakena paṭilabhati lapanajaṁ,
samamapi sucisusukkam §.

“Taṁ veyyañjanikā samāgatā bahavo,
byākaṁsu nipuṇasammatā manujā;
sucijanaparivāragaṇo bhavati,
dijasamasukkasucisobhanadanto.

“Rañño hoti bahujano,
suciparivāro mahatiṁ mahiṁ anusāsato;
pasayha na ca janapadatudanam,
hitamapi ca bahujanasukhañca caranti.

“Atha ce pabbajati bhavati vipāpo,
samaṇo samitarajo vivaṭṭacchado;
vigatadarathakilamatho,
imamapi ca paramapi ca § passati lokam.
“Tassovādakarā bahugihī ca pabbajitā ca,
asuciṁ garahitam dhunanti pāpam;
sa hi sucibhi parivuto bhavati,
malakhilakalikilese panudehī”ti §.

Idamavoca bhagavā. Attamanā te bhikkhū bhagavato bhāsitam abhinandunti.

Lakkhaṇasuttam niṭṭhitam sattamam.

8. Siṅgālasuttam

242. Evam (3.0146) me sutam- ekam samayam bhagavā rājagahe viharati veļuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena siṅgālako § gahapatiputto kāla-sseva utṭhāya rājagahā nikkhamitvā allavattho allakeso pañjaliko puthudisā § namassati- puratthimam disam dakkhiṇam disam pacchimam disam uttaram disam heṭṭhimam disam uparimam disam.

243. Atha kho bhagavā pubbaṇhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya rājagaham piṇḍāya pāvisi. Addasā kho bhagavā siṅgālakam gahapatiputtam kāla-sseva vuṭṭhāya rājagahā nikkhamitvā allavattham allakesam pañjalikam puthudisā namassantam- puratthimam disam dakkhiṇam disam pacchimam disam uttaram disam heṭṭhimam disam uparimam disam. Disvā siṅgālakam gahapatiputtam etadavoca- “kim nu kho tvaṁ, gahapatiputta, kāla-sseva utṭhāya rājagahā nikkhamitvā allavattho allakeso pañjaliko puthudisā namassasi- puratthimam disam dakkhiṇam disam pacchimam disam uttaram disam heṭṭhimam disam uparimam disam”ti? “Pitā mām, bhante, kālam karonto evam avaca- ‘disā, tāta, namasseyyā-sī’ti. So kho aham, bhante, pituvacanam sakkaronto garum karonto mānento pūjento kāla-sseva utṭhāya rājagahā nikkhamitvā allavattho allakeso pañjaliko puthudisā namassāmi- puratthimam disam dakkhiṇam disam pacchimam disam uttaram disam heṭṭhimam disam uparimam disam”ti.

Cha disā

244. “Na kho, gahapatiputta, ariyassa vinaye evam cha disā § namassitabbā”ti. “Yathā katham pana, bhante, ariyassa vinaye cha disā § namassitabbā? Sādu me, bhante, bhagavā tathā dhammam desetu, yathā ariyassa vinaye cha disā § namassitabbā”ti.

“Tena hi, gahapatiputta suṇohi sādhukam manasikarohi bhāsissāmī”ti. “Evam, bhante”ti kho siṅgālako gahapatiputto bhagavato paccassosi. Bhagavā etadavoca-

“Yato (3.0147) kho, gahapatiputta, ariyasāvakassa cattāro kammakilesā pahīnā honti, catūhi ca ṭhānehi pāpakammam na karoti, cha ca bhogānam apāyamu-khāni na sevati, so evam cuddasa pāpakāpagato chaddisāpaṭicchādī § ubholoka-vijayāya paṭipanno hoti. Tassa ayañceva loko āraddho hoti paro ca loko. So kāyassa bhedā param marañā sugatim saggam lokam upapajjati.

Cattārokammakilesā

245. “Katamassa cattāro kammakilesā pahīnā honti? Pāṇītipāto kho, gahapatiputta, kammakileso, adinnādānam kammakileso, kāmesumicchācāro kammakileso, musāvādo kammakileso. Imassa cattāro kammakilesā pahīnā honti”ti. Idamavoca bhagavā, idam vatvāna § sugato athāparam etadavoca satthā-

“Pāṇītipāto adinnādānam, musāvādo ca vuccati; paradāragamañceva, nappasam̄santi pañditā”ti.

Catuṭṭhānam

246. “Katamehi catūhi ṭhānehi pāpakammam na karoti? Chandāgatim gacchanto pāpakammam karoti, dosāgatim gacchanto pāpakammam karoti, mohāgatim gacchanto pāpakammam karoti, bhayāgatim gacchanto pāpakammam karoti. Yato kho, gahapatiputta, ariyasāvako neva chandāgatim gacchati, na dosāgatim gacchati, na mohāgatim gacchati, na bhayāgatim gacchati; imehi catūhi ṭhānehi pāpakammam na karoti”ti. Idamavoca bhagavā, idam vatvāna sugato athāparam etadavoca satthā-

“Chandā dosā bhayā mohā, yo dhammam ativattati; nihiyati yaso tassa §, kālapakkheva candimā.

“Chandā dosā bhayā mohā, yo dhammam nātivattati; āpūrati yaso tassa §, sukkapakkheva § candimā”ti.

Cha apāyamukhāni

247. “Katamāni (3.0148) cha bhogānam apāyamukhāni na sevati? Surāmerayamajjappamādaṭṭhānānuyogo kho, gahapatiputta, bhogānam apāyamukham, vikālavisikhācariyānuyogo bhogānam apāyamukham, samajjābhicaraṇam bhogānam apāyamukham, jūtappamādaṭṭhānānuyogo bhogānam apāyamukham, pāpamittānuyogo bhogānam apāyamukham, ālasyānuyogo § bhogānam apāyamukham.

Surāmerayassa cha ādīnavā

248. “Cha khome, gahapatiputta, ādīnavā surāmerayamajjappamādaṭṭhānānuyoge. Sanditṭhikā dhanajāni §, kalahappavaḍḍhanī, rogānam āyatanaṁ, akittisanjananī, kopīnanidaṁsanī, paññāya dubbalikaraṇītveva chaṭṭham padam bhavati. Ime kho, gahapatiputta, cha ādīnavā surāmerayamajjappamādaṭṭhānānuyoge.

Vikālacariyāya cha ādīnavā

249. “Cha *3.0197 khome, gahapatiputta, ādīnavā vikālavisikhācariyānuyoge. Attāpissa agutto arakkhito hoti, puttadāropissa agutto arakkhito hoti, sāpateyyam-

pissa aguttam arakkhitam hoti, sañkiyo ca hoti pāpakesu ṭhānesu §, abhūtavaca-nañca tasmiñ rūhati, bahūnañca dukkhadhammānam purakkhato hoti. Ime kho, gahapatiputta, cha ādīnavā vikālaviskhācariyānuyoge.

Samajjābhicaraṇassa cha ādīnavā

250. “Cha khōme, gahapatiputta, ādīnavā samajjābhicaraṇe. Kva § naccam, kva gītam, kva vāditam, kva akkhānam, kva pāñissaram, kva kumbhathunanti. Ime kho, gahapatiputta, cha ādīnavā samajjābhicaraṇe.

Jūtappamādassa cha ādīnavā

251. “Cha (3.0149) khōme, gahapatiputta, ādīnavā jūtappamādaṭṭhānānuyoge. Jayam veram pasavati, jino vittamanusocati, sandiṭṭhikā dhanajāni, sabhāgatassa § vacanam na rūhati, mittāmaccānam paribhūto hoti, āvāhavivāhakānam apatthito hoti- ‘akkhadutto ayam purisapuggalo nālam dārabharaṇāyā’ti. Ime kho, gahapatiputta, cha ādīnavā jūtappamādaṭṭhānānuyoge.

Pāpamittatāya cha ādīnavā

252. “Cha khōme, gahapatiputta, ādīnavā pāpamittānuyoge. Ye dhuttā, ye sonḍā, ye pipāsā, ye nekatikā, ye vañcanikā, ye sāhasikā. Tyāssa mittā honti te sahāyā. Ime kho, gahapatiputta, cha ādīnavā pāpamittānuyoge.

Ālasyassa cha ādīnavā

253. “Cha khōme, gahapatiputta, ādīnavā ālasyānuyoge. Atisitanti kammam na karoti, ati-uñhanti kammam na karoti, atisāyanti kammam na karoti, atipātoti kammam na karoti, atichātosmīti kammam na karoti, atidhātosmīti kammam na karoti. Tassa evam kiccāpadesabahulassa viharato anuppannā ceva bhogā nuppajjanti, uppannā ca bhogā parikkhayam gacchanti. Ime kho, gahapatiputta, cha ādīnavā ālasyānuyoge”ti. Idamavoca bhagavā, idam vatvāna sugato athāparam etadavoca satthā-

“Hoti pānasakhā nāma,
hoti sammiyasammiyo;
yo ca atthesu jātesu,
sahāyo hoti so sakha.

“Ussūraseyyā (3.0150) paradārasevanā,
verappasavo § ca anathatā ca.
pāpā ca mittā sukadariyatā ca,
ete cha ṭhānā purisañ dhamṣayanti.
“Pāpamitto pāpasakho,

pāpa-ācāragocaro;
asmā lokā paramhā ca,
ubhayā dhamṣate naro.

“Akkhitthiyo vāruṇī naccagītam̄,
divā soppam̄ pāricariyā akāle;
pāpā ca mittā sukadariyatā ca,
ete cha ṭhānā purisaṁ dhamṣayanti.

“Akkhehi dibbanti suraṁ pivanti,
yantithiyo pāṇasamā paresam̄;
nihinasevī na ca vuddhasevī §,
nihīyate kālapakkheva cando.

“Yo vāruṇī addhano akiñcano,
pipāso pivam̄ papāgato §.
udakamiva iṇam̄ vigāhati,
akulam̄ § kāhiti khippamattano.

“Na divā soppasilena, rattimūṭhānadessinā §.
niccaṁ mattena soṇḍena, sakkā āvasitum̄ gharam̄.

“Atisītam̄ ati-uṇham̄, atisāyamidaṁ ahu;
iti vissaṭṭhakammante, atthā accentī māṇave.

“Yodha (3.0151) sītañca uṇhañca, tiṇā bhiyyo na maññati;

karam purisakiccāni, so sukham § na vihāyatī”ti.

Mittapatirūpakā

254. “Cattārome, gahapatiputta, amittā mittapatirūpakā veditabbā. Aññadatthuharo amitto mittapatirūpako veditabbo, vacīparamo amitto mittapatirūpako veditabbo, anuppiyabhāṇī amitto mittapatirūpako veditabbo, apāyasahāyo amitto mittapatirūpako veditabbo.

255. “Catūhi kho, gahapatiputta, ṭhānehi aññadatthuharo amitto mittapatirūpako veditabbo.

“Aññadatthuharo hoti, appena bahumicchatī;
bhayassa kiccaṁ karoti, sevati atthakāraṇā.

“Imehi kho, gahapatiputta, catūhi ṭhānehi aññadatthuharo amitto mittapatirūpako veditabbo.

256. “Catūhi kho, gahapatiputta, ṭhānehi vacīparamo amitto mittapatirūpako veditabbo. Atītena paṭisantharati §, anāgatena paṭisantharati, niratthakena saṅghāti, paccuppannesu kiccesu byasanaṁ dasseti. Imehi kho, gahapatiputta, catūhi ṭhānehi vacīparamo amitto mittapatirūpako veditabbo.

257. “Catūhi kho, gahapatiputta, ṭhānehi anuppiyabhāṇī amitto mittapatirūpako veditabbo. Pāpakaṁpissa § anujānāti, kalyāṇāmpissa anujānāti, sammukhāssa vaṇṇam bhāsatī, parammukhāssa avanṇam bhāsatī. Imehi kho, gahapatiputta, catūhi ṭhānehi anuppiyabhāṇī amitto mittapatirūpako veditabbo.

258. “Catūhi (3.0152) kho, gahapatiputta, ṭhānehi apāyasahāyo amitto mittapatirūpako veditabbo. Surāmeraya majjappamādaṭṭhānānuyoge sahāyo hoti, vikāla visikhā cariyānuyoge sahāyo hoti, samajjābhicaraṇe sahāyo hoti, jūtappamādaṭṭhānānuyoge sahāyo hoti. Imehi kho, gahapatiputta, catūhi ṭhānehi apāyasahāyo amitto mittapatirūpako veditabbo”ti.

259. Idamavoca bhagavā, idam vatvāna sugato athāparam etadavoca satthā—
“Aññadatthuharo mitto, yo ca mitto vacīparo §;
anuppiyañca yo āha, apāyesu ca yo sakħā.
Ete amitte cattāro, iti viññāya paṇḍito;
ārakā parivajjeyya, maggam paṭibhayam yathā”ti.

Suhadamitto

260. “Cattārome, gahapatiputta, mittā suhadā veditabbā. Upakāro § mitto suhado veditabbo, samānasukhadukkho mitto suhado veditabbo, atthakkhāyī mitto suhado veditabbo, anukampako mitto suhado veditabbo.

261. “Catūhi kho, gahapatiputta, ṭhānehi upakāro mitto suhado veditabbo. Pamattam rakkhati, pamattassa sāpateyyam rakkhati, bhītassa saranam hoti, uppannesu kiccakaraṇīyesu taddiguṇam bhogam anuppadeti. Imehi kho, gahapatiputta, catūhi ṭhānehi upakāro mitto suhado veditabbo.

262. “Catūhi kho, gahapatiputta, ṭhānehi samānasukhadukkho mitto suhado veditabbo. Guyhamassa ācikkhati, guyhamassa parigūhati, āpadāsu na vijahati, jīvitampissa atthāya pariccattam hoti. Imehi kho, gahapatiputta, catūhi ṭhānehi samānasukhadukkho mitto suhado veditabbo.

263. “Catūhi (3.0153) kho, gahapatiputta, ṭhānehi atthakkhāyī mitto suhado veditabbo. Pāpā nivāreti, kalyāṇe niveseti, assutam sāveti, saggassa maggam ācikkhati. Imehi kho, gahapatiputta, catūhi ṭhānehi atthakkhāyī mitto suhado veditabbo.

264. “Catūhi kho, gahapatiputta, ṭhānehi anukampako mitto suhado veditabbo. Abhavenassa na nandati, bhavenassa nandati, avaññam bhañamānam nivāreti, vaññam bhañamānam pasam̄sat. Imehi kho, gahapatiputta, catūhi ṭhānehi anukampako mitto suhado veditabbo”ti.

265. Idamavoca bhagavā, idam vatvāna sugato athāparam etadavoca satthā-

“Upakāro ca yo mitto, sukhe dukkhe § ca yo sakha §.

atthakkhāyī ca yo mitto, yo ca mittānukampako.

“Etepi mitte cattāro, iti viññāya pañđito;
sakkaccam payirupāseyya, mātā puttam va orasam;
pañđito sīlasampanno, jalam aggīva bhāsatī.

“Bhoge samharamānassa, bhamarasseva irīyato;
bhogā sannicayam yanti, vammikovupacīyati.

“Evam bhoge samāhatvā §, alamatto kule gihī;
catudhā vibhaje bhoge, sa ve mittāni ganthati.

“Ekena bhoge bhuñjeyya, dvīhi kammañ payojaye;
catutthañca nidhāpeyya, āpadāsu bhavissatī”ti.

Chaddisāpaṭicchādanakanḍam

266. “Kathañca, gahapatiputta, ariyasāvako chaddisāpaṭicchādī hoti? Cha imā, gahapatiputta, disā veditabbā. Puratthimā disā mātāpitaro veditabbā, dakkhiṇā disā ācariyā veditabbā, pacchimā disā (3.0154) puttadārā veditabbā, uttarā disā mittāmaccā veditabbā, heṭṭhimā disā dāsakammakarā veditabbā, uparimā disā samañabrahmañā veditabbā.

267. “Pañcahi kho, gahapatiputta, ṭhānehi puttena puratthimā disā mātāpitaro paccupaṭṭhātabbā- bhato ne § bharissāmi, kiccam nesañ karissāmi, kulavamsam ṭhapessāmi, dāyajjam paṭipajjāmi, atha vā pana petānam kālañkatānam dakkhiṇam anuppadassāmīti. Imehi kho, gahapatiputta, pañcahi ṭhānehi puttena puratthimā disā mātāpitaro paccupaṭṭhitā pañcahi ṭhānehi puttam anukampanti. Pāpā nivārenti, kalyāṇe nivesenti, sippam sikkhāpenti, patirūpena dārena saṃyojenti, samaye dāyajjam niyyādenti §. Imehi kho, gahapatiputta, pañcahi ṭhānehi puttena puratthimā disā mātāpitaro paccupaṭṭhitā imehi pañcahi ṭhānehi puttam anukampanti. Evamassa esā puratthimā disā paṭicchannā hoti khemā appaṭibhayā.

268. “Pañcahi kho, gahapatiputta, ṭhānehi antevāsinā dakkhiṇā disā ācariyā paccupaṭṭhātabbā- utṭhānena upaṭṭhānena sussusāya pāricariyāya sakkaccaṃ sippapaṭṭiggaṇaṇa §. Imehi kho, gahapatiputta, pañcahi ṭhānehi antevāsinā dakkhiṇā disā ācariyā paccupaṭṭhitā pañcahi ṭhānehi antevāsim anukampanti-suvinītaṃ vinenti, suggahitam gāhāpenti, sabbasippassutam samakkhāyino bhavanti, mittāmaccesu paṭiyādenti §, disāsu parittāṇam karonti. Imehi kho, gahapatiputta, pañcahi ṭhānehi antevāsinā dakkhiṇā disā ācariyā paccupaṭṭhitā imehi pañcahi ṭhānehi antevāsim anukampanti. Evamassa esā dakkhiṇā disā paṭicchannā hoti khemā appaṭibhayā.

269. “Pañcahi kho, gahapatiputta, ṭhānehi sāmikena pacchimā disā bhariyā paccupaṭṭhātabbā- sammānanāya anavamānanāya § anaticariyāya issariyavossaggena alaṅkārānuppadānena. Imehi kho, gahapatiputta, pañcahi ṭhānehi sāmikena pacchimā disā bhariyā paccupaṭṭhitā pañcahi ṭhānehi (3.0155) sāmikam anukampati-susamvihitakammantā ca hoti, saṅgahitaparijanā § ca, anaticārinī ca, sambhatañca anurakkhati, dakkhā ca hoti analasā sabbakiccesu. Imehi kho, gahapatiputta, pañcahi ṭhānehi sāmikena pacchimā disā bhariyā paccupaṭṭhitā imehi pañcahi ṭhānehi sāmikam anukampati. Evamassa esā pacchimā disā paṭicchannā hoti khemā appaṭibhayā.

270. “Pañcahi kho, gahapatiputta, ṭhānehi kulaputtēna uttarā disā mittāmaccā paccupaṭṭhātabbā- dānena peyyavajjena § attacariyāya samānattatāya avisam-vādanatāya. Imehi kho, gahapatiputta, pañcahi ṭhānehi kulaputtēna uttarā disā mittāmaccā paccupaṭṭhitā pañcahi ṭhānehi kulaputtam anukampanti-pamattam rakkhanti, pamattassa sāpateyyam rakkhanti, bhītassa saraṇam honti, āpadāsu na vijahanti, aparapajā cassa paṭipūjenti. Imehi kho, gahapatiputta, pañcahi ṭhānehi kulaputtēna uttarā disā mittāmaccā paccupaṭṭhitā imehi pañcahi ṭhānehi kulaputtam anukampanti. Evamassa esā uttarā disā paṭicchannā hoti khemā appaṭibhayā.

271. “Pañcahi kho, gahapatiputta, ṭhānehi ayyirakena § heṭṭhimā disā dāsakammakarā paccupaṭṭhātabbā- yathābalam kammantasamvidhānena bhattavetanā-nuppadānena gilānupaṭṭhānena acchariyānam rasānam samvibhāgena samaye vossaggena. Imehi kho, gahapatiputta, pañcahi ṭhānehi ayyirakena heṭṭhimā disā dāsakammakarā paccupaṭṭhitā pañcahi ṭhānehi ayyirakam anukampanti-pubbuṭṭhāyino ca honti, pacchā nipātino ca, dinnādāyino ca, sukatakammakarā ca, kittivāṇṇaharā ca. Imehi kho, gahapatiputta, pañcahi ṭhānehi ayyirakena heṭṭhimā disā dāsakammakarā paccupaṭṭhitā imehi pañcahi ṭhānehi ayyirakam anukampanti. Evamassa esā heṭṭhimā disā paṭicchannā hoti khemā appaṭibhayā.

272. “Pañcahi kho, gahapatiputta, ṭhānehi kulaputtēna uparimā disā samanabrahmaṇā paccupaṭṭhātabbā- mettena kāyakammena mettena vacīkammena mettena (3.0156) manokammena anāvaṭadvāratāya āmisānuppadānena. Imehi kho, gahapatiputta, pañcahi ṭhānehi kulaputtēna uparimā disā samanabrahmaṇā paccupaṭṭhitā chahi ṭhānehi kulaputtam anukampanti-pāpā nivārenti, kalyāṇe nivesenti, kalyāṇena manasā anukampanti, assutam sāventi, sutam pariyoḍā-

pentī, saggassa maggam ācikkhanti. Imehi kho, gahapatiputta, pañcahi thānehi kulaputtena uparimā disā samañabrāhmaṇā paccupatṭhitā imehi chahi thānehi kulaputtam anukampanti. Evamassa esā uparimā disā paṭicchannā hoti khemā appaṭibhayā”ti.

273. Idamavoca bhagavā. Idaṁ vatvāna sugato athāparam etadavoca satthā-

“Mātāpitā disā pubbā, ācariyā dakkhiṇā disā;

puttadārā disā pacchā, mittāmaccā ca uttarā.

“Dāsakammakarā heṭṭhā, uddham samanabrāhmaṇā;

etā disā namasseyya, alamatto kule gihī.

“Paṇḍito sīlasampanno, saṅho ca paṭibhānavā;
 nivātavutti atthaddho, tādiso labhate yasam̄.
 “Uṭṭhānako analaso, āpadāsu na vedhati;
 acchinnavutti medhāvī, tādiso labhate yasam̄.
 “Saṅgāhako mittakaro, vadaññū vītamaccharo;
 netā vinetā anunetā, tādiso labhate yasam̄.
 “Dānañca peyyavajjañca, atthacariyā ca yā idha;
 samānattatā ca dhammesu, tattha tattha yathārahaṁ;
 ete kho saṅgahā loke, rathassāṇīva yāyato.
 “Ete ca saṅgahā nāssu, na mātā puttakāraṇā;
 labhetha mānaṁ pūjaṁ vā, pitā vā puttakāraṇā.
 “Yasmā ca saṅgahā § ete, sammapekkhanti § paṇḍitā.
 tasmā mahattam papponti, pāsaṁsā ca bhavanti te”ti.

274. Evam (3.0157) vutte, siṅgālako gahapatiputto bhagavantaṁ etadavoca—“abhikkantam, bhante! Abhikkantam, bhante! Seyyathāpi, bhante, nikujjitaṁ vā ukkujeyya, paṭicchannam vā vivareyya, mūlhassa vā maggam ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotam dhāreyya ‘cakkhumanto rūpāni dakkhanti’ti. Evamevaṁ bhagavatā anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāham, bhante, bhagavantam saraṇam gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca. Upāsakam mām bhagavā dhāretu, ajjatagge pāṇupetam saraṇam gatan”ti.

Siṅgālasuttam § niṭṭhitam aṭṭhamam.

9. Āṭānāṭiyasuttaṁ

Paṭhamabhāṇavāro

275. Evam (3.0158) me sutam- ekam samayam bhagavā rājagahe viharati gjjhakūṭe pabbate. Atha kho cattāro mahārājā § mahatiyā ca yakkhasenāya mahatiyā ca gandhabbasenāya mahatiyā ca kumbhaṇḍasenāya mahatiyā ca nāgasenāya catuddisam rakkham ṭhapetvā catuddisam gumbam ṭhapetvā catuddisam ovaranam ṭhapetvā abhikkantāya rattiyā abhikkantavaṇṇā kevalakappam gjjhakūṭam pabbataṁ obhāsetvā § yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantam nisidim̄su. Tepi kho yakkhā appekacce bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantam nisidim̄su,appekacce bhagavatā saddhim sammodim̄su, sammodanīyam katham sāraṇīyam vītisāretvā ekamantam nisidim̄su,appekacce yena bhagavā tenañjaliṁ pañāmetvā ekamantam nisidim̄su,appekacce nāmagottam sāvetvā ekamantam nisidim̄su,appekacce tuṇhībhūtā ekamantam nisidim̄su.

276. Ekamantam nisinno kho vessavaṇo mahārājā bhagavantaṁ etadavoca—“santi hi, bhante, uṭṭarā yakkhā bhagavato appasannā. Santi hi, bhante, uṭṭarā

yakkhā bhagavato pasannā. Santi hi, bhante, majjhimā yakkhā bhagavato appasannā. Santi hi, bhante, majjhimā yakkhā bhagavato pasannā. Santi hi, bhante, nīcā yakkhā bhagavato appasannā. Santi hi, bhante, nīcā yakkhā bhagavato pasannā. Yebhuyyena kho pana, bhante, yakkhā appasannāyeva bhagavato. Tam kissa hetu? Bhagavā hi, bhante, pāṇātipātā veramaṇiyā dhammam deseti, adinnādānā veramaṇiyā dhammam deseti, kāmesumicchācārā veramaṇiyā dhammam deseti, musāvādā veramaṇiyā dhammam deseti, surāmerayamajjappamādaṭṭhānā veramaṇiyā dhammam deseti. Yebhuyyena kho pana, bhante, yakkhā appaṭiviratāyeva pāṇātipātā, appaṭiviratā adinnādānā, appaṭiviratā kāmesumicchācārā, appaṭiviratā musāvādā, appaṭiviratā surāmerayamajjappamādaṭṭhānā. Tesam tam hoti appiyam amanāpam. Santi hi, bhante, bhagavato sāvakā araññavanapaththāni pantāni (3.0159) senāsanāni paṭisevanti appasaddāni appanigghosāni vijanavātāni manussarāhasseyyakāni § paṭisallānasāruppāni. Tattha santi uṭṭarā yakkhā nivāsino, ye imasmim bhagavato pāvacane appasannā. Tesam pasādāya uggañhātu, bhante, bhagavā āṭānāṭiyam rakkham bhikkhūnam bhikkhuninam upāsakānam upāsikānam guttiyā rakkhāya avihimsāya phāsuvihārāyā”ti. Adhivāsesi bhagavā tuṇhibhāvena.

Atha kho vessavaṇo mahārājā bhagavato adhivāsanam viditvā tāyam velāyam imam āṭānāṭiyam rakkham abhāsi-

277. “Vipassissa ca § namatthu, cakkhumantassa sirimato.

sikhissapi ca § namatthu, sabbabhūtānukampino.

“Vessabhussa ca § namatthu, nhātakassa tapassino;

namatthu kakusandhassa, mārasenāpamaddino.

“Koṇāgamanassa namatthu, brāhmaṇassa vusimato;

kassapassa ca § namatthu, vippamuttassa sabbadhi.

“Āṅgirasassa namatthu, sakyaputtassa sirimato;

yo imam dhammam desesi §, sabbadukkhāpanūdanam.

“Ye cāpi nibbutā loke, yathābhūtaṃ vipassisum;

te janā apisuṇātha §, mahantā vītasāradā.

“Hitam devamanussānam, yaṃ namassanti gotamam;

vijjācaranāsampannam, mahantaṃ vītasāradam.

278. “Yato uggacchatī sūriyo §, ādicco maṇḍalī mahā.

yassa cuggacchamānassa, samvarīpi nirujjhati;

yassa cuggate sūriye, ‘divaso’ti pavuccati.

“Rahadopi (3.0160) tattha gambhīro, samuddo saritodako;

evam tam tattha jānanti, ‘samuddo saritodako’.

“Ito ‘sā purimā disā’, iti naṃ ācikkhatī janō;

yaṃ disam abhipāleti, mahārājā yasassi so.

“Gandhabbānam adhipati §, ‘dhataraṭṭho’ti nāmaso;

ramatī naccagītehi, gandhabbehi purakkhato.

“Puttāpi tassa bahavo, ekanāmāti me sutam;

asīti dasa eko ca, indanāmā mahabbalā.

Te cāpi buddham disvāna, buddham ādiccabandhunam;
dūratova namassanti, mahantam vītasāradam.

“Namo te purisājañña, namo te purisuttama;
kusalena samekkhasi, amanussāpi tam vandanti;
sutam netam abhiñhaso, tasmā evam vademase.

“Jinam vandatha gotamam, jinam vandāma gotamam;
vijjācarañasampannaṁ, buddham vandāma gotamam”.

279. “Yena petā pavuccanti, pisuṇā piṭṭhimamsikā.

pāṇātipātino luddā §, corā nekatikā janā.

“Ito ‘sā dakkhiṇā disā’, iti naṁ ācikkhatī jano;
yaṁ disam abhipāleti, mahārājā yasassi so.

“Kumbhaṇḍānam adhipati, ‘virūlho’ iti nāmaso;
ramatī naccagītehi, kumbhaṇḍehi purakkhato.

“Puttāpi tassa bahavo, ekanāmāti me sutam;
asīti dasa eko ca, indanāmā mahabbalā.

Te cāpi buddham disvāna, buddham ādiccabandhunam;
dūratova namassanti, mahantam vītasāradam.

“Namo (3.0161) te purisājañña, namo te purisuttama;
kusalena samekkhasi, amanussāpi tam vandanti;
sutam netam abhiñhaso, tasmā evam vademase.

“Jinam vandatha gotamam, jinam vandāma gotamam;
vijjācarañasampannaṁ, buddham vandāma gotamam”.

280. “Yattha coggacchati sūriyo, ādicco maṇḍalī mahā.

yassa coggacchamānassa, divasopi nirujjhati;
yassa coggate sūriye, ‘saṁvarī’ti pavuccati.

“Rahadopi tattha gambhīro, samuddo saritodako;
evam tam tattha jānanti, ‘samuddo saritodako’.

“Ito ‘sā pacchimā disā’, iti naṁ ācikkhatī jano;
yaṁ disam abhipāleti, mahārājā yasassi so.

“Nāgānañca adhipati, ‘virūpakkho’ti nāmaso;
ramatī naccagītehi, nāgeheva purakkhato.

“Puttāpi tassa bahavo, ekanāmāti me sutam;

asīti dasa eko ca, indanāmā mahabbalā.

Te cāpi buddham disvāna, buddham ādiccabandhunam;
dūratova namassanti, mahantaṁ vītasāradam.

“Namo te purisājañña, namo te purisuttama;
Kusalena samekkhasi, amanussāpi tam vandanti;
sutaṁ netam abhiñhaso, tasmā evam vademase.

“Jinam vandatha gotamam, jinam vandāma gotamam;
vijjācarañasampannaṁ, buddham vandāma gotamam”.

281. “Yena uttarakuruvho §, mahāneru sudassano.

manussā tattha jāyanti, amamā apariggahā.

“Na (3.0162) te bījam pavapanti, napi nīyanti naṅgalā;
akaṭṭhapākimam sālim, paribhuñjanti mānusā.

“Akaṇam athusam suddham, sugandham taṇḍulapphalam;
tuṇḍikire pacitvāna, tato bhuñjanti bhojanam.

“Gāvīm ekakhuram katvā, anuyanti disodisaṁ;
pasum ekakhuram katvā, anuyanti disodisaṁ.

“Itthim vā vāhanam § katvā, anuyanti disodisaṁ.

purisam vāhanam katvā, anuyanti disodisaṁ.

“Kumārim vāhanam katvā, anuyanti disodisaṁ;
kumāram vāhanam katvā, anuyanti disodisaṁ.

“Te yāne abhiruhitvā,
sabbā disā anupariyāyanti §.
pacārā tassa rājino.

“Hatthiyānam assayānam, dibbaṁ yānam upatṭhitam;
pāsādā sivikā ceva, mahārājassa yasassino.

“Tassa ca nagarā ahu,
antalikkhe sumāpitā;
āṭānāṭā kusināṭā parakusināṭā,
nāṭasuriyā § parakusīṭanāṭā.

“Uttarena kasivanto §,
janoghamaparena ca;
navanavutiyō ambara-ambaravatiyo,
ālakamandā nāma rājadhānī.

“Kuverassa kho pana, mārisa, mahārājassa visāṇā nāma rājadhānī;
tasmā kuvero mahārājā, ‘vessavaṇo’ti pavuccati.

“Paccesanto (3.0163) pakāsentī, tatolā tattalā tatotalā;
ojasi tejasī tatojasī, sūro rājā arīṭho nemī.

“Rahadopi tattha dharaṇī nāma, yato meghā pavassanti;
vassā yato patāyanti, sabhāpi tattha sālavatī § nāma.

“Yattha yakkhā payirupāsanti, tattha niccaphalā rukkhā;
nānā dijagaṇā yutā, mayūrakoñcābhīrudā;
kokilādīhi vagguhi.

“Jīvañjīvakasaddettha, atho oṭṭhavacittakā;
kukkuṭakā § kuṭirakā, vane pokkharasātakā.
“Sukasālikasaddettha, daṇḍamāṇavakāni ca;
sobhati sabbakālam sā, kuveranaļinī sadā.
“Ito ‘sā uttarā disā’, iti naṁ ācikkhatī janō;
yaṁ disaṁ abhipāleti, mahārājā yasassi so.
“Yakkhānañca adhipati, ‘kuvero’ iti nāmaso;
ramatī naccagītehi, yakkheheva purakkhato.
“Puttāpi tassa bahavo, ekanāmāti me sutam;
asīti dasa eko ca, indanāmā mahabbalā.
“Te cāpi buddham disvāna, buddham ādiccabandhunam;
dūratova namassanti, mahantaṁ vītasāradam.
“Namo te purisājañña, namo te purisuttama;
kusalena samekkhasi, amanussāpi tam vandanti;
sutam netam abhiñhaso, tasmā evam vademase.
“Jinam vandatha gotamam, jinam vandāma gotamam;
vijjācaranāsampannam, buddham vandāma gotaman”ti.

“Ayam kho sā, mārisa, āṭānāṭiyā rakkhā bhikkhūnam bhikkhunīnam upāsakānam upāsikānam guttiyā rakkhāya avihimsāya phāsuvihārāya.

282. “Yassa (3.0164) kassaci, mārisa, bhikkhussa vā bhikkhuniyā vā upāsakassa vā upāsikāya vā ayam āṭānāṭiyā rakkhā suggahitā bhavissati samattā pariyāputā §. Tam ce amanuso yakkho vā yakkhinī vā yakkhapotako vā yakkhapotikā vā yakkhamahāmatto vā yakkhapārisajjo vā yakkhapacāro vā, gandhabbo vā gandhabbī vā gandhabbapotako vā gandhabbapotikā vā gandhabbamahāmatto vā gandhabbapārisajjo vā gandhabbapacāro vā, kumbhaṇḍo vā kumbhaṇḍī vā kumbhaṇḍapotako vā kumbhaṇḍapotikā vā kumbhaṇḍamahāmatto vā kumbhaṇḍapārisajjo vā kumbhaṇḍapacāro vā, nāgo vā nāgī vā nāgapotako vā nāgapotikā vā nāgamahāmatto vā nāgapārisajjo vā nāgapacāro vā, paduṭṭhacitto bhikkhum vā bhikkhuniṁ vā upāsakam vā upāsikam vā gacchantaṁ vā anugaccheyya, ṭhitam vā upatiṭṭheyya, nisinnam vā upanisideyya, nipannam vā upanipajjeyya. Na me so, mārisa, amanuso labheyya gāmesu vā nigamesu vā sakkāram vā garukāram vā. Na me so, mārisa, amanuso labheyya ālakamandāya nāma rājadhāniyā vatthum vā vāsam vā. Na me so, mārisa, amanuso labheyya yakkhānam samitiṁ gantum. Apissu naṁ, mārisa, amanussā anāvayhampi naṁ kareyyum avivayham. Apissu naṁ, mārisa, amanussā attāhipi paripuṇḍāhi paribhāsāhi paribhāseyyum. Apissu naṁ, mārisa, amanussā rittam pissa pattaṁ sīse nikujjeyyum. Apissu naṁ, mārisa, amanussā sattadhāpissa muddham phāleyyum.

“Santi hi, mārisa, amanussā caṇḍā ruddhā § rabhasā, te neva mahārājānam ādiyanti, na mahārājānam purisakānam ādiyanti, na mahārājānam purisakānam purisakānam ādiyanti. Te kho te, mārisa, amanussā mahārājānam avaruddhā nāma vuccanti. Seyyathāpi, mārisa, rañño māgadhassa vijite mahācorā. Te neva rañño māgadhassa ādiyanti, na rañño māgadhassa purisakānam ādiyanti, na

rañño māgadhassa purisakānam purisakānam ādiyanti. Te kho te, mārisa, mahācorā rañño māgadhassa avaruddhā nāma vuccanti. Evameva kho, mārisa, santi amanussā caṇḍā ruddhā rabhasā, te neva mahārājānam ādiyanti, na mahārājānam purisakānam ādiyanti, na mahārājānam purisakānam purisakānam ādiyanti. Te (3.0165) kho te, mārisa, amanussā mahārājānam avaruddhā nāma vuccanti. Yo hi koci, mārisa, amanuso yakkho vā yakkhinī vā ...pe... gandhabbo vā gandhabbī vā ... kumbhaṇḍo vā kumbhaṇḍī vā... nāgo vā nāgī vā nāgapotako vā nāgapotikā vā nāgamahāmatto vā nāgapārisajjo vā nāgapacāro vā paduṭṭha-citto bhikkhum vā bhikkhuniṁ vā upāsakaṁ vā upāsikam vā gacchantaṁ vā anugaccheyya, ṭhitam vā upatiṭṭheyya, nisinnam vā upanisideyya, nipannam vā upanipajjeyya. Imesam yakkhānam mahāyakkhānam senāpatinam mahāsenāpatinam ujjhāpetabbam vikkanditabbam viravitabbam- ‘ayam yakkho gaṇhāti, ayam yakkho āvisati, ayam yakkho heṭheti, ayam yakkho viheṭheti, ayam yakkho himṣati, ayam yakkho vihimṣati, ayam yakkho na muñcati’ti.

283. “Katamesam yakkhānam mahāyakkhānam senāpatinam mahāsenāpatinam?

“Indo somo varuṇo ca, bhāradvājo pajāpati;
candano kāmasetṭho ca, kinnughaṇdu nighaṇdu ca.

“Panādo opamañño ca, devasūto ca mātali;
cittaseno ca gandhabbo, naļo rājā janesabho §.

“Sātāgiro hemavato, puṇṇako karatiyo gulo;
sivako mucalindo ca, vessāmitto yugandharo.

“Gopālo supparodho ca §, hiri netti § ca mandiyo.
pañcālacaṇḍo ālavako, pajjunno sumano sumukho;
dadhimukho maṇi māṇivaro § dīgho, atho serisako saha.

“Imesam yakkhānam mahāyakkhānam senāpatinam mahāsenāpatinam ujjhāpetabbam vikkanditabbam viravitabbam- ‘ayam yakkho gaṇhāti, ayam yakkho āvisati, ayam yakkho heṭheti, ayam yakkho viheṭheti, ayam yakkho himṣati, ayam yakkho vihimṣati, ayam yakkho na muñcati’ti.

“Ayam (3.0166) kho sā, mārisa, āṭānāṭiyā rakkhā bhikkhūnam bhikkhuninam upāsakānam upāsikānam guttiyā rakkhāya avihimṣāya

phāsuvihārāya. Handa ca dāni mayam, mārisa, gacchāma bahukiccā mayam bahukaraṇiyā”ti. “Yassadāni tumhe mahārājāno kālam maññathā”ti.

284. Atha kho cattāro mahārājā uṭṭhāyāsanā bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā tatthevantaradhāyimṣu. Tepi kho yakkhā uṭṭhāyāsanā appekacce bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā tatthevantaradhāyimṣu. Appekacce bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyam kathaṁ sāraṇīyam vīti-sāretvā tatthevantaradhāyimṣu. Appekacce yena bhagavā tenañjaliṁ pañāmetvā tatthevantaradhāyimṣu. Appekacce nāmagottam sāvetvā tatthevantaradhāyimṣu. Appekacce tuṇhībhūtā tatthevantaradhāyimṣūti.

Paṭhamabhāṇavāro niṭṭhito.

Dutiyabhāṇavāro

285. Atha kho bhagavā tassā rattiyā accayena bhikkhū āmantesi- “imam, bhikkhave, rattim cattāro mahārājā mahatiyā ca yakkhasenāya mahatiyā ca gandhabbasenāya mahatiyā ca kumbhaṇḍasenāya mahatiyā ca nāgasenāya catuddisam rakkhaṁ ṭhapetvā catuddisam gumbam ṭhapetvā catuddisam ovaraṇam ṭhapetvā abhikkantāya rattiyā abhikkantavaṇṇā kevalakappam gijjhakūṭam pabbataṁ obhāsetvā yenāham tenupasaṅkamimṣu; upasaṅkamitvā mām abhivādetvā ekamantam nisidiṁsu. Tepi kho, bhikkhave, yakkhā appekacce mām abhivādetvā ekamantam nisidiṁsu. Appekacce mayā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyam kathaṁ sāraṇīyam vīti-sāretvā ekamantam nisidiṁsu. Appekacce yenāham tenañjaliṁ pañāmetvā ekamantam nisidiṁsu. Appekacce tuṇhībhūtā ekamantam nisidiṁsu.

286. “Ekamantam nisinno kho, bhikkhave, vessavaṇo mahārājā mām etada-voca- ‘santi hi, bhante, uṭārā yakkhā bhagavato appasannā ... pe... santi hi (3.0167), bhante nīcā yakkhā bhagavato pasannā. Yebhuyyena kho pana, bhante, yakkhā appasannāyeva bhagavato. Tam kissa hetu? Bhagavā hi, bhante, pāṇātipātā veramaṇiyā dhammam deseti... surāmerayamajjappamādaṭṭhānā veramaṇiyā dhammam deseti. Yebhuyyena kho pana, bhante, yakkhā appaṭīviratāyeva pāṇātipātā... appaṭīviratā surāmerayamajjappamādaṭṭhānā. Tesam tam hoti appiyam amanāpaṁ. Santi hi, bhante, bhagavato sāvakā araññavanapatthāni pantāni senāsanāni paṭisevanti appasaddāni appanigghosāni vijanavātāni manussarāhasseyakāni paṭisallānasāruppāni. Tattha santi uṭārā yakkhā nivāsino, ye imasmim bhagavato pāvacane appasannā, tesam pasādāya uggaṇhātu, bhante, bhagavā āṭānāṭiyam rakkhaṁ bhikkhūnaṁ bhikkhunīnaṁ upāsakānaṁ upāsikānaṁ guttiyā rakkhāya avihiṁsāya phāsuvihārāyā’ti. Adhivāsesim kho ahaṁ, bhikkhave, tuṇhībhāvena. Atha kho, bhikkhave, vessavaṇo mahārājā me adhivāsanam viditvā tāyam velāyam imaṁ āṭānāṭiyam rakkhaṁ abhāsi-

287. ‘Vipassissa ca namatthu, cakkhumantassa sirimato.

sikhissapi ca namatthu, sabbabhūtānukampino.
‘Vessabhussa ca namatthu, nhātakassa tapassino;
namatthu kakusandhassa, mārasenāpamaddino.
‘Koṇāgamanassa namatthu, brāhmaṇassa vusīmato;
kassapassa ca namatthu, vippamuttassa sabbadhi.
‘Āngīrasassa namatthu, sakyaputtassa sirīmato;
yo imam̄ dhammam̄ desesi, sabbadukkhāpanūdanam̄.
‘Ye cāpi nibbutā loke, yathābhūtaṁ vipassisum̄;
te janā apisuṇātha, mahantā vītasāradā.
‘Hitam̄ devamanussānaṁ, yaṁ namassanti gotamam̄;
vijjācaraṇasampannaṁ, mahantaṁ vītasāradam̄.

- 288.** ‘Yato uggacchatī sūriyo, ādicco maṇḍalī mahā.
yassa cuggacchamānassa, saṁvarīpi nirujjhati;
yassa cuggate sūriye, “divaso”ti pavuccati.
‘Rahadopi (3.0168) tattha gambhīro, samuddo saritodako;
evam̄ tam̄ tattha jānanti, “samuddo saritodako”.
‘Ito “sā purimā disā”, iti nam̄ ācikkhatī janō;
yaṁ disam̄ abhipāleti, mahārājā yasassi so.
‘Gandhabbānam̄ adhipati, “dhataraṭṭho”ti nāmaso;
ramatī naccagītehi, gandhabbehi purakkhato.
‘Puttāpi tassa bahavo, ekanāmāti me sutam̄;
asīti dasa eko ca, indanāmā mahabbalā.
‘Te cāpi buddham̄ disvāna, buddham̄ ādiccabandhunam̄;
dūratova namassanti, mahantaṁ vītasāradam̄.
‘Namo te purisājañña, namo te purisuttama;
kusalena samekkhasi, amanussāpi tam̄ vandanti;
sutam̄ netam̄ abhiñhaso, tassā evam̄ vademase.
“Jinam̄ vandatha gotamam̄, jinam̄ vandāma gotamam̄;
vijjācaraṇasampannaṁ, buddham̄ vandāma gotamam̄”.

- 289.** ‘Yena petā pavuccanti, pisunā piṭṭhimāmsikā.
pāṇātipātino luddā, corā nekatikā janā.
‘Ito “sā dakkhiṇā disā”, iti nam̄ ācikkhatī janō;
yaṁ disam̄ abhipāleti, mahārājā yasassi so.
‘Kumbhaṇḍānam̄ adhipati, “virūlīho” iti nāmaso;
ramatī naccagītehi, kumbhaṇḍehi purakkhato.
‘Puttāpi tassa bahavo, ekanāmāti me sutam̄;
asīti dasa eko ca, indanāmā mahabbalā.
‘Te cāpi buddham̄ disvāna, buddham̄ ādiccabandhunam̄;
dūratova namassanti, mahantaṁ vītasāradam̄.
‘Namo (3.0169) te purisājañña, namo te purisuttama;
kusalena samekkhasi, amanussāpi tam̄ vandanti;
sutam̄ netam̄ abhiñhaso, tasmā evam̄ vademase.

“Jinam vandatha gotamaṁ, jinam vandāma gotamaṁ;
vijjācaranāsampannaṁ, buddham vandāma gotamaṁ”.

290. ‘Yattha coggacchati sūriyo, ādicco maṇḍalī mahā.

yassa coggacchamānassa, divasopi nirujjhati;

yassa coggate sūriye, “saṁvarī”ti pavuccati.

‘Rahadopi tattha gambhīro, samuddo saritodako;

evam tam tattha jānanti, samuddo saritodako.

‘Ito “sā pacchimā disā”, iti nam ācikkhatī jano;

yaṁ disam abhipāleti, mahārājā yasassi so.

‘Nāgānañca adhipati, “virūpakkho”ti nāmaso;

ramatī naccagītehi, nāgeheva purakkhato.

‘Puttāpi tassa bahavo, ekanāmāti me sutam;

asīti dasa eko ca, indanāmā mahabbalā.

‘Te cāpi buddham disvāna, buddham ādiccabandhunam;

dūratova namassanti, mahantam vītasāradam.

‘Namo te purisājañña, namo te purisuttama;

kusalena samekkhasi, amanussāpi tam vandanti;

sutam netam abhiñhaso, tasmā evam vademase.

“Jinam vandatha gotamaṁ, jinam vandāma gotamaṁ;

vijjācaranāsampannaṁ, buddham vandāma gotamaṁ”.

291. ‘Yena uttarakuruvho, mahāneru sudassano.

manussā tattha jāyanti, amamā apariggahā.

‘Na (3.0170) te bijam pavapanti, nāpi nīyanti naṅgalā;

akaṭṭhapākimam sālim, paribhuñjanti mānusā.

‘Akaṇam athusam suddham, sugandham taṇḍulapphalam;

tuṇḍikire pacitvāna, tato bhuñjanti bhojanam.

‘Gāvīm ekakhuram katvā, anuyanti disodisam;

pasum ekakhuram katvā, anuyanti disodisam.

‘Itthim vā vāhanam katvā, anuyanti disodisam;

purisam vāhanam katvā, anuyanti disodisam.

‘Kumārim vāhanam katvā, anuyanti disodisam;

kumāram vāhanam katvā, anuyanti disodisam.

‘Te yāne abhiruhitvā,
sabbā disā anupariyāyanti;
pacārā tassa rājino.

‘Hatthiyānam assayānam,
dibbaṁ yānaṁ upaṭṭhitam;

pāsādā sivikā ceva,
mahārājassa yasassino.

‘Tassa ca nagarā ahu,
antalikkhe sumāpitā;
āṭānāṭā kusināṭā parakusināṭā,
nāṭasuriyā parakusīṭanāṭā.

‘Uttarena kasivanto,
janoghamaparena ca;
navanavutiyo ambara-ambaravatiyo,
ālakamandā nāma rājadhānī.

‘Kuverassa kho pana, mārisa, mahārājassa visāṇū nāma rājadhānī;
tasmā kuvero mahārājā, “vessavaṇo”ti pavuccati.

‘Paccesanto (3.0171) pakāsentī, tatolā tattalā tatotalā;
ojasi tejasī tatojasī, sūro rājā arīṭho nemī.

‘Rahadopi tattha dharaṇī nāma, yato meghā pavassanti;
vassā yato patāyanti, sabhāpi tattha sālavatī nāma.

‘Yattha yakkhā payirupāsanti, tattha niccaphalā rukkhā;
nānā dijagaṇā yutā, mayūrakoñcābhīrudā;
kokilādīhi vagguhi.

‘Jīvañjīvakasaddettha, atho oṭṭhavacittakā;
kukkuṭakā kuṭīrakā, vane pokkharasātakā.

‘Sukasālīka saddettha, daṇḍamāṇavakāni ca;
sobhati sabbakālam sā, kuveranalīnī sadā.

‘Ito “sā uttarā disā”, iti naṁ ācikkhatī janō;
yaṁ disaṁ abhipāleti, mahārājā yasassi so.

‘Yakkhānañca adhipati, “kuvero” iti nāmaso;
ramatī naccagītehi, yakkheheva purakkhato.

‘Puttāpi tassa bahavo, ekanāmāti me sutam;
asīti dasa eko ca, indanāmā mahabbalā.

‘Te cāpi buddham disvāna, buddham ādiccabandhunam;
dūratova namassanti, mahantam vītasāradam.

‘Namo te purisājañña, namo te purisuttama;
kusalena samekkhasi, amanussāpi taṁ vandanti;
sutam netam abhiñhaso, tasmā evam vademase.

“Jinam vandatha gotamam, jinam vandāma gotamam;
vijācaranāsampannam, buddham vandāma gotaman”ti.

292. ‘Ayaṁ kho sā, mārisa, āṭānāṭiyā rakkhā bhikkhūnam bhikkhunīnam upāsakānam upāsikānam guttiyā rakkhāya avihimsāya phāsuvihārāya. Yassa kassaci, mārisa, bhikkhussa vā bhikkhuniyā vā upāsakassa vā upāsikāya (3.0172) vā ayam āṭānāṭiyā rakkhā suggahitā bhavissati samattā pariyāputā tam ce amanusso yakkho vā yakkhinī vā ...pe... gandhabbo vā gandhabbī vā ...pe... kumbhaṇḍo vā kumbhaṇḍī vā ...pe... nāgo vā nāgī vā nāgapotako vā nāgapotikā vā nāgamahāmatto vā nāgapārisajjo vā nāgapacāro vā, paduṭṭhacitto bhikkhum vā bhikkhunim vā upāsakam vā upāsikam vā gacchantaṁ vā anugaccheyya, ṭhitam vā upatiṭṭheyya, nisinnam vā upanisideyya, nipannaṁ vā upanipajjeyya. Na me so, mārisa, amanusso labheyya gāmesu vā nigamesu vā sakkāram vā garukāram vā. Na me so, mārisa, amanusso labheyya ālakamandāya nāma rājadhāniyā vatthum vā vāsam vā. Na me so, mārisa, amanusso labheyya yakkhānam samitiṁ gantum. Apissu nam, mārisa, amanussā anāvayhampi nam kareyyum avivayham. Apissu nam, mārisa, amanussā attāhi paripuṇḍāhi paribhāsāhi paribhāseyyum. Apissu nam, mārisa, amanussā rittampiissa pattam sīse nikujjeyyum. Apissu nam, mārisa, amanussā sattadhāpissa muddham phāleyyum. Santi hi, mārisa, amanussā caṇḍā ruddhā rabhasā, te neva mahārājānam ādiyanti, na mahārājānam purisakānam ādiyanti, na mahārājānam purisakānam purisakānam ādiyanti. Te kho te, mārisa, amanussā mahārājānam avaruddhā nāma vuccanti. Seyyathāpi, mārisa, rañño māgadhassa vijite mahācorā. Te neva rañño māgadhassa ādiyanti, na rañño māgadhassa purisakānam ādiyanti, na rañño māgadhassa purisakānam purisakānam ādiyanti. Te kho te, mārisa, mahācorā rañño māgadhassa avaruddhā nāma vuccanti. Evameva kho, mārisa, santi amanussā caṇḍā ruddhā rabhasā, te neva mahārājānam ādiyanti, na mahārājānam purisakānam ādiyanti, na mahārājānam purisakānam purisakānam ādiyanti. Te kho te, mārisa, amanussā mahārājānam avaruddhā nāma vuccanti. Yo hi koci, mārisa, amanusso yakkho vā yakkhinī vā ...pe... gandhabbo vā gandhabbī vā ...pe... kumbhaṇḍo vā kumbhaṇḍī vā ...pe... nāgo vā nāgī vā ...pe... paduṭṭhacitto bhikkhum vā bhikkhunim vā upāsakam vā upāsikam vā gacchantaṁ vā upagaccheyya, ṭhitam vā upatiṭṭheyya, nisinnam vā upanisideyya, nipannaṁ vā upanipajjeyya. Imesam yakkhānam mahāyakkhānam senāpatinam mahāsenāpatinam ujjhāpetabbam vikkanditabbam viravitabbam- ‘ayaṁ yakkho gaṇhāti, ayam yakkho āvisati, ayam yakkho (3.0173) heṭheti, ayam yakkho viheṭheti, ayam yakkho himsati, ayam yakkho vihimṣati, ayam yakkho na muñcatīti.

293. ‘Katamesam yakkhānam mahāyakkhānam senāpatinam mahāsenāpatinam?

‘Indo somo varuṇo ca, bhāradvājo pajāpati;
candano kāmasetṭho ca, kinnughaṇḍu nighaṇḍu ca.

‘Panādo opamañño ca, devasūto ca mātali;
cittaseno ca gandhabbo, naļo rājā janesabho.

‘Sātāgiro hevamato, puṇḍako karatiyo guļo;
sivako mucalindo ca, vessāmitto yugandharo.

‘Gopālo supparodho ca, hiri netti ca mandiyo;
pañcālacaṇḍo ālavako, pajjunno sumano sumukho;
dadhimukho maṇi māṇivaro dīgho, atho serīsako saha.

‘Imesam yakkhānam mahāyakkhānam senāpatinam mahāsenāpatinam ujjhāpettabbam vikkanditabbam viravitabbam- “ayam yakkho gaṇhāti, ayam yakkho āvisati, ayam yakkho heṭheti, ayam yakkho viheṭheti, ayam yakkho hiṁsati, ayam yakkho vihiṁsati, ayam yakkho na muñcati”ti. Ayam kho, mārisa, āṭānāṭiyā rakkhā bhikkhūnam bhikkhunīnam upāsakānam upāsikānam guttiyā rakkhāya avihimsāya phāsuvihārāya. Handa ca dāni mayam, mārisa, gacchāma, bahukiccā mayam bahukaraṇiyā”ti. “Yassa dāni tumhe mahārājāno kālam maññathā”ti.

294. “Atha kho, bhikkhave, cattāro mahārājā uṭṭhāyāsanā mam abhivādetvā padakkhiṇam katvā tatthevantaradhāyimṣu. Tepi kho, bhikkhave, yakkhā uṭṭhāyāsanā appekacce mam abhivādetvā padakkhiṇam katvā tatthevantaradhāyimṣu. Appekacce mayā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodaniyam kathaṁ sāraṇiyam viti-sāretvā tatthevantaradhāyimṣu. Appekacce yenāham tenañjaliṁ pañāmetvā tatthevantaradhāyimṣu. Appekacce nāmagottam (3.0174) sāvetvā tatthevantaradhāyimṣu. Appekacce tuṇhībhūtā tatthevantaradhāyimṣu.

295. “Uggaṇhātha, bhikkhave, āṭānāṭiyam rakkham. Pariyāpuṇātha, bhikkhave, āṭānāṭiyam rakkham. Dhāretha, bhikkhave, āṭānāṭiyam rakkham. Atthasamhitā §, bhikkhave, āṭānāṭiyā rakkhā bhikkhūnam bhikkhunīnam upāsakānam upāsikānam guttiyā rakkhāya avihimsāya phāsuvihārāyā”ti. Idamavoca bhagavā. Attamanā te bhikkhū bhagavato bhāsitam abhinandunti.

Āṭānāṭiyasuttam niṭṭhitam navamam.

10. Saṅgītisuttam

296. Evam (3.0175) me sutam- ekam samayam bhagavā mallesu cārikam carāmāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi yena pāvā nāma mallānam nagaram tadavasari. Tatra sudam bhagavā pāvāyam viharati cundassa kammāraputtassa ambavane.

Ubbhatakanavasandhāgāram

297. Tena kho pana samayena pāveyyakānam mallānam ubbhatakam nāma navam sandhāgāram § acirakāritam hoti anajjhāvuṭṭham § samaṇena vā brāhmaṇena vā kenaci vā manussabhūtena. Assosum kho pāveyyakā mallā- “bhagavā kira mallesu cārikam caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi pāvam anuppatto pāvāyam viharati cundassa kammāraputtassa ambavane”ti. Atha kho pāveyyakā mallā yena bhagavā tenupasaṅkamimṣu; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidimṣu. Ekamantam

nisinnā kho pāveyyakā mallā bhagavantaṁ etadavocum- “idha, bhante, pāveyya-kānam mallānam ubbhatakam nāma navam sandhāgāram acirakāritam hoti ana-jjhāvutṭham samaṇena vā brāhmaṇena vā kenaci vā manussabhūtena. Tañca kho, bhante, bhagavā paṭhamam paribhuñjatu, bhagavatā paṭhamam paribhuttaṁ pacchā pāveyyakā mallā paribhuñjissanti. Tadassa pāveyyakānam mallānam dīgharattam hitāya

sukhāyā”ti. Adhivāsesi kho bhagavā tuṇhībhāvena.

298. Atha kho pāveyyakā mallā bhagavato adhivāsanam viditvā utṭhāyāsanā bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇam̄ katvā yena sandhāgāram tenupasaṅkamīmsu; upasaṅkamitvā sabbasantharim § sandhāgāram santharitvā bhagavato āsanāni paññāpetvā udakamaṇikam̄ patiṭṭhapetvā telapadīpam̄ āropetvā yena bhagavā tenupasaṅkamīmsu; upasaṅkamitvā bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantam̄ atṭhamīsu. Ekamantam̄ ṭhitā kho te pāveyyakā mallā bhagavantaṁ etadavocum- “sabbasantharisanthataṁ §, bhante, sandhāgāram, bhagavato āsanāni (3.0 paññattāni, udakamaṇiko patiṭṭhāpito, telapadīpo āropito. Yassadāni, bhante, bhagavā kālam maññatī”ti.

299. Atha kho bhagavā nivāsetvā pattacīvaramādāya saddhim̄ bhikkhusaṅghena yena sandhāgāram tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā pāde pakkhāletvā sandhāgāram pavisitvā majjhimam̄ thambham̄ nissāya puratthābhīmukho nisīdi. Bhikkhusaṅghopi kho pāde pakkhāletvā sandhāgāram pavisitvā pacchimam̄ bhittim̄ nissāya puratthābhīmukho nisīdi bhagavantaṁyeva purakkhatvā. Pāveyyakāpi kho mallā pāde pakkhāletvā sandhāgāram pavisitvā puratthimam̄ bhittim̄ nissāya pacchimābhīmukhā nisīdīmsu bhagavantaṁyeva purakkhatvā. Atha kho bhagavā pāveyyake malle bahudeva rattiṁ dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampaham̄setvā uyyojesi- “abhikkantā kho, vāsetṭhā, ratti. Yassadāni tumhe kālam maññathā”ti. “Evam, bhante”ti kho pāveyyakā mallā bhagavato paṭissutvā utṭhāyāsanā bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇam̄ katvā pakkamīmsu.

300. Atha kho bhagavā acirapakkantesu pāveyyakesu mallesu tuṇhībhūtam̄ tuṇhībhūtam̄ bhikkhusaṅgham̄ anuviloketvā āyasmantam̄ sāriputtam̄ āmantesi- “vigatathinamiddho § kho, sāriputta, bhikkhusaṅgho. Paṭibhātu tam, sāriputta, bhikkhūnam̄ dhammīkathā. Piṭṭhi me āgilāyati. Tamahaṁ āyamissāmī”ti §. “Evam, bhante”ti kho āyasmā sāriutto bhagavato paccassosi. Atha kho bhagavā catugguṇam saṅghāṭim̄ paññāpetvā dakkhiṇena passena sīhaseyyam kappesi pāde pādam accādhāya, sato sampajāno utṭhānasaññam manasi karitvā.

Bhinnanigaṇṭhavatthu

301. Tena kho pana samayena nigaṇṭho nāṭaputto pāvāyam adhunākālaṅkato hoti. Tassa kālaṅkiriyyāya bhinnā nigaṇṭhā dvedhikajātā § bhaṇḍanajātā kalaha-jātā vivādāpannā aññamaññam (3.0177) mukhasattīhi vitudantā viharanti §- “na tvam̄ imam̄ dhammadvinayam̄ ājānāsi, aham̄ imam̄ dhammadvinayam̄ ājānāmi, kiṁ tvam̄ imam̄ dhammadvinayam̄ ājānissasi! Micchāpaṭipanno tvamasi, ahamasmi sammāpaṭipanno. Sahitam̄ me, asahitam̄ te. Purevacanīyam pacchā avaca, pacchāvacanīyam pure avaca. Adhiciṇṇam̄ te viparāvattam̄, āropito te vādo, nigga-hito tvamasi, cara vādappamokkhāya, nibbēṭhehi vā sacce pahosī”ti. Vadhyoyeva kho maññe nigaṇṭhesu nāṭaputtiyesu vattati. Yeki § nigaṇṭhassa nāṭaputtassa sāvakā gihī odātavasanā, tepi nigaṇṭhesu nāṭaputtiyesu nibbinnarūpā virattarūpā

paṭivānarūpā, yathā tam durakkhāte dhammavinaye duppavedite aniyyānike anupasamasamvattanike asammāsambuddhappavedite bhinnathūpe appatisaraṇe.

302. Atha kho āyasmā sāriputto bhikkhū āmantesi- “nigaṇṭho, āvuso, nāṭaputto pāvāyaṁ adhunākālaṅkato, tassa kālaṅkiriyāya bhinnā nigaṇṭhā dvedhikajātā ...pe... bhinnathūpe appatisaraṇe”. “Evañhetam, āvuso, hoti durakkhāte dhammavinaye duppavedite aniyyānike anupasamasamvattanike asammāsambuddhappavedite. Ayam kho panāvuso amhākam § bhagavatā § dhammo svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasamvattaniko sammāsambuddhappavedito. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbam, na vivaditabbam, yathayidam brahmacariyam addhaniyam assa ciraṭṭhitikam, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānam.

“Katamo cāvuso, amhākam bhagavatā § dhammo svākkhāto suppavedito niyyāniko upasamasamvattaniko sammāsambuddhappavedito; yattha sabbeheva saṅgāyitabbam, na vivaditabbam, yathayidam brahmacariyam addhaniyam assa ciraṭṭhitikam, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānam?

Ekakam

303. “Atthi (3.0178) kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena eko dhammo sammadakkhāto. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbam, na vivaditabbam, yathayidam brahmacariyam addhaniyam assa ciraṭṭhitikam, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānam. Katamo eko dhammo? Sabbe sattā āhāraṭṭhitikā. Sabbe sattā saṅkhāraṭṭhitikā. Ayam kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena eko dhammo sammadakkhāto. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbam, na vivaditabbam, yathayidam brahmacariyam addhaniyam assa ciraṭṭhitikam, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānam.

Dukam

304. “Atthi kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena dve dhammā sammadakkhātā. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbam, na vivaditabbam, yathayidam brahmacariyam addhaniyam assa ciraṭṭhitikam, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānam. Katame dve §?

“Nāmañca rūpañca.

“Avijjā ca bhavatañhā ca.

“Bhavadiṭṭhi ca vibhavadiṭṭhi ca.

“Ahirikañca § anottappañca.

“Hirī ca ottappañca.

“Dovacassatā ca pāpamittatā ca.
“Sovacassatā ca kalyāṇamittatā ca.
“Āpattikusalatā ca āpattivuṭṭhānakusalatā ca.
“Samāpattikusalatā ca samāpattivuṭṭhānakusalatā ca.
“Dhātukusalatā (3.0179) ca manasikārakusalatā ca.
“Āyatanañkusalatā ca paṭiccasamuppādakusalatā ca.
“Thānakusalatā ca atṭhānakusalatā ca.
“Ajjavañca lajjavañca.
“Khanti ca soraccañca.
“Sākhalyañca paṭisanthāro ca.
“Avihimsā ca soceyyañca.
“Muṭṭhassaccañca asampajaññañca.
“Sati ca sampajaññañca.
“Indriyesu aguttadvāratā ca bhojane amattaññutā ca.
“Indriyesu guttadvāratā ca bhojane mattaññutā ca.
“Paṭisaṅkhānabalañca § bhāvanābalañca.
“Satibalañca samādhībalañca.
“Samatho ca vipassanā ca.
“Samathanimittañca paggahanimittañca.
“Paggaho ca avikkhepo ca.
“Sīlavipatti ca diṭṭhivipatti ca.
“Sīlasampadā ca diṭṭhisampadā ca.
“Sīlavisuddhi ca diṭṭhivisuddhi ca.
“Diṭṭhivisuddhi kho pana yathā diṭṭhissa ca padhānam.
“Saṃvego ca saṃvejanīyesu ṭhānesu saṃviggassa ca yoniso padhānam.
“Asantuṭṭhitā ca kusalesu dhammesu appaṭivānitā ca padhānasmiṃ.
“Vijjā (3.0180) ca vimutti ca.
“Khayeñāṇam anuppādeñāṇam.
“Ime kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena dve dhammā sammadakkhātā. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbam, na vivadi-ttabbam, yathayidam brahmacariyam addhaniyam assa ciraṭṭhitikam, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya deva-manussānam.

Tikam

305. “Atthi kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena tayo dhammā sammadakkhātā. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbam ...pe... atthāya hitāya sukhāya devamanussānam. Katame tayo?

“Tīṇi akusalamūlāni- lobho akusalamūlam, doso akusalamūlam, moho akusalamūlam.

“Tīṇi kusalamūlāni- alobho kusalamūlam, adoso kusalamūlam, amoho kusal-

mūlam.

“Tīṇi duccaritāni- kāyaduccaritam, vacīduccaritam, manoduccaritam.

“Tīṇi sucaritāni- kāyasucaritam, vacīsucaritam, manosucaritam.

“Tayo akusalavitakkā- kāmavitakko, byāpādavitakko, vihiṁsāvitakko.

“Tayo kusalavitakkā- nekkhammavitakko, abyāpādavitakko, avihimṣāvitakko.

“Tayo akusalasaṅkappā- kāmasaṅkappo, byāpādasaṅkappo, vihiṁsāsaṅkappo.

“Tayo kusalasaṅkappā- nekkhammasaṅkappo, abyāpādasaṅkappo,

avihimsāsañkappo.

“Tisso (3.0181) akusalasaññā- kāmasaññā, byāpādasaññā, vihimsāsaññā.

“Tisso kusalasaññā- nekkhammasaññā, abyāpādasaññā, avihimsāsaññā.

“Tisso akusaladhātuyo- kāmadhātu, byāpādadadhātu, vihimsādhātu.

“Tisso kusaladhātuyo- nekkhammadhātu, abyāpādadadhātu, avihimsādhātu.

“Aparāpi tisso dhātuyo- kāmadhātu, rūpadhātu, arūpadhātu.

“Aparāpi tisso dhātuyo- rūpadhātu, arūpadhātu, nirodhadhātu.

“Aparāpi tisso dhātuyo- hīnadhātu, majjhimadhātu, pañitadhātu.

“Tisso taṇhā- kāmataṇhā, bhavataṇhā, vibhavataṇhā.

“Aparāpi tisso taṇhā- kāmataṇhā, rūpataṇhā, arūpataṇhā.

“Aparāpi tisso taṇhā- rūpataṇhā, arūpataṇhā, nirodhataṇhā.

“Tīni samyojanāni- sakkāyaditṭhi, vicikicchā, sīlabbataparāmāso.

“Tayo āsavā- kāmāsavō, bhavāsavō, avijjāsavō.

“Tayo bhavā- kāmabhavo, rūpabhavo, arūpabhavo.

“Tisso esanā- kāmesanā, bhavesanā, brahmacariyesanā.

“Tisso vidhā- seyyohamasmīti vidhā, sadisohamasmīti vidhā, hīnohamasmīti vidhā.

“Tayo addhā- atīto addhā, anāgato addhā, paccuppanno addhā.

“Tayo antā- sakkāyo anto, sakkāyasamudayo anto, sakkāyanirodho anto.

“Tisso vedanā- sukhā vedanā, dukkhā vedanā, adukkhamasukhā vedanā.

“Tisso dukkhatā- dukkhadukkhatā, sañkhāradukkhatā, vipariṇāmadukkhatā.

“Tayo rāsī (3.0182)- micchattaniyato rāsi, sammattaniyato rāsi, aniyato rāsi.

“Tayo tamā §- atītam vā addhānaṁ ārabbha kañkhati vicikicchatī nādhimuccati na sampasīdati, anāgataṁ vā addhānaṁ ārabbha kañkhati vicikicchatī nādhimuccati na sampasīdati, etarahi vā paccuppannam addhānaṁ ārabbha kañkhati vicikicchatī nādhimuccati na sampasīdati.

“Tīni tathāgatassa arakkheyyāni- parisuddhakāyasamācāro āvuso tathāgato, natthi tathāgatassa kāyaduccaritam, yam tathāgato rakkheyya- ‘mā me idam paro aññāsi’ti. Parisuddhavacīsamācāro āvuso, tathāgato, natthi tathāgatassa vacīduccaritam, yam tathāgato rakkheyya- ‘mā me idam paro aññāsi’ti. Parisuddhamanosamācāro, āvuso, tathāgato, natthi tathāgatassa manoduccaritam yam tathāgato rakkheyya- ‘mā me idam paro aññāsi’ti.

“Tayo kiñcanā- rāgo kiñcanam, doso kiñcanam, moho kiñcanam.

“Tayo aggī- rāgaggi, dosaggi, mohaggi.

“Aparepi tayo aggī- āhuneyyaggi, gahapataggi, dakkhiṇeyyaggi.

“Tividhena rūpasaṅgaho- sanidassanasappaṭigham rūpam §, anidassanasappaṭigham rūpam, anidassana-appaṭigham rūpam.

“Tayo sañkhārā- puññābhisañkhāro, apuññābhisañkhāro, āneñjābhisañkhāro.

“Tayo puggalā- sekko puggalo, asekko puggalo, nevasekkhonāsekko puggalo.

“Tayo therā- jātithero, dhammathero, sammutithero §.

“Tīni puññakiriyavatthūni- dānamayam puññakiriyavatthu, sīlamayam puññakiri-

yavatthu, bhāvanāmayam puññakiriyavatthu.

“Tīṇi codanāvatthūni- dīṭhena, sutena, parisaṅkāya.

“Tisso (3.0183) kāmūpapattiyo §- santāvuso sattā paccupaṭhitakāmā, te paccupaṭhitesu kāmesu vasam vattenti, seyyathāpi manussā ekacce ca devā ekacce ca vinipātikā. Ayaṁ paṭhamā kāmūpapatti. Santāvuso, sattā nimmitakāmā, te nimminitvā nimminitvā kāmesu vasam vattenti, seyyathāpi devā nimmānarati. Ayaṁ dutiyā kāmūpapatti. Santāvuso sattā paranimmitakāmā, te paranimmitesu kāmesu vasam vattenti, seyyathāpi devā paranimmitavasavattī. Ayaṁ tatiyā kāmūpapatti.

“Tisso sukhūpapattiyo §- santāvuso sattā § uppādetvā uppādetvā sukham viharanti, seyyathāpi devā brahmakāyikā. Ayaṁ paṭhamā sukhūpapatti. Santāvuso, sattā sukhena abhisannā parisannā paripūrā paripphuṭā. Te kadāci karahaci udānam udānenti- ‘aho sukham, aho sukhan’ti, seyyathāpi devā ābhassarā. Ayaṁ dutiyā sukhūpapatti. Santāvuso, sattā sukhena abhisannā parisannā paripūrā paripphuṭā. Te santamyeva tusitā § sukham § paṭisamvedenti, seyyathāpi devā subhakiṇhā. Ayaṁ tatiyā sukhūpapatti.

“Tisso paññā- sekkhā paññā, asekkhā paññā, nevasekkhānāsekkhā paññā.

“Aparāpi tisso paññā- cintāmayā paññā, sutamayā paññā, bhāvanāmayā paññā.

“Tīṇavudhāni- sutāvudham, pavivekāvudham, paññāvudham.

“Tīṇindriyāni- anaññātaññassāmītindriyam, aññindriyam, aññātāvindriyam.

“Tīṇi cakkhūni- māṃsacakkhu, dibbacakkhu, paññācakkhu.

“Tisso sikkhā- adhisīlasikkhā, adhicittasikkhā, adhipaññāsikkhā.

“Tisso bhāvanā- kāyabhāvanā, cittabhāvanā, paññābhāvanā.

“Tīṇi (3.0184) anuttariyāni- dassanānuttariyam, paṭipadānuttariyam, vimuttānuttariyam.

“Tayo samādhī- savitakkasavicāro samādhī, avitakkavicāramatto samādhī, avitakka-avicāro samādhī.

“Aparepi tayo samādhī- suññato samādhī, animitto samādhī, appaṇihito samādhī.

“Tīṇi soceyyāni- kāyasoceyyam, vacīsoceyyam, manoceyyam.

“Tīṇi moneyyāni- kāyamoneyyam, vacīmoneyyam, manomoneyyam.

“Tīṇi kosallāni- āyakosallam, apāyakosallam, upāyakosallam.

“Tayo madā- ārogynamado, yobbanamado, jīvitamado.

“Tīṇi ādhipateyyāni- attādhipateyyam, lokādhipateyyam, dhammādhipateyyam.

“Tīṇi kathāvatthūni- atītam vā addhānam ārabbha katham katheyya- ‘evam ahosi atītamaddhānan’ti; anāgataṁ vā addhānam ārabbha katham katheyya- ‘evam bhavissati anāgatamaddhānan’ti; etarahi vā paccuppannam addhānam ārabbha katham katheyya- ‘evam hoti etarahi paccuppannam addhānan’ti.

“Tisso vijjā- pubbenivāsānussatiññānam vijjā, sattānam cutūpapāteññānam vijjā, āsavānam khayeññānam vijjā.

“Tayo vihārā- dibbo vihāro, brahmā vihāro, ariyo vihāro.

“Tīṇi pāṭīhāriyāni- iddhipāṭīhāriyam, ādesanāpāṭīhāriyam, anusāsanāpāṭīhāriyam.

“Ime kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena tayo dhammā sammadakkhātā. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbam ...pe... atthāya hitāya sukhāya devamanussānam.

Catukkam

306. “Atthi (3.0185) kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāro dhammā sammadakkhātā. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbam, na vivaditabbam ...pe... atthāya hitāya sukhāya devamanussānam. Katame cattāro?

“Cattāro **satipatṭhānā**. Idhāvuso, bhikkhu kāye kāyānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā, vineyya loke abhijjhādomanassam. Vedanāsu vedanānupassī ...pe... citte cittānupassī ...pe... dhammesu dhammānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam.

“Cattāro **sammappadhānā**. Idhāvuso, bhikkhu anuppannānam pāpakānam akusalānam dhammānam anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati vīriyam ārabhati cittam paggaṇhāti padahati. Uppannānam pāpakānam akusalānam dhammānam pahānāya chandaṁ janeti vāyamati vīriyam ārabhati cittam paggaṇhāti padahati. Anuppannānam kusalānam dhammānam uppādāya chandaṁ janeti vāyamati vīriyam ārabhati cittam paggaṇhāti padahati. Uppannānam kusalānam dhammānam ṭhitiyā asammosāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandaṁ janeti vāyamati vīriyam ārabhati cittam paggaṇhāti padahati.

nnāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti. Cittasamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ

“Cattāro **iddhipādā**. Idhāvuso, bhikkhu chandasamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti. Cittasamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti. Vīriyasamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti. Vīmaṁsāsamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti.

“Cattāri **jhānāni**. Idhāvuso, bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam savicāraṁ vivekajam pītisukham paṭhamam jhānam § upasampajja viharati. Vitakkavicārānam vūpasamā ajjhattam sampasādanam cetaso ekodibhāvam avitakkam avicāraṁ samādhijam pītisukham dutiyam jhānam § upasampajja viharati. Pītiyā ca virāgā upekkhako ca viharati sato ca sampajāno, sukhañca (3.0186) kāyena paṭisamvedeti, yam tam ariyā ācikkanti ‘upekkhako satimā sukhavihāri’ti tatiyam jhānam § upasampajja viharati. Sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā, pubbeva somanassadomanassānam atthaṅgamā, adukkhamasukham upekkhāsatipārisuddhim catuttham jhānam § upasampajja viharati.

307. “Catasso samādhibhāvanā. Atthāvuso, samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā diṭṭhadhammasukhavihārāya samvattati. Atthāvuso, samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā nāṇadassanapaṭilābhāya samvattati. Atthāvuso samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā satisampajaññāya samvattati. Atthāvuso samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā āsavānam khayāya samvattati.

“Katamā cāvuso, samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā diṭṭhadhammasukhavihārāya samvattati? Idhāvuso, bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam ...pe... catuttham jhānam upasampajja viharati. Ayam, āvuso, samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā diṭṭhadhammasukhavihārāya samvattati.

“Katamā cāvuso, samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā nāṇadassanapaṭilābhāya samvattati? Idhāvuso, bhikkhu ālokasaññam manasi karoti, divāsaññam adhitthāti yathā divā tathā rattim, yathā rattim tathā divā. Iti vivaṭena cetā apariyondhena sappabhāsam cittam bhāveti. Ayam, āvuso samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā nāṇadassanapaṭilābhāya samvattati.

“Katamā cāvuso, samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā satisampajaññāya samvattati? Idhāvuso, bhikkhuno vidiṭā vedanā uppajjanti, vidiṭā upaṭṭhahanti, vidiṭā abhattham gacchanti. Vidiṭā saññā uppajjanti, vidiṭā upaṭṭhahanti, vidiṭā abhattham gacchanti. Vidiṭā vitakkā uppajjanti, vidiṭā upaṭṭhahanti, vidiṭā abhattham gacchanti. Ayam, āvuso, samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā satisampajaññāya samvattati.

“Katamā (3.0187) cāvuso, samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā āsavānam khayāya samvattati? Idhāvuso, bhikkhu pañcasu upādānakkhandhesu udabba-yānupassī viharati. Iti rūpam, iti rūpassa samudayo, iti rūpassa atthaṅgamo. Iti vedanā ...pe... iti saññā... iti saṅkhārā... iti viññānam, iti viññāṇassa samudayo, iti viññāṇassa atthaṅgamo. Ayam, āvuso, samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā āsa-

vānam khayāya saṃvattati.

308. "Catasso appamaññā. Idhāvuso, bhikkhu mettāsahagatena cetasā ekam disam pharitvā viharati. Tathā dutiyam. Tathā tatiyam. Tathā catuttham. Iti uddhamadho tiriyaṃ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjena § pharitvā viharati. Karuṇāsahagatena cetasā ...pe... muditāsahagatena cetasā ...pe... upekkhāsahagatena cetasā ekam disam pharitvā viharati. Tathā dutiyam. Tathā tatiyam. Tathā catuttham. Iti uddhamadho tiriyaṃ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam upekkhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjena pharitvā viharati.

"Cattāro āruppā. § Idhāvuso, bhikkhu sabbaso rūpasaññānam samatikkamā paṭighasaññānam atthaṅgamā nānattasaññānam amanasikārā 'ananto ākāso'ti ākāsānañcāyatanaṃ upasampajja viharati. Sabbaso ākāsānañcāyatanaṃ samatikkamma 'anantam viññāṇan'ti viññāṇañcāyatanaṃ upasampajja viharati. Sabbaso viññāṇañcāyatanaṃ samatikkamma 'natthi kiñci'ti ākiñcaññāyatanaṃ upasampajja viharati. Sabbaso ākiñcaññāyatanaṃ samatikkamma nevasaññāna-saññāyatanaṃ upasampajja viharati.

"Cattāri apassenāni. Idhāvuso, bhikkhu saṅkhāyekam paṭisevati, saṅkhāyekam adhivāseti, saṅkhāyekam parivajjeti, saṅkhāyekam vinodeti.

309. "Cattāro (3.0188) ariyavāmsā. Idhāvuso, bhikkhu santuṭṭho hoti itarītarena cīvarena, itarītaracīvarasantuṭṭhiyā ca vanṇavādī, na ca cīvarahetu anesanaṃ appatirūpam āpajjati; aladdhā ca cīvaraṃ na paritassati, laddhā ca cīvaraṃ agadhitō § amucchito anajjhāpanno ādīnavadassāvī nissaraṇapañño paribhuñjati; tāya ca pana itarītaracīvarasantuṭṭhiyā nevattānukkamseti na param vambheti. Yo hi tattha dakkho analaso sampajāno paṭissato, ayam vuccatāvuso- 'bhikkhu porāne aggaññe ariyavāmse ṭhito'.

"Puna caparam, āvuso, bhikkhu santuṭṭho hoti itarītarena piṇḍapātena, itarītarapiṇḍapātasantuṭṭhiyā ca vanṇavādī, na ca piṇḍapātahetu anesanaṃ appatirūpam āpajjati; aladdhā ca piṇḍapātam na paritassati, laddhā ca piṇḍapātam agadhitō amucchito anajjhāpanno ādīnavadassāvī nissaraṇapañño paribhuñjati; tāya ca pana itarītarapiṇḍapātasantuṭṭhiyā nevattānukkamseti na param vambheti. Yo hi tattha dakkho analaso sampajāno paṭissato, ayam vuccatāvuso- 'bhikkhu porāne aggaññe ariyavāmse ṭhito'.

"Puna caparam, āvuso, bhikkhu santuṭṭho hoti itarītarena senāsanena, itarītarasenāsanasantuṭṭhiyā ca vanṇavādī, na ca senāsanahetu anesanaṃ appatirūpam āpajjati; aladdhā ca senāsanam na paritassati, laddhā ca senāsanam agadhitō amucchito anajjhāpanno ādīnavadassāvī nissaraṇapañño paribhuñjati; tāya ca pana itarītarasenāsanasantuṭṭhiyā nevattānukkamseti na param vambheti. Yo hi tattha dakkho analaso sampajāno paṭissato, ayam vuccatāvuso- 'bhikkhu porāne aggaññe ariyavāmse ṭhito'.

"Puna caparam, āvuso, bhikkhu pahānārāmo hoti pahānarato, bhāvanārāmo hoti bhāvanārato; tāya ca pana pahānārāmatāya pahānaratiyā bhāvanārāmatāya

bhāvanāratiyā nevattānukkamseti na param vambheti. Yo hi tattha dakkho analaso sampajāno paṭissato ayam vuccatāvuso ‘bhikkhu porāne aggaññe ariyavāmse ṭhito’.

310. “Cattāri (3.0189) padhānāni. Saṃvarapadhānam pahānapadhānam bhāvanāpadhānam § anurakkhaṇāpadhānam §. Katamañcāvuso, saṃvarapadhānam? Idhāvuso, bhikkhu cakkhunā rūpam disvā na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī. Yatvādhikaraṇamenam cakkhundriyam asaṃvutam viharantam abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyum, tassa saṃvarāya paṭipajjati, rakkhati cakkhundriyam, cakkhundriye saṃvaraṇam āpajjati. Sotena saddam sutvā... ghānena gandham ghāyitvā... jivhāya rasam sāyitvā... kāyena phoṭṭhabbam phusitvā... manasā dhammaṇam viññāya na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī. Yatvādhikaraṇamenam manindriyam asaṃvutam viharantam abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyum, tassa saṃvarāya paṭipajjati, rakkhati manindriyam, manindriye saṃvaraṇam āpajjati. Idam vuccatāvuso, saṃvarapadhānam.

“Katamañcāvuso, pahānapadhānam? Idhāvuso, bhikkhu uppannam kāmavittakkam nādhivāseti pajahati vinodeti byantiṁ karoti § anabhāvam gameti. Uppannam byāpādavitakkam ...pe... uppannam vihiṁsāvitakkam... uppannupanne pāpake akusale dhamme nādhivāseti pajahati vinodeti byantiṁ karoti anabhāvam gameti. Idam vuccatāvuso, pahānapadhānam.

“Katamañcāvuso, bhāvanāpadhānam? Idhāvuso, bhikkhu satisambojjhaṅgam bhāveti vivekanissitam virāganissitam nirodhanissitam vossaggapariṇāmim. Dhammavicasambojjhaṅgam bhāveti... vīriyasambojjhaṅgam bhāveti... pītisambojjhaṅgam bhāveti... passaddhisambojjhaṅgam bhāveti... samādhisambojjhaṅgam bhāveti... upekkhāsambojjhaṅgam bhāveti vivekanissitam virāganissitam nirodhanissitam vossaggapariṇāmim. Idam vuccatāvuso, bhāvanāpadhānam.

“Katamañcāvuso, anurakkhaṇāpadhānam? Idhāvuso, bhikkhu uppannam bhadrakam § samādhinimittam anurakkhati- aṭṭhikasaññam, puļuvakasaññam §, vinīlakasaññam, vicchiddakasaññam, uddhumātakasaññam. Idam vuccatāvuso, anurakkhaṇāpadhānam.

“Cattāri ñāṇāni- Dhamme ñāṇam, anvaye ñāṇam, pariye § ñāṇam, sammutiyañ ñāṇam §.

“Aparānipi (3.0190) cattāri ñāṇāni- dukkhe ñāṇam, dukkhasamudaye ñāṇam, dukkhanirodhe ñāṇam, dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya ñāṇam.

311. “Cattāri sotāpattiyaṅgāni- sappurisasaṃsevo, saddhammassavanam, yonisomanasikāro, dhammānudhammappaṭipatti.

“Cattāri sotāpannassa aṅgāni. Idhāvuso, ariyasāvako buddhe aveccappasādena samannāgato hoti- ‘itipi so bhagavā arahaṇam sammāsambuddho vijjācaraṇa- sampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānam buddho, bhagavā’ti. Dhamme aveccappasādena samannāgato hoti- ‘svākkhāto bhagavatā dhammo sandiṭṭhiko akāliko ehipassiko opaneyyiko §

paccattam veditabbo viññūhi'ti. Saṅghe aveccappasādena samannāgato hoti 'suppaṭipanno bhagavato sāvakasaṅgho ujuppaṭipanno bhagavato sāvakasaṅgho ṇāyappaṭipanno bhagavato sāvakasaṅgho sāmīcippaṭipanno bhagavato sāvakasaṅgho yadidam cattāri purisayugāni aṭṭha purisapuggalā, esa bhagavato sāvakasaṅgho āhuneyyo pāhuneyyo dakkhiṇeyyo añjalikaraṇīyo anuttaram puñña-kkhettam lokassā'ti. Ariyakantehi silehi samannāgato hoti akhaṇḍehi acchiddehi asabalehi akammāsehi bhujissehi viññuppasatthehi aparāmaṭṭhehi samādhisaṁ-vattanikehi.

"Cattāri **sāmaññaphalāni**- sotāpattiphalam, sakadāgāmiphalam, anāgāmiphalam, arahattaphalam.

"Catasso **dhātuyo**- Pathavīdhātu, āpodhātu, tejodhātu, vāyodhātu.

"Cattāro **āhārā**- kabalīkāro āhāro oḷāriko vā sukhumo vā, phasso dutiyo, mano-sañcetanā tatiyā, viññāṇam catuttham.

"Catasso **viññāṇatṭhitiyo**. Rūpūpāyam vā, āvuso, viññāṇam tiṭṭhamānam tiṭṭhati rūpārammaṇam § rūpappatiṭṭham nandūpasecanam vuddhim virūlhim vepullam āpajjati; vedanūpāyam (3.0191) vā āvuso ...pe... saññūpāyam vā, āvuso ...pe... saṅkhārūpāyam vā, āvuso, viññāṇam tiṭṭhamānam tiṭṭhati saṅkhārārammaṇam saṅkhārappatiṭṭham nandūpasecanam vuddhim virūlhim vepullam āpajjati.

"Cattāri **agatigamanāni**- chandāgatim gacchat, dosāgati gacchat, mohāgatim gacchat, bhayāgatim gacchat.

"Cattāro **taṇhuppādā**- Cīvarahetu vā, āvuso, bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjati; piṇḍapātahetu vā, āvuso, bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjati; senā-sanahetu vā, āvuso, bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjati; itibhavābhavahetu vā, āvuso, bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjati.

“Catasso **paṭipadā**- dukkhā paṭipadā dandhābhiññā, dukkhā paṭipadā khippābhiññā, sukhā paṭipadā dandhābhiññā, sukhā paṭipadā khippābhiññā.

“Aparāpi catasso **paṭipadā**- akkhamā paṭipadā, khamā paṭipadā, damā paṭipadā, samā paṭipadā.

“Cattāri **dhammapadāni**- anabhijjhā dhammapadam, abyāpādo dhammapadam, sammāsati dhammapadam, sammāsamādhi dhammapadam.

“Cattāri **dhammasamādānāni**- atthāvuso, dhammasamādānam paccuppanna-dukkhañceva āyatiñca dukkhavipākam. Atthāvuso, dhammasamādānam paccuppannadukkhañāyatiñsu dukkhavipākam. Atthāvuso, dhammasamādānam paccuppannasukhañāyatiñsu dukkhavipākam. Atthāvuso, dhammasamādānam paccuppannasukhañceva āyatiñca dukkhavipākam.

“Cattāro **dhammakkhandhā**- sīlakkhandho, samādhikkhandho, paññākkhandho, vimuttikkhandho.

“Cattāri **balāni**- vīriyabalam, satibalam, samādhibalam, paññābalam.

“Cattāri **adhiṭṭhānāni**- Paññādhiṭṭhānam, saccādhiṭṭhānam, cāgādhiṭṭhānam, upasamādhiṭṭhānam.

312. “Cattāri (3.0192) **pañhabyākaraṇāni**- § ekamsabyākaraṇīyo pañho, paṭipucchābyākaraṇīyo pañho, vibhajjabyākaraṇīyo pañho, ṭhapanīyo pañho.

“Cattāri **kammāni**- atthāvuso, kammañca kañham kañhavipākam; atthāvuso, kammañca sukkam sukkavipākam; atthāvuso, kammañca kañhasukkam kañhasukkavipākam; atthāvuso, kammañca akañha-asukkam akañha-asukkavipākam kamma-kkhayāya saṃvattati.

“Cattāro **sacchikaraṇīyā dhammā**- pubbenivāso satiyā sacchikaraṇīyo; sattānam cutūpapāto cakkhunā sacchikaraṇīyo; attha vimokkhā kāyena sacchikaraṇīyā; āsavānam khayo paññāya sacchikaraṇīyo.

“Cattāro **oghā**- kāmogho, bhavogho, diṭṭhogho, avijjogho.

“Cattāro **yogā**- kāmayogo, bhavayogo, diṭṭhiyogo, avijjāyogo.

“Cattāro **visaññogā**- kāmayogavisaññogo, bhavayogavisaññogo, diṭṭhiyogavisaññogo, avijjāyogavisaññogo.

“Cattāro **ganthā**- abhijjhā kāyagantho, byāpādo kāyagantho, sīlabbataparāmāso kāyagantho, idamṣaccābhiniveso kāyagantho.

“Cattāri **upādānāni**- kāmupādānam §, diṭṭhupādānam, sīlabbatupādānam, attavādupādānam.

“Catasso **yonīyo**- aṇḍajayoni, jalābjayoni, saṃsedajayoni, opapātikayoni.

“Catasso **gabbhāvakkantiyo**. Idhāvuso, ekacco asampajāno mātukucchim okkamati, asampajāno mātukucchismiñ ṭhāti, asampajāno mātukucchimhā nikkhamati, ayam paṭhamā gabbhāvakkanti. Puna caparam, āvuso, idhekacco (3.0193) sampajāno mātukucchim okkamati, asampajāno mātukucchismiñ ṭhāti, asampajāno mātukucchimhā nikkhamati, ayam dutiyā gabbhāvakkanti. Puna caparam, āvuso, idhekacco sampajāno mātukucchim okkamati, sampajāno mātukucchismiñ ṭhāti, asampajāno mātukucchimhā nikkhamati, ayam tatiyā gabbhāvakkanti. Puna caparam, āvuso, idhekacco sampajāno mātukucchim okkamati, sampajāno mātukucchim

kucchismim ṭhāti, sampajāno mātukucchimhā nikkhamati, ayaṁ catutthā gabbhā-vakkanti.

“Cattāro **attabhāvapaṭilābhā**. Athāvuso, attabhāvapaṭilābhō, yasmiṁ attabhāvapaṭilābhe attasañcetanāyeva kamati, no parasañcetanā. Athāvuso, attabhāvapaṭilābhō, yasmiṁ attabhāvapaṭilābhe parasañcetanāyeva kamati, no attasañcetanā. Athāvuso, attabhāvapaṭilābhō, yasmiṁ attabhāvapaṭilābhe attasañcetanā ceva kamati parasañcetanā ca. Athāvuso, attabhāvapaṭilābhō, yasmiṁ attabhāvapaṭilābhe neva attasañcetanā kamati, no parasañcetanā.

313. “Catasso dakkhiṇāvisuddhiyo. Athāvuso, dakkhiṇā dāyakato visujjhati no paṭiggāhakato. Athāvuso, dakkhiṇā paṭiggāhakato visujjhati no dāyakato. Athāvuso, dakkhiṇā neva dāyakato visujjhati no paṭiggāhakato. Athāvuso, dakkhiṇā dāyakato ceva visujjhati paṭiggāhakato ca.

“Cattāri **saṅgahavatthūni-** dānam, peyyavajjam §, atthacariyā, samānattatā.

“Cattāro **anariyavohārā-** musāvādo, pisuṇāvācā, pharusāvācā, samphappalāpo.

“Cattāro **ariyavohārā-** musāvādā veramaṇī §, pisuṇāya vācāya veramaṇī, pharusāya vācāya veramaṇī, samphappalāpā veramaṇī.

“Aparepi cattāro **anariyavohārā-** adiṭṭhe diṭṭhavāditā, assute sutavāditā, amute mutavāditā, aviññāte viññātavāditā.

“Aparepi (3.0194) cattāro **ariyavohārā-** adiṭṭhe adiṭṭhavāditā, assute assutavāditā, amute amutavāditā, aviññāte aviññātavāditā.

“Aparepi cattāro **anariyavohārā-** diṭṭhe adiṭṭhavāditā, sute assutavāditā, mute mutavāditā, viññāte viññātavāditā.

“Aparepi cattāro **ariyavohārā-** diṭṭhe diṭṭhavāditā, sute sutavāditā, mute mutavāditā, viññāte viññātavāditā.

314. “Cattāro puggalā. Idhāvuso, ekacco puggalo attantapo hoti attaparitāpanā-nuyogamanuyutto. Idhāvuso, ekacco puggalo parantapo hoti paraparitāpanānuyoga-manuyutto. Idhāvuso, ekacco puggalo attantapo ca hoti attaparitāpanānuyogamanuyutto, parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto. Idhāvuso, ekacco puggalo neva attantapo hoti na attaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto. So anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītībhūto § sukhappaṭisamvedī brahmabhūtena attanā viharati.

“Aparepi cattāro **puggalā.** Idhāvuso, ekacco puggalo attahitāya paṭipanno hoti no parahitāya. Idhāvuso, ekacco puggalo parahitāya paṭipanno hoti no attahitāya. Idhāvuso, ekacco puggalo neva attahitāya paṭipanno hoti no parahitāya. Idhāvuso, ekacco puggalo attahitāya ceva paṭipanno hoti parahitāya ca.

“Aparepi cattāro **puggalā-** tamo tamaparāyano, tamo jotiparāyano, joti tamaparāyano, joti jotiparāyano.

“Aparepi cattāro **puggalā-** samaṇamacalo, samaṇapadumo, samaṇapuṇḍarīko, samaṇesu samaṇasukhumālo.

“Ime (3.0195) kho, āvuso, tena bhagavatā **jānatā passatā** Arahatā sammāsa-mbuddhena cattāro dhammā sammadakkhātā; tattha sabbeheva saṅgāyitabbaṁ ...pe... atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ.

Paṭhamabhāṇavāro niṭṭhito.

Pañcakam

315. “Atthi kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena pañca dhammā sammadakkhātā. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbam...pe... atthāya hitāya sukhāya devamanussānam. Katame pañca?

“**Pañcakkhandhā.** Rūpakkhandho vedanākkhandho saññākkhandho saṅkhārakkhandho viññāṇakkhandho.

“**Pañcupādānakkhandhā.** Rūpupādānakkhandho § vedanupādānakkhandho saññupādānakkhandho saṅkhārupādānakkhandho viññāṇupādānakkhandho.

“**Pañca kāmaguṇā.** Cakkhuviññeyyā rūpā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasāñhitā rajaṇīyā, sotaviññeyyā saddā... ghānaviññeyyā gandhā... jivhāviññeyyā rasā... kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasāñhitā rajaṇīyā.

“**Pañca gatiyo-** nirayo, tiracchānayoni, pettivisayo, manussā, devā.

“**Pañca macchariyāni-** āvāsamacchariyam, kulamacchariyam, lābhamacchariyam, vaṇṇamacchariyam, dhammadmacchariyam.

“**Pañca nīvaraṇāni-** kāmacchandanīvaraṇam, byāpādanīvaraṇam, thinamiddhanīvaraṇam, uddhaccakukkuccanīvaraṇam, vicikicchānīvaraṇam.

“**Pañca orambhāgiyāni saññojanāni-** sakkāyadiṭṭhi, vicikicchā, sīlabbataparāmāso, kāmacchando, byāpādo.

“**Pañca (3.0196) uddhambhāgiyāni saññojanāni-** rūparāgo, arūparāgo, māno, uddhaccam, avijjā.

“**Pañca sikkhāpadāni-** pāṇātipātā veramaṇī, adinnādānā veramaṇī, kāmesumicchācārā veramaṇī, musāvādā veramaṇī, surāmerayamajjappamādaṭṭhānā veramaṇī.

316. “**Pañca abhabbaṭṭhānāni.** Abhabbo, āvuso, khīṇāsavo bhikkhu sañcicca pāṇam jīvitā voropetum. Abhabbo khīṇāsavo bhikkhu adinnaṁ theyyasaṅkhātam ādiyitum §. Abhabbo khīṇāsavo bhikkhu methunam dhammam paṭisevitum. Abhabbo khīṇāsavo bhikkhu sampajānamusā bhāsitum. Abhabbo khīṇāsavo bhikkhu sannidhikārakam kāme paribhuñjituṁ, seyyathāpi pubbe āgārikabhūto.

“**Pañca byasanāni-** ḡātibyasanam, bhogabyasanam, rogabyasanam, sīlabyasananam, diṭṭhibyasanam. Nāvuso, sattā ḡātibyasanahetu vā bhogabyasanahetu vā rogabyasanahetu vā kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatim vinipātam nirayam upapajjanti. Sīlabyasanahetu vā, āvuso, sattā diṭṭhibyasanahetu vā kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatim vinipātam nirayam upapajjanti.

“**Pañca sampadā-** ḡātisampadā, bhogasampadā, ārogyasampadā, sīlasampadā, diṭṭhisampadā. Nāvuso, sattā ḡātisampadāhetu vā bhogasampadāhetu vā ārogyasampadāhetu vā kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggam lokam upapa-

jjanti. Sīlasampadāhetu vā, āvuso, sattā diṭṭhisampadāhetu vā kāyassa bhedā param marañā sugatim̄ saggam̄ lokam̄ upapajjanti.

“Pañca ādīnavā dussīlassa sīlavipattiyā. Idhāvuso, dussīlo sīlavipanno pamādādhikaraṇam mahatiṃ bhogajānim nigacchati, ayam paṭhamo ādīnavo dussīlassa sīlavipattiyā. Puna caparam, āvuso, dussīlassa sīlavipannassa pāpako kittisaddo abbhuggacchati, ayam dutiyo ādīnavo dussīlassa sīlavipattiyā. Puna caparam, āvuso, dussīlo sīlavipanno (3.0197) yaññadeva parisam upasaṅkamati yadi khatti-yaparisam yadi brāhmaṇaparisam yadi gahapatiparisam yadi samaṇaparisam, avisārado upasaṅkamati maṇkubhūto, ayam tatiyo ādīnavo dussīlassa sīlavipattiyā. Puna caparam, āvuso, dussīlo sīlavipanno sammūlho kālam karoti, ayam catuttho ādīnavo dussīlassa sīlavipattiyā. Puna caparam, āvuso, dussīlo sīlavipanno kāyassa bhedā param marañā apāyam duggatim vinipātam nirayam upapajjati, ayam pañcamo ādīnavo dussīlassa sīlavipattiyā.

“Pañca ānisamṣā sīlavato sīlasampadāya. Idhāvuso, sīlavā sīlasampanno appamādādhikaraṇam mahantam bhogakkhandham adhigacchati, ayam paṭhamo ānisamṣo sīlavato sīlasampadāya. Puna caparam, āvuso, sīlavato sīlasampannassa kalyāṇo kittisaddo abbhuggacchati, ayam dutiyo ānisamṣo sīlavato sīlasampadāya. Puna caparam, āvuso, sīlavā sīlasampanno yaññadeva parisam upasaṅkamati yadi khatti-yaparisam yadi brāhmaṇaparisam yadi gahapatiparisam yadi samaṇaparisam, visārado upasaṅkamati amaṇkubhūto, ayam tatiyo ānisamṣo sīlavato sīlasampadāya. Puna caparam, āvuso, sīlavā sīlasampanno asammūlho kālam karoti, ayam catuttho ānisamṣo sīlavato sīlasampadāya. Puna caparam, āvuso, sīlavā sīlasampanno kāyassa bhedā param marañā sugatim saggam lokam upapajjati, ayam pañcamo ānisamṣo sīlavato sīlasampadāya.

“Codakena, āvuso, bhikkhunā param codetukāmena pañca dhamme ajjhattam upaṭṭhapetvā paro codetabbo. Kālena vakkhāmi no akālena, bhūtena vakkhāmi no abhūtena, sañhena vakkhāmi no pharusena, atthasamhitena vakkhāmi no anatthasamhitena, mettacittena § vakkhāmi no dosantarenāti. Codakena, āvuso, bhikkhunā param codetukāmena ime pañca dhamme ajjhattam upaṭṭhapetvā paro codetabbo.

317. “Pañca (3.0198) padhāniyaṅgāni. Idhāvuso, bhikkhu saddho hoti, sadda-hati tathāgatassa bodhiṃ- ‘itipi so bhagavā arahaṃ sammāsambuddho vijjācaranāsampanno sugato, lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānam buddho bhagavā’ti. Appābādho hoti appātaṇko, samavepākiniyā gahaṇiyā samannāgato nātisitāya nāccuṇhāya majjhimāya padhānakkhamāya. Asaṭho hoti amāyāvī, yathābhūtam attānam āvikattā satthari vā viññūsu vā sabrahmacārīsu. Āraddhavīriyo viharati akusalānam dhammānam pahānāya kusalānam dhammānam upasampadāya thāmavā daṭhaparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. Paññavā hoti udayatthagāminiyā paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammādukkhakkhayagāminiyā.

318. “Pañca suddhāvāsā- avihā, atappā, sudassā, sudassi, akanīṭhā.

“Pañca anāgāmino- antarāparinibbāyī, upahaccaparinibbāyī, asaṅkhāraparinibbāyī, sasaṅkhāraparinibbāyī, uddhamṣoto-akanīṭhagāmī.

319. “Pañca cetokhilā. Idhāvuso, bhikkhu satthari kaṇkhati vicikicchati nādhimu-

ccati na sampasīdati. Yo so, āvuso, bhikkhu satthari kañkhati vicikicchatī nādhimuccati na sampasīdati, tassa cittam na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya, yassa cittam na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya, ayam pañhamo cetokhilo. Puna caparam, āvuso, bhikkhu dhamme kañkhati vicikicchatī ...pe... saṅghe kañkhati vicikicchatī... sikkhāya kañkhati vicikicchatī... sabrahmacārīsu kupo hoti anattamano āhatacitto khilajāto. Yo so, āvuso, bhikkhu sabrahmacārīsu kupo hoti anattamano āhatacitto khilajāto, tassa cittam na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya, yassa cittam na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya, ayam pañcamo cetokhilo.

320. “Pañca cetasovinibandhā. Idhāvuso, bhikkhu kāmesu avītarāgo hoti avigatāchando avigatāpemo avigatāpīpañcāgo avigatāparīlāho (3.0199) avigatatañho. Yo so, āvuso, bhikkhu kāmesu avītarāgo hoti avigatāchando avigatāpemo avigatāpīpañcāgo avigatāparīlāho avigatatañho, tassa cittam na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya. Yassa cittam na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya. Ayam pañhamo cetaso vinibandho. Puna caparam, āvuso, bhikkhu kāye avītarāgo hoti ...pe... rūpe avītarāgo hoti ...pe... puna caparam, āvuso, bhikkhu yāvadatthañ udarāvadehakam bhuñjitvā seyyasukham passasukham middhasukham anuyutto viharati ...pe... puna caparam, āvuso, bhikkhu añnataram devanikāyam pañidhāya brahmacariyam carati- ‘imīnāham sīlena vā vatena vā tapena vā brahmacariyena vā devo vā bhavissāmi devaññataro vā’ti. Yo so, āvuso, bhikkhu añnataram devanikāyam pañidhāya brahmacariyam carati- ‘imīnāham sīlena vā vatena vā tapena vā brahmacariyena vā devo vā bhavissāmi devaññataro vā’ti, tassa cittam na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya. Yassa cittam na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya. Ayam pañcamo cetaso vinibandho.

“**Pañcindriyāni-** cakkhundriyam, sotindriyam, ghānindriyam, jivhindriyam, kāyindriyam.

“Aparānipi **pañcindriyāni-** sukhindriyam, dukkhindriyam, somanassindriyam, domanassindriyam, upekkhindriyam.

“Aparānipi **pañcindriyāni-** saddhindriyam, vīriyindriyam, satindriyam, samādhindriyam, paññindriyam.

321. “Pañca nissaraṇiyā § dhātuyo. Idhāvuso, bhikkhuno kāme manasikaroto kāmesu cittam na pakhandati na pasīdati na santiññhati na vimuccati. Nekkhammam kho panassa manasikaroto nekkhamme cittam pakhandati pasīdati santiññhati vimuccati. Tassa tam cittam sugatam subhāvitam suvuññhitam suvimuttam visamyuttam kāmehi. Ye ca kāmapaccayā uppajjanti āsavā vighātā pariññā §, mutto so tehi, na so tam vedanam vedeti. Idamakkhātam kāmānam nissaṇam.

“Puna (3.0200) caparam, āvuso, bhikkhuno byāpādam manasikaroto byāpāde cittam na pakhandati na pasīdati na santiññhati na vimuccati. Abyāpādam kho panassa manasikaroto abyāpāde cittam pakhandati pasīdati santiññhati vimuccati. Tassa tam cittam sugatam subhāvitam suvuññhitam suvimuttam visamyuttam

byāpādena. Ye ca byāpādapaccayā uppajjanti āsavā vighātā pariļāhā, mutto so tehi, na so tam vedanam̄ vedeti. Idamakkhātam̄ byāpādassa nissaraṇam̄.

“Puna caparam̄, āvuso, bhikkhuno vihesam̄ manasikaroto vihesāya cittam̄ na pakkhandati na pasīdati na santiṭṭhati na vimuccati. Avihesam̄ kho panassa manasikaroto avihesāya cittam̄ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati. Tassa tam̄ cittam̄ sugatam̄ subhāvitam̄ suvuṭṭhitam̄ suvimuttam̄ visam̄yuttam̄ vihesāya. Ye ca vihesāpaccaayā uppajjanti āsavā vighātā pariļāhā, mutto so tehi, na so tam̄ vedanam̄ vedeti. Idamakkhātam̄ vihesāya nissaraṇam̄.

“Puna caparam̄, āvuso, bhikkhuno rūpe manasikaroto rūpesu cittam̄ na pakkhandati na pasīdati na santiṭṭhati na vimuccati. Arūpam̄ kho panassa manasikaroto arūpe cittam̄ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati. Tassa tam̄ cittam̄ sugatam̄ subhāvitam̄ suvuṭṭhitam̄ suvimuttam̄ visam̄yuttam̄ rūpehi. Ye ca rūpapaccayā uppajjanti āsavā vighātā pariļāhā, mutto so tehi, na so tam̄ vedanam̄ vedeti. Idamakkhātam̄ rūpānam̄ nissaraṇam̄.

“Puna caparam̄, āvuso, bhikkhuno sakkāyam̄ manasikaroto sakkāye cittam̄ na pakkhandati na pasīdati na santiṭṭhati na vimuccati. Sakkāyanirodhām̄ kho panassa manasikaroto sakkāyanirodhe cittam̄ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati. Tassa tam̄ cittam̄ sugatam̄ subhāvitam̄ suvuṭṭhitam̄ suvimuttam̄ visam̄yuttam̄ sakkāyenā. Ye ca sakkāyapaccayā uppajjanti āsavā vighātā pariļāhā, mutto so tehi, na so tam̄ vedanam̄ vedeti. Idamakkhātam̄ sakkāyassa nissaraṇam̄.

322. “Pañca vimuttāyatanañi. Idhāvuso, bhikkhuno satthā dhammañ deseti aññataro vā garuṭṭhāniyo sabrahmacārī. Yathā yathā, āvuso, bhikkhuno satthā dhammañ deseti aññataro vā garuṭṭhāniyo sabrahmacārī (3.0201). Tathā tathā so tasmiñ dhamme atthapaṭisam̄vedī ca hoti dhammapaṭisam̄vedī ca. Tassa atthapaṭisam̄vedino dhammapaṭisam̄vedino pāmojjam̄ jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukham̄ vedeti, sukhino cittam̄ samādhiyati. Idam̄ paṭhamam̄ vimuttāyatanañ.

“Puna caparam̄, āvuso, bhikkhuno na heva kho satthā dhammañ deseti aññataro vā garuṭṭhāniyo sabrahmacārī, api ca kho yathāsutam̄ yathāpariyattam̄ dhammañ vitthārena paresam̄ deseti ...pe... api ca kho yathāsutam̄ yathāpariyattam̄ dhammañ vitthārena sajjhāyam̄ karoti ...pe... api ca kho yathāsutam̄ yathāpariyattam̄ dhammañ cetasā anuvitakketi anuvicāreti manasānupekkhati ...pe... api ca khvassa aññataram̄ samādhinimittam̄ suggahitam̄ hoti sumanasikatañ sūpadhāritam̄ suppaṭividdham̄ paññāya. Yathā yathā, āvuso, bhikkhuno aññataram̄ samādhinimittam̄ suggahitam̄ hoti sumanasikatañ sūpadhāritam̄ suppaṭividdham̄ paññāya tathā tathā so tasmiñ dhamme atthapaṭisam̄vedī ca hoti dhammapaṭisam̄vedī ca. Tassa atthapaṭisam̄vedino dhammapaṭisam̄vedino pāmojjam̄ jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukham̄ vedeti, sukhino cittam̄ samādhiyati. Idam̄ pañcamam̄ vimuttāyatanañ.

“Pañca vimuttipariipācanīyā saññā- aniccasaññā, anicce dukkhasaññā, dukkhe anattasaññā, pahānasaññā, virāgasaññā.

“Ime kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena pañca dhammā sammadakkhātā; tattha sabbeheva saṅgāyitabbam ...pe... atthāya hitāya sukhāya devamanussānam §.

Chakkam

323. “Atthi kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cha dhammā sammadakkhātā; tattha sabbeheva saṅgāyitabbam ...pe... atthāya hitāya sukhāya devamanussānam. Katame cha?

“Cha **ajjhattikāni** (3.0202) **āyatanañī-** cakkhāyatanam, sotāyatanam, ghānāyatanam, jivhāyatanam, kāyāyatanam, manāyatanam.

“Cha **bāhirāni** **āyatanañī-** rūpāyatanam, saddāyatanam, gandhāyatanam, rasāyatanam, phoṭṭhabbāyatanam, dhammāyatanam.

“Cha **viññāṇakāyā-** Cakkhuviññāṇam, sotaviññāṇam, ghānaviññāṇam, jivhāviññāṇam, kāyaviññāṇam, manoviññāṇam.

“Cha **phassakāyā-** cakkhusamphasso, sotasamphasso, ghānasamphasso, jivhāsamphasso, kāyasamphasso, manosamphasso.

“Cha **vedanākāyā-** cakkhusamphassajā vedanā, sotasamphassajā vedanā, ghānasamphassajā vedanā, jivhāsamphassajā vedanā, kāyasamphassajā vedanā, manosamphassajā vedanā.

“Cha **saññākāyā-** rūpasaññā, saddasaññā, gandhasaññā, rasasaññā, phoṭṭhabbasāññā, dhammasāññā.

“Cha **sañcetanākāyā-** rūpasañcetanā, saddasañcetanā,

gandhasañcetanā, rasasañcetanā, phoṭṭhabbasāñcetanā, dhammasañcetanā.

“**Cha tañhākāyā-** rūpatañhā, saddatañhā, gandhatañhā, rasatañhā, phoṭṭhabba-tañhā, dhammadatañhā.

324. “Cha agāravā. Idhāvuso, bhikkhu satthari agāravo viharati appatisso; dhamme agāravo viharati appatisso; saṅghe agāravo viharati appatisso; sikkhāya agāravo viharati appatisso; appamāde agāravo viharati appatisso; paṭisanthāre § agāravo viharati appatisso.

“**Cha gāravā.** Idhāvuso, bhikkhu satthari sagāravo viharati sappatisso; dhamme sagāravo viharati sappatisso; saṅghe sagāravo viharati sappatisso; sikkhāya sagāravo viharati sappatisso; appamāde sagāravo viharati sappatisso; paṭisanthāre sagāravo viharati sappatisso.

“**Cha somanassūpavicārā** (3.0203). Cakkhunā rūpam disvā somanassaṭṭhā-niyam rūpam upavicarati; sotena saddam sutvā... ghānena gandham ghāyitvā... jivhāya rasaṁ sāyitvā... kāyena phoṭṭhabbam phusitvā. Manasā dhammam viññāya somanassaṭṭhāniyam dhammam upavicarati.

“**Cha domanassūpavicārā.** Cakkhunā rūpam disvā domanassaṭṭhāniyam rūpam upavicarati ...pe... manasā dhammam viññāya domanassaṭṭhāniyam dhammam upavicarati.

“**Cha upekkhūpavicārā.** Cakkhunā rūpam disvā upekkhāṭṭhāniyam § rūpam upavicarati ...pe... manasā dhammam viññāya upekkhāṭṭhāniyam dhammam upavicarati.

“**Cha sāraṇīyā dhammā.** Idhāvuso, bhikkhuno mettam kāyakammam paccupaṭṭhitam hoti sabrahmacārīsu āvi § ceva raho ca. Ayampi dhammo sāraṇīyo piyakaraṇo garukaraṇo saṅgahāya avivādāya sāmaggiyā ekībhāvāya samvattati.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno mettam vacikammam paccupaṭṭhitam hoti sabrahmacārīsu āvi ceva raho ca. Ayampi dhammo sāraṇīyo ...pe... ekībhāvāya samvattati.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno mettam manokammam paccupaṭṭhitam hoti sabrahmacārīsu āvi ceva raho ca. Ayampi dhammo sāraṇīyo ...pe... ekībhāvāya samvattati.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu ye te lābhā dhammikā dhammaladdhā antamaso pattapariyāpannamattampi, tathārūpehi lābhehi appatīvibhattabhogī hoti sīlavantehi sabrahmacārīhi sādhāraṇabhogī. Ayampi dhammo sāraṇīyo ...pe... ekībhāvāya samvattati.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu yāni tāni sīlāni akhaṇḍāni acchiddāni asabīlāni akammāsāni bhujissāni viññuppasatthāni aparāmaṭṭhāni samādhisaṃvattani-kāni, tathārūpesu sīlesu sīlasāmaññaagato viharati sabrahmacārīhi āvi ceva raho ca. Ayampi dhammo sāraṇīyo ...pe... ekībhāvāya samvattati.

“Puna (3.0204) caparam, āvuso, bhikkhu yāyam diṭṭhi ariyā niyyānikā niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāya, tathārūpāya diṭṭhiyā diṭṭhisāmaññaagato viharati sabrahmacārīhi āvi ceva raho ca. Ayampi dhammo sāraṇīyo piyakaraṇo garukaraṇo saṅgahāya avivādāya sāmaggiyā ekībhāvāya samvattati.

325. Cha vivādamūlāni. Idhāvuso, bhikkhu kodhano hoti upanāhī. Yo so, āvuso, bhikkhu kodhano hoti upanāhī, so sattharipi agāravo viharati appatisso, dhammepi agāravo viharati appatisso, saṅghepi agāravo viharati appatisso, sikkhāyapi na paripūrakārī § hoti. Yo so, āvuso, bhikkhu satthari agāravo viharati appatisso, dhamme agāravo viharati appatisso, saṅghe agāravo viharati appatisso, sikkhāya na paripūrakārī, so saṅghe vivādam janeti. Yo hoti vivādo bahu-jana-ahitāya bahujana-asukhāya anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānam. Evarūpaṁ ce tumhe, āvuso, vivādamūlam ajjhattam vā bahiddhā vā samanupasseyyātha. Tatra tumhe, āvuso, tasseva pāpakassa vivādamūlassa pahānāya vāyameyyātha. Evarūpaṁ ce tumhe, āvuso, vivādamūlam ajjhattam vā bahiddhā vā na samanupasseyyātha. Tatra tumhe, āvuso, tasseva pāpakassa vivādamūlassa āyatim anavassavāya paṭipajjeyyātha. Evametassa pāpakassa vivādamūlassa pahānam hoti. Evametassa pāpakassa vivādamūlassa āyatim anavassavo hoti.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu makkhī hoti paṭasī ...pe... issukī hoti maccharī ...pe... saṭho hoti māyāvī... pāpiccho hoti micchādiṭṭhī... sandiṭṭhiparāmāsī hoti ādhānaggāhī duppaṭinissaggi ...pe... yo so, āvuso, bhikkhu sandiṭṭhiparāmāsī hoti ādhānaggāhī duppaṭinissaggi, so sattharipi agāravo viharati appatisso, dhammepi agāravo viharati appatisso, saṅghepi agāravo viharati appatisso, sikkhāyapi na paripūrakārī hoti. Yo so, āvuso, bhikkhu satthari agāravo viharati appatisso, dhamme agāravo viharati appatisso, saṅghe agāravo viharati appatisso (3.0205), sikkhāya na paripūrakārī, so saṅghe vivādam janeti. Yo hoti vivādo bahu-jana-ahitāya bahujana-asukhāya anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānam. Evarūpaṁ ce tumhe, āvuso, vivādamūlam ajjhattam vā bahiddhā vā samanupasseyyātha. Tatra tumhe, āvuso, tasseva pāpakassa vivādamūlassa pahānāya vāyameyyātha. Evarūpaṁ ce tumhe, āvuso, vivādamūlam ajjhattam vā bahiddhā vā na samanupasseyyātha. Tatra tumhe, āvuso, tasseva pāpakassa vivādamūlassa āyatim anavassavāya paṭipajjeyyātha. Evametassa pāpakassa vivādamūlassa pahānam hoti. Evametassa pāpakassa vivādamūlassa āyatim anavassavo hoti.

“**Cha dhātuyo-** pathavīdhātu, āpodhātu, tejodhātu, vāyodhātu, ākāsadhātu, viññāṇadhātu.

326. “Cha nissaraṇiyā dhātuyo. Idhāvuso, bhikkhu evam vadeyya- ‘mettā hi kho me cetovimutti bhāvitā bahulikatā yānīkatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā, atha ca pana me byāpādo cittam pariyādāya tiṭṭhati’ti. So ‘mā hevam’, tissa vacanīyo, ‘māyasmā evam avaca, mā bhagavantam abbhācikkhi, na hi sādhū bhagavato abbhakkhānam, na hi bhagavā evam vadeyya. Aṭṭhānametam, āvuso, anavakāso, yam mettāya cetovimuttiyā bhāvitāya bahulikatāya yānīkatāya vatthukatāya anuṭṭhitāya paricitāya susamāraddhāya. Atha ca panassa byāpādo cittam pariyādāya ṭhassati, netam ṭhānam vijjati. Nissaraṇam hetam, āvuso, byāpādassa, yadidam mettā cetovimutti’ti.

“Idha panāvuso, bhikkhu evam vadeyya- ‘karuṇā hi kho me cetovimutti bhāvitā

bahulīkatā yānīkatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā. Atha ca pana me vihesā cittam̄ pariyādāya tiṭṭhati'ti, so 'mā hevam̄' tissa vacanīyo 'māyasmā evam̄ avaca, mā bhagavantam̄ abbhācikkhi, na hi sādhu bhagavato abbhakkhānam̄, na hi bhagavā evam̄ vadeyya. Aṭṭhānametam̄ āvuso, anavakāso, yam̄ karuṇāya ceto-vimuttiyā bhāvitāya bahulīkatāya yānīkatāya vatthukatāya (3.0206) anuṭṭhitāya paricitāya susamāraddhāya, atha ca panassa vihesā cittam̄ pariyādāya ṭhassati, netam̄ ṭhānam̄ vijjati. Nissaraṇam̄ hetam̄, āvuso, vihesāya, yadidam̄ karuṇā cetovi-mutti'ti.

"Idha panāvuso, bhikkhu evam̄ vadeyya- 'muditā hi kho me cetovimutti bhāvitā bahulīkatā yānīkatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā. Atha ca pana me arati cittam̄ pariyādāya tiṭṭhati'ti, so 'mā hevam̄' tissa vacanīyo "māyasmā evam̄ avaca, mā bhagavantam̄ abbhācikkhi, na hi sādhu bhagavato abbhakkhānam̄, na hi bhagavā evam̄ vadeyya. Aṭṭhānametam̄, āvuso, anavakāso, yam̄ muditāya ceto-vimuttiyā bhāvitāya bahulīkatāya yānīkatāya vatthukatāya anuṭṭhitāya paricitāya susamāraddhāya, atha ca panassa arati cittam̄ pariyādāya ṭhassati, netam̄ ṭhānam̄ vijjati. Nissaraṇam̄ hetam̄, āvuso, aratiyā, yadidam̄ muditā cetovimutti'ti.

"Idha panāvuso, bhikkhu evam̄ vadeyya- 'upekkhā hi kho me cetovimutti bhāvitā bahulīkatā yānīkatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā. Atha ca pana me rāgo cittam̄ pariyādāya tiṭṭhati'ti. So 'mā hevam̄' tissa vacanīyo 'māyasmā evam̄ avaca, mā bhagavantam̄ abbhācikkhi, na hi sādhu bhagavato abbhakkhānam̄, na hi bhagavā evam̄ vadeyya. Aṭṭhānametam̄, āvuso, anavakāso, yam̄ upekkhāya cetovimuttiyā bhāvitāya bahulīkatāya yānīkatāya vatthukatāya anuṭṭhitāya paricitāya susamāraddhāya, atha ca panassa rāgo cittam̄ pariyādāya ṭhassati netam̄ ṭhānam̄ vijjati. Nissaraṇam̄ hetam̄, āvuso, rāgassa, yadidam̄ upekkhā cetovimutti'ti.

"Idha panāvuso, bhikkhu evam̄ vadeyya- 'animittā hi kho me cetovimutti bhāvitā bahulīkatā yānīkatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā. Atha ca pana me nimittānusāri viññāṇam̄ hoti'ti. So 'mā hevam̄' tissa vacanīyo 'māyasmā evam̄ avaca, mā bhagavantam̄ abbhācikkhi, na hi sādhu bhagavato abbhakkhānam̄, na hi bhagavā evam̄ vadeyya. Aṭṭhānametam̄, āvuso, anavakāso, yam̄ animittāya cetovimuttiyā bhāvitāya bahulīkatāya yānīkatāya vatthukatāya anuṭṭhitāya paricitāya susamāraddhāya, atha ca panassa nimittānusāri (3.0207) viññāṇam̄ bhavis-sati, netam̄ ṭhānam̄ vijjati. Nissaraṇam̄ hetam̄, āvuso, sabbanimittānam̄, yadidam̄ animittā cetovimutti'ti.

"Idha panāvuso, bhikkhu evam̄ vadeyya- 'asmīti kho me vigataṁ §, ayamaha-masmīti na samanupassāmi, atha ca pana me vicikicchākathaṅkathāsallam̄ cittam̄ pariyādāya tiṭṭhati'ti. So 'mā hevam̄' tissa vacanīyo 'māyasmā evam̄ avaca, mā bhagavantam̄ abbhācikkhi, na hi sādhu bhagavato abbhakkhānam̄, na hi bhagavā evam̄ vadeyya. Aṭṭhānametam̄, āvuso, anavakāso, yam̄ asmīti vigate § ayamaha-masmīti asamanupassato, atha ca panassa vicikicchākathaṅkathāsallam̄ cittam̄ pariyādāya ṭhassati, netam̄ ṭhānam̄ vijjati. Nissaraṇam̄ hetam̄, āvuso, vicikicchāka-thaṅkathāsallassa, yadidam̄ asmimānasamugghāto'ti.

327. “**Cha anuttariyāni-** dassanānuttariyam, savanānuttariyam, lābhānuttariyam, sikkhānuttariyam, pāricariyānuttariyam, anussatānuttariyam.

“**Cha anussatiṭṭhānāni-** buddhānussati, dhammānussati, saṅghānussati, sīlānussati, cāgānussati, devatānussati.

328. “**Cha satatavihārā.** Idhāvuso, bhikkhu cakkhunā rūpam disvā neva sumano hoti na dummano, upekkhako § viharati sato sampajāno. Sotena saddam sutvā ...pe... manasā dhammaṁ viññāya neva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno.

329. “**Cha ḍābhijātiyo.** Idhāvuso, ekacco kaṇhābhijātiko samāno kaṇham dhammaṁ abhijāyati. Idha panāvuso, ekacco kaṇhābhijātiko samāno sukkam dhammaṁ abhijāyati. Idha panāvuso, ekacco kaṇhābhijātiko samāno akaṇham asukkam nibbānam abhijāyati. Idha panāvuso, ekacco sukkābhijātiko samāno sukkam dhammaṁ abhijāyati. Idha panāvuso, ekacco sukkābhijātiko samāno kaṇham dhammaṁ abhijāyati. Idha panāvuso, ekacco sukkābhijātiko samāno (3.020 akaṇham asukkam nibbānam abhijāyati.

“**Cha nibbedhabhāgiyā** saññā §- aniccasaññā anicce, dukkhasaññā dukkhe, anattasaññā, pahānasaññā, virāgasaññā, nirodhasaññā.

“Ime kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cha dhammā sammadakkhātā; tattha sabbeheva saṅgāyatabbam ...pe... atthāya hitāya sukhāya devamanussānam.

Sattakam

330. “Atthi kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena satta dhammā sammadakkhātā; tattha sabbeheva saṅgāyitabbam ...pe... atthāya hitāya sukhāya devamanussānam. Katame satta?

“Satta **ariyadhanāni**- saddhādhanaṁ, sīladhanaṁ, hiridhanaṁ, ottappadhanaṁ, sutadhanam, cāgadhanaṁ, paññādhanam.

“Satta **bojjhaṅgā**- satisambojjhaṅgo, dhammadvicayasambojjhaṅgo, vīriyasambojjhaṅgo, pītisambojjhaṅgo, passaddhisambojjhaṅgo, samādhisambojjhaṅgo, upekkhāsambojjhaṅgo.

“Satta **samādhiparikkhārā**- sammādiṭṭhi, sammāsaṅkappo, sammāvācā, sammākammanto, sammā-ājīvo, sammāvāyāmo, sammāsati.

“Satta **asaddhammā**- idhāvuso, bhikkhu assaddho hoti, ahiriko hoti, anottappī hoti, appassuto hoti, kusīto hoti, muṭṭhassati hoti, duppañño hoti.

“Satta **saddhammā**- idhāvuso, bhikkhu saddho hoti, hirimā hoti, ottappī hoti, bahussuto hoti, āraddhavīriyo hoti, upaṭṭhitassati hoti, paññavā hoti.

“Satta **sappurisadhammā**- idhāvuso, bhikkhu dhammaññū ca hoti atthaññū ca attaññū ca mattaññū ca kālaññū ca parisaññū ca puggalaññū ca.

331. “Satta (3.0209) **niddasavaththūni**. Idhāvuso, bhikkhu sikkhāsamādāne tibbacchando hoti, āyatiñca sikkhāsamādāne avigatapemo. Dhammanisantiyā tibbacchando hoti, āyatiñca dhammanisantiyā avigatapemo. Icchāvinaye tibbacchando hoti, āyatiñca icchāvinaye avigatapemo. Paṭisallāne tibbacchando hoti, āyatiñca paṭisallāne avigatapemo. Vīriyārambhe tibbacchando hoti, āyatiñca vīriyārambhe avigatapemo. Satinepakke tibbacchando hoti, āyatiñca satinepakke avigatapemo. Dīṭṭhipaṭivedhe tibbacchando hoti, āyatiñca dīṭṭhipaṭivedhe avigatapemo.

“Satta **saññā**- aniccasāññā, anattasaññā, asubhasaññā, ādīnavasaññā, pahāna-saññā, virāgasāññā, nirodhasaññā.

“Satta **balāni**- saddhābalaṁ, vīriyabalaṁ, hiribalaṁ, ottappabalaṁ, satibalaṁ, samādhibalāṁ, paññābalaṁ.

332. “Satta **viññāṇaṭṭhitayo**. Santāvuso, sattā nānattakāyā nānattasaññino, seyyathāpi manussā ekacce ca devā ekacce ca vinipātikā. Ayam paṭhamā viññāṇaṭṭhitī.

“Santāvuso, sattā nānattakāyā ekattasaññino seyyathāpi devā brahmakāyikā paṭhamābhinibbattā. Ayam dutiyā viññāṇaṭṭhitī.

“Santāvuso, sattā ekattakāyā nānattasaññino seyyathāpi devā ābhassarā. Ayam tatiyā viññāṇaṭṭhitī.

“Santāvuso, sattā ekattakāyā ekattasaññino seyyathāpi devā subhakiṇhā. Ayam catutthī viññāṇaṭṭhitī.

“Santāvuso, sattā sabbaso rūpasaññānam samatikkamā paṭighasaññānam atthāngamā nānattasaññānam amanasikārā ‘ananto ākāso’ti ākāsānañcāyatanū-pagā. Ayam pañcamī viññāṇaṭṭhitī.

“Santāvuso, sattā sabbaso ākāsānañcāyatanām samatikkamma ‘anantam viññāṇan’ti viññāṇañcāyatanūpagā. Ayam chaṭṭhī viññāṇaṭṭhitī.

“Santāvuso (3.0210), sattā sabbaso viññāṇañcāyatanām samatikkamma

‘natthi kiñci’ti ākiñcaññāyatanūpagā. Ayam sattamī viññāṇaṭṭhitī.

“Satta **puggalā dakkhiṇeyyā-** ubhatobhāgavimutto, paññāvimutto, kāyasakkhi, diṭṭhippatto, saddhāvimutto, dhammānusārī, saddhānusārī.

“Satta **anusayā-** kāmarāgānusayo, paṭighānusayo, diṭṭhānusayo, vicikicchānusayo, mānānusayo, bhavarāgānusayo, avijjānusayo.

“Satta **saññojanāni-** anunayasaññojanaṁ §, paṭighasaññojanaṁ, diṭṭhisaññojanaṁ, vicikicchāsaññojanaṁ, mānasaññojanaṁ, bhavarāgasasaññojanaṁ, avijjāsaññojanaṁ.

“Satta **adhikaraṇasamathā-** uppannuppannānaṁ adhikaraṇānaṁ samathāya vūpasamāya sammukhāvinayo dātabbo, sativinayo dātabbo, amūlavinayo dātabbo, paṭiññāya kāretabbam, yebhuyyasikā, tassapāpiyasikā, tiṇavatthārako.

“Ime kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena atṭha dhammā sammadakkhātā; tattha sabbeheva saṅgāyitabbam ...pe... atthāya hitāya sukhāya devamanussānam.

Dutiyabhāṇavāro niṭṭhito.

Atṭhakam

333. “Atthi kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena atṭha dhammā sammadakkhātā; tattha sabbeheva saṅgāyitabbam ...pe... atthāya hitāya sukhāya devamanussānam. Katame atṭha?

“Atṭha **micchattā-** micchādiṭṭhi, micchāsaṅkappo, micchāvācā, micchākammanto, micchā-ājīvo, micchāvāyāmo micchāsatī, micchāsamādhi.

“Atṭha (3.0211) **sammattā-** sammādiṭṭhi, sammāsaṅkappo, sammāvācā, sammākammanto, sammā-ājīvo, sammāvāyāmo, sammāsatī, sammāsamādhi.

“Atṭha **puggalā dakkhiṇeyyā-** sotāpanno, sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipanno; sakadāgāmī, sakadāgāmiphalasacchikiriyāya paṭipanno; anāgāmī, anāgāmiphalasacchikiriyāya paṭipanno; arahā, arahattaphalasacchikiriyāya paṭipanno.

334. “Atṭha **kusītavatthūni.** Idhāvuso, bhikkhunā kammaṁ kātabbam hoti. Tassa evam hoti- ‘kammaṁ kho me kātabbam bhavissati, kammaṁ kho pana me karontassa kāyo kilamissati, handāham nipajjāmī’ti! So nipajjati na vīriyam ārabhati appattassa pattiyaṁ anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya. Idam paṭhamam kusītavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhunā kammaṁ kataṁ hoti. Tassa evam hoti- ‘aham kho kammaṁ akāsim, kammaṁ kho pana me karontassa kāyo kilanto, handāham nipajjāmī’ti! So nipajjati na vīriyam ārabhati ...pe... idam dutiyam kusītavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhunā maggo gantabbo hoti. Tassa evam hoti- ‘maggo kho me gantabbo bhavissati, maggam kho pana me gacchantassa kāyo kilamissati, handāham nipajjāmī’ti! So nipajjati na vīriyam ārabhati... idam tatiyam

kusītavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhunā maggo gato hoti. Tassa evam hoti- ‘aham kho maggam agamāsim, maggam kho pana me gacchantassa kāyo kilanto, handāham nipajjāmīti! So nipajjati na vīriyam ārabhati... idam catuttham kusītavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya caranto na labhati lūkhassa vā pañitassa vā bhojanassa yāvadattham pāripūrim. Tassa evam hoti- ‘aham kho gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya caranto nālattham lūkhassa vā pañitassa vā bhojanassa yāvadattham pāripūrim, tassa me kāyo kilanto akammañño, handāham nipajjāmīti! So nipajjati na vīriyam ārabhati... idam pañcamam kusītavatthu.

“Puna (3.0212) caparam, āvuso, bhikkhu gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya caranto labhati lūkhassa vā pañitassa vā bhojanassa yāvadattham pāripūrim. Tassa evam hoti- ‘aham kho gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya caranto alattham lūkhassa vā pañitassa vā bhojanassa yāvadattham pāripūrim, tassa me kāyo garuko akammañño, māsācitaṁ maññe, handāham nipajjāmīti! So nipajjati na vīriyam ārabhati... idam chattham kusītavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno uppanno hoti appamattako ābādho. Tassa evam hoti- ‘uppanno kho me ayam appamattako ābādho; atthi kappo nipajjituṁ, handāham nipajjāmīti! So nipajjati na vīriyam ārabhati... idam sattamam kusītavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu gilānā vuṭṭhito § hoti aciravuṭṭhito gelaññā. Tassa evam hoti- ‘aham kho gilānā vuṭṭhito aciravuṭṭhito gelaññā, tassa me kāyo dubbalo akammañño, handāham nipajjāmīti! So nipajjati na vīriyam ārabhati appattassa pattiyā anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya. Idam aṭṭhamam kusītavatthu.

335. “Aṭṭha ārambhavatthūni. Idhāvuso, bhikkhunā kammam kātabbam hoti. Tassa evam hoti- ‘kammam kho me kātabbam bhavissati, kammam kho pana me karontena na sukaram buddhānam sāsanam manasi kātum, handāham vīriyam ārabhāmi appattassa pattiyā anadhigatassa adhigamāya, asacchikatassa sacchikiriyā’ti! So vīriyam ārabhati appattassa pattiyā, anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya. Idam paṭhamam ārambhavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhunā kammam kataṁ hoti. Tassa evam hoti- ‘aham kho kammam akāsim, kammam kho panāham karonto nāsakkhim buddhānam sāsanam manasi kātum, handāham vīriyam ārabhāmi ...pe... so vīriyam ārabhati... idam dutiyam ārambhavatthu.

“Puna (3.0213) caparam, āvuso, bhikkhunā maggo gantabbo hoti. Tassa evam hoti- ‘maggo kho me gantabbo bhavissati, maggam kho pana me gacchantena na sukaram buddhānam sāsanam manasi kātum. Handāham vīriyam ārabhāmi ...pe... so vīriyam ārabhati... idam tatiyam ārambhavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhunā maggo gato hoti. Tassa evam hoti- ‘aham kho maggam agamāsim, maggam kho panāham gacchanto nāsakkhim

buddhānam sāsanaṁ manasi kātum, handāhaṁ vīriyam ārabhāmi ...pe... so vīriyam ārabhati... idam catuttham ārambhavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu gāmam vā nigamam vā piṇḍāya caranto na labhati lūkhassa vā pañitassa vā bhojanassa yāvadattham pāripūrim. Tassa evam hoti- ‘aham kho gāmam vā nigamam vā piṇḍāya caranto nālattham lūkhassa vā pañitassa vā bhojanassa yāvadattham pāripūrim, tassa me kāyo lahuko kammañño, handāhaṁ vīriyam ārabhāmi ...pe... so vīriyam ārabhati... idam pañcamam ārambhavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu gāmam vā nigamam vā piṇḍāya

caranto labhati lūkhassa vā pañitassa vā bhojanassa yāvadattham pāripūrim. Tassa evam hoti- ‘aham kho gāmam vā nigamam vā piṇḍaya caranto alattham lūkhassa vā pañitassa vā bhojanassa yāvadattham pāripūrim, tassa me kāyo balavā kammañño, handāham vīriyam ārabhāmi ...pe... so vīriyam ārabhati... idam chaṭṭham ārambhavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno uppanno hoti appamattako ābādho. Tassa evam hoti- ‘uppanno kho me ayam appamattako ābādho, ṭhānam kho panetam vijjati yam me ābādho pavaḍḍheyya, handāham vīriyam ārabhāmi ...pe... so vīriyam ārabhati... idam sattamam ārambhavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu gilānā vuṭṭhito hoti aciravuṭṭhito gelaññā. Tassa evam hoti- ‘aham kho gilānā vuṭṭhito aciravuṭṭhito gelaññā, ṭhānam kho panetam vijjati yam me ābādho paccudāvatteyya, handāham vīriyam ārabhāmi appattassa pattiya anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāyā”ti! So vīriyam ārabhati appattassa pattiya (3.0214) anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya. Idam aṭṭhamam ārambhavatthu.

336. “Aṭṭha dānavatthūni. Āsajja dānam deti, bhayā dānam deti, ‘adāsi me’ti dānam deti, ‘dassati me’ti dānam deti, ‘sāhu dānan’ti dānam deti, ‘aham pacāmi, ime na pacanti, nārahāmi pacanto apacantānam dānam na dātun’ti dānam deti, ‘idam me dānam dadato kalyāṇo kittisaddo abbhuggacchati’ti dānam deti. Cittālāṅkāra-cittaparikkhārattham dānam deti.

337. “Aṭṭha dānūpapattiyo. Idhāvuso, ekacco dānam deti samaṇassa vā brāhmaṇassa vā annam pānam vattham yānam mālāgandhavilepanam seyyāvasathapadīpeyyam. So yam deti tam paccāsīsatī §. So passati khattiyamahāsālam vā brāhmaṇamahāsālam vā gahapatimahāsālam vā pañcahi kāmaguṇehi samaṇpitam samaṇībhūtam paricārayamānam. Tassa evam hoti- ‘aho vatāham kāyassa bhedā param maraṇā khattiyamahāsālānam vā brāhmaṇamahāsālānam vā gahapatimahāsālānam vā sahabyatam upapajjeyyan’ti! So tam cittam dahati, tam cittam adhiṭṭhāti, tam cittam bhāveti, tassa tam cittam hīne vimuttam uttari abhāvitam tatrūpapattiya samvattati. Tañca kho sīlavato vadāmi no dussilassa. Ijjhatāvuso, sīlavato cetopaṇidhi visuddhāttā.

“Puna caparam, āvuso, idhekacco dānam deti samaṇassa vā brāhmaṇassa vā annam pānam ...pe... seyyāvasathapadīpeyyam. So yam deti tam paccāsīsatī. Tassa sutam hoti- ‘cātumahārājikā § devā dīghāyukā vaṇṇavanto sukhabahulā”ti. Tassa evam hoti- ‘aho vatāham kāyassa bhedā param maraṇā cātumahārājikānam devānam sahabyatam upapajjeyyan”ti! So tam cittam dahati, tam cittam adhiṭṭhāti, tam cittam bhāveti, tassa tam cittam hīne vimuttam uttari abhāvitam tatrūpapattiya samvattati. Tañca kho sīlavato vadāmi no dussilassa. Ijjhatāvuso, sīlavato cetopaṇidhi visuddhāttā.

“Puna (3.0215) caparam, āvuso, idhekacco dānam deti samaṇassa vā brāhmaṇassa vā annam pānam ...pe... seyyāvasathapadīpeyyam. So yam deti tam paccāsīsatī. Tassa sutam hoti- ‘tāvatimsā devā ...pe... yāmā devā ...pe... tusitā devā ...pe... nimmānaratī devā ...pe... paranimmitavasavattī devā dīghāyukā

vaṇṇavanto suhabahulā’ti. Tassa evam hoti- ‘aho vatāham kāyassa bhedā param marañā paranimmitavasavattinam devānam sahabyatam upapajjeyyan”ti! So tam cittam dahati, tam cittam adhiṭṭhāti, tam cittam bhāveti, tassa tam cittam hīne vimuttaṁ uttari abhāvitam tratrūpapattiyā samvattati. Tañca kho sīlavato vadāmi no dussilassa. Ijjhatāvuso, sīlavato cetopañidhi visuddhattā.

“Puna caparam, āvuso, idhekacco dānam deti samaṇassa vā brāhmaṇassa vā annam pānam vattham yānam mālāgandhavilepanam seyyāvasathapadīpeyyam. So yām deti tam paccāsīsat. Tassa sutam hoti- ‘brahmakāyikā devā dīghāyukā vaṇṇavanto suhabahulā’ti. Tassa evam hoti- ‘aho vatāham kāyassa bhedā param marañā brahmakāyikānam devānam sahabyatam upapajjeyyan’ti! So tam cittam dahati, tam cittam adhiṭṭhāti, tam cittam bhāveti, tassa tam cittam hīne vimuttaṁ uttari abhāvitam tratrūpapattiyā samvattati. Tañca kho sīlavato vadāmi no dussilassa; vītarāgassa no sarāgassa. Ijjhatāvuso, sīlavato cetopañidhi vītarāgattā.

“Aṭṭha **parisā-** khattiyanaparisā, brāhmaṇaparisā, gahapatiparisā, samaṇaparisā, cātumahārājikaparisā, tāvatiṁsaparisā, māraparisā, brahmaparisā.

“Aṭṭha **lokadhammā-** lābho ca, alābho ca, yaso ca, ayaso ca, nindā ca, pasāmsā ca, sukhañca, dukkhañca.

338. “Aṭṭha abhibhāyatanāni. Ajjhattam rūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati parittāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, ‘tāni abhibhuya jānāmi passāmī’ti evamsaññī hoti. Idam paṭhamam abhibhāyatanam.

“Ajjhattam (3.0216) rūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati appamāṇāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, ‘tāni abhibhuya jānāmi passāmī’ti evamsaññī hoti. Idam dutiyam abhibhāyatanam.

“Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati parittāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, ‘tāni abhibhuya jānāmi passāmī’ti evamsaññī hoti. Idam tatiyam abhibhāyatanam.

“Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati appamāṇāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, ‘tāni abhibhuya jānāmi passāmī’ti evamsaññī hoti. Idam catuttham abhibhāyatanam.

“Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati nīlāni nīlavāṇṇāni nīlanidasanāni nīlanibhāsāni. Seyyathāpi nāma umāpupphaṁ nīlam nīlavāṇṇam nīlanidasanam nīlanibhāsam, seyyathā vā pana tam vattham bārāṇaseyyakam ubhato bhāgavimattham nīlam nīlavāṇṇam nīlanidasanam nīlanibhāsam. Evameva § ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati nīlāni nīlavāṇṇāni nīlanidasanāni nīlanibhāsāni, ‘tāni abhibhuya jānāmi passāmī’ti evamsaññī hoti. Idam pañcamam abhibhāyatanam.

“Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati pītāni pītavaṇṇāni pītanidasanāni pītanibhāsāni. Seyyathāpi nāma kaṇikārapupphaṁ § pītam pītavaṇṇam pītanidasanam pītanibhāsam, seyyathā vā pana tam vattham bārāṇaseyyakam ubhato bhāgavimattham pītam pītavaṇṇam pītanidasanam pītanibhāsam. Evameva ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati pītāni pītavaṇṇāni pītanidasanāni pītanibhāsāni, ‘tāni abhibhuya jānāmi passāmī’ti evamsaññī hoti. Idam

chaṭṭham abhibhāyatanaṁ.

“Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati lohitakāni lohitakavaṇṇāni lohitakanidassanāni lohitakanibhāsāni. Seyyathāpi nāma bandhujīvaka-puppham lohitakam lohitakavaṇṇam lohitakanidassanam lohitakanibhāsam, seyyathā vā pana tam vattham bārāṇaseyyakam ubhatobhāgavimaṭṭham lohitakam lohitakavaṇṇam lohitakanidassanam lohitakanibhāsam. Evameva ajjhattam arūpasaññī eko (3.0217) bahiddhā rūpāni passati lohitakāni lohitakavaṇṇāni lohitakanidassanāni lohitakanibhāsāni, ‘tāni abhibhuya jānāmi passāmīti evam̄saññī hoti. Idam sattamaṁ abhibhāyatanaṁ.

“Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati odātāni odātavaṇṇāni odātanidassanāni odātanibhāsāni. Seyyathāpi nāma osadhitārakā odātā odātavaṇṇā odātanidassanā odātanibhāsā, seyyathā vā pana tam vattham bārāṇaseyyakam ubhatobhāgavimaṭṭham odātam odātavaṇṇam odātanidassanam odātanibhāsam. Evameva ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati odātāni odātavaṇṇāni odātanidassanāni odātanibhāsāni, ‘tāni abhibhuya jānāmi passāmīti evam̄saññī hoti. Idam atṭhamam abhibhāyatanaṁ.

339. “Atṭha vimokkhā. Rūpi rūpāni passati. Ayaṁ paṭhamo vimokkho.

“Ajjhattam arūpasaññī bahiddhā rūpāni passati. Ayaṁ dutiyo vimokkho.

“Subhanteva adhimutto hoti. Ayaṁ tatiyo vimokkho.

“Sabbaso rūpasaññānam samatikkamā paṭighasaññānam atthaṅgamā nānatta-saññānam amanasikārā ‘ananto ākāso’ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayaṁ catuttho vimokkho.

“Sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma ‘anantam viññāṇan’ti viññāṇa-ñcāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayaṁ pañcamo vimokkho.

“Sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma ‘natthi kiñcīti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayaṁ chaṭṭho vimokkho.

“Sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayaṁ sattamo vimokkho.

“Sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayita nirodham upasampajja viharati. Ayaṁ atṭhamo vimokkho.

“Ime (3.0218) kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena nava dhammā sammadakkhātā; tattha sabbeheva saṅgāyitabbam ...pe... atthāya hitāya sukhāya devamanussānam. Katame nava?

“Nava āghātavatthūni. ‘Anattham me acari’ti āghātam bandhati; ‘anattham me carati’ti āghātam bandhati; ‘anattham me carissati’ti āghātam bandhati; ‘piyassa me manāpassa anattham acari’ti āghātam bandhati ...pe... anattham caratīti

Navakam

340. “Atthi kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena nava dhammā sammadakkhātā; tattha sabbeheva saṅgāyitabbam ...pe... atthāya hitāya sukhāya devamanussānam. Katame nava?

“Nava āghātavatthūni. ‘Anattham me acari’ti āghātam bandhati; ‘anattham me carati’ti āghātam bandhati; ‘anattham me carissati’ti āghātam bandhati; ‘piyassa me manāpassa anattham acari’ti āghātam bandhati ...pe... anattham caratīti

āghātaṁ bandhati ...pe... anatthaṁ carissatīti āghātaṁ bandhati; ‘appiyassa me amanāpassa atthaṁ acari’ti āghātaṁ bandhati ...pe... atthaṁ caratīti āghātaṁ bandhati ...pe... atthaṁ carissatīti āghātaṁ bandhati.

“Nava **āghātapaṭivinayā**. ‘Anatthaṁ me acari §, tam kutettha labbhā’ti āghātaṁ paṭivineti; ‘anatthaṁ me carati, tam kutettha labbhā’ti āghātaṁ paṭivineti; ‘anatthaṁ me carissati, tam kutettha labbhā’ti āghātaṁ paṭivineti; ‘piyassa me manāpassa anatthaṁ acari ...pe... anatthaṁ carati ...pe... anatthaṁ carissati, tam kutettha labbhā’ti āghātaṁ paṭivineti; ‘appiyassa me amanāpassa atthaṁ acari ...pe... atthaṁ carati ...pe... atthaṁ carissati, tam kutettha labbhā’ti āghātaṁ paṭivineti.

341. “Nava **sattāvāsā**. Santāvuso, sattā nānattakāyā nānattasaññino, seyyathāpi manussā ekacce ca devā ekacce ca vinipātikā. Ayaṁ paṭhamo sattāvāso.

“Santāvuso, sattā nānattakāyā ekattasaññino, seyyathāpi devā brahmakāyikā paṭhamābhinibbattā. Ayaṁ dutiyo sattāvāso.

“Santāvuso, sattā ekattakāyā nānattasaññino, seyyathāpi

devā ābhassarā. Ayaṁ tatiyo sattāvāso.

“Santāvuso (3.0219), sattā ekattakāyā ekattasaññino, seyyathāpi devā subha-kiñhā. Ayaṁ catuttho sattāvāso.

“Santāvuso, sattā asaññino appaṭisamvedino, seyyathāpi devā asaññasattā §. Ayaṁ pañcamo sattāvāso.

“Santāvuso, sattā sabbaso rūpasaññānam̄ samatikkamā paṭighasaññānam̄ atthaṅgamā nānattasaññānam̄ amanasikārā ‘ananto ākāso’ti ākāsānañcāyatanū-pagā. Ayaṁ chaṭṭho sattāvāso.

“Santāvuso, sattā sabbaso ākāsānañcāyatanām̄ samatikkamma ‘anantam̄ viññāṇan’ti viññāṇañcāyatanūpagā. Ayaṁ sattamo sattāvāso.

“Santāvuso, sattā sabbaso viññāṇañcāyatanām̄ samatikkamma ‘natthi kiñci’ti ākiñcāññāyatanūpagā. Ayaṁ aṭṭhamo sattāvāso.

“Santāvuso, sattā sabbaso ākiñcaññāyatanām̄ samatikkamma § nevasaññā-na-saññāyatanūpagā. Ayaṁ navamo sattāvāso.

342. “Nava akkhaṇā asamayā brahmacariyavāsāya. Idhāvuso, tathāgato ca loke uppanno hoti araham̄ sammāsambuddho, dhammo ca desiyati opasamiko parinibbāniko sambodhagāmī sugatappavedito. Ayañca puggalo nirayam̄ upapanno hoti. Ayaṁ paṭhamo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

“Puna caparam̄, āvuso, tathāgato ca loke uppanno hoti araham̄ sammāsa-mbuddho, dhammo ca desiyati opasamiko parinibbāniko sambodhagāmī sugata-ppavedito. Ayañca puggalo tiracchānayonim̄ upapanno hoti. Ayaṁ dutiyo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

“Puna caparam̄ ...pe... pettivisayaṁ upapanno hoti. Ayaṁ tatiyo akkhaṇo asa-mayo brahmacariyavāsāya.

“Puna (3.0220) caparam̄ ...pe... asurakāyam̄ upapanno hoti. Ayaṁ catuttho akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

“Puna caparam̄ ...pe... aññataram̄ dīghāyukam̄ devanikāyam̄ upapanno hoti. Ayaṁ pañcamo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

“Puna caparam̄ ...pe... paccantimesu janapadesu paccājāto hoti milakkhesu § aviññātāresu, yattha natthi gati bhikkhūnam̄ bhikkhunīnam̄ upāsakānam̄ upāsi-kānam̄. Ayaṁ chaṭṭho akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

“Puna caparam̄ ...pe... majjhimesu janapadesu paccājāto hoti. So ca hoti micchādiṭṭhiko viparitadassano- ‘natthi dinnam̄, natthi yiṭṭham̄, natthi hutam̄, natthi sukatadukkaṭānam̄ § kammānam̄ phalam̄ vipāko, natthi ayaṁ loko, natthi paro loko, natthi mātā, natthi pitā, natthi sattā opapātikā, natthi loke samañabrahmañā sammaggatā sammāpaṭipannā ye imañca lokam̄ parañca lokam̄ sayam̄ abhiññā sacchikatvā pavedenti’ti. Ayaṁ sattamo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

“Puna caparam̄ ...pe... majjhimesu janapadesu paccājāto hoti. So ca hoti dappañño jaṭo eḷamūgo, nappaṭibalo subhāsitadubbhāsitānamatthamaññātum̄. Ayaṁ aṭṭhamo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

“Puna caparam̄, āvuso, tathāgato ca loke na § uppanno hoti araham̄ sammāsa-mbuddho, dhammo ca na desiyati opasamiko parinibbāniko sambodhagāmī suga-

tappavedito. Ayañca puggalo majhimesu janapadesu paccājāto hoti, so ca hoti paññavā ajalo anelamūgo, pañibalo subhāsita-dubbhāsitānamatthamaññātum. Ayam navamo akkhaño asamayo brahmacariyavāsāya.

343. "Nava anupubbavihārā. Idhāvuso, bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusa-lehi dhammehi savitakkam̄ savicāram̄ vivekajam̄ pītisukham̄ pañhamam̄ jhānam̄ upasampajja viharati. Vitakkavicārānaṁ vūpasamā ...pe... dutiyam̄ jhānam̄ upasampajja viharati. Pītiyā ca virāgā ...pe... tatiyam̄ jhānam̄ upasampajja viharati. Sukhassa ca pahānā (3.0221) ...pe... catuttham̄ jhānam̄ upasampajja viharati. Sabbaso rūpasaññānam̄ samatikkamā ...pe... ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma 'anantam̄ viññāṇan'ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma 'natthi kiñci'ti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodham̄ upasampajja viharati.

344. "Nava anupubbanirodhā. Pañhamam̄ jhānam̄ samāpannassa kāmasaññā niruddhā hoti. Dutiyam̄ jhānam̄ samāpannassa vitakkavicārā niruddhā honti. Tatiyam̄ jhānam̄ samāpannassa pīti niruddhā hoti. Catuttham̄ jhānam̄ samāpannassa assāsapassāssā niruddhā honti. Ākāsānañcāyatanaṁ samāpannassa rūpasaññā niruddhā hoti. Viññāṇañcāyatanaṁ samāpannassa ākāsānañcāyatana-saññā niruddhā hoti. Ākiñcaññāyatanaṁ samāpannassa viññāṇañcāyatana-saññā niruddhā hoti. Nevasaññānāsaññāyatanaṁ samāpannassa ākiñcaññāyatana-saññā niruddhā hoti. Saññāvedayitanirodham̄ samāpannassa saññā ca vedanā ca niruddhā honti.

"Ime kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena nava dhammā sammadakkhātā. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbam̄ ...pe... atthāya hitāya sukhāya devamanussānam̄.

Dasakam

345. "Atthi kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena dasa dhammā sammadakkhātā. Tattha sabbeheva saṅgāyitabbam̄ ...pe... atthāya hitāya sukhāya devamanussānam̄. Katame dasa?

"Dasa **nāthakaraṇā dhammā.** Idhāvuso, bhikkhu sīlavā hoti. Pātimokkhasaṁvara-saṁvuto viharati ācāragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Yampāvuso, bhikkhu (3.0222) sīlavā hoti, pātimokkhasaṁvara-saṁvuto viharati, ācāragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Ayampi dhammo nāthakaraṇo.

"Puna caparam̄, āvuso, bhikkhu bahussuto hoti sutadharo sutasannicayo. Ye te dhammā ādikalyāṇā majjhēkalyāṇā pariyośānakalyāṇā sātthā sabyañjanā § kevalaparipuṇṇam̄ parisuddham̄ brahmacariyam̄ abhivadanti, tathārūpāssa dhammā bahussutā honti § dhātā vacasā paricitā manasānupekkhitā diṭṭhiyā suppaṭi-

viddhā, yampāvuso, bhikkhu bahussuto hoti ...pe... diṭṭhiyā suppaṭividdhā. Ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu kalyāṇamitto hoti kalyāṇasahāyo kalyāṇasampavaṇko. Yampāvuso, bhikkhu kalyāṇamitto hoti kalyāṇasahāyo kalyāṇasampaṇko. Ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu suvaco hoti sovacassakaraṇehi dhammehi samannāgato khamo padakkhiṇaggāhī anusāsanīm. Yampāvuso, bhikkhu suvaco hoti ...pe... padakkhiṇaggāhī anusāsanīm. Ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu yāni tāni sabrahmacārīnam uccāvacāni kiṃkaraṇīyāni, tattha dakkho hoti analaso tatrūpāyāya vīmaṇsāya samannāgato, alam kātum alam saṃvidhātum. Yampāvuso, bhikkhu yāni tāni sabrahmacārīnam ...pe... alam saṃvidhātum. Ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu dhammakāmo hoti piyasamudāhāro, abhidhamme abhivinaye uṭārapāmojjo §. Yampāvuso, bhikkhu dhammakāmo hoti ...pe... uṭārapāmojjo §. Ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna (3.0223) caparam, āvuso, bhikkhu santuṭṭho hoti itarītarehi cīvaraṇīḍapā-tasenāsanagilānappaccayabhesajjaparikkhārehi. Yampāvuso, bhikkhu santuṭṭho hoti ...pe... parikkhārehi. Ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu āraddhavīriyo viharati akusalānam dhammānam pahānāya kusalānam dhammānam upasampadāya, thāmavā daļha-parakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. Yampāvuso, bhikkhu āraddhavīriyo viharati ...pe... anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. Ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu satimā hoti paramena satinepakkena samannāgato cirakatampi cirabhāsitampi saritā anussaritā. Yampāvuso, bhikkhu satimā hoti ...pe... saritā anussaritā. Ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu paññavā hoti, udayatthagāminiyā paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammādukkhakkhayagāminiyā. Yampāvuso, bhikkhu paññavā hoti ...pe... sammādukkhakkhayagāminiyā. Ayampi dhammo nāthakaraṇo.

346. Dasa kasiṇāyatanāni. Pathavīkasiṇameko sañjānāti, uddham adho tiriyaṁ advayaṁ appamāṇam. Āpokasiṇameko sañjānāti ...pe... tejokasiṇameko sañjānāti... vāyokasiṇameko sañjānāti... nīlakasiṇameko sañjānāti... pītakasiṇameko sañjānāti... lohitakasiṇameko sañjānāti... odātakasiṇameko sañjānāti... ākāsaka-siṇameko sañjānāti... viññāṇakasiṇameko sañjānāti, uddham adho tiriyaṁ advayaṁ appamāṇam.

347. “Dasa akusalakamma-pathā- pāṇātipāto, adinnādānam, kāmesumicchācāro, musāvādo, pisuṇā vācā, pharusā vācā, samphappalāpo, abhijjhā, byāpādo, micchādiṭṭhi.

“Dasa (3.0224) **kusalakamma-pathā-** pāṇātipātā veramaṇī, adinnādānā veramaṇī, kāmesumicchācārā veramaṇī, musāvādā veramaṇī, pisuṇāya vācāya veramaṇī, pharusāya vācāya veramaṇī, samphappalāpā veramaṇī, anabhijjhā, abyā-

pādo, sammādiṭṭhi.

348. “Dasa ariyavāsā. Idhāvuso, bhikkhu pañcaṅgavippahīno hoti, chaṅgasamannāgato, ekārakkho, caturāpasseno, pañunnapaccekasacco, samavayasatṭhesano, anāvilasaṅkappo, passaddhakāyasaṅkhāro, suvimuttacitto, suvimuttapañño.

“Kathañcāvuso, bhikkhu pañcaṅgavippahīno hoti? Idhāvuso, bhikkhuno kāmacchando pahīno hoti, byāpādo pahīno hoti, thinamiddham pahīnam hoti, uddhaccakukuccam pahīnam hoti, vicikicchā pahīnā hoti. Evam kho, āvuso, bhikkhu pañcaṅgavippahīno hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu chaṅgasamannāgato hoti? Idhāvuso, bhikkhu cakkhunā rūpam disvā neva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno. Sotena saddam sutvā ...pe... manasā dhammam viññāya neva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno. Evam kho, āvuso, bhikkhu chaṅgasamannāgato hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu ekārakkho hoti? Idhāvuso, bhikkhu satārakkhena cetasā samannāgato hoti. Evam̄ kho, āvuso, bhikkhu ekārakkho hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu caturāpasseno hoti? Idhāvuso, bhikkhu sañkhāyekam̄ paṭisevati, sañkhāyekam̄ adhivāseti, sañkhāyekam̄ parivajjeti, sañkhāyekam̄ vino-deti. Evam̄ kho, āvuso, bhikkhu caturāpasseno hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu pañunnapaccekasacco hoti? Idhāvuso, bhikkhuno yāni tāni puthusamaṇabrahmaṇānam̄ puthupaccekasaccāni, sabbāni tāni nunnāni honti pañunnāni cattāni vantāni muttāni pahīnāni paṭinissaṭṭhāni. Evam̄ kho, āvuso, bhikkhu pañunnapaccekasacco hoti.

“Kathañcāvuso (3.0225), bhikkhu samavayasaṭṭhesano hoti? Idhāvuso, bhikkhuno kāmesanā pahīnā hoti, bhavesanā pahīnā hoti, brahmacariyesanā paṭipassaddhā. Evam̄ kho, āvuso, bhikkhu samavayasaṭṭhesano hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu anāvilasaṅkappo hoti? Idhāvuso, bhikkhuno kāmasaṅkappo pahīno hoti, byāpādasaṅkappo pahīno hoti, vihiṁsāsaṅkappo pahīno hoti. Evam̄ kho, āvuso, bhikkhu anāvilasaṅkappo hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu passaddhakāyasaṅkhāro hoti? Idhāvuso, bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānam̄ atthaṅgamā adukkhamasukham̄ upekkhāsatipārisuddhim̄ catuttham̄ jhānam̄ upasampajja viharati. Evam̄ kho, āvuso, bhikkhu passaddhakāyasaṅkhāro hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu suvimuttacitto hoti? Idhāvuso, bhikkhuno rāgā cittam̄ vimuttaṁ hoti, dosā cittam̄ vimuttaṁ hoti, mohā cittam̄ vimuttaṁ hoti. Evam̄ kho, āvuso, bhikkhu suvimuttacitto hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu suvimuttapañño hoti? Idhāvuso, bhikkhu ‘rāgo me pahīno ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṅkato āyatim̄ anuppādadhammo’ti pajānāti. ‘Doso me pahīno ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṅkato āyatim̄ anuppādadhammo’ti pajānāti. ‘Moho me pahīno ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṅkato āyatim̄ anuppādadhammo’ti pajānāti. Evam̄ kho, āvuso, bhikkhu suvimuttapañño hoti.

“**Dasa asekkhā dhammā-** asekkhā sammādiṭṭhi, asekko sammāsaṅkappo, asekkhā sammāvācā, asekko sammākammanto, asekko sammā-ājīvo, asekko sammāvāyāmo, asekkhā sammāsatī, asekko sammāsamādhi, asekko sammāñāṇam̄, asekkhā sammāvimutti.

“Ime kho, āvuso, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena dasa dhammā sammadakkhātā. Tattha sabbeheva saṅgāyittabbaṁ na (3.0226) vivaditabbam̄, yathayidaṁ brahmacariyam̄ addhaniyam̄ assa ciraṭṭhitikam̄, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānan”ti.

349. Atha kho bhagavā utṭhahitvā āyasmantaṁ sāriputtaṁ āmantesi- ‘sādhu sādhu, sāriputta, sādhu kho tvam̄, sāriputta, bhikkhūnam̄ saṅgītipariyāyam̄ abhāsi’- ti. Idamavocāyasmā sāriputto, samanuñño satthā ahosi. Attamanā te bhikkhū āyasmato sāriputtassa bhāsitaṁ abhinandunti.

Saṅgītisuttaṁ niṭhitam dasamam.

11. Dasuttarasuttaṁ

350. Evam (3.0227) me sutam- ekam samayaṁ bhagavā campāyam viharati gaggarāya pokkharaniyā tīre mahatā bhikkhusaṅghena saddhim pañcamattehi bhikkhusatehi. Tatra kho āyasmā sāriputto bhikkhū āmantesi- “āvuso bhikkhave”-ti! “Āvuso”ti kho te bhikkhū āyasmato sāriputtassa paccassosum. Āyasmā sāriputto etadavoca-

“Dasuttaram pavakkhāmi, dhammam nibbānapattiya; dukkhassantakiriyāya, sabbaganthappamocanam”.

Eko dhammo

351. “Eko, āvuso, dhammo bahukāro, eko dhammo bhāvetabbo, eko dhammo pariññeyyo, eko dhammo pahātabbo, eko dhammo hānabhāgiyo, eko dhammo visesabhāgiyo, eko dhammo duppaṭivijjho, eko dhammo uppādetabbo, eko dhammo abhiññeyyo, eko dhammo sacchikātabbo.

(ka) “katamo eko dhammo **bahukāro?** Appamādo kusalesu dhammesu. Ayam eko dhammo bahukāro.

(kha) “katamo eko dhammo **bhāvetabbo?** Kāyagatāsatī sātasahagatā. Ayam eko dhammo bhāvetabbo.

(ga) “katamo eko dhammo **pariññeyyo?** Phasso sāsavo upādāniyo. Ayam eko dhammo pariññeyyo.

(gha) “katamo eko dhammo **pahātabbo?** Asmimāno. Ayam eko dhammo pahātabbo.

(ḥa) “katamo eko dhammo **hānabhāgiyo?** Ayoniso manasikāro. Ayam eko dhammo hānabhāgiyo.

(ca) “katamo eko dhammo **visesabhāgiyo?** Yoniso manasikāro. Ayam eko dhammo visesabhāgiyo.

(cha) “katamo (3.0228) eko dhammo **duppaṭivijjho?** Ānantariko cetosamādhi. Ayam eko dhammo duppaṭivijjho.

(ja) “katamo eko dhammo **uppādetabbo?** Akuppam ūnāṇam. Ayam eko dhammo uppādetabbo.

(jha) “katamo eko dhammo **abhiññeyyo?** Sabbe sattā āhāratṭhitikā. Ayam eko dhammo abhiññeyyo.

(ḥa) “katamo eko dhammo **sacchikātabbo?** Akuppā cetovimutti. Ayam eko dhammo sacchikātabbo.

“Iti ime dasa dhammā bhūtā tacchā tathā avitathā anaññathā sammā tathāgatena abhisambuddhā.

Dve dhammā

352. “Dve dhammā bahukārā, dve dhammā bhāvetabbā, dve dhammā pariññeyyā, dve dhammā pahātabbā, dve dhammā hānabhāgiyā, dve dhammā visesabhāgiyā, dve dhammā duppaṭivijjhā, dve dhammā uppādetabbā, dve dhammā abhiññeyyā, dve dhammā sacchikātabbā.

(ka) “katame dve dhammā **bahukārā?** Sati ca sampajaññañca. Ime dve dhammā bahukārā.

(kha) “katame dve dhammā **bhāvetabbā?** Samatho ca vipassanā ca. Ime dve dhammā bhāvetabbā.

(ga) “katame dve dhammā **pariññeyyā?** Nāmañca rūpañca. Ime dve dhammā pariññeyyā.

(gha) “katame dve dhammā **pahātabbā?** Avijjā ca bhavatañhā ca. Ime dve dhammā pahātabbā.

(ha) “katame dve dhammā **hānabhāgiyā?** Dovacassatā ca pāpamittatā ca. Ime dve dhammā hānabhāgiyā.

(ca) “katame dve dhammā **visesabhāgiyā?** Sovacassatā ca kalyāṇamittatā ca. Ime dve dhammā visesabhāgiyā.

(cha) “katame (3.0229) dve dhammā **duppaṭivijjhā?** Yo ca hetu yo ca paccayo sattānam saṅkilesāya, yo ca hetu yo ca paccayo sattānam visuddhiyā. Ime dve dhammā duppaṭivijjhā.

(ja) “katame dve dhammā **uppādetabbā?** Dve ñāṇāni- khaye ñāṇam, anuppāde ñāṇam. Ime dve dhammā uppādetabbā.

(jha) “katame dve dhammā **abhiññeyyā?** Dve dhātuyo- saṅkhatā ca dhātu asaṅkhatā ca dhātu. Ime dve dhammā abhiññeyyā.

(ñā) “katame dve dhammā **sacchikātabbā?** Vijjā ca vimutti ca. Ime dve dhammā sacchikātabbā.

“Iti ime vīsatī dhammā bhūtā tacchā tathā avitathā anaññathā sammā tathāgatena abhisambuddhā.

Tayo dhammā

353. “Tayo dhammā bahukārā, tayo dhammā bhāvetabbā ... pe... tayo dhammā sacchikātabbā.

(ka) “katame tayo dhammā **bahukārā?** Sappurisasañsevo, saddhammassavañam, dhammānudhammappaṭipatti. Ime tayo dhammā bahukārā.

(kha) “katame tayo dhammā **bhāvetabbā?** Tayo samādhī- savitakko savicāro samādhi, avitakko vicāramatto samādhi, avitakko avicāro samādhi. Ime tayo dhammā bhāvetabbā.

(ga) “katame tayo dhammā **pariññeyyā?** Tisso vedanā- sukhā vedanā, dukkhā vedanā, adukkhamasukhā vedanā. Ime tayo dhammā pariññeyyā.

(gha) “katame tayo dhammā **pahātabbā?** Tisso tañhā- kāmatañhā, bhavatañhā,

vibhavatañhā. Ime tayo dhammā pahātabbā.

(ña) “katame tayo dhammā **hānabhāgīyā?** Tīni akusalamūlāni- lobho akusala-mūlam, doso akusalamūlam, moho akusalamūlam. Ime tayo dhammā hānabhāgīyā.

(ca) “katame (3.0230) tayo dhammā **viseśabhaṇīyā?** Tīni kusalamūlāni- alobho kusalamūlam, adoso kusalamūlam, amoho kusalamūlam. Ime tayo dhammā viseśabhaṇīyā.

(cha) “katame tayo dhammā **dūpapāṭīvijjhā?** Tisso nissaraṇiyā dhātuyo- kāmāna- metam nissaraṇam yadidam nekkhammaṇ, rūpānametam nissaraṇam yadidam arūpaṇ, yam kho pana kiñci bhūtam saṅkhataṇ paṭiccasamuppannaṇ, nirodho tassa nissaraṇam. Ime tayo dhammā dūpapāṭīvijjhā.

(ja) “katame tayo dhammā **uppādetabbā?** Tīni ñāṇāni- atītaṇse ñāṇam, anāga- tamse ñāṇam, paccuppannamse ñāṇam. Ime tayo dhammā uppādetabbā.

(jha) “katame tayo dhammā **abhiññeyyā?** Tisso dhātuyo- kāmadhātu, rūpadhātu, arūpadhātu. Ime tayo dhammā abhiññeyyā.

(ñā) “katame tayo dhammā **sacchikātabbā?** Tisso vijjā- pubbenivāsānussati-ñānam vijjā, sattānam cutūpapāte ñānam vijjā, āsavānam khaye ñānam vijjā. Ime tayo dhammā sacchikātabbā.

“Iti ime tiṁsa dhammā bhūtā tacchā tathā avitathā anaññathā sammā tathāgatena abhisambuddhā.

Cattāro dhammā

354. “Cattāro dhammā bahukārā, cattāro dhammā bhāvetabbā ...pe... cattāro dhammā sacchikātabbā.

(ka) “katame cattāro dhammā **bahukārā?** Cattāri cakkāni- patirūpadesavāso, sappurisūpanissayo §, attasammāpaṇidhi, pubbe ca katapuññatā. Ime cattāro dhammā bahukārā.

(kha) “katame cattāro dhammā **bhāvetabbā?** Cattāro satipaṭṭhānā- idhāvuso, bhikkhu kāye kāyānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam. Vedanāsu ...pe... citte... dhammesu (3.0231) dhammānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam. Ime cattāro dhammā bhāvetabbā.

(ga) “katame cattāro dhammā **pariññeyyā?** Cattāro āhārā- kabalīkāro § āhāro oḷāriko vā sukhumo vā, phasso dutiyo, manosañcetanā tatiyā, viññānam catuttham. Ime cattāro dhammā pariññeyyā.

(gha) “katame cattāro dhammā **pahātabbā?** Cattāro oghā- kāmogho, bhavogho, diṭṭhogho, avijjogho. Ime cattāro dhammā pahātabbā.

(iā) “katame cattāro dhammā **hānabhāgiyā?** Cattāro yogā- kāmayogo, bhavayogo, diṭṭhiyogo, avijjāyogo. Ime cattāro dhammā hānabhāgiyā.

(ca) “katame cattāro dhammā **visesabhāgiyā?** Cattāro visaññogā- kāmayogavisamyogo, bhavayogavisañnyogo, diṭṭhiyogavisañnyogo, avijjāyogavisañnyogo. Ime cattāro dhammā visesabhāgiyā.

(cha) “katame cattāro dhammā **dappaṭivijjhā?** Cattāro samādhī- hānabhāgiyo samādhi, ṭhitibhāgiyo samādhi, visesabhāgiyo samādhi, nibbedhabhāgiyo samādhi. Ime cattāro dhammā dappaṭivijjhā.

(ja) “katame cattāro dhammā **uppādetabbā?** Cattāri ñāñāni- dhamme ñānam, anvaye ñānam, pariye ñānam, sammutiyā ñānam. Ime cattāro dhammā uppādetabbā.

(jha) “katame cattāro dhammā **abhiññeyyā?** Cattāri ariyasaccāni- dukkham ariyasaccam, dukkhasamudaya § ariyasaccam, dukkhanirodham § ariyasaccam, dukkhanirodhagāminī paṭipadā ariyasaccam. Ime cattāro dhammā abhiññeyyā.

(ñā) “katame cattāro dhammā **sacchikātabbā?** Cattāri sāmaññaphalāni- sotāpatti-phalam, sakadāgāmiphalam, anāgāmiphalam, arahattaphalam. Ime cattāro dhammā sacchikātabbā.

“Iti (3.0232) ime cattārīsadhammā bhūtā tacchā tathā avitathā anaññathā sammā tathāgatena abhisambuddhā.

Pañca dhammā

355. “Pañca dhammā bahukārā ...pe... pañca dhammā sacchikātabbā.

(ka) “katame pañca dhammā **bahukārā?** Pañca padhāniyaṅgāni- idhāvuso, bhikkhu saddho hoti, saddahati tathāgatassa bodhiṃ- ‘itipi so bhagavā arahaṃ sammāsambuddho vijjācaranāsampanno sugato lokavidū anuttaro purisadamma-sārathi satthā devamanussānaṃ buddho bhagavā’ti. Appābādho hoti appātaṇko samavepākiniyā gahaṇiyā samannāgato nātisītāya nāccuṇhāya majjhimāya padhānakkhamāya. Asaṭho hoti amāyāvī yathābhūtamattānaṃ āvikattā satthari vā viññūsu vā sabrahmacārīsu. Āraddhavīriyo viharati akusalānaṃ dhammānaṃ pahānāya, kusalānaṃ dhammānaṃ upasampadāya, thāmavā daḷhaparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. Paññavā hoti udayatthagāminiyā paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammā dukkhakkhayagāminiyā. Ime pañca dhammā bahukārā.

(kha) “katame pañca dhammā **bhāvetabbā?** Pañcaṅgiko sammāsamādhi- pīti-pharaṇatā, sukhapharaṇatā, cetopharaṇatā, ālokapharaṇatā, paccavekkhaṇani-mittam §. Ime pañca dhammā bhāvetabbā.

(ga) “katame pañca dhammā **pariññeyyā?** Pañcupādānakkhandhā §- rūpupā-dānakkhandho, vedanupādānakkhandho, saññupādānakkhandho, sañkhārupādā-nakkhandho viññāṇupādānakkhandho. Ime pañca dhammā pariññeyyā.

(gha) “katame pañca dhammā **pahātabbā?** Pañca nīvaraṇāni- kāmacchandanī-varaṇaṃ, byāpādanīvaraṇaṃ, thinamiddhanīvaraṇaṃ, uddhaccakukuccanīva-raṇaṃ, vicikicchānīvaraṇaṃ. Ime pañca dhammā pahātabbā.

(ha) “katame pañca dhammā **hānabhāgiyā?** Pañca cetokhilā- idhāvuso, bhikkhu satthari kaṇkhati vicikicchatī nādhimuccati na sampasīdati. Yo so, āvuso, bhikkhu satthari kaṇkhati vicikicchatī nādhimuccati na sampasīdati, tassa (3.0233) cittam na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya. Yassa cittam na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya. Ayam paṭhamo cetokhilo. Puna caparam, āvuso, bhikkhu dhamme kaṇkhati vicikicchatī ...pe... saṅge kaṇkhati vicikicchatī ...pe... sikkhāya kaṇkhati vicikicchatī ...pe... sabrahmacārīsu kupito hoti anattamano āhatacitto khilajāto, yo so, āvuso, bhikkhu sabrahmacārīsu kupito hoti anattamano āhatacitto khilajāto, tassa cittam na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya. Yassa cittam na namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya. Ayam pañcamo cetokhilo. Ime pañca dhammā hānabhāgiyā.

(ca) “katame pañca dhammā **visesabhāgiyā?** Pañcindriyāni- saddhindriyam, vīriyindriyam, satindriyam, samādhindriyam, paññindriyam. Ime pañca dhammā visesabhāgiyā.

(cha) “katame pañca dhammā **duppaṭivijjhā?** Pañca nissaraniyā dhātuyo- idhāvuso, bhikkhuno kāme manasikaroto kāmesu cittam na pakkhandati na pasīdati na santiṭhati na vimuccati. Nekkhammaṃ kho panassa manasikaroto nekkhamme cittam pakkhandati pasīdati santiṭhati vimuccati. Tassa tam cittam

sugataṁ subhāvitam suvuṭṭhitam suvimuttam visamyuttam kāmehi. Ye ca kāmapaccayā uppajjanti āsavā vighātā pariļāhā, mutto so tehi. Na so tam vedanam vedeti. Idamakkhātam kāmānam nissaraṇam.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno byāpādaṁ manasikaroto byāpāde cittam na pakkhandati na pasīdati na santiṭṭhati na vimuccati. Abyāpādaṁ kho panassa manasikaroto abyāpāde cittam pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati. Tassa tam cittam sugataṁ subhāvitam suvuṭṭhitam suvimuttam visamyuttam byāpādena. Ye ca byāpādapaccayā uppajjanti āsavā vighātā pariļāhā, mutto so tehi. Na so tam vedanam vedeti. Idamakkhātam byāpādassa nissaraṇam.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno vihesam manasikaroto vihesāya cittam na pakkhandati na pasīdati na santiṭṭhati na vimuccati. Avihesam kho panassa manasikaroto avihesāya cittam pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati (3.0234). Tassa tam cittam sugataṁ subhāvitam suvuṭṭhitam suvimuttam visamyuttam vihesāya. Ye ca vihesāpaccayā uppajjanti āsavā vighātā pariļāhā, mutto so tehi. Na so tam vedanam vedeti. Idamakkhātam vihesāya nissaraṇam.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno rūpe manasikaroto rūpesu cittam na pakkhandati na pasīdati na santiṭṭhati na vimuccati. Arūpam kho panassa manasikaroto arūpe cittam pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati. Tassa tam cittam sugataṁ subhāvitam suvuṭṭhitam suvimuttam visamyuttam rūpehi. Ye ca rūpapaccayā uppajjanti āsavā vighātā pariļāhā, mutto so tehi. Na so tam vedanam vedeti. Idamakkhātam rūpānam nissaraṇam.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno sakkāyam manasikaroto sakkāye cittam na pakkhandati na pasīdati na santiṭṭhati na vimuccati. Sakkāyanirodham kho panassa manasikaroto sakkāyanirodhe cittam pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati. Tassa tam cittam sugataṁ subhāvitam suvuṭṭhitam suvimuttam visamyuttam sakkāyenā. Ye ca sakkāyapaccayā uppajjanti āsavā vighātā pariļāhā, mutto so tehi. Na so tam vedanam vedeti. Idamakkhātam sakkāyassa nissaraṇam. Ime pañca dhammā duppaṭivijjhā.

(ja) “katame pañca dhammā **uppādetabbā?** Pañca nāniko sammāsamādhi-‘ayam samādhi paccuppannasukho ceva āyatiñca sukhavipāko’ti paccattamyeva nānam uppajjati. ‘Ayam samādhi ariyo nirāmiso’ti paccattaññeva nānam uppajjati. ‘Ayam samādhi akāpurisasevito’ti paccattamyeva nānam uppajjati. ‘Ayam samādhi santo pañito paṭipassaddhaladdho ekodibhāvādhigato, na sasaṅkhāra-niggayhavāritagato’ti § paccattamyeva nānam uppajjati. ‘So kho panāham imam samādhiṁ satova samāpajjāmi sato vuṭṭhahāmī’ti paccattamyeva nānam uppajjati. Ime pañca dhammā uppādetabbā.

(jha) “katame pañca dhammā **abhiññeyyā?** Pañca vimuttāyatanāni- idhāvuso, bhikkhuno satthā dhammam deseti aññataro vā garuṭṭhāniyo sabrahmacārī. Yathā (3.0235) yathā, āvuso, bhikkhuno satthā dhammam deseti, aññataro vā garuṭṭhāniyo sabrahmacārī, tathā tathā so § tasmim dhamme atthappaṭisamvedī ca hoti dhammapaṭisamvedī ca. Tassa atthappaṭisamvedino dhammapaṭisamvedino pāmojjam jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati,

passaddhakāyo sukham̄ vedeti, sukhino cittam̄ samādhiyati. Idam̄ paṭhamam̄ vimuttāyatanaṁ.

“Puna caparam̄, āvuso, bhikkhuno na heva kho satthā dhammaṁ deseti, aññataro vā garuṭṭhāniyo sabrahmacārī, api ca kho yathāsutam̄ yathāpariyattam̄ dhammaṁ vitthārena paresam̄ deseti yathā yathā, āvuso, bhikkhu yathāsutam̄ yathāpariyattam̄ dhammaṁ vitthārena paresam̄ deseti. Tathā tathā so tasmiṁ dhamme atthappaṭisamvedī ca hoti dhammapaṭisamvedī ca. Tassa atthappaṭisamvedino dhammapaṭisamvedino pāmojjaṁ jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukham̄ vedeti, sukhino cittam̄ samādhiyati. Idam̄ dutiyam̄ vimuttāyatanaṁ.

“Puna caparam̄, āvuso, bhikkhuno na heva kho satthā dhammaṁ deseti, aññataro vā garuṭṭhāniyo sabrahmacārī, nāpi yathāsutam̄ yathāpariyattam̄ dhammaṁ vitthārena paresam̄ deseti. Api ca kho, yathāsutam̄ yathāpariyattam̄ dhammaṁ vitthārena sajjhāyam̄ karoti. Yathā yathā, āvuso, bhikkhu yathāsutam̄ yathāpariyattam̄ dhammaṁ vitthārena sajjhāyam̄ karoti tathā tathā so tasmiṁ dhamme atthappaṭisamvedī ca hoti dhammapaṭisamvedī ca. Tassa atthappaṭisamvedino dhammapaṭisamvedino pāmojjaṁ jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo

passambhati, passaddhakāyo sukham vedeti, sukhino cittam samādhiyati. Idam tatiyam vimuttāyatanaṁ.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno na heva kho satthā dhammaṁ deseti, aññataro vā garuṭhāniyo sabrahmacārī, nāpi yathāsutam yathāpariyattam dhammaṁ vitthārena paresam deseti, nāpi yathāsutam yathāpariyattam dhammaṁ vitthārena sajjhāyam karoti. Api ca kho, yathāsutam yathāpariyattam dhammaṁ cetasā anuvitakketi anuvicāreti manasānupekkhati. Yathā yathā (3.0236), āvuso, bhikkhu yathāsutam yathāpariyattam dhammaṁ cetasā anuvitakketi anuvicāreti manasānupekkhati tathā tathā so tasmiṁ dhamme atthappaṭisamvedī ca hoti dhammapaṭisamvedī ca. Tassa atthappaṭisamvedino dhammapaṭisamvedino pāmojjaṁ jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukham vedeti, sukhino cittam samādhiyati. Idam catuttham vimuttāyatanaṁ.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno na heva kho satthā dhammaṁ deseti, aññataro vā garuṭhāniyo sabrahmacārī, nāpi yathāsutam yathāpariyattam dhammaṁ vitthārena paresam deseti, nāpi yathāsutam yathāpariyattam dhammaṁ vitthārena sajjhāyam karoti, nāpi yathāsutam yathāpariyattam dhammaṁ cetasā anuvitakketi anuvicāreti manasānupekkhati; api ca khvassa aññataram samādhini-mittam suggahitam hoti sumanasikataṁ sūpadhāritam suppaṭividdham paññāya. Yathā yathā, āvuso, bhikkhuno aññataram samādhinimittam suggahitam hoti sumanasikataṁ sūpadhāritam suppaṭividdham paññāya tathā tathā so tasmiṁ dhamme atthappaṭisamvedī ca hoti dhammapaṭisamvedī ca. Tassa atthappaṭisamvedino dhammapaṭisamvedino pāmojjaṁ jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukham vedeti, sukhino cittam samādhiyati. Idam pañcamam vimuttāyatanaṁ. Ime pañca dhammā abhiññeyyā.

(ñā) “katame pañca dhammā **sacchikātabbā?** Pañca dhammakkhandhā- sīlakkhandho, samādhikkhandho, paññākkhandho, vimuttikkhandho, vimuttiñāṇadasanakkhandho. Ime pañca dhammā sacchikātabbā.

“Iti ime paññāsa dhammā bhūtā tacchā tathā avitathā anaññathā sammā tathā-gatena abhisambuddhā.

Cha dhammā

356. “Cha dhammā bahukārā ... pe... cha dhammā sacchikātabbā.

(ka) “katame cha dhammā **bahukārā?** Cha sāraṇīyā dhammā. Idhāvuso, bhikkhuno mettam kāyakammaṁ paccupaṭhitam hoti sabrahmacārisu āvi ceva raho (3.0237) ca, ayampi dhammo sāraṇīyo piyakaraṇo garukaraṇo saṅgahāya avivādāya sāmaggiyā ekībhāvāya saṃvattati.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno mettam vacikammam ... pe... ekībhāvāya saṃvattati.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno mettam manokammam ... pe... ekībhāvāya saṃvattati.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu ye te lābhā dhammikā dhammaladdhā anta-

maso pattapariyāpannamattampi, tathārūpehi lābhēhi appaṭivibhāttabhogī hoti sīlavantehi sabrahmacārīhi sādhāraṇabhogī, ayampi dhammo sāraṇīyo ...pe... ekībhāvāya saṃvattati.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu, yāni tāni sīlāni akhaṇḍāni acchiddāni asabālāni akammāsāni bhujissāni viññuppasatthāni aparāmaṭṭhāni samādhisamvattanikāni, tathārūpesu sīlesu sīlasāmaññañagato viharati sabrahmacārīhi āvi ceva raho ca, ayampi dhammo sāraṇīyo ...pe... ekībhāvāya saṃvattati.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu yāyam diṭṭhi ariyā niyyānikā niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāya, tathārūpāya diṭṭhiyā diṭṭhi sāmaññañagato viharati sabrahmacārīhi āvi ceva raho ca, ayampi dhammo sāraṇīyo piyakaraṇo garukaraṇo, saṅgahāya avivādāya sāmaggiyā ekībhāvāya saṃvattati. Ime cha dhammā bahu-kārā.

(kha) “katame cha dhammā **bhāvetabbā?** Cha anussatiṭṭhānāni- buddhānu-ssati, dhammānussati, saṅghānussati, sīlānussati, cāgānussati, devatānussati. Ime cha dhammā bhāvetabbā.

(ga) “katame cha dhammā **pariññeyyā?** Cha ajjhattikāni āyatanāni- cakkhāya-tanam, sotāyatanam, ghānāyatanam, jivhāyatanam, kāyāyatanam, manāyatanam. Ime cha dhammā pariññeyyā.

(gha) “katame cha dhammā **pahātabbā?** Cha taṇhākāyā- rūpataṇhā, sadda- taṇhā, gandhataṇhā, rasataṇhā, phoṭṭhabbataṇhā, dhammataṇhā. Ime cha dhammā pahātabbā.

(ṅa) “katame (3.0238) cha dhammā **hānabhāgīyā?** Cha agāravā- idhāvuso, bhikkhu satthari agāravo viharati appatisso. Dhamme ...pe... saṅghe... sikkhāya... appamāde... paṭisanthāre agāravo viharati appatisso. Ime cha dhammā hānabhāgīyā.

(ca) “katame cha dhammā **visesabhāgīyā?** Cha gāravā- idhāvuso, bhikkhu satthari sagāravo viharati sappatisso dhamme ...pe... saṅghe... sikkhāya... appamāde... paṭisanthāre sagāravo viharati sappatisso. Ime cha dhammā visesabhāgīyā.

(cha) “katame cha dhammā **duppaṭivijjhā?** Cha nissaraṇiyā dhātuyo- idhāvuso, bhikkhu evam vadeyya- ‘mettā hi kho me, cetovimutti bhāvitā bahulīkatā yānīkatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā, atha ca pana me byāpādo cittam pariyādāya tiṭṭhati’ti. So ‘mā hevam’ tissa vacanīyo ‘māyasmā evam avaca, mā bhagavantam abbhācikkhi. Na hi sādhu bhagavato abbhakkhānam, na hi bhagavā evam vadeyya. Aṭṭhānametam āvuso anavakāso yam mettāya cetovimuttiyā bhāvitāya bahulīkatāya yānīkatāya vatthukatāya anuṭṭhitāya paricitāya susamāraddhāya. Atha ca panassa byāpādo cittam pariyādāya ṭhassatīti, netam ṭhānam vijjati. Nissaraṇam hetam, āvuso, byāpādassa, yadidam mettācetovimutti’ti.

“Idha panāvuso, bhikkhu evam vadeyya- ‘karuṇā hi kho me cetovimutti bhāvitā bahulīkatā yānīkatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā. Atha ca pana me vihesā cittam pariyādāya tiṭṭhati’ti. So- ‘mā hevam’ tissa vacanīyo, ‘māyasmā evam

avaca, mā bhagavantam abbhācikkhi ...pe... nissaraṇam hetam, āvuso, vihesāya, yadidam karuṇāacetovimuttīti.

“Idha panāvuso, bhikkhu evam vadeyya- ‘muditā hi kho me cetovimutti bhāvitā ...pe... atha ca pana me arati cittam pariyādāya tiṭṭhatīti. So- ‘mā hevam’ tissa vacanīyo ‘māyasmā evam avaca ...pe... nissaraṇam hetam, āvuso aratiyā, yadidam muditāacetovimuttīti.

“Idha (3.0239) panāvuso, bhikkhu evam vadeyya- ‘upekkhā hi kho me cetovimutti bhāvitā ...pe... atha ca pana me rāgo cittam pariyādāya tiṭṭhatīti. So- ‘mā hevam’ tissa vacanīyo ‘māyasmā evam avaca ...pe... nissaraṇam hetam, āvuso, rāgassa yadidam upekkhāacetovimuttīti.

“Idha panāvuso, bhikkhu evam vadeyya- ‘animittā hi kho me cetovimutti bhāvitā ...pe... atha ca pana me nimittānusāri viññāṇam hotīti. So- ‘mā hevam’ tissa vacanīyo ‘māyasmā evam avaca ...pe... nissaraṇam hetam, āvuso, sabbanimittānam yadidam animittā cetovimuttīti.

“Idha panāvuso, bhikkhu evam vadeyya- ‘asmīti kho me vigataṁ, ayamahama-smīti na samanupassāmi, atha ca pana me vicikicchākathāṁkathāsallam cittam pariyādāya tiṭṭhatīti. So- ‘mā hevam’ tissa vacanīyo ‘māyasmā evam avaca, mā bhagavantam abbhācikkhi, na hi sādhū bhagavato abbhakkhānam, na hi bhagavā evam vadeyya. Aṭṭhānametam, āvuso, anavakāso yaṁ asmīti vigate ayamahama-smīti asamanupassato. Atha ca panassa vicikicchākathāṁkathāsallam cittam pariyādāya ṭhassati, netam ṭhānam vijjati. Nissaraṇam hetam, āvuso, vicikicchākathāṁkathāsallassa, yadidam asmimānasamugghāto’ti. Ime cha dhammā duppaṭi-vijjhā.

(ja) “katame cha dhammā **uppādetabbā?** Cha satatavihārā. Idhāvuso, bhikkhu cakkhunā rūpam disvā neva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno. Sotena saddam sutvā ...pe... ghānena gandham ghāyitvā... jivhāya rasam sāyitvā... kāyena phoṭṭhabbam phusitvā... manasā dhammam viññāya neva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno. Ime cha dhammā uppādetabbā.

(jha) “katame cha dhammā **abhiññeyyā?** Cha anuttariyāni- dassanānuttariyam, savanānuttariyam, lābhānuttariyam, sikkhānuttariyam, pāricariyānuttariyam, anussatānuttariyam. Ime cha dhammā abhiññeyyā.

(ñā) “katame cha dhammā **sacchikātabbā?** Cha abhiññā- idhāvuso, bhikkhu anekavihitam iddhividham paccanubhoti- ekopi hutvā bahudhā hoti, bahudhāpi hutvā eko hoti. Āvibhāvam tirobhāvam. Tirokuṭṭam tiropākāram tiropabbatam asa-jjamāno gacchatī seyyathāpi ākāse (3.0240). Pathaviyāpi ummujjanimujjam karoti seyyathāpi udake. Udakepi abhijjamāne gacchatī seyyathāpi pathaviyam. Ākāsepi pallañkena kamati seyyathāpi pakkhī sakuṇo. Imepi candimasūriye evam-mahiddhike evam-mahānubhāve pāṇīnā parāmasati parimajjati. Yāva brahmalokāpi kāyena vasam vatteti.

“Dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya ubho sadde sunāti dibbe ca mānuse ca, ye dūre santike ca.

“Parasattānaṁ parapuggalānaṁ cetasā ceto paricca pajānāti §, sarāgaṁ vā cittam̄ sarāgaṁ cittanti pajānāti ...pe... avimuttam̄ vā cittam̄ avimuttam̄ cittanti pajānāti.

“So anekavihitam̄ pubbenivāsaṁ anussarati, seyyathidaṁ ekampi jātiṁ ...pe... iti sākāraṁ sa-uddesam̄ anekavihitam̄ pubbenivāsaṁ anussarati.

“Dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne pañṭe suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānāti ...pe...

“Āsavānaṁ khayā anāsavam̄ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayam̄ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Ime cha dhammā sacchikātabbā.

“Iti ime saṭṭhi dhammā bhūtā tacchā tathā avitathā anaññathā sammā tathāgatena abhisambuddhā.

Satta dhammā

357. “Satta dhammā bahukārā ...pe... satta dhammā sacchikātabbā.

(ka) “katame satta dhammā **bahukārā?** Satta ariyadhanāni- saddhādhanam̄, sīladhanam̄, hiridhanam̄, ottappadhanam̄, sutadhanam̄, cāgadhanam̄, paññādhanam̄. Ime satta dhammā bahukārā.

(kha) “katame (3.0241) satta dhammā **bhāvetabbā?** Satta

sambojjhaṅgā- satisambojjhaṅgo, dhammavicasambojjhaṅgo, vīriyasambojjhaṅgo, pītisambojjhaṅgo, passaddhisambojjhaṅgo, samādhisambojjhaṅgo, upakkhāsambojjhaṅgo. Ime satta dhammā bhāvetabbā.

(ga) “katame satta dhammā **pariññeyyā?** Satta viññāṇaṭṭhitayo- santāvuso, sattā nānattakāyā nānattasaññino, seyyathāpi manussā ekacce ca devā ekacce ca vini-pātikā. Ayam paṭhamā viññāṇaṭṭhiti.

“Santāvuso, sattā nānattakāyā ekattasaññino, seyyathāpi devā brahmakāyikā paṭhamābhinibbattā. Ayam dutiyā viññāṇaṭṭhiti.

“Santāvuso, sattā ekattakāyā nānattasaññino, seyyathāpi devā ābhassarā. Ayam tatiyā viññāṇaṭṭhiti.

“Santāvuso, sattā ekattakāyā ekattasaññino, seyyathāpi devā subhakiṇhā. Ayam catutthī viññāṇaṭṭhiti.

“Santāvuso, sattā sabbaso rūpasaññānam samatikkamā ...pe... ‘ananto ākāso’-ti ākāsānañcāyatanaūpagā. Ayam pañcamī viññāṇaṭṭhiti.

“Santāvuso, sattā sabbaso ākāsānañcāyatanañ samatikkamma ‘anantañ viññāṇa’-ti viññāṇañcāyatanaūpagā. Ayam chaṭṭhī viññāṇaṭṭhiti.

“Santāvuso, sattā sabbaso viññāṇañcāyatanañ samatikkamma ‘natthi kiñci’-ti ākiñcaññāyatanaūpagā. Ayam sattamī viññāṇaṭṭhiti. Ime satta dhammā pariññeyyā.

(gha) “katame satta dhammā **pahātabbā?** Sattānusayā- kāmarāgānusayo, paṭi-ghānusayo, diṭṭhānusayo, vicikicchānusayo, mānānusayo, bhavarāgānusayo, avi-jjānusayo. Ime satta dhammā pahātabbā.

(ḥa) “katame satta dhammā **hānabhāgiyā?** Satta asaddhammā- idhāvuso, bhikkhu assaddho hoti, ahiriko hoti, anottappī hoti, appassuto (3.0242) hoti, kusīto hoti, muṭṭhassati hoti, duppañño hoti. Ime satta dhammā hānabhāgiyā.

(ca) “katame satta dhammā **visesabhāgiyā?** Satta saddhammā- idhāvuso, bhikkhu saddho hoti, hirimā § hoti, ottappī hoti, bahussuto hoti, āraddhavīriyo hoti, upaṭṭhitassati hoti, paññavā hoti. Ime satta dhammā visesabhāgiyā.

(cha) “katame satta dhammā **dappaṭivijjhā?** Satta sappurisadhammā- idhāvuso, bhikkhu dhammaññū ca hoti atthaññū ca attaññū ca mattaññū ca kālaññū ca parisaññū ca puggalaññū ca. Ime satta dhammā dappaṭivijjhā.

(ja) “katame satta dhammā **uppādetabbā?** Satta saññā- aniccasaññā, anatta-saññā, asubhasaññā, ādīnavasaññā, pahānasaññā, virāgasaññā, nirodhasaññā. Ime satta dhammā uppādetabbā.

(jha) “katame satta dhammā **abhiññeyyā?** Satta niddasavatthūni- idhāvuso, bhikkhu sikkhāsamādāne tibbacchando hoti, āyatiñca sikkhāsamādāne avigata-pemo. Dhammanisantiyā tibbacchando hoti, āyatiñca dhammanisantiyā avigata-pemo. Icchāvinaye tibbacchando hoti, āyatiñca icchāvinaye avigata-pemo. Paṭisallāne tibbacchando hoti, āyatiñca paṭisallāne avigata-pemo. Vīriyāramme tibbacchando hoti, āyatiñca vīriyāramme avigata-pemo. Satinepakke tibbacchando hoti, āyatiñca satinepakke avigata-pemo. Diṭṭhipatiṭivedhe tibbacchando hoti, āyatiñca diṭṭhipatiṭivedhe avigata-pemo. Ime satta dhammā abhiññeyyā.

(ḥa) “katame satta dhammā **sacchikātabbā?** Satta khīnāsavabalāni- idhāvuso,

khīnāsavassa bhikkhuno aniccato sabbe saṅkhārā yathābhūtaṁ sammappaññāya sudiṭṭhā honti. Yampāvuso, khīnāsavassa bhikkhuno aniccato sabbe saṅkhārā yathābhūtaṁ sammappaññāya sudiṭṭhā honti, idampi khīnāsavassa bhikkhuno balam hoti, yam balam āgamma khīnāsavo bhikkhu āsavānam khayam paṭijānāti- ‘khīnā me āsavā’ti.

“Puna (3.0243) caparam, āvuso, khīnāsavassa bhikkhuno aṅgārakāsūpamā kāmā yathābhūtaṁ sammappaññāya sudiṭṭhā honti. Yampāvuso ...pe... ‘khīnā me āsavā’ti.

“Puna caparam, āvuso, khīnāsavassa bhikkhuno vivekaninnaṁ cittam hoti vivekāponam vivekapabbhāram vivekaṭṭham nekkhammābhirataṁ byantibhūtaṁ sabbaso āsavaṭṭhāniyehi dhammehi. Yampāvuso ...pe... ‘khīnā me āsavā’ti.

“Puna caparam, āvuso, khīnāsavassa bhikkhuno cattāro satipaṭṭhānā bhāvitā honti subhāvitā. Yampāvuso ...pe... ‘khīnā me āsavā’ti.

“Puna caparam, āvuso, khīnāsavassa bhikkhuno pañcindriyāni bhāvitāni honti subhāvitāni. Yampāvuso ...pe... ‘khīnā me āsavā’ti.

“Puna caparam, āvuso, khīnāsavassa bhikkhuno satta bojjhaṅgā bhāvitā honti subhāvitā. Yampāvuso ...pe... ‘khīnā me āsavā’ti.

“Puna caparam, āvuso, khīnāsavassa bhikkhuno ariyo aṭṭhaṅgiko maggo bhāvito hoti subhāvito. Yampāvuso, khīnāsavassa bhikkhuno ariyo aṭṭhaṅgiko maggo bhāvito hoti subhāvito, idampi khīnāsavassa bhikkhuno balam hoti, yam balam āgamma khīnāsavo bhikkhu āsavānam khayam paṭijānāti- ‘khīnā me āsavā’ti. Ime satta dhammā sacchikātabbā.

“Itime sattati dhammā bhūtā tacchā tathā avitathā anaññathā sammā tathāgatena abhisambuddhā.

Paṭhamabhāṇavāro niṭṭhito.

Aṭṭha dhammā

358. “Aṭṭha dhammā bahukārā ...pe... aṭṭha dhammā sacchikātabbā.

(ka) “katame aṭṭha dhammā **bahukārā?** Aṭṭha hetū aṭṭha paccayā ādibrahmacariyikāya paññāya appaṭiladdhāya paṭilābhāya paṭiladdhāya bhiyyobhāvāya (3.0244) vepullāya bhāvanāya pāripūriyā samvattanti. Katame aṭṭha? Idhāvuso, bhikkhu satthāram § upanissāya viharati aññataram vā garuṭṭhāniyam sabrahmacārim, yatthassa tibbam hirottappam paccupaṭṭhitam hoti pemañca gāravo ca. Ayam paṭhamo hetu paṭhamo paccayo ādibrahmacariyikāya paññāya appaṭiladdhāya paṭilābhāya. Paṭiladdhāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā samvattati.

“Tam kho pana satthāram upanissāya viharati aññataram vā garuṭṭhāniyam sabrahmacārim, yatthassa tibbam hirottappam paccupaṭṭhitam hoti pemañca gāravo ca. Te kālena kālam upasaṅkamitvā paripucchati paripañhati- ‘idam,

bhante, kathaṁ? Imassa ko attho’ti? Tassa te āyasmanto avivaṭañceva vivaranti, anuttānīkatañca uttānī § karonti, anekavihitesu ca kaṅkhāṭṭhāniyesu dhammesu kaṅkhaṁ paṭivinodenti. Ayam dutiyo hetu dutiyo paccayo ādibrahmacariyikāya paññāya appaṭiladdhāya paṭilābhāya, paṭiladdhāya bhiyyobhāvāya, vepullāya bhāvanāya pāripūriyā saṃvattati.

“Tam kho pana dhammam sutvā dvayena vūpakāsenā sampādeti- kāyavūpakāsenā ca cittavūpakāsenā ca. Ayam tatiyo hetu tatiyo paccayo ādibrahmacariyikāya paññāya appaṭiladdhāya paṭilābhāya, paṭiladdhāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā saṃvattati.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu sīlavā hoti, pātimokkhasamvarasamvuto viharati ācāragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Ayam catuttho hetu catuttho paccayo ādibrahmacariyikāya paññāya appaṭiladdhāya paṭilābhāya, paṭiladdhāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā saṃvattati.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu bahussuto hoti sutadharo sutasannicayo. Ye te dhammā ādikalyāṇā majjhe kalyāṇā pariyo sānakalyāṇā sātthā sabyañjanā kevala-paripuṇṇam parisuddham brahma cariyam abhivadanti, tathārūpāssa dhammā bahussutā honti dhātā vacasā (3.0245) paricitā manasānupekkhitā diṭṭhiyā supativeddhā. Ayam pañcamo hetu pañcamo paccayo ādibrahmacariyikāya paññāya appaṭiladdhāya paṭilābhāya, paṭiladdhāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā saṃvattati.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu āraddhavīriyo viharati akusalānam dhammānam pahānāya, kusalānam dhammānam upasampadāya, thāmavā daļha-parakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. Ayam chaṭṭho hetu chaṭṭho paccayo ādibrahmacariyikāya paññāya appaṭiladdhāya paṭilābhāya, paṭiladdhāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā saṃvattati.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu satimā hoti paramena satine pakkena samannāgato. Cirakatampi cirabhāsitampi saritā anussaritā. Ayam sattamo hetu sattamo paccayo ādibrahmacariyikāya paññāya appaṭiladdhāya paṭilābhāya, paṭiladdhāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā saṃvattati.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu pañcasu upādānakhandhesu, udayabbayānu-passī viharati- ‘iti rūpaṁ iti rūpassa samudayo iti rūpassa atthaṅgamo; iti vedanā iti vedanāya samudayo iti vedanāya atthaṅgamo; iti saññā iti saññāya samudayo iti saññāya atthaṅgamo; iti saṅkhārā iti saṅkhārānam samudayo iti saṅkhārānam atthaṅgamo; iti viññāṇam iti viññāṇassa samudayo iti viññāṇassa atthaṅgamo’ti. Ayam aṭṭhamo hetu aṭṭhamo paccayo ādibrahmacariyikāya paññāya appaṭiladdhāya paṭilābhāya, paṭiladdhāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā saṃvattati. Ime aṭṭha dhammā bahukārā.

(kha) “katame aṭṭha dhammā **bhāvetabbā?** Ariyo aṭṭhaṅgiko maggo seyyathidam-sammādiṭṭhi, sammāsaṅkappo, sammāvācā, sammākammanto, sammā-ājīvo, sammāvāyāmo, sammāsati, sammāsamādhi. Ime aṭṭha dhammā bhāvetabbā.

(ga) “katame aṭṭha dhammā **pariññeyyā?** Aṭṭha lokadhammā- lābho ca, alābho

ca, yaso ca, ayaso ca, nindā ca, pasam̄sā ca, sukhañca, dukkhañca. Ime aṭṭha dhammā pariññeyyā.

(gha) “katame (3.0246) aṭṭha dhammā **pahātabbā?** Aṭṭha micchattā- micchā-
diṭṭhi, micchāsaṅkappo, micchāvācā, micchākammanto, micchā-ājīvo, micchāvā-
yāmo, micchāsatī, micchāsamādhi. Ime aṭṭha dhammā pahātabbā.

(na) “katame aṭṭha dhammā **hānabhāgiyā?** Aṭṭha kusītavatthūni. Idhāvuso,
bhikkhunā kammaṁ kātabbam̄ hoti, tassa evam̄ hoti- ‘kammaṁ kho me kātabbam̄
bhavissati, kammaṁ kho pana me karontassa kāyo kilamissati, handāham̄ nipajjā-
mī’ti. So nipajjati, na vīriyam̄ ārabhati appattassa pattiyaṁ anadhigatassa adhiga-
māya asacchikatassa sacchikiriyāya. Idam̄ paṭhamam̄ kusītavatthu.

“Puna caparam̄, āvuso, bhikkhunā kammaṁ kataṁ hoti. Tassa

evaṁ hoti- ‘aham̄ kho kammaṁ akāsim̄, kammaṁ kho pana me karontassa kāyo kilanto, handāham̄ nipajjāmīti. So nipajjati, na vīriyam̄ ārabhati ...pe... idam̄ dutiyam̄ kusītavatthu.

“Puna caparam̄, āvuso, bhikkhunā maggo gantabbo hoti. Tassa evam̄ hoti- ‘maggo kho me gantabbo bhavissati, maggam̄ kho pana me gacchantassa kāyo kilamissati, handāham̄ nipajjāmīti. So nipajjati, na vīriyam̄ ārabhati ...pe... idam̄ tatiyam̄ kusītavatthu.

“Puna caparam̄, āvuso, bhikkhunā maggo gato hoti. Tassa evam̄ hoti- ‘aham̄ kho maggam̄ agamāsim̄, maggam̄ kho pana me gacchantassa kāyo kilanto, handāham̄ nipajjāmīti. So nipajjati, na vīriyam̄ ārabhati ...pe... idam̄ catuttham̄ kusītavatthu.

“Puna caparam̄, āvuso, bhikkhu gāmaṁ vā nigamam̄ vā piṇḍāya caranto na labhati lūkhassa vā pañitassa vā bhojanassa yāvadattham̄ pāripūrim̄. Tassa evam̄ hoti- ‘aham̄ kho gāmaṁ vā nigamam̄ vā piṇḍāya caranto nālattham̄ lūkhassa vā pañitassa vā bhojanassa yāvadattham̄ pāripūrim̄, tassa me kāyo kilanto akam̄mañño, handāham̄ nipajjāmīti ...pe... idam̄ pañcamam̄ kusītavatthu.

“Puna caparam̄, āvuso, bhikkhu gāmaṁ vā nigamam̄ vā piṇḍāya caranto labhati lūkhassa vā pañitassa vā bhojanassa yāvadattham̄ pāripūrim̄. Tassa evam̄ hoti- ‘aham̄ kho gāmaṁ vā nigamam̄ vā piṇḍāya caranto alattham̄ lūkhassa (3.0247) vā pañitassa vā bhojanassa yāvadattham̄ pāripūrim̄, tassa me kāyo garuko akam̄mañño, māsācitaṁ maññe, handāham̄ nipajjāmīti. So nipajjati ...pe... idam̄ chaṭṭham̄ kusītavatthu.

“Puna caparam̄, āvuso, bhikkhuno uppanno hoti appamattako ābādho, tassa evam̄ hoti- ‘uppanno kho me ayam̄ appamattako ābādho atthi kappo nipajjituṁ, handāham̄ nipajjāmīti. So nipajjati ...pe... idam̄ sattamaṁ kusītavatthu.

“Puna caparam̄, āvuso, bhikkhu gilānāvuṭṭhito hoti aciravuṭṭhito gelaññā. Tassa evam̄ hoti- ‘aham̄ kho gilānāvuṭṭhito aciravuṭṭhito gelaññā. Tassa me kāyo dubbalo akam̄mañño, handāham̄ nipajjāmīti. So nipajjati ...pe... idam̄ aṭṭhamam̄ kusītavatthu. Ime aṭṭha dhammā hānabhāgīyā.

(ca) “katame aṭṭha dhammā **visesabhāgīyā?** Aṭṭha ārambhavatthūni. Idhāvuso, bhikkhunā kammaṁ kātabbam̄ hoti, tassa evam̄ hoti- ‘kammaṁ kho me kātabbam̄ bhavissati, kammaṁ kho pana me karontena na sukaram̄ buddhānam̄ sāsanam̄ manasikātuṁ, handāham̄ vīriyam̄ ārabhāmi appattassa pattiyā anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāyā’ti. So vīriyam̄ ārabhati appattassa pattiyā anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya. Idam̄ paṭhamam̄ ārambhavatthu.

“Puna caparam̄, āvuso, bhikkhunā kammaṁ kataṁ hoti. Tassa evam̄ hoti- ‘aham̄ kho kammaṁ akāsim̄, kammaṁ kho panāham̄ karonto nāsakkhiṁ buddhānam̄ sāsanam̄ manasikātuṁ, handāham̄ vīriyam̄ ārabhāmi ...pe... idam̄ dutiyam̄ ārambhavatthu.

“Puna caparam̄, āvuso, bhikkhunā maggo gantabbo hoti. Tassa evam̄ hoti- ‘maggo kho me gantabbo bhavissati, maggam̄ kho pana me gacchantena na

sukaram buddhānam sāsanam manasikātum, handāham vīriyam ārabhāmi ...pe... idam tatiyam ārambhavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhunā maggo gato hoti. Tassa evam hoti- ‘aham kho maggām agamāsim, maggām kho panāham gacchanto nāsakkhim buddhānam sāsanam manasikātum, handāham vīriyam ārabhāmi ...pe... idam catuttham ārambhavatthu.

“Puna (3.0248) caparam, āvuso, bhikkhu gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya caranto na labhati lūkhassa vā pañitassa vā bhojanassa yāvadattham pāripūriṁ. Tassa evam hoti- ‘aham kho gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya caranto nālattham lūkhassa vā pañitassa vā bhojanassa yāvadattham pāripūriṁ, tassa me kāyo lahuko kammañño, handāham vīriyam ārabhāmi ...pe... idam pañcamam ārambhavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya caranto labhati lūkhassa vā pañitassa vā bhojanassa yāvadattham pāripūriṁ. Tassa evam hoti- ‘aham kho gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya caranto alattham lūkhassa vā pañitassa vā bhojanassa yāvadattham pāripūriṁ. Tassa me kāyo balavā kammañño, handāham vīriyam ārabhāmi ...pe... idam chaṭṭham ārambhavatthu.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhuno uppanno hoti appamattako ābādho. Tassa evam hoti- ‘uppanno kho me ayam appamattako ābādho ṭhānam kho panetam vijjati, yam me ābādho paccudāvatteyya, handāham vīriyam ārabhāmi appattassa pattiya anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāyāti. So vīriyam ārabhati appattassa pattiya anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya. Idam aṭṭhamam ārambhavatthu. Ime aṭṭha dhammā visesabhāgiyā.

(cha) “katame aṭṭha dhammā **dappaṭivijjhā?** Aṭṭha akkhaṇā asamayā brahmacariyavāsāya. Idhāvuso, tathāgato ca loke uppanno hoti araham sammāsambuddho, dhammo ca desiyati opasamiko parinibbāniko sambodhagāmī sugatappavedito. Ayañca puggalo nirayam upapanno hoti. Ayam paṭhamo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

“Puna caparam, āvuso, tathāgato ca loke uppanno hoti araham sammāsambuddho, dhammo ca desiyati opasamiko parinibbāniko sambodhagāmī (3.0249) sugatappavedito, ayañca puggalo tiracchānayonim upapanno hoti. Ayam dutiyo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

“Puna caparam ...pe... pettivisayaṁ upapanno hoti. Ayam tatiyo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

“Puna caparam ...pe... aññataram dīghāyukam devanikāyam upapanno hoti. Ayam catuttho akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

“Puna caparam ...pe... paccantimesu janapadesu paccājāto hoti milakkhesu aviññatāresu, yattha natthi gati bhikkhūnam bhikkhunīnam upāsakānam upāsi-

kānam. Ayam pañcamo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

“Puna caparam ...pe... ayañca puggalo majjhimesu janapadesu paccājāto hoti, so ca hoti micchādiṭṭhiko viparītadassano- ‘natthi dinnam, natthi yiṭṭham, natthi hutam, natthi sukatadukkaṭānam kammānam phalam vipāko, natthi ayam loko, natthi paro loko, natthi mātā, natthi pitā, natthi sattā opapātikā, natthi loke samañabrahmaṇā sammaggatā sammāpaṭipannā ye imañca lokam parañca lokam sayam abhiññā sacchikatvā pavedentīti. Ayam chaṭṭho akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

“Puna caparam ...pe... ayañca puggalo majjhimesu janapadesu paccājāto hoti, so ca hoti duppañño jaṭo eḷamūgo, nappaṭibalo subhāsitadubbhāsitānamatthamaññātum. Ayam sattamo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya.

“Puna caparam ...pe... ayañca puggalo majjhimesu janapadesu paccājāto hoti, so ca hoti paññavā ajaṭo aneṭamūgo, paṭibalo subhāsitadubbhāsitānamatthamaññātum. Ayam aṭṭhamo akkhaṇo asamayo brahmacariyavāsāya. Ime aṭṭha dhammā duppaṭivijjhā.

(ja) “katame aṭṭha dhammā **uppādetabbā?** Aṭṭha mahāpurisavitakkā- appicchassāyam dhammo, nāyam dhammo mahicchassa. Santuṭṭhassāyam dhammo, nāyam dhammo asantuṭṭhassa. Pavivittassāyam dhammo, nāyam dhammo saṅgaṇikārāmassa. Āraddhavīriyassāyam dhammo, nāyam dhammo kusītassa. Upaṭṭhitasatissāyam dhammo, nāyam dhammo muṭṭhassatissa. Samāhitassāyam dhammo, nāyam dhammo asamāhitassa (3.0250). Paññavato § ayam dhammo, nāyam dhammo duppaññassa. Nippapañcassāyam dhammo, nāyam dhammo papañcārāmassāti § ime aṭṭha dhammā uppādetabbā.

(jha) “katame aṭṭha dhammā **abhiññeyyā?** Aṭṭha abhibhāyatānāni- ajjhattam rūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati parittāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, ‘tāni abhibhuya jānāmi passāmīti- evam̄saññī hoti. Idam paṭhamam abhibhāyatānam.

“Ajjhattam rūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati appamāṇāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, ‘tāni abhibhuya jānāmi passāmīti evam̄saññī hoti. Idam dutiyam abhibhāyatānam.

“Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati parittāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, ‘tāni abhibhuya jānāmi passāmīti evam̄saññī hoti. Idam tatiyam abhibhāyatānam.

“Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati nīlāni nīlavāṇṇāni nīlanidasanāni nīlanibhāsāni. Seyyathāpi nāma umāpuppham nīlam nīlavāṇṇam nīlanidasanam nīlanibhāsam. Seyyathā vā pana tam vattham bārāṇaseyyakam ubhato bhāgavimāṭṭham nīlam nīlavāṇṇam nīlanidassanam nīlanibhāsam, evameva ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati nīlāni nīlavāṇṇāni nīlanidassanāni nīlanibhāsāni, ‘tāni abhibhuya jānāmi passāmīti evam̄saññī hoti. Idam pañcamam abhibhāyatānam.

“Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati pītāni pītavaṇṇāni pītanida-ssanāni pītanibhāsāni. Seyyathāpi nāma kaṇikārapuppham pītam pītavaṇṇam pīta-nidassanaṁ pītanibhāsaṁ. Seyyathā vā pana tam vattham bārāṇaseyyakam (3.0251 ubhatobhāgavimaṭṭham pītam pītavaṇṇam pītanidassanaṁ pītanibhāsaṁ, evameva ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati pītāni pītavaṇṇāni pītanidassanāni pītanibhāsāni, ‘tāni abhibhuyya jānāmi passāmī’ti evam̄saññī hoti. Idam chatṭham abhibhāyatanaṁ.

“Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati lohitakāni lohitakavaṇṇāni lohitakanidassanāni lohitakanibhāsāni. Seyyathāpi nāma bandhujīvakapuppham lohitakam lohitakavaṇṇam lohitakanidassanaṁ lohitakanibhāsaṁ, seyyathā vā pana tam vattham bārāṇaseyyakam ubhatobhāgavimaṭṭham lohitakam lohitaka-vanṇam lohitakanidassanaṁ lohitakanibhāsaṁ, evameva ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati lohitakāni lohitakavaṇṇāni lohitakanidassanāni lohitakanibhāsāni, ‘tāni abhibhuyya jānāmi passāmī’ti evam̄saññī hoti. Idam sattamam abhibhāyatanaṁ.

“Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati odātāni odātavaṇṇāni odāta-nidassanāni odātanibhāsāni. Seyyathāpi nāma osadhitārakā odātā odātavaṇṇā odātanidassanā odātanibhāsā, seyyathā vā pana tam vattham bārāṇaseyyakam ubhatobhāgavimaṭṭham odātam odātavaṇṇam odātanidassanaṁ odātanibhāsaṁ, evameva ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati odātāni odātavaṇṇāni odātanidassanāni odātanibhāsāni, ‘tāni abhibhuyya jānāmi passāmī’ti

evaṁsaññī hoti. Idam aṭṭhamam abhibhāyatanaṁ. Ime aṭṭha dhammā abhiññeyyā.

(na) “katame aṭṭha dhammā **sacchikātabbā?** Aṭṭha vimokkhā- rūpī rūpāni passati. Ayam paṭhamo vimokkho.

“Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati. Ayam dutiyo vimokkho.

“Subhanteva adhimutto hoti. Ayam tatiyo vimokkho.

“Sabbaso rūpasaññānam samatikkamā paṭighasaññānam atthaṅgamā nānattasaññānam amanasikārā ‘ananto ākāso’ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayam catuttho vimokkho.

“Sabbaso (3.0252) ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma ‘anantam viññāṇan’ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayam pañcamo vimokkho.

“Sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma ‘natthi kiñci’ti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayam chaṭṭho vimokkho.

“Sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayam sattamo vimokkho.

“Sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodhā upasampajja viharati. Ayam aṭṭhamo vimokkho. Ime aṭṭha dhammā sacchikātabbā.

“Iti ime asīti dhammā bhūtā tacchā tathā avitathā anaññathā sammā tathāgatena abhisambuddhā.

Nava dhammā

359. “Nava dhammā bahukārā ...pe... nava dhammā sacchikātabbā.

(ka) “katame nava dhammā **bahukārā?** Nava yonisomanasikāramūlakā dhammā, yonisomanasikaroto pāmojjam jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukham vedeti, sukhino cittam samādhiyati, samāhite citte yathābhūtam jānāti passati, yathābhūtam jānam passam nibbindati, nibbindam virajjati, virāgā vimuccati. Ime nava dhammā bahukārā.

(kha) “katame nava dhammā **bhāvetabbā?** Nava pārisuddhipadhāniyañgānisilavisuddhi pārisuddhipadhāniyañgam, cittavisuddhi pārisuddhipadhāniyañgam, diṭṭhivisuddhi pārisuddhipadhāniyañgam, kañkhāvitarañavisuddhi pārisuddhipadhāniyañgam, maggāmaggañāṇadassana- visuddhi pārisuddhipadhāniyañgam, paṭipadāññāṇadassananavisuddhi pārisuddhipadhāniyañgam, ñāṇadassananavisuddhi pārisuddhipadhāniyañgam, paññāvisuddhi pārisuddhipadhāniyañgam, vimuttivisuddhi pārisuddhipadhāniyañgam. Ime nava dhammā bhāvetabbā.

(ga) “katame nava dhammā **pariññeyyā?** Nava sattāvāsā- santāvuso, sattā nānattakāyā nānattasaññino, seyyathāpi manussā ekacce ca devā ekacce ca vini-pātikā. Ayam paṭhamo sattāvāso.

“Santāvuso (3.0253), sattā nānattakāyā ekattasaññino, seyyathāpi devā brahmakāyikā paṭhamābhinibbattā. Ayam dutiyo sattāvāso.

“Santāvuso, sattā ekattakāyā nānattasaññino, seyyathāpi devā ābhassarā. Ayam tatiyo sattāvāso.

“Santāvuso, sattā ekattakāyā ekattasaññino, seyyathāpi devā subhakiñhā.

Ayam catuttho sattavāso.

“Santāvuso, sattā asaññino appaṭisamvedino, seyyathāpi devā asaññasattā. Ayam pañcamo sattavāso.

“Santāvuso, sattā sabbaso rūpasaññānam samatikkamā paṭighasaññānam atthaṅgamā nānattasaññānam amanasikārā ‘ananto ākāso’ti ākāsānañcāyatanañ-pagā. Ayam chaṭṭho sattavāso.

“Santāvuso, sattā sabbaso ākāsānañcāyatanañ samatikkamma ‘anantam viññānan’ti viññānañcāyatanañūpagā. Ayam sattamo sattavāso.

“Santāvuso, sattā sabbaso viññānañcāyatanañ samatikkamma ‘natthi kiñci’ti ākiñcaññāyatanañūpagā. Ayam atthamo sattavāso.

“Santāvuso, sattā sabbaso ākiñcaññāyatanañ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanañūpagā. Ayam navamo sattavāso. Ime nava dhammā pariññeyyā.

(gha) “katame nava dhammā **pahātabbā?** Nava taṇhāmūlakā dhammā- taṇham paṭicca pariyesanā, pariyesanam paṭicca lābho, lābhām paṭicca vinicchayo, vini-cchayañ paṭicca chandarāgo, chandarāgam paṭicca ajjhosānam, ajjhosānam paṭicca pariggaho, pariggahañ paṭicca macchariyam, macchariyam paṭicca ārakkho, ārakkhādhikarañam § danḍādānasatthādānakalahaviggahavivādatuvam-tuvampesuññamusāvādā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti. Ime nava dhammā pahātabbā.

(ha) “katame (3.0254) nava dhammā **hānabhāgīyā?** Nava āghātavathūni-‘anatthām me acari’ti āghātam bandhati, ‘anatthām me carati’ti āghātam bandhati, ‘anatthām me carissatī’ti āghātam bandhati; ‘piyassa me manāpassa anatthām acari’ti āghātam bandhati ...pe... ‘anatthām carati’ti āghātam bandhati ...pe... ‘anatthām carissatī’ti āghātam bandhati; ‘appiyassa me amanāpassa atthām acari’ti āghātam bandhati ...pe... ‘atthām carati’ti āghātam bandhati ...pe... ‘atthām carissatī’ti āghātam bandhati. Ime nava dhammā hānabhāgīyā.

(ca) “katame nava dhammā **visesabhāgīyā?** Nava āghātapaṭivinayā- ‘anatthām me acari, tam kutettha labbhā’ti āghātam paṭivineti; ‘anatthām me carati, tam kutettha labbhā’ti āghātam paṭivineti; ‘anatthām me carissati, tam kutettha labbhā’ti āghātam paṭivineti; ‘piyassa me manāpassa anatthām acari ...pe... anatthām carati ...pe... anatthām carissati, tam kutettha labbhā’ti āghātam paṭivineti; ‘appiyassa me amanāpassa atthām acari ...pe... atthām carati ...pe... atthām carissati, tam kutettha labbhā’ti āghātam paṭivineti. Ime nava dhammā visesabhāgīyā.

(cha) “katame nava dhammā **dappaṭivijjhā?** Nava nānattā- dhātunānattam paṭicca uppajjati phassanānattam, phassanānattam paṭicca uppajjati vedanānā-nattam, vedanānānattam paṭicca uppajjati saññānānattam, saññānānattam paṭicca uppajjati saṅkappanānattam, saṅkappanānattam paṭicca uppajjati chandanānattam, chandanānattam paṭicca uppajjati pariñāhanānattam, pariñāhanānattam paṭicca uppajjati pariyesanānānattam, pariyesanānānattam paṭicca uppajjati lābha-nānattam. Ime nava dhammā dappaṭivijjhā.

(ja) “katame nava dhammā **uppādetabbā?** Nava saññā- asubhasaññā, maraṇa-saññā, āhārepaṭikūlasaññā, sabbaloke-anabhiratisaññā §, aniccasaññā, anicce

dukkhasaññā, dukkhe anattasaññā, pahānasaññā, virāgasaññā. Ime nava dhammā uppādetabbā.

(jha) “katame nava dhammā **abhiññeyyā?** Nava anupubbavihārā- idhāvuso, bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam̄ savicāram̄ vivekajam̄ (3.0255) pītisukham̄ paṭhamam̄ jhānam̄ upasampajja viharati. Vitakkavicārānam̄ vūpasamā ...pe... dutiyam̄ jhānam̄ upasampajja viharati. Pītiyā ca virāgā ...pe... tatiyam̄ jhānam̄ upasampajja viharati. Sukhassa ca pahānā ...pe... catuttham̄ jhānam̄ upasampajja viharati. Sabbaso rūpasaññānam̄ samatikkamā ...pe... ākāsānañcāyatanañ upasampajja viharati. Sabbaso ākāsānañcāyatanañ samatikkamma ‘anantam̄ viññāṇan’ti viññāṇañcāyatanañ upasampajja viharati. Sabbaso viññāṇañcāyatanañ samatikkamma ‘natthi kiñci’ti ākiñcaññāyatanañ upasampajja viharati. Sabbaso ākiñcaññāyatanañ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanañ upasampajja viharati. Sabbaso nevasaññānāsaññāyatanañ samatikkamma saññāvedayitanirodham̄ upasampajja viharati. Ime nava dhammā abhiññeyyā.

(ña) “katame nava dhammā **sacchikātabbā?** Nava anupubbanirodhā- paṭhamam̄ jhānam̄ samāpannassa kāmasaññā niruddhā hoti, dutiyam̄ jhānam̄ samāpannassa vitakkavicārā niruddhā honti, tatiyam̄ jhānam̄ samāpannassa pīti niruddhā hoti, catuttham̄ jhānam̄ samāpannassa assāsapassāssā niruddhā honti, ākāsānañcāyatanañ samāpannassa rūpasaññā niruddhā hoti, viññāṇañcāyatanañ samāpannassa ākāsānañcāyatanañsaññā niruddhā hoti, ākiñcaññāyatanañ samāpannassa viññāṇañcāyatanañsaññā niruddhā hoti, nevasaññānāsaññāyatanañ samāpannassa ākiñcaññāyatanañsaññā niruddhā hoti, saññāvedayitanirodham̄ samāpannassa saññā ca vedanā ca niruddhā honti. Ime nava dhammā sacchikātabbā.

“Iti ime navuti dhammā bhūtā tacchā tathā avitathā anaññathā sammā tathāgatena abhisambuddhā.

Dasa dhammā

360. “Dasa dhammā bahukārā ...pe... dasa dhammā sacchikātabbā.

(ka) “katame dasa dhammā **bahukārā?** Dasa nāthakaraṇādhammā- idhāvuso, bhikkhu sīlavā hoti, pātimokkhasaṁvarasaṁvuto viharati ācāragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhati sikkhāpadesu, yampāvuso, bhikkhu sīlavā hoti ...pe... sikkhati sikkhāpadesu. Ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna (3.0256) caparam̄, āvuso, bhikkhu bahussuto ...pe... diṭṭhiyā suppaṭividdhā, yampāvuso, bhikkhu bahussuto ...pe... ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam̄, āvuso, bhikkhu kalyāṇamitto hoti kalyāṇasahāyo kalyāṇasampavaṇko. Yampāvuso, bhikkhu ...pe... kalyāṇasampavaṇko. Ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam̄, āvuso, bhikkhu suvaco hoti sovacassakaraṇehi dhammehi samannāgato, khamo padakkhiṇaggāhī anusāsanīm. Yampāvuso, bhikkhu ...pe...

anusāsaniṁ. Ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu yāni tāni sabrahmacārīnam uccāvacāni kiṁkaraṇīyāni tattha dakkho hoti analaso tatrūpāyāya vīmaṇsāya samannāgato, alaṁ kātum, alaṁ saṁvidhātum. Yaṁpāvuso, bhikkhu ...pe... alaṁ saṁvidhātum. Ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu dhammakāmo hoti piyasamudāhāro abhidhamme abhivinaye uṭārapāmojjo. Yaṁpāvuso, bhikkhu ...pe... uṭārapāmojjo. Ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu santuṭṭho hoti itarītarehi cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānappaccayabhesajjaparikkhārehi. Yaṁpāvuso, bhikkhu ...pe... ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu āraddhavīriyo viharati ...pe... kusalesu dhammesu. Yaṁpāvuso, bhikkhu ...pe... ayampi dhammo nāthakaraṇo.

gato, cirakatampi cirabhāsitampi saritā anussaritā. Yampāvuso, bhikkhu ...pe... ayampi dhammo nāthakaraṇo.

“Puna caparam, āvuso, bhikkhu paññavā hoti udayatthagāminiyā paññāya samannāgato, ariyāya nibbedhikāya sammā dukkhakkhayagāminiyā. Yampāvuso, bhikkhu ...pe... ayampi dhammo nāthakaraṇo. Ime dasa dhammā bahukārā.

(kha) “katame (3.0257) dasa dhammā **bhāvetabbā?** Dasa kasiṇāyatana-ni-pathavikasiṇameko sañjānāti uddham adho tiriyaṁ advayaṁ appamāṇam. Āpokasiṇameko sañjānāti ...pe... tejokasiṇameko sañjānāti... vāyokasiṇameko sañjānāti... nīlakasiṇameko sañjānāti... pītakasiṇameko sañjānāti... lohitakasiṇameko sañjānāti... odātakasiṇameko sañjānāti... ākāsakasiṇameko sañjānāti... viññāṇakasiṇameko sañjānāti uddham adho tiriyaṁ advayaṁ appamāṇam. Ime dasa dhammā bhāvetabbā.

(ga) “katame dasa dhammā **pariññeyyā?** Dasāyatana-ni-cakkhāyatanaṁ, rūpāyatanaṁ, sotāyatanaṁ, saddāyatanaṁ, ghānāyatanaṁ, gandhāyatanaṁ, jivhāyatanaṁ, rasāyatanaṁ, kāyāyatanaṁ, phoṭṭhabbāyatanaṁ. Ime dasa dhammā pariññeyyā.

(gha) “katame dasa dhammā **pahātabbā?** Dasa micchattā- micchādiṭṭhi, micchāsaṅkappo, micchāvācā, micchākammanto, micchā-ājīvo, micchāvāyāmo, micchāsati, micchāsamādhi, micchāñāṇam, micchāvimutti. Ime dasa dhammā pahātabbā.

(ḥa) “katame dasa dhammā **hānabhāgiyā?** Dasa akusalakammapathā- pāṇātipāto, adinnādānaṁ, kāmesumicchācāro, musāvādo, pisuṇā vācā, pharusā vācā, samphappalāpo, abhijjhā, byāpādo, micchādiṭṭhi. Ime dasa dhammā hānabhāgiyā.

(ca) “katame dasa dhammā **visesabhāgiyā?** Dasa kusalakammapathā- pāṇātipātā veramaṇī, adinnādānā veramaṇī, kāmesumicchācārā veramaṇī, musāvādā veramaṇī, pisuṇāya vācāya veramaṇī, pharusāya vācāya veramaṇī, samphappalāpā veramaṇī, anabhijjhā, abyāpādo, sammādiṭṭhi. Ime dasa dhammā visesabhāgiyā.

(cha) “katame dasa dhammā **dappaṭivijjhā?** Dasa ariyavāsā- idhāvuso, bhikkhu pañcaṅgavippahīno hoti, chaṅgasamannāgato, ekārakkho, caturāpasseno, pañunnaccekasacco, samavayasaṭṭhesano, anāvilasaṅkappo, passaddhakāyasaṅkhāro, suvimuttacitto, suvimuttapañño.

“Kathañcāvuso (3.0258), bhikkhu **pañcaṅgavippahīno** hoti? Idhāvuso, bhikkhuno kāmacchando pahīno hoti, byāpādo pahīno hoti, thinamiddham pahīnam hoti, uddhaccakukkuccam pahīnam hoti, vicikicchā pahīnā hoti. Evam kho, āvuso, bhikkhu pañcaṅgavippahīno hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu chaṅgasamannāgato hoti? Idhāvuso, bhikkhu cakkhunā rūpaṁ disvā neva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno. Sotena saddam sutvā ...pe... ghānena gandham ghāyitvā... jivhāya rasam sāyitvā... kāyena phoṭṭhabbam phusitvā... manasā dhammam viññāya neva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno. Evam kho, āvuso, bhikkhu chaṅgasamannāgato hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu ekārakkho hoti? Idhāvuso, bhikkhu satārakkhena cetasā samannāgato hoti. Evam̄ kho, āvuso, bhikkhu ekārakkho hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu caturāpasseno hoti? Idhāvuso, bhikkhu sañkhāyekam̄ paṭisevati, sañkhāyekam̄ adhivāseti, sañkhāyekam̄ parivajjeti, sañkhāyekam̄ vino-deti. Evam̄ kho, āvuso, bhikkhu caturāpasseno hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu pañunnapaccekasacco hoti? Idhāvuso, bhikkhuno yāni tāni puthusamaṇabrahmaṇānam̄ puthupaccekasaccāni, sabbāni tāni nunnāni honti pañunnāni cattāni vantāni muttāni pahīnāni paṭinissaṭṭhāni. Evam̄ kho, āvuso, bhikkhu pañunnapaccekasacco hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu samavayasat̄thesano hoti? Idhāvuso, bhikkhuno kāme-sanā pahīnā hoti, bhavesanā pahīnā hoti, brahmacariyesanā paṭippassaddhā. Evam̄ kho, āvuso, bhikkhu samavayasat̄thesano hoti.

“Kathañcāvuso (3.0259), bhikkhu **anāvilasaṅkappā** hoti? Idhāvuso, bhikkhuno kāmasaṅkappo pahīno hoti, byāpādasaṅkappo pahīno hoti, vihiṁsāsaṅkappo pahīno hoti. Evam̄ kho, āvuso, bhikkhu anāvilasaṅkappo hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu passaddhakāyasaṅkhāro hoti? Idhāvuso, bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānam̄ atthaṅgamā adukkhamasukham̄ upekkhāsatipārisuddhim̄ catuttham̄ jhānam̄ upa-sampajja viharati. Evam̄ kho, āvuso, bhikkhu passaddhakāyasaṅkhāro hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu suvimuttacitto hoti? Idhāvuso, bhikkhuno rāgā cittam̄ vimuttaṁ hoti, dosā cittam̄ vimuttaṁ hoti, mohā cittam̄ vimuttaṁ hoti. Evam̄ kho, āvuso, bhikkhu suvimuttacitto hoti.

“Kathañcāvuso, bhikkhu suvimuttapañño hoti? Idhāvuso, bhikkhu ‘rāgo me pahīno ucchinnaṁulo tālāvatthukato anabhāvaṁkato āyatim̄ anuppādadhammo’ti pajānāti. ‘Doso me pahīno ...pe... āyatim̄ anuppādadhammo’ti pajānāti. ‘Moho me pahīno ...pe... āyatim̄ anuppādadhammo’ti pajānāti. Evam̄ kho, āvuso, bhikkhu suvimuttapañño hoti. Ime dasa dhammā duppaṭivijjhā.

(ja) “katame dasa dhammā **uppādetabbā?** Dasa saññā- asubhasaññā, maraṇa-saññā, āhārepaṭikūlasaññā, sabbaloke-anabhiratisaññā, aniccasāññā, anicce dukkhasaññā, dukkhe anattasaññā, pahānasaññā, virāgasaññā, nirodhasaññā. Ime dasa dhammā uppādetabbā.

(jha) “katame dasa dhammā **abhiññeyyā?** Dasa nijjaravatthūni- sammādiṭṭhissa micchādiṭṭhi nijjihñā hoti. Ye ca micchādiṭṭhipaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti, te cassa nijjihñā honti. Sammāsaṅkappassa micchāsaṅkappo ...pe... sammāvācassa micchāvācā... sammākammantassa micchākamanto... sammā-ājīvassa micchā-ājīvo... sammāvāyāmassa micchāvāyāmo... sammāsatissa micchāsati... sammāsamādhissa micchāsamādhī... sammāññā-nassa micchāññām̄ nijjihñām̄ hoti. Sammāvimuttissa micchāvimutti (3.0260) nijjihñā hoti. Ye ca micchāvimuttipaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti, te cassa nijjihñā honti. Ime dasa dhammā abhiññeyyā.

(ñā) “katame dasa dhammā **sacchikātabbā?** Dasa asekkhā dhammā- asekkhā sammādiṭṭhi, asekko sammāsaṅkappo, asekkhā sammāvācā, asekko sammāka-

mmanto, asekkho sammā-ājīvo, asekkho sammāvāyāmo, asekkhā sammāsati, asekkho sammāsamādhi, asekkham̄ sammāñāṇam̄, asekkhā sammāvimutti. Ime dasa dhammā sacchikātabbā.

“Iti ime satadhammā bhūtā tacchā tathā avitathā anaññathā sammā tathāgatena abhisambuddhā”ti. Idamavocāyasmā sāriputto. Attamanā te bhikkhū āyasmato sāriputtassa bhāsitaṁ abhinandunti.

Dasuttarasuttaṁ niṭṭhitam̄ ekādasamam̄.

Pāthikavaggo § niṭṭhito.

Tassuddānam-

Pāthiko ca § udumbaram̄ §, cakkavatti aggaññakam̄.
sampasādanapāsādaṁ §, mahāpurisalakkhaṇam̄.
Siṅgālāṭānāṭiyakaṁ, saṅgīti ca dasuttaram̄;
ekādasahi suttehi, pāthikavaggoti vuccati.

Pāthikavaggapāli niṭṭhitā.

Tīhi vaggehi paṭimandito sakalo